

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc

revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Acest roman a fost digitizat în cadrul proiectului Muzeul Digital al Romanului Românesc 1901-1932, inițiat de Revista Transilvania, organizat de Complexul Național Muzeal ASTRA și co-finanțat de Administrația Fondului Cultural Național.

Sugestie de citare a arhivei:

Baghiu, Ștefan, Vlad Pojoga, Cosmin Borza, Andreea Coroian Goldiș, Denisa Frătean, Daiana Gârdan, Alex Goldiș, Emanuel Modoc, Iunis Minculete, David Morariu, Ovio Olaru, Teodora Susarenco, Andrei Terian, Radu Vancu, Dragoș Varga. *Muzeul Digital al Romanului Românesc: 1901-1932*. Sibiu: Complexul Național Muzeal ASTRA, 2020. https://revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932.

This novel was digitized for the project The Digital Museum of the Romanian Novel 1901-1932, initiated by Revista Transilvania, organized by ASTRA National Museum Complex and co-financed by The National Cultural Fund Administration.

Citation suggestion:

Baghiu, Ștefan, Vlad Pojoga, Cosmin Borza, Andreea Coroian Goldiș, Denisa Frătean, Daiana Gârdan, Alex Goldiș, Emanuel Modoc, Iunis Minculete, David Morariu, Ovio Olaru, Teodora Susarenco, Andrei Terian, Radu Vancu, Dragoș Varga. *The Digital Museum of the Romanian Novel: 1901-1932*. Sibiu: Complexul Național Muzeal ASTRA, 2020. https://revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932.

Muzeul Digital al Romanilor Romanesc

RADULESCU-NIGER

DELA LEAGĂN PÂNĂ LA MORMÎNT

ROMAN

EDITURA J. NEGREANU BUCUREȘTI

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

N. RĂDULESCU-NIGER

E. O.

DELA LEAGĂN PÂNĂ LA MORMÎNT

118

— ROMAN —

6038

Bibl. Univ. Cluj.
Nr. 1544 1925

EDITURA I. NEGREANU
BUCUREŞTI
Str. Traian No. 85, fost 79
1925

18 68 Muzeul Digital al Romanului Românesc Apărute în revistă ensilvania 01/1901

Procurați-vă cele mai bune cărți literare

Editura I. NEGREANU

București—Strada Traian No. 85 fost 79 Prețul

François Coppée, *„Pentru Ulnste“*, roman, coperta în colori 6.—
Emile Zola, *„Amor Fanatic“*, roman, ediția II-a. . . . . 22.—
Victor Hugo, *„Sclavul Iubirii“*, roman, ediția II-a . . . . 12.—
Maxim Gorki, *„Lepădăturile Societății“*, roman, tradus de N. Rădulescu-Niger, coperță în 8 colori. . . . . 8.—
H. Sienkiewicz, *„Eterna Victimă“*, Roman sentimental . 10.—
Emile Zola, *„Scoicile D-lui Chabre“*. **A. de Musset,** *Fiul lui Tițian“*. Aceste două splendide lucrări complecte în un singur volum . . . . . 12.—
Jules Verne *„Logodnica Indianului“*. volum splendid cu povestiri extraordinare. Ilustrațiuni în text. 12.—
„ „ *„Răzbunarea Marinarului“*, admirabilă povestire, cu ilustrațiuni în text și la coperță 14.—
„ „ *„Vaporul Misterios“*, povestire eroică morală și foarte instructivă.— Ilustrațiuni . 14.—
„ „ *«Jurnalul unui Naufragiat»*, povestire sguduitoare și instructivă. Volum mare. . 20.—
„ „ *«Noul Cain»*, volum cu descrieri fantastice de mare interes. Coperta ilustrată . . . 14.—
„ „ *„Aventurile Familiei Guzgănescu“*, volum cu ilustrațiuni în text. Coperta în colori . . 14.—
Grivas Dem. Cruceanu (Teolog.) *«Prin lacurile sfinte“*. Impresii culese la fața locului . . . . . 16.—
N. Rădulescu-Niger, *„Bucuria cea din urmă“*, nuvele rustice 14.—
„ *„Două Dureri“*, roman din seria marelor romane, ale cunoscutului autor. . . . . 22.—
„ *„Deziluzii“*, nuvole minunate, volum mare . 14.—
„ *„Romanul Casnicici“*. Puternică lucrare sentimentală din seria marelor romane . 20.—
„ *„Părintele Veniamin“*, romanul tainelor călugărești, volum mare de 396 pagini . . . 28.—
„ *„A fost un Vis“* roman sentimental, ed. II-a 16.—
„ *„Străin în țara lui“*, roman naționalist. Cea mai mare și mai de seamă lucrare a acestui mare autor. Coperta în 3 colori 40.—
„ *„Gelozie“*, roman, ediția III-a, volum mare, coperta ilustrată în colori. Lucrare sentimentală de mare succes . . . . . 20.—
„ *„O iarnă la Menton“*, roman, având ca subiect o aventură amoroasă pe coasta de Azur 24.—
„ *„Cartea Școlarilor“* cu Povestiri, Poezii, Fabule și Cântece, cea mai morală și educativă scriere pentru copii și tinerime . 20.—
„ *„Logodnicul Durerii“*, roman sentimental. 20.—
„ *„Puterea Destinului“*, roman sentimental. *Cel mai mare succes de librărie.* **Ediținea a 5-a a 80-a mie exemplare** . . . . . 20.—
„ *„Dor Ascuns“* roman sentimental, Conține pagini de o duioșie extraordinară. . . . . 22.—
„ *„Jertfă“*, roman sentimental. **Ediținea a 4-a a 24 mie exemplare** . . . . . 20.—

Expediția se face numai contra ramburs.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

PARTEA I-a

I.

Vîjîe vîntul atât de tare de par'că sgudue pămîntul, de par'că tinde uneori să smulgă şi să sv' e 'n depărtări clădiri şi pomi ce-i stau în cale.

Bate dinspre meazănoapte şi suflările-i sunt de ghiaţă.

Fulgii de neauă sunt jucăria acestor suflări; trec ca nişte uşoare vedenii albe, în întunerecul adînc al nopţii; se pot strînge şi se fac pătură, pe lîngă ziduri, prin locuri adăpostite; se lipesc orbeşte de ramuri şi pot rămînea să le îmbrace cu hermină.

Îi place mult, în joc sălbatec, să salte tabla de pe acoperemînturi, să-i asculte glasul tânguitor, s'o desfacă şi s'o arunce cine ştie unde; firme prea în vază, pe la prăvălii, pentru reclamă prea deochiată, să le desgrădineze şi să le dea jos ori să le facă să atîrne în chip vrednic de plâns.

Îi place să cerce tăria ferestrelor şi puterea de resistenţă a geamurilor, al cărora cutremur îl face să rîdă şi risul lui e răbufnire furioasă.

Se simte mândru că poate pătrunde pe la încheeturile ferestrelor, pe subt uşi, spre a face să i se simtă suflarea rece şi spre a sfida focul în încăperi calde.

Se bucură că vîjîe în coşurile sobelor şi face să se treacă repede lemnele al cărora foc dudue... Le trage căldura, micşorează tăria jarului, loveşte în economia casnică. E nu se poate mai mulţămit că pricinueşte pagube „Direcţiunii Poştelor, Telegrafelor şi Telefoanelor“: câte sîrme rupte, câţi pari strîmbaţi ori culcaţi la pămînt ca nişte Goliaţi biruiţi!

Îi merge la inimă starea gardurilor de pe la curţile mai

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/md/1901-1932

mult sărace, — ici sfărîmate, coleă aplecate mai să cadă ; a multor copaci cu ramuri rupte, ca nişte corpuri cărora li s'ar fi tăiat braţele, îndoiţi, cu fruntea plecată par'că de obidă, — ori smulşi din rădăcină ca nişte streini de locul acela.

Urlă de vrajă sălbatecă atunci când trecînd peste pustiuri de apă, vede imensa frămîntare de valuri, al cărora glas înverşunat pare că vrea să i acopere urletul. Cum le mai suflă în faţă şi cum le mai mână să se sfărîme de ţărmuri stîncoase şi să moară gemînd pe nisipul plajelor întinse !

E în firea lui să nu voiască protivnicie 'n drumul lui.

Dacă întîlneşte vase pe asemenea ape de dînsul îndîrjite, i se face a petrece să le joace pe valuri ca pe nişte coji de nucă şi pe câte să le sfărîme, să le scufunde, fără vre o remuşcare că se pierd vieţi omeneşti şi materiale ce reprezintă munca !

I se luminează înnaintea ochilor când, în disperarea suferinţii vre un coş s'aprinde şi dă foc clădirii... Cu cât avînt vrăjmăşesc ajută flacărilor să consume tot, să nu cruţe nimic, să zădărniciască silinţa pompierilor, eroi obscuri ai datoriei !.

E îngrozitor şi puterea care'l plămădeşte şi'l deslănţue e mai îngrozitoare de cât dînsul.

Dacă ar puteă ieşi din raza atmosferei pămîntului, şi-ar creă cel mai înnalt titlu de glorie suflând în focul soarelui şi stingîndu'l, luna svîrlind-o ca pe o minge şi din stele făcînd un val-vîrtej chaotic.

*

Asemenea vînt prăpăditor începuse de dimineaţă şi cu cât zina înaintase în scurtimea ei spre noapte, cu atât se înteţia, îndoindu'şi puternicele răbufnituri...

Neagră şi prăpăstioasă noapte de Decembrie !

În mijlocul oraşului pe unde străzile sunt dese şi casele nalte părînd că se sprijinesc unele de altele ca spre a'şi dă ajutor, — vîntul nu'şi poate trage calea dreaptă, suflarea lui se loveşte, — şi par'că l'ar fi durînd, — scoate gemete ce înfioară.

Pe de marginea oraşului pe unde străzile pare că'şi pitesc casele, despărţindu-le prin curţi ; pe unde străzile

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

sunt ca niște răsuflători ale orașului în câmpia care începe dela ele, vîntul își trece liber orgolioasa furie: case și copaci îl simt mai degrabă și mai în dauna lor.

Într'o casă de pe una din aceste străzi mărginașe, — clădire de îndestul de bună înfățișare, în modestia ei, — viforul nu făceă aproape nici o impresiune.

Se așteptă aci o viață nouă și frământările dureroase ale aducerii pe lume întreținându-se cu grija și cu bucuria, puneau depărtarea neluării în seamă între cei dinlăuntru și turburătorul de-afară.

Soțul și soția, deopotrivă de tineri dacă nu deopotrivă la fire, ierau la întîiul copil.

În durerea care o sleiă de puteri, ei i se păreă mortal actul nașterii și simțimîntul matern se pierdeă în instinctiva frică de moarte.

Privind-o cum se chinuiește, el s'a întunecat la chip și vaetele ei îl străbăteau până la inimă. Însă în scurtele momente când durerile o lăsau, mulțămirea că va fi tată îi turnă peste fiorii de mai înnainte balsam mângâietor...

Mama ei o impresură cu priviri de dragoste, cu vorbe de încurajare; moașa, oricât de deprinsă cu asemenea trudă firească. îi aduceă și ea partea de încurajare și de milă: nu aveă dece să se teamă întrucât totul se înfățișa normal, dar marea tinerețe a pacientei o înduioșa.

Mama lui, mai puțin impresionată, ședeă într'un colț, lângă rufăria pregătită: trecuse și ea prin de-acestea și nu murise.

Căldura, în odaia supra-încălzită, ierà înnăbușitoare. Prin ușa de curînd deschisă a sobei jarul, în bucăți întregi, puneă pe covorul verde o mare pată de-un roșu aprins. Vîntul care cântă pe coș și trăgeă în sus dogoarea, grăbiă acoperirea cu spuză a cărbunilor înflăcărați.

Lampa cu două aripi de fluture drept obroc, scufundă într'o semi-umbră patul alb în care se înfăptuiă o taină și dă lumina toată restului încăperii.

Un țipăt care urmă îndată după un vaet mai lung îngrămădi în fața patului pe cele două mame și pe moașă. Nu trecu mult și moașa ridică ceva în sus. Apoi, în timp ce tînăra lehuză rămâneă fără puteri dar liniștită, pe buze c'un zîmbet palid, un orăcăit vestiă că noua ființă nu se simțiă încă la îndemână în cea dintîi atingere cu cârpăria tradițională.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
restituirea.ro/mdr1901-1932

Ierà băiat, şi fiindcă băiatului pare a se dà preferinţă, în monarhia constituţională a Familiei, felicitările moaşei aveau mai multă vioiuciune iar amândouă mamele-mari îşi arătau din ochi odrasla şi îşi rostiau în potrivire de gând: e băiat!

Ierà singura potrivire, de altmintrelea, între aceste *soacre*.

Tatăl îşi privià opera cu mândria creatorului şi cu duioşia părintelui: ierà băiat! ierà espresiunea bărbăţiei îndoite: a sexului şi a curajului! Pruncul, dacă e băiat, înfăţişează pentru viitor spiritul de iniţiativă, puterea de a cârmui, dreptul şi datoria de-a fundà altă familie; un nume, cât de obscur, băiatul îl va continuà; de va ajunge la renume, va înnobilà vechea obârşie.

Astfel a orînduit întocmirea antică socială hotărînd şi perpetuiând anume privilegii, faţă cu femeea, pentru bărbatul favorizat de societate.

De-aceea, presemne, femeea găseşte mijloacele şi momentul când să se răzbune pe bărbat pentru asemenea negalitate, care, totuşi, îi dă ei preponderenţa reală.

*

Ciudat lucru luară aminte soacrele, tatăl dar mai cu seamă tînăra mamă după ce'şi mai veni în puteri şi îşi cerù mai des pruncul spre a şi'l desmierdà: o încreţitură de pe-acum destul de adîncă, între sprincenele de abia încondeiate, şi nici o urmă de zîmbet care să însufleţiască şi să lumineze chipul roşcat şi grăsuliu.

Mama încercă să-i neteziască în carnea moale acea încreţitură care-i părea nepotrivită şi care o necăjia; carnea moale ascultă de apăsarea uşoară dar stăruitoare a degetului, încreţitura se făceà dungă de-abia văzută, ca după câteva clipe să se brăzdeze iarăşi, par'că noul-născut ar fi făcut-o supt apăsarea unor gânduri ispitite de-a deslegà vre o problemă grea de cauzalitate.

Şi copilul începù să crească....

Pe măsură ce creştea, începeà să cunoască pe cei dimprejurul lui, dar numai privirea ochilor lui, arătà aceasta. Nici o mişcare a mâinilor care să vădiască bucurie, nici un zâmbet care să răspundă dragostei şi desmierdărilor a-lor săi.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Plângeà rar şi numai când instinctiv simţià că trebuià să fie curat.

Nu se cereà să treacă din braţele unei persoane în ale alteea, spre a dovedi vre-o preferinţă. Îi plăceà numai să se vadă în braţele cuiva şi atunci gânguriă ori se jucă liniştit cu mâinile lui....

Pentru simţimânt şi pentru zâmbet nu păreà să fi fost creat.

Observaţiunea acestui lucru nedumeriă din ce în ce mai mult pe părinţi şi le ierà zilnic subiect de vorbă, adeseori de interpretări ce-i duceau la ceartă uşoară care se topià în sărutări.

Muma împlinise nouăsprezece ani în ziua când născuse.... Acum când se dăduse jos din pat şi începuse a'şi vedeà de casă, o vedem şi noi că este de statură mijlocie, nu tocmai delicată de forme, întrucâtva oacheşă, cu ochi căprii a cărora căutătură e dulce când o însufleţeşte voinţa, rare ori simţirea. Gura o are mare cu buze groase bine desenate; râsul, rece, puţin atrăgător. Glasul îi este plăcut când se potriveşte cu espresiunea privirii; altfel îl are cam tăios.

E femeea mediocră pe care o produce familia în luptă cu prea multele greutăţi ale vieţii, lipsită de puterea sufletească ce o poate ridică peste asemenea greutăţi.

Tinereţea, frăgezimea feciorească, de care se alipeşte tainica dorinţă de-a plăceà, pot dà iluziunea unor însuşiri cari să chezăşuiască buna înţelegere....

Unui tânăr i se spune: cunosc o fată bună, nostimă *cu ceva* avere.... Vrei s'o vezi? Tânărul sătul de mâncările birturilor, de aceleaşi petreceri în care nimic duios şi dulce nu vine să acopere banalitatea sensuală, răspunde bucuros: „da".

Fata şi băiatul se văd, fiecare ştiind dece şi amândoi prefăcîndu-se că n'ar şti.... Se silesc să'şi pună în lumină simpatică obiceiurile ce au din cari fac calităţi. Fiecare crede în ce spune şi se încrede în spusele celuilalt. Despre fizic îşi convin.

„Dacă e vorba să mă mărit, se gândeşte fata, par'că mai degrabă *ăsta* decât altul".

„Dacă e vorba să mă însor, îşi zice băiatul, apoi, dece n'ar fi *asta:* e drăguţă, are şi zestre...".

Se mai întâlnesc, mai stau de vorbă, îşi mai pipăe gus-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
muzeuldigitalromanesc.ro/mdr1901-1932

turile care, de cele mai multe ori, nu sunt tocmai cele arătate şi părând că se potrivesc, până ce familia tinerei fete grăbită să se scape „de piatra din casă“ pofteşte pe tânăr să le facă vizită.

Se scot paharele cele mai bune, linguriţile de argint, tava cea mai de efect, ceşcuţele de cafea cele mai bine smălţuite. Dulceaţa e de obiceiu de mâna domnişoarei, cafeaua are gust minunat fiindcă domnişoara ştie s'o potriviască. Se nemereşte, în acea zi, să fie şi o prăjitură oarecare.... Tânărul îşi face o idee înnaltă de cunoştinţele gospodăreşti ale fetei. Îi pare mai nostimă decât este, mai de preţ decât îşi închipuise şi în sine e hotărât.

Prudent, dacă nu numai decât interesat, rămâne să afle dela domnul sau dela doamna care i-a recomandat-o, cam câtă zestre sigură are domnişoara.

Şi când şi capitolul acesta al prologului matrimonial l'a limpezit, tânărul îşi face cererea iar pregătirile încep, în timpul cărora continuă jocul aparenţelor, însă în o atmosferă caldă de intimitate crescândă.

Natura e mare şireată. Ca să'şi ajungă la scop, ori aruncă undiţa şi prinde dintr'o dată peştele, ceeace corespunde aşa zisului „amor“ trăsnitor, ori lasă undiţa cu încetul în săltarea uşoară a undelor aşa că mai trece timp până ce să prindă. De prins tot îl prinde, cu forme legale ori nu şi ceea ce este în firea lucrurilor, se împlineşte în chip mecanic.

Dar în timp ce apropierea a două corpuri îşi urmează cursul ca apa pe albia firească, cele două suflete scapă din cercul aparenţelor. Acum de abia se pun să se pipăie cu seriozitate şi să se cunoască în adevăr. Nu mai au dece să se înşele unul pe altul.... Nepotrivirile de fire scapără din anume ciocniri zilnice şi numai fiindcă *„e sita nouă“* se păstrează încă o dulce-acrie politeţă, peste care trec, ca o ironie, zâmbetul şi privirea.

Tânărul Zătreanu avea douăzeci şi şase de ani la însurătoare. De abia terminase Facultatea de Drept şi se împărţia pe la judecătorii după împricinaţi şi după procese, care, nu se prea arătau că'l caută.... Zestrea-i păruse *ceva*; în cursul întâiului an de căsnicie, vedea că venitul ei însemnă prea puţin. Nu se descurajă, fireşte; avea voinţa, energia şi ambiţiunea. Însă nu totdeauna acestea duc la izbânzi repezi ce fac să curgă banii.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

Melanica lui rămâneă în cap cu ideea că zestrea ei însemnă foarte mult şi că aveă drept la mulţămirea mai multor dorinţi pe cari le treceă la rangul de trebuinţi reale ce nuştiu să aştepte....

Pe tărâmul acesta se înfiripă întâia lor neînţelegere. El îi demonstră că nu ierâ rea-voinţă ci neposibilitate pentru moment, că se află la începutul carierei, că drumul spre o stare bună îl aveă deschis şi sigur.

Ea părû convinsă, dar păstră în sine oarecare nemulţămire şi par'că o rană făcută mândriei, fiindcă luase „un începător".

Alt motiv de neînţelegere se ivi când Melania esprimă dorinţa de-a ţine casă deschisă de însurăţei. Voiă şi dânsa să primiască prietene încă nemăritate sau măritate ceva mai de demult, şi să le arate cât stă ea de bine şi că ierâ să aibă copil.... Necunoscînd durerile naşterii, mândria de a aveà copil se asemăna mândriei de altă dată când aveà păpuşă frumoasă.

Bărbatul îi puse înnainte cheltuelile unei case deschise şi o rugă să aştepte până după ce le va veni copilul şi'l vor vedeà mărişor....

Să aştepte şi în aceasta!

Melania puse la inimă şi această mândrie rănită.

Mumă-sa prinzînd de veste unor anume mutre ale fiică-si, o întrebă ce are. Nu cumva nu trăiă bine cu bărbatul? *„Aşa de degrabă"?*

Melania îşi uşură sufletul dar şi impută mume-si: dumneavoastră nu'l ştiaţi *că e începător?* că nu câştigă *mult?*

— De, maică, de unde să fi ştiut? răspunse, jignită şi ea în mândria ei de mamă.

Şi par'că-i mai pieri dela inimă ginerile.

Ea destăinuì bărbatului.

Acesta îşi privi cam aspru jumătatea şi-i răspunse:

—Da eu cum ieram, mă rog, când ne-am luat? Ştiţi voi, femeile, cum se face banul şi cum se strânge? Voi vă pricepeţi numai să'l cereţi şi să'l risipiţi.... la să spui fie-ti să facă bunătatea să aştepte şi să'şi vadă de gospodărie nu de mofturi, că băiatul e muncitor, isteţ şi o să facă parale cum am făcut şi eu, an cu an....

Soţia primi lecţiunea şi o trecù fiicii, care o primi cam strâmbând din nas.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/md/1901-1932

Dacă Melania văzu că mumă-sa nu mai ascultă nemulţămirile, că tată-său ţine pe faţă partea ginerelui, se închise în sine nici părinţii să n'o mai ghiciască, nici bărbatul să n'o siliască.... să tot aştepte.

*

I-au pus numele Grigore.... şi Grigore acum are un an, cu care prilej s'a făcut înţelegerea între soţi, a „frângerii turtei“ : familia cu toate ramurile ei şi prieteni umplu casa avocatului Zătreanu, în seara zilei de nouă Decembrie.

E întâia lor primire şi mai toţi invitaţii au venit din curiozitatea de-a cercetà cum le ierà căsnicia. Se şoptià că Melania şi Ion se iubiau nebuneşte, de aceea în doi ani nu se duseseră pe undeva nici nu primiseră pe cineva.

Cei ce se iubiseră şi uitaseră, cei ce nu iubiseră decât.... de formă, unii veniseră spre a'şi aminti de trecut, ceilalţi, spre a'şi dà seama cum ierau căsătoriţii aceştia cari se iubiau mereu !

Dacă însă nu prinseră nota unei iubiri deosebite, în veselia amănduror soţilor, plină de vioiuciune la Melania, mai cu seamă, — fură foarte surprinşi de chipul, fără nici o expresiune, al copilului : nici să plângă, nici să zîmbiască, nici să fugă de cineva, nici să arate prietenie cuiva. De altfel, drăguţ ca trăsuri, bucălat plin de sănătate, cu ochii negri..

În această noapte de petrecere, Melania se lăsă firii sale, fără nici o pază ori stînjinire : fu cochetă şi, încurajă cu plăcere curteniri stăruitoare chiar ; vorbi şi rîse, cât nu vorbise şi nu rîsese în doi ani ; îşi luă o libertate după care păreà că oftase în tot timpul acesta şi de care, îşi dădeà presemne seama, că nu ierà să se mai poată folosi a-doua-zi.

Toţi o priviră cu plăcere şi tuturora le părù că ierà fericită, că numai iubirea o făceà veselă şi atrăgătoare...

Curtenitorii, prin excepţiune vedeau în ea pe „sătula de iubire casnică“, întrucât le ascultase „floricelele“... unele prea.. înflorite.

Ion, departe de-a citì în sufletul Melaniei, ierà şi mai vesel fiindcă o vedeà pe dânsa veselă ; ierà întrucâtva mândru că prietenii o împresurau cu simpatie şi-i plăceà că dînsa li se arătà prietenoasă.. Petrecerea aceasta îl mul-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ţumia pe deplin şi nu socotia cât cheltuise, şi nu-i părea rău că o făcuse.

După ea însă, Melania voi şi convinse pe Ion că ierá numai decât de trebuinţă să viziteze, împreună, pe toţi acei însuraţi ce fuseseră la „ruperea turtei"...

Dela fiecare familie vizitată primiră poftire la câte-o seratá şi Melania se puse luntre şi punte să nu scape prilejul.

Astfel, iarna întreagă mai nu stătură acasă, serile, dacă se mai socotia Teatrul Naţional când Pascali, Manolescu, Eufrosina Popeasca şi Frossa Sarandi ierau în lauda tuturora...

În primăvará Ion îşi puricá bugetul şi dădu de nişte sume-insecte care se chiamă datorii cu multe semne de pişcături în pielea pungii.

Melania ridică din umeri, când auzi, şi-i răspunse cu răceală :

— Ia şi dumneata slujbă. Uite Gâlgâianu e judecător şi are avere... Ion i se uită în ochi mirat.

Gâlgâianu ierá aproape tot cât el de tânăr. Terminaseră in acelaş an Facultatea. Fiu de părinţi cu avere şi cu influenţă politică, îl statorniciseră repede judecător chiar în Capitală. Ierá departe însă lucrul că aveá avere şi că o făcuse fiind de trei ani judecător... Altceva apoi îl lovi pe'că : de unde puteá şti Melania situaţiunea lui Gâlgâianu şi cum de-i pomenise de dânsul ? Se cunoscuseră dar, fuseseră prieteni ?... Pe unde petrecuseră nu'şi amintiá să-i fi luat seama.

Innainte de-a'şi arătá şi prin cuvînt mirarea, Melania îşi muşcase deja buzele : înţelesese că făcuse o prostie.

— Da de unde până unde Gâlgâianu în vorba noastră şi în exemplul ce mi-ai dat ? îi zise cam supărat.

Dela leagăn până la mormînt viclenia este punctul de reazăm al femeei... Fiziceşte se vede deosebită de bărbat şi mai puţin puternică. Viclenia îi este dar armă de apărare ca pentru pisică ghiara... Cu cât femeea e mai cultă, arma aceasta e mai fină şi ascuţişul ei este prezenţa de spirit. Nu este defect, când buna-creştere dă cunoştinţa demnităţii şi a cinstei.

Melania nu ierá cultă, nu aveá creştere îngrijită, ierá lipsită de prezenţa de spirit... şi de experienţa care face din viclenie un viţiu meşteşugit.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Ea se încurcă în faţa întrebării lui Ion şi alergă, ca să scape, la mutra de necăjită.

— Ia nu mă mai descoase şi dumneata...

Iar după o clipă, mai cu linişte adaose :

— Lumea ştie multe şi le spune... Am auzit şi eu ca alţii...

Lui Ion îi veniră pe buze alte întrebări încă, dar nu le mai rosti. Voiă să înlăture cearta. Totuşi, în legătură cu bugetul casei, îi zise :

— Până să pot câştigă mai mult, te rog să o lăsăm domol cu vizitele şi cu primirea la noi. Eu nu mai merg nicăiurea cu dumneata şi singură nu cred că te vei hotărî să te duci.

Ea se ridică, îmbufnată, şi ieşi din biuroul de lucru.

In odaia de peste sală în care chip îşi făceă ea de lucru uneori, copilul aci se încercă să umble, aici se târă de-a buşele, îngânând câte-un crâmpeiu de vorbă.

De pază stă o fetişcană de vr'o patrusprezece ani, fără nici o tragere de inimă pentru copilul ăsta „ursuz"...

Melania, în iritarea ei, se uită cam tăios la copil şi rosti cu dispreţ :

— Ce monstru... ca tat'su... Şi tat'su tot mai râde !..

Copilul se ridică, îşi cumpăni picioarele şi înnaintă spre mumă-sa privind-o adânc cu ochii lui negri, dar serios...

— Mama, mama... rosti el, clipind din braţe, gata să dea pe brânci...

— Hai fugi de-aici, urîtule ! se răsti muma şi se îndreptă spre fundul odăii, unde, lângă fereastră i se află masa cu lucrul totdeauna început şi niciodată sfârşit.

Copilul se opri pentru o clipă în loc. Poate să fi fost o contrarietate în micul lui suflet, însă cine ştie ce întocmire ciudată a fiinţii lui nu-i dă pas să arate ceea ce simţiă. Se îndreptă dar spre dădaca. Aceasta, dacă văzuse pe stăpână-sa, ca mamă, că nesocotise pe copil, îi făcu o mutră de respingere şi întoarse capul încolo. Copilul se opri iarăş, apoi se lăsă jos pe scânduri şi rămase în nemişcare, ca adâncit pe gânduri.

*

Copilul Grigore are cinci ani. E cel mai lăsat în voia lui. Copil din lume. Tată-său, intrat în multe feluri de afaceri

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

abia dă în timpul zilei pe-acasă. Seara vine obosit, une ori cinează, alte ori nu; de obiceiu se închide în biuroul lui unde lucrează şi se culcă acolo.

Mumă-sa, ea ştie pe unde va fi umblând şi ce va fi făcînd. Foc de cochetă, îmbrăcată mereu după modă şi foarte adese ori schimbând rochi şi pălării, ghete şi mănuşi, mai nu se uită ce e prin casă.

Stăpâne sunt bucătăreasa în bucătărie şi jupâneasa în casă: una încarcă socoteala coşniţei, cealaltă vămueşte îmbrăcămintea stăpânei.

Ion câştigă mult însă e mână strânsă faţă de gusturile cucoanei. Cucoana îşi are venitul său special şi capitalul acestui venit are nume: Gâlgâianu, acum preşedinte de tribunal.

Cine-ar putea spune de ce omul acesta inteligent, cu destulă cultură, cu avere, moare după Melania Zătreanu, fiinţă nici frumoasă, nici deşteaptă, nici bine crescută?

De patru ani e robul capriciilor ei şi nu se uită la banii pe cari îi aruncă cu amândouă mânile pentru ea.

Tot Bucureştiul ştie legătura aceasta şi nu încetează de-a'l vorbi de rău pe Gâlgâianu. Prietenii au încercat să-l desfacă, punîndu-i în cale câte-o frumuseţe vrednică de luat în seamă. A fost în zadar.

Părinţii lui, uitând că „băiatul" are acum treizeci şi trei de ani, zic celor ce le bat capul:

— Las' că are timp să se desfacă singur de Zătreanca... Pân'atunci, trăiască cu cine-i place...

Pe Zătreanu toţi îl privesc ca pe un nepăsător. Îl ştiu om de afaceri, îi cunosc reputaţiunea de bogat şi nu-i fac necinstea să'l socoată „binefăcătorul" care închide ochii şi trage folos.

Copilul creştea în mijlocul unei asemenea părăsiri.

Bunica dinspre tată, femee mai miloasă, n'a putut să mai rabde pe noră-sa şi s'a tras la ţară, în târgul Mizil, la o soră cu oarecare dare de mână, văduvă fără copii.

Bunica dinspre mumă-sa venia rar şi se îndemna să-l desmierde, ca repede să-l lase „în plata Domnului", fiindcă nu ierà copil ca toţi copiii... şi nu'şi puteà lămuri cui naiba semănà!..

E drept că cele două servitoare nu'l iubiau, însă nici nu'l certau. Grigore nu le făceà nici un neajuns...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

Se deprinsese să se îmbrace singur, să ceară cu blândeţe „papă", să stea de-oparte fără sgomot, în casă ori în curte. Nechemat, nu se ducea nici la mamă-sa, nici la tată său. Chemat, le sărută mâna, aşteptă să-i vorbiască, răspundea. Nici un semn din parte-i de emoţiune, de dragoste; nici un îndemn de-a le face întrebări, din curiozitatea atât de vie la copii.

Privia la toate dimprejurul lui cu indiferenţă.

Nu'şi puteă nimeni dà seama dacă ierà inteligent şi dacă îşi întocmia noţiuni în privinţa obiectelor pe cari le vedeà.

Deşi ierà poate aşa croit din naştere, dacă s'ar fi îngrijit de aproape de el părinţii, s'ar fi corigeat natura: copilăria i-ar fi fost copilărie şi drumul spre tinereţe, bătăturit pentru cunoaşterea sentimentelor.

*

Ierà în 1890. Grigore aveà zece ani împliniţi şi se află în clasa a III-a primară. El singur învăţase a citi, pe ziare, fără să fi deprins a scri, când fusese dat în clasa I-a.

Curiozitate pentru profesori, dar mai ales pentru conşcolarii lui: învăţà bine, asculta cu luare aminte ceea ce spuneà profesorul, răspundeà bine, la întrebări, însă fără nici o grabă, fără nici un semn de mulţămire, de interes, de vioiuciune. Semănà mai degrabă unui copil automat.

Cu conşcolarii nu se jucà, nu alergà, nu stà la glume. De altfel nu ştiă să glumiască.

Intrà în clasă serios, se aşezà în bancă şi deschideà cartea.

Acuma se deprinseseră şi profesorul şi elevii. El îl asculta aproape în toate zilele şi niciodată nu'l găsià neştiindu'şi lecţia; ei nu'l mai necăjiau, dar rîdeau pe înfundate de dânsul.

Acasă, începuse a observà desele lipsiri ale mume-si, dar nu le căutà o cauză. Neducîndu-se pe la nimeni, nu putea să facă o comparaţiune: Tată-său, pe urmă, nu lipsià şi el?

Tată-său, tot îl mai întrebà uneori dacă-i trebuià ceva pentru şcoală; mumă-sa, niciodată.

La şcoală veniau adese ori mame de-ale altor copii, intrau în clasă, se interesau de învăţătura copiilor lor. Grigore luă seama că cele mai bine îmbrăcate nu se îmbrăcau ca mama lui. Nici din această observaţiune nu trăgeà vre-o încheere.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Sufletul lui părea un fel de placă anume care primia din afară şi pe care se întipăriau imagini, fără ca dinapoia plăcii inteligenţa şi sentimentul să le pună în mişcare şi să înceapă a-i formă convingeri, a-i dă sensaţiuni.

Ascultă muzica, fără răsunet în fiinţa lui; se uita la o pictură ce înfăţişă vre o priveliştе, fără să deştepte în el vre o emoţiune. Nu lăsă netrecute cu vederea gravurile colorate sau nu, din anume cărţi: însă pe chip, în privire, nu se zărià ce impresiune îi făceau.

Nu simţià trebuinţa de-a aveà prieteni, şi copii de etatea lui se aflau printre vecini. Nu numai odată aceştia se opriau în dreptul porţii, când îl vedeau în grădină, gata să intre în vorbă şi să'l aibă tovarăş de jocuri.

Grigore le aruncă o scurtă privire care nu spuneà nimic şi se afundà printre pomi în grădina strimtă dar foarte lungă.

Copilul acesta ierà o enigmă.

*

In seara zilei de 2 Februarie Melania se aflà acasă nu ştim prin ce minune.

Ziua fusese primăvăratecă şi ea se întorsese de vreme, cam plictisită par'că. Legătura cu Gâlgâianu nu mai aveà pentru ea nici o atracţiune, din două cauze: fiindcă ţineà prea de mult timp şi fiindcă bărbatul n'o contrariă de fel. Nimic nu intervenià ca să mai aţâţe focul. Cu toate acestea nu aveà nici curajul nici dorinţa să rupă: Gâlgâianu îi purtà tot luxul. A! dacă Zătreanu i-ar fi dat el luxul acesta, s'ar fi hotărât să'şi vadă de casă şi de bărbat.

Nu numai odată de câtva timp se simţise jignită că lon, — „al ei“ cel puţin după pravilă, — se uità la dânsa ca la o străină... şi par'că îi venià imboldul să se apropie de dânsul, să audă o vorbă bună dela el... ba, dece nu, să fie sărutată...

Dar când căutase a'l întâlni, în rarele dăţi când ierà şi ea pe-acasă, el numai decât îşi făceà de treabă şi planul ei cădeà.

Atunci, de necaz, alergà la Gâlgâianu. Cel puţin el o aşteptà totdeauna. Acum membru la Curtea de Apel, cum terminà acolo lucrul, pornià liniştit acasă sigur că Melania „lui“ ierà să vie. Aproape de patruzeci de ani, nu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

se mai gândiă la însurătoare.., Pe părinţi nu-i mai aveă, cu rudele de-aproape nu se vedeă... In casa lui, Melania ierà stăpână...

N'ar fi putut spune dacă o mai iubià, însă ar fi răspuns ori cui că nu puteà s'o lase.

— Desparte-o şi ia-o, s'o ai soţie, să trăieşti ca lumea, îi zise un văr.

— Lasă că e bine şi aşa...

*

In această seară dar, Ion Zătreanu veni şi el devreme acasă şi, lucru ciudat, nu fugi de soţia lui... După chip, ierà mâhnit şi aveà par'că nevoea să'şi spună cuiva mâhnirea, să audă o vorbă de mângâiere...

Privirea lungă, rugătoare, blândă pe care o aţinti din prag Melaniei, o impresionă şi o făcu să'i zică prietenos.

— Şezi, Ionel...

„*Ionel*“ ! Decând nu mai auzise diminutivul numelui lui ! Şezù, îşi lungi braţele pe genunchi şi cătă în jos, apoi oftă din adânc...

— Ce ai tu, Ionel ? îl întrebă ea curioasă dar şi cu milă par'că.

— Pot să'ţi spun Melanio ?

— Dece nu ? Nu's nevasta ta ?

La auzul vorbei „nevastă“, un nor îi trecu lui Ion peste privire şi ca o ceaţă roşie peste obraji.

Ii aruncă dar privirea din care scăpără o scânteie şi-i rosti, fără ură însă :

— Nu'mi eşti de mult nevastă Melanio...

Ea se îngălbeni, se înfioră fără voe.

— Dar nu de lucrul acesta e vorba. Am avut un singur prieten, nu ştiu, nu'mi aduc aminte dacă l'ai cunoscut : Andrei Miroteanu. Decând suntem ca streini, în casa lui am găsit mângâiere şi pace... Imi ierà dragă soţia lui...

— Şi mi-o spui mie ! strigă ea...

— Trebue să iubiască omul în altă parte când n'are dragoste acasă la el. O iubiam pe Constanţa, însă fără nici un gând ticălos, fiindcă nu mi-aş fi pângărit prietenul pentru nimic în lume ! In dragostea asta care nu cereà nimic de cât prietenie, ierà o mulţămire de nespus...

— Dar ea... ea... te iubià ? întrebă Melania cu aprindere.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Imi pricepea iubirea şi nu-i displăceà; însă dacă văzù, după anume încercări, că nu cad în ispită, şi-a căutat desdăunarea în altă parte. Mizerabila! tună Ion, ridicându-se ca răzbunarea, ameninţător. Să ne înşele, pe bărbatul ei care o iubià şi jurà în numele ei, pe mine, prietenul care o respectam în dragostea mea!

Şezù, desnădăjduit, lângă Melania care'l privià aproape împrostită, de oarece nu puteà înţelege asemenea dragoste „numai cu numele".

— Andrei a aflat, nenorocitul, şi s'ar fi împuşcat dacă nu'l opriam eu... L'am oprit fiindcă îl iubesc, l'am oprit fiindcă are o fetiţă de cinci ani... Adina... drăgălaşă şi care ţine mult la mine...

— Şi nevasta lui ce s'a făcut? întrebă Melania, pe gânduri.

— A gonit-o... Se puteà altfel?... strigă el cu mânie...

— Va să zică pe mine nu m'a iubit Ion... se gândi Melania şi ceva o muşcà de inimă.

— A gonit-o, urmă Ion, dar nici el nu a putut să rămână nu numai în casa lui dar nici în ţară... Unii oameni îşi pierd mintea când îi bate nenorocirea... Azi, când m'am dus pe la el, plecase... Unde? Dumnezeu ştie. Mi-a lăsat o scrisoare şi zece mii de lei, tot ce aveà economii, fiindcă „nebuna" cheltuià de'l spetià cu luxul... Mi-a lăsat fetiţa, cu rugămintea s'o cresc, s'o iubesc, să-i fiu tată...

Cu lacrimi în ochi şi în glas Ion rosti vorbele din urmă şi plecă pe piept capul îngreuiat de durere şi de grijă.

Se făcu tăcere adâncă pentru câteva minute, între ei amândoi.

Fără voea ei o turburà pe Melania întâmplarea aceasta. Nu'şi puteà lămuri adevărata simţire, dar lacrimile lui Ion parc'ă-i picau pe inimă.

— Ce facem cu fetiţa? întrebă el în cele de pe urmă, ridicând capul.

Melania tresări. Fetiţa! Nu cumva .. ierà *a lui* cu femeea aceea? Nu cumva Ion spusese *altfel* lucrurile?

— Căci, îţi închipui tu, Melanio: mumă-sa a lăsat-o, tată-său a lăsat-o... Şi, mă înţelegi, nu voiesc să'şi vie în fire *femeea aceea* şi să ia fetiţa cu dânsa! O femee, când are amant, nu e bună mamă!...

Melania se înroşi când auzi vorba aceasta din urmă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
cimec.transilvania.to/md/1901-1932

Înţelese repede însă că nu pentru ea o rostise, dar pentru *ceal'altă*, fiindcă... *pe aceea el o iubise*, fiindcă, *de aceea* îi iera ciudă că avusese amant!

Pentruce o întrebă însă pe dânsa ce să facă cu fetiţa? Ei nu-i era de băiatul ei şi ierà să-i fie de copilul altuia?

Ion i se uită în ochi mai de aproape şi-i zise:

— Melanio, trebue să aduc fetiţa la noi,.. şi, dacă ai vrea tu să te ocupi de dânsa... aş uità,.. ştii tu ce...

Melania se înroşi din nou şi nu-i fu la îndemână: îi imputà pieziş... şi-i puneà o condiţiune... Mult trebuià să ţină la fetiţa aceea! Ierà oare însă în intenţiunea lui să-i fie iarăş bărbatul?

Par'că o înfiorà plăcut gândul acesta... A! dacă i-ar dà şi luxul! Cum s'ar mai întoarce şi ea la el! Şi s'ar îngriji şi de fetiţă!

— Ad-o, îi răspunse ea punînd în tonul singurului cuvânt toată dorinţa şi speranţa cari o înviorau în acele clipe.

— Mulţămesc, Melanio; mâine de dimineaţă chiar, o aduc, ca şi rudele să-i piardă urma...

— Eşti sigur că n'or s'o caute la noi, fiindcă te ştiu toţi prieten? rosti ea, par'că dintr'un îmbold de-a nu'şi lua o sarcină.

Observaţiunea îl înfiorî pe Ion. Rămase pe gânduri dar. De-odată chipul bun şi blând al mume-si i se ivì şi altă zare îi cuprinse chibzuinţa.

Bătrână ierà mumă-sa dar încă în putere.. S'o ducă pe Adina la Mizil, măcar pentru trei, patru ani... Până va face clasele primare. Pe urmă, văzînd şi făcînd... Cei zece mii de lei îi va specula el în mod sigur aşa ca să întemeeze fetei, pentru mai târziu, o zestre... Da, da: ierà cea mai nemerită idee... Bătrâna avea inimă; Melania nu mai „breazà" decât *cealaltă*, ce creştere i-ar fi dat Adinei?

Şi venindu-i cu necaz în minte că Melania îl înşelase fără să-i fi dat el motiv, se ridică şi fără s'o priviască trecù în biuroul lui, lăsând-o foarte nedumerită, ba chiar supărată.

După câteva minute de frământare se ridică foarte hotărâtă; nu trebuià să'l scape din mână pe Ion. Se puteà prea bine să întâlniască pe *femeea aceeea* şi să-i fie acuma de-al binelea amant; ori, fiindcă n'o mai aveà pe dânsa supt ochi, să găsiască alta.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/index1901-1932

Bărbatul, nu se rabdă el nici odată „fără coadă".

După alte minute de chibzuință ajunse la o nouă cumpănire: să lase de tot pe Gâlgâianu chiar dacă Ion nu i-ar împlini toate poftele...

I se învârtiau în minte o imagine de femee, numele Adina care-i închipuiă un copil frumos dragostea lui Ion, un bărbat care înfățișă pe prietenul lui Ion și în mâna lui un revolver... gânduri încurcate, sensațiuni împungătoare, pe cari le domină însă ascuțișul unei dorințe: *să-i rămâie ei Ion.*

*

Când se întoarse a doua-zi la prânz, dela școală, Grigore văzù la masă pe mumă-sa și pe tată-său și o fetiță care'l privi cu zâmbet sfios.

Grigore sărută mâna mume-si, apoi a tatălui și dădù mâna cu fetița...

— Cum te chiamă, o întrebă, par'că mai puțin rece ca de obiceiu.

— Adina.. îi răspunse ea plecând ochii.

— Pe mine, Grigore...

Și, liniștit, se așeză la locul lui.

— E o fetiță fără mamă și fără tată... îi zise Ion... Mai desghiață-te, dragul meu, și fii un frate pentru dânsa...

Băiatul privi pe tată-său, apoi pe fetiță și nu răspunse.

Ion ridică din umeri, enervat de nesimțirea copilului acesta.

Timpul se schimbă în rău așa că Ion își amână plecarea la Mizil. In zilele ce urmară veni însă foarte regulat acasă, și îngriji de Adina, ba încă îi făcù și jucării. Fetița ieră foarte drăgălașă, vorbăreață și dulce la vorbă, — fire sentimentală...

Veselia firească i se astîmpără și tristețea treceà peste frumoșii ei ochi albaștrî când întrebà de mama, de tăticu mai cu seamă...

— I-a chemat Dumnezeu la el, îi zise Ion.

— Da dece, „papaion"? (din papă-Ion). Lui Dumnezeu îi trebue „mama și tata copiilor"?

— Când vrea el, da.

Adina se gândì mult, ținînd ochii în jos. Se vedea că nu e mulțămită, că nu înțelegea „cauza" și par'că se străduia să o găsiască mintea ei foarte cercetătoare și isteață.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
Oftă adânc, în sfârşit, şi alergând, înconjură cu amândouă braţele gâtul lui „papaion". Simţiă că „papaion" ieră de-acum sprijinul ei şi dragostea ei.

Grigore, martor acestei scene, privià doar lung şi adînc pe Adina iar chipul lui încremenit par'că lua puţină însufleţire pe care o trădà o uşoară roşeaţă.

Între orele de şcoală şi în orele de seară Adina, în zilele următoare se apropiă de el desmierdându'l cu privirea, cu zîmbetul, şi gata să i se aşeze pe braţe, să'l sărute şi să îndruge cu el multe şi de toate.

Grigore urmă s'o priviască ţintă dar fără să-i răspundă la zâmbet, până ce ea îşi luă curajul şi'l întrebă prietenos:

— De ce nu vrei să vorbeşti cu mine?

El se gândì o clipă.

— Nu ştiu să vorbesc cu nimeni, îi răspunse cu glas năbuşit.,.

— Băiat aşa de mare... îngână ea cu milă... Dar dacă ai vrea.. *nene Grigore*...

Şi rostì atât de dulce: nene, că el se înroşì tare...

— Dacă vrei să'ţi dau lecţii... Ştii să scrii, să citeşti?

— Nu ştiu... fiindcă sunt mică... Dar dacă nu mai am tată şi mamă să'mi deà păpuşi, voiu să învăţ să citesc şi să scriu.

— Bine... îmi păstrez abecedarul... După masă să vii să'ţi arăt... Şi o lăsă singură...

Până la 15 Februarie, Adina cu rîvnă deosebită cunoştea bine literile mici şi mari şi puteà să le scrie, deşi boacăne.

A doua-zi, când să plece la gară îi cerù lui Grigore abecedarul, zicîndu-i:

— Să vezi cum am să învăţ singură de acuma... Nu i aşa, *„papaion"*, că la vară o să vie şi Grigore la mama-mare?

Ion zîmbi:

— Ce să facă mutulică ăsta la măsa-mare şi lângă tine, porumbiţă gureşă?

Ea, cu drăgălaşă vioiuciune rostì:

— El să mă înveţe carte şi eu să'l învăţ să vorbiască cu lumea... Nu-i aşa, nene „Gore"

Ion o sărută cu drag; Grigore răspunse:

— Să nu'mi pierzi abecedarul.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
rev.statransilvania.ro/mdrr1901-1932

II

Mizilul nu e mare, dar negreşit are şi el un centru, de vreme ce se străduie să trăiască cu mutra de oraş.

Lăsând la o parte glumele ce se fac în Bucureşti pe spinarea Mizilului, la gara orăşelului acesta din judeţul Buzău, până şi trenul accelerat se opreşte, spre a-i privi şirul de plopi de pe şoseaua prăfuroasă sau noroioasă ce duce în cuprinsul său.

Câţiva proprietari mari agricoli îi sunt fala, fiindcă'l fac şi-l menţin să joace rol economic, în ciuda capitalei judeţului.

În apropiere de centru locuiă bătrâna Dokia Richită, sora Smarandei Zătreanu, mama lui Ion.

Casa, se cunoaşte că ţine minte de mult, prin forma ei bătrânească, cu ziduri groase, însă par'că râde râsul alb al curăţiei varului totdeauna dat bine şi des. E în mijlocul unei grădini, foarte plăcută, vara, prin multa verdeaţă a frunzişului pomilor şi în diferite timpuri ale anului foarte ispititoare prin roadele multor pomi bine căutaţi.

Dokia numără şaizeci şi cinci de ani, în 1890, e naltă şi uscăţivă pe cât soră-sa Smaranda e de scurtă şi grasă.

Smaranda e de cincizeci şi şase şi nu pare să-i aibă; ea este braţul şi capul casei decând a venit să steă cu Dokia; aceasta se lasă cu dragă inimă să fie cârmuită şi îngrijită.

Dar nici Smaranda nu abuzează de atot puternicia ei. Astfel, între amândouă surorile e dragoste, linişte, bună înţelegere.

Ele vorbesc adese ori cu milă şi cu părere de rău de bietul Ionel, ursit să aibă nevastă o teleleică, şi copil un nătăfol: „dar ce puteă să iasă din o femee ca aceea"?

Smaranda e cu ochii albăstrii plini de bunătate, dar cari ştie să fie şi tăioşi când ceva nedrept o scoate din sărite... Râde uşor, copilăreşte, când e de râs la glume; să vorbiască rău de altul ori să primiască guri de ale târgului să-i împuieze urechile, Doamne fereşte!

Ea stă la tocmeală cu cei de vin să cumpere roadele pomilor şi ea târgueşte ale casei, iar negustorii o cunosc şi-i poartă respect. Vezi că, ştie cum să le vorbiască.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Dokia e cu ochii verzui, obosiți acuma, dar cari nu greșesc ochiurile la ciorapi.

Până cu vr'o cinci, șase ani înainte de a-i veni Smaranda, ierà dârză și nu prea răbdà să i se pună cineva dimpotrivă. Fără să tăgăduiască dreptatea cuiva, i-o da mai greu și credeà cu oarecare înlesnire în vorbele fără temeiu ale altora.

De când venise Smaranda, se potolise și se dăduse după dânsa, văzînd, crezînd, socotind așa cum vedeà, credeà și socotià dînsa.

Când în ziua de 16. — zi cu soare și cu desgheț, — Ionel se opri înaintea casei, Smaranda întindea rufe din cari ieșià abur pe frânghia petrecută cruciș printre pomi.

O mirà trăsura care stătuse la poartă, mai ales că auzi glas vesel copilăresc, dar văzu pe Ionel și par'că i se tăiarà picioarele de bucurie.

— Ionel!... dumneata! îi strigă aruncând din mână niște prosoape, peste maldărul din coșul lung.

Până să se poată urni, mai în fire, Ionel dădù jos cufărul mic al Adinei, plăti birjarului și se repezi să ia în brațe pe mama totdeauna dragă.

Adina rămăsese de pază lângă cufăr și privià ulița cu impresiunea că „nu ierà frumos ca la București".

— Da cine-i fetița aea, Ionel? întrebă bătrâna, după ce'l mâncă de sărutări și îl potopi cu întrebări scurte și repezi.

— Am să'ți spun mamă; am să'ți spun. E un înger de copil. Adino, vino'ncua.

— Da, „papaion", vin; însă nu pot duce cufărul.... E greu.

Ion începu a rîde, ieși cu mama până pe trotuar și cu dînsa duse cufărul.

Adina, foarte bine îmbrăcată cu alb, par'că ieșià din zăpadă cu drăgălașul ei chip.

În prag, când să intre în sala lungă lustruită pe jos, plină de ffșii încrucișate, de pânză albă cu dungi roșii, — Ion îi zise Adinei.

— Pupă mâna mamei-mari....

Adina, rîzînd dulce, i-o luă și i-o sărută, rostind:

— Bine te-am găsit mamă-mare....

Mamă-mare! încă nu se auzise chemată așa și par'că-i

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

merse la inimă: dar cine ierà fetiţa asta, să-i zică „mamă mare“ ?

Oricum, nu se putù opri să nu o ia în braţe, să n'o privească cu drag şi să n'o sărute. Iar mica hoţoaică îi înconjură gâtul cu braţele şi o sărută lacom pe amândoi obrajii.

— Am să te iubesc, mamă mare.... rosti Adina cu seriozitate.

— Ce spui ? făcù bătrîna rîzînd. Bine drăguţa mea... bine....

— Fiindcă „papaion“ m'a adus să rămân la tine, mamă mare....

— Da, da am să'ţi lămuresc mamă, lucrul, şi am să te rog s'o primeşti....

Curioasă la culme, prinsă de inimă de micuţa deşteaptă şi dulce, bătrâna intră cu ea în braţe în o odae potrivit de mare, luminoasă, curată, mirosind a busuioc şi a rozmarin. Pe un pat cu saltele colorate stà Dokia şi împletià, ascultând gura din sală.

— Sărut mâna tuşică, îi zise Ion, apropiându-se.

— Dumneata, nepoate ? Bine ai venit.... îi zise cu bucurie, şi'l sărută pe frunte, în timp ce el îi sărutà mâna.

După ce-i dădù şi Dokiei lămuriri pe de-asupra, Ion rugă pe mumă-sa să ducă pe Adina în altă odae.

— Da, papaion, copiii nu trebue s'audă tot ce vorbesc oamenii mari, rosti copila cu o seriozitate care-i făcù să zîmbiască.

— Hai unde stăm la masă, puicuţo, şi o să'ţi ţină de urît pisica noastră....

— Da nu sgârie ?

— Când o desmierzi, nu ; când o trage cineva de coadă, da...

— A ! mamă mare, nu-i frumos să tragă copiii pisicile de coadă.

Smaranda o sărută încă o dată pentru vorbele ei cuminţi şi trecu împreună cu dînsa alături cu bucătăria într'o odae caldă în care masa ierà aşezată.

— Ţi-e foame, ţie, puicuţo ?

— Când o vrea papaion, o să'mi fie foame.

Pisica veni să i se alinte la picioare, şi Adina o desmierdă.

— Du-te, mamă-mare, că mie nu'mi e frică....

Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://transilvania.ro/md/1901-1932

Povestirea ce le făcu Ion bătrânelor le umplu de milă şi de duioşie pentru copila părăsită, în timp ce nu ştiau cum să'şi arate mai adînc scârba şi blestemul faţă cu femeea desfrânată.

— Bine te-ai chibzuit Ionel, îi zise Smaranda, să ne aduci bobocelul ăsta de trandafir. Nu-i aşa, Dokio ? o s'o creştem ca pe nepoţica noastră....

— Eu vă las acuma cincisute de lei şi pe fiecare lună vă voiu trimite câte o sută de lei. Când va fi nevoe de haine....

— Ia taci, băiete, că nu suntem tocmai golaşe.... Mai bine pune-i fetei deoparte, câte ceva, pentru când a fi de măritat ... şi nu te mai gândi la mărunţişuri....

— Mă rog, faceţi cum vă lasă inima. Eu vă voiu trimite ce-am hotărît.

— Las'că ne învoim noi, fătul meu. Ia şezi cu tuşă-ta să văd eu de-ale gurii, că i-o fi soarele drept inimă drăguţei ăleea.... mânca-o-ar mama !

*

Adina nu făceă deloc sgomot şi nu plictisiă pe nimeni. Timp de zece zile, timpul deşi rece, fiind frumos, ieşi în grădină, privi pomii, par'că măsurându-i şi deosebindu-i ; stătu la poartă în tovărăşia lui Toncea, câinele curţii ; ţinu de urât bătrânei Dokia, „tuşica"; se împretini cât mai mult cu bătrânele, cu servitoarea al căreia păcat ierà surzenia, cu lucrurile din casă, — însă.... nu cu pisica.

Pisicilor nu le place să se compromită cu persoanele pe care le cunosc de puţin timp.

Pe la finele lui Februarie şi începutul lui Martie începură ploi, lapoviţă, vânt, timp urîcios, foarte neplăcut copiilor.

Alăturea cu odaia lor comună ierà o încăpere în care ţineau bătrânele stivele cu perine, lăzile de Braşov cu lucruri de casă şi unde ierà totdeauna miros de sulfină.

Smaranda o rînduise pentru Adina : ierà singură, copila, însă foarte aproape. Socotise că nu ierà bine să doarmă în acelaş aer cu două bătrâne.

In odăiţa ei caldă, curată, aerată dimineaţa şi seara, începu Adina să se siliască a citi şi a scri : aveà placă şi condeiu de piatră, aveà creion negru şi roş cu albastru.

Când se sătură de citit şi de scris, colorà gravurile abecedarului ori se trudià să le imiteze pe hârtie şi să le coloreze.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

In unele momente, cu mânuţa dreaptă dusă la frunte şi cu cotul sprijinit pe masă îşi amintiă poate ceasurile triste când mama nu mai vedeà de dînsa, când tăticul, dacă o sărutà, ierà mereu supărat şi pe gânduri.

De câte ori ghemuità în câte un colţ, în odaia în care mamă-sa se gătià, se uità lung cum ea se privià în oglinda mare, veselă, îngânând câte un cântec; cum îşi trecea vreme multă până să'şi potriviască panglicele pălăriei; cum îşi puneà de încet mănuşile lungi şi cum îşi mai aruncà o privire în oglindă.

O luà apoi pe Adina de mână şi o scoteà în sală, fără să-i deà voe s'o sărute, fiindcă i-ar fi mototolit rochia.

Adina se mulţămià, în admiraţiunea ei copilărească pentru mămica ei prea frumoasă, să sărute volanurile rochiei nouă care o făceà şi mai frumoasă.

Într'o zi Adina mâncase dulceaţă pe pâine şi buzele-i rămăseseră pline şi lipicioase. Tiparul lor lăsă urmă pe rochiă şi mumă-sa nu'şi închipuì nici odată de unde şi-o putuse pătà, dar făcuse gălăgie şi Adina nu-i mai sărutà d'atunci nici rochia.

Pe urmă... pe urmă tăticu-i spuse într'o zi că mama se dusese pentru totdeauna... în cer... Nu plângeà tăticu, aşa cum îi veni ei să plângă; mai degrabă ierà par'că supărat, mânios..

Nu trecură trei, patru zile şi uite că „Papaion", — şi el plângeà, — îi spuse că şi tăticu se dusese tot în cer... Ce mult a plâns şi ea, fiindcă, să nu mai vadă pe tăticul pe care'l iubià, o dureà...

Dar „Papaion" o mângâiase cu vorbe dulci, o luase în braţe, o sărutase şi-i dăduse încredinţarea că nu se va duce şi dînsul.

Acuma ierà la „mama-mare" şi la „tuşa"... şi-i ierà bine, fiindcă o lăsau să citiască, să se joace cu Toncea, să se plimbe prin curte... Ce bune ierau şi mama-mare şi tuşa!.. Numai de un lucru îi păreà rău Adinei: mult ar fi vrut să aibă şi vr'un copil cu care să se joacé.... şi nu aveà nici unul.

Ar fi rugat pe mama-mare să-i găsiască unul, că vor fi fost ei, copii, şi'n Mizil, — însă, nu ştiu de ce, par'că se temeà să nu deà de osteneală pe mama-mare.

Şi pe când stà la fereastră şi se gândià la toate acestea,

Muzeul Digital al Romanului Românesc

în timp ce ploaia bătea în geamuri şi trăgea linii care se scurgeau şi se refăceau mereu, eată că zări o fată, mai răsărită negreşit decât dînsa ; poate să fi avut zece ani. O mai văzuse şi se uitaseră una la alta, zimbindu'şi. Fireşte că ea, cât ierà de mică, nu puteà să o opriască de vorbă; dar dece, aceea, care ierà mai mare, nu se oprise ? Un cuvânt de i-ar fi spus, repede ar fi legat vorbă cu dînsa.

Acuma, treceà supt o umbrelă mare, pe care o ţineà cu amândouă mânile, şi călcà foarte cu luare aminte ca să nu scapete în gropile dintre pietrele pavagiului.

In dreptul porţii se oprì şi cătă printre zăbrele, după ce'şi aplecă umbrelà pe spate.

Poate că o zării, fiindcă-i rise şi ea îi răspunse, rîzînd şi făcîndu-i cu mânuţele semne de chemare şi de sărutat...

Fata îşi luă drumul iar Adina rămase foarte mulţămită

Fata aceasta avea, în adevăr, zece ani. Ierà copila unică a unui fost profesor de ştiinţele naturale, ieşit la pensie. Însurat la etate înaintată, dobândise fata aceasta şi când îşi pierduse în o epidemie soţia, se retrăsese în târgul acesta unde aveà casă, loc mare şi prieteni. Cu venitul economiilor lui, cu pensia, cu ceea ce-i produceau roadele şi trandafirii mulţi, trumoşi, variaţi, îngrijiţi cu patimă, puteà să trăiască în destul bielşug.

Se mulţămìà însă s'o ducă în chip economicos, lăsând gospodăria pe seama Viorichii lui, care, la fragedà-i vîrstă, ierà gospodină harnică şi chibzuită: începuse munca aceasta după moartea mume-si, când aveà numai 7 ani. Aveà, chip, o băbătie care făceà treburile de rînd, dar Viorica nu se lăsà niciodată pe toanele şi pe înceteneala ei.

Vasile Tetoianu, poate şi din egoismul de-a nu'şi turbura liniştea şi deprinderile, poate şi din credinţa că la şcoală se învăţà puţin şi fără metodă, în timp îndelungat, nu'şi trimisese pe Viorica la şcoală şi, în anume ore, cu răbdare, cu limpezime, cu rînduială îi da instrucţiunea.

Copila, foarte inteligentă şi doritoare de-a şti, îndrăgită de tată-său care-i vorbià cu blândeţă şi-i spuneà lucruri care-i plăceau, aveà acum cunoştinţi pe cari nu le au, la această etate, copilele, la şcoală.

In fiecare dimineaţă ea se duceà în piaţă, la băcănie cu bătrâna după dînsa, când aveà de târguit mai mult.

Cu glasul ei melodios, cu felul ei delicat de a vorbi, cu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

zîmbetele ei, își făcuse prieteni pe negustorii dela cari cumpără, pe lăptăreasa care-i aducea cu mulțămire laptele, smântână, brânză și ouă, cu brutarul care-i trimitea pâinea și cornurile.

Nevasta băcanului din dreptul casei celor două surori, îi spusese Viorichi că bătrânelor le fusese adusă o fetiță ca un îngeraș, fără părinți..

„*Fără părinți*“ ! iată ce-o făcuse pe Viorica să se înfioare de milă și de dragoste pentru copiliță pe care n'o zărise încă, pe care dorià din suflet s'o vadă.

Și când o zări, par'că i se lipi dintr'odată inima de drăgălașa orfană. N'avù cum să-i arate atunci prin nici un semn prietenia. Abia în ziua aceasta ploioasă îi făcuse cunoștința, dela distanță, prin zîmbete. Și când este schimb de zîmbete, e dovadă că prietenia începe.

Într'o zi dela începutul lui Martie, una din „Babe“ fu foarte cum se cade, — ceea ce se întîmplă rar, când e vorba de babe, — și Viorica ieși într'adins de-acasă, cu gândul de-a'și face drum în casa Zătrencelor.

Viorica o salutase totdeauna când o întîlnise la cumpărături, pe Smaranda și ea îi răspunsese la salut cu bunătate, însă nu'și vorbiseră.

De altmintrelea Smaranda știa a cui e fetica asta harnică, dar pe tatăl ei nu'l cunoștea.

Adina cercetă plină de curiozitate mugurii pomilor, gata să se desfacă. La unii undia verdele ce iera să fie frunză, la alții albul ce ierà să fie floare. Ierà de-alungul zăbrelelor dinspre stradă, unde firele de richità purtau bobocii de frunză bine desfăcuți, — ceea ce-i făceà mare plăcere, — când Viorica se opri și-i întinse mâna printre zăbrele :

— Bună ziua, Adino... îi zise duios.

— Știi cum mă chiamă? întrebă ea, surprinsă, dar cu mulțumire.

— Negreșit; aceasta o știe mai multă lume în oraș... Doriam să te cunosc și să ne împrietenim.

— Și eu tot așa. Dar cum te chiamă?

— Viorica Tetoianu...

— Ai tată și mamă, nu-i așa?

— Numai tată, dar cel mai bun tată din lume...

— Și eu am pe „Papaion“, și pe mama-mare... și pe tușa... Nu vrei să vii la noi?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
patrimoniu.transilvania.ro/md/1901-1932

— Ba da, Adino. Dacă e vorba să fim prietene...

Intră, o luă de mână pe Adina şi se înfăţişară Smarandei, amândouă sfioase, cu ochi rugători, par'că ar fi cerut iertare că-i turburau împletitul.

Smaranda avu, negreşit, un gest de mirare, dar am spus că-i plăcea codana asta de fată, pe care o văzuse cum târguia de bine. Îi rîse dar cu bunătate...

— Cunoşti pe fetiţa noastră? o întrebă

— Ne cunoaştem din ochi şi am dorit să ne cunoaştem şi ca prietene... răspunse Viorica, tot sfioasă dar cu privire de dragoste spre Adina.

— Asta mă bucură...

— O chiamă Viorica, mamă-mare şi e mai mare ca mine... rosti Adina cu mândrie par'că...

Smaranda stătu de vorbă vr'o câteva minute cu Viorica, ca să o cunoască în amănunt, dar copila, cu modestie firească îşi lăsă în umbră multa hărnicie şi puse în toată lumina ştiinţa tatălui ei, bunătatea lui şi grija cu care o învăţă carte pe dânsa, mai bine decât la şcoală.

— Îmi pare bine, Viorică-mamă că vrei să fii prietenă Adinei... Uite, să vă dau ceva să gustaţi, că aşa i-am făcut rînduială copilei noastre şi staţi de vorbă, plimbaţi-vă... ca la voi acasă...

— Sărut mâna, doamnă... Sunteţi prea bună, îi zise Viorica.

În sofragerie gustară magiun de gutui pus pe pâine, nuci şi mere bine păstrate, în care timp Viorica ştiu tot ce puteă spune biata Adina din copilăria ei.

In spusele ei pline de nevinovăţie şi de nedumeriri, ierau negreşit lucruri neînţelese şi pentru Viorica, însă încheierea că micuţa ierâ orfană, că suferise din cauza lipsei de dragoste din partea mamei, o înfiurise adînc şi hotărîse în sufletul ei sentimental o iubire ca de mamă, pentru care jertfa e ceva firesc, logic de neînlăturat.

Adina îi arătă apoi abecedarul şi începu să citiască cu oarecare codire, însă fără silabisire...

— Ai început prea de mică, drăguţă, îi zise Viorica, îngrijată par'că. Te-a silit cineva ?

— Nu, dar nenea Gore a lui „Papaion" a vrut să mă înveţe şi m'a învăţat. Ah! Viorico, să-l vezi pe nenea Gore!.. Nici nu rîde nici nu glumeşte, nici nu se joacă;

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nu vorbeşte cu nimeni, Viorico... Când i-am cerut abecedarul, mi l'a dat, dar mi-a zis, parc'ar fi fost supărat: să nu mi-l pierzi... Nu i'l pierd; numai, uite, i l-am zugrăvit pe ici pe colo...

— Şi e mare nenea Gore al tău?...

— Aş! nu i-al meu, că n'aş vrea să am aşa băiat, rîse copila... E mare... Mama-mare spune că are 10 ani...

— Ca mine... N'o să vie p'aci să te vadă?

— Să vie el?... Mi-ar fi dor să vie „Papaion"... dar el, Viorico, zău nu...

După ce tăcură câteva clipe, Viorica o întrebă:

— Vasăzică... vrei să înveţi de p'acuma?

— Până să mă duc la şcoală...

— Eu n'am fost la şcoală niciodată.

— Şi ai învăţat?

— M'a învăţat tata... fiindcă a fost profesor şi ştie multă carte... Să te ceri la mama-mare şi să vii în toate zilele acasă la noi: am să te învăţ eu, numai cât trebue pentru un copil ca tine şi mai târziu... lasă...

— Ce bine'mi pare, Viorico... Să viu la tine acasă... Să nu'mi mai fie urît, ca în unele zile aci...

Şi copila bătu din palme de bucurie şi de plăcere.

După aproape două ceasuri de vorbă şi apoi de plimbare prin grădină, Viorica intră de sărută mâna amânduror surorilor, ceea ce le făcu plăcere şi, când să plece, le rugă să o lase pe Adina în fiecare zi la dânsa.

— Dar n'o să te stînjiniască dela treburi, copilă? zise Smaranda.

— Nu, doamnă, fiindcă nu am multe. Trebue să stau însă acasă, fiindcă tata e liniştit numai când mă ştie aproape de dînsul.

— Bine, Viorico, pe ce vreme s'o trimit?

— Dimineaţa pe la zece; după masă pe la patru... Şi o petrec eu până la poarta dumneavoastră, când s'o întoarce.

— A! viu eu singură, zise cu curaj Adina. Numai odată să ştiu unde şezi.

— La cinci ori şase case de aci...

— Mamă-mare, mă laşi să văd acuma unde stă Viorica?

— Te las... Şi bătrâna rîse cu bunătate.

Ierà şase trecute: soarele începeà s'apună şi înväpăià şirurile de plopi, puneà jar scînteietor în ochiurile de geam

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/md/1901-1932

şi tremură uşoare văpăi în ochiurile de apă de cari iera plină uliţa.

Din adâncul senin al cerului se lăsă umezeală rece care, spre răsărit, se schimbă în ceaţă.

— Soarele apune... rosti Viorica.

— Ce mare şi ce roşu e! Nu-i aşa că e frumos, Viorico? întrebă cu însufleţire Adina.

Viorica privi timp de două, trei minute această frumuseţe în care se furişă oarecare melancolie, îi păru mai deosebită decât altădată şi, după un oftat uşor, zîmbi Adinei, o luă de mână şi păşiră împreună cu luare aminte, ca să nu'şi umple prea tare ghetele.

Aproape aceiaş înfăţişare are casa profesorului ca şi casa Zătrencelor, cu singura deosebire a aşezării: a profesorului este cu o faţă la uliţă şi cu o faţă dă în altă uliţă, în care se lungeşte locul curţii şi grădinii, până cine ştie unde. Îngrăditura, în rând cu faţa principală, e tot atât de naltă ca tot restul gardului, — ca numai paserile aerului să poată trece pe de-asupra şi să priviască înlăuntru. Poarta mare e în uliţa a doua şi se deschide rar, numai când e să intre vre-o căruţă. Alăturea cu faţa principală e portiţă, în gard. Numai după ivăr se cunoaşte că e loc de intrare pe-acolo. Când portiţa se deschide loveşte o cleampă de fer care pune în mişcare un clopoţel şi de îndată se arată dintr'un coteţ de lemn văpsit verde, capul lăţos al unui câine şi lătratul lui gros te cam sperie.

În faţa lăuntrică a casei e tras un gărduleţ de ostreţe, văpsit verde, până după locul unde se află găinăria şi magazia pentru lemne, în care o despărţitură serveşte pentru ţinerea uneltelor de grădinărie.

Pe tot cuprinsul cel-alt al locului dintre ulucele nalte, se înşiră în simetrice rânduri tufele de trandafiri, acum părînd popândae strîns legate în paie, cu câte un cap enorm.

Fundul grădinii e ocupat, pe lângă gard, de câţiva pomi roditori şi de brazde pe care cresc anume flori, mai puţin iubite ca trandafirii dar cari înfăţişează câte o idee pentru Tetoiana.

Aşa de pildă mărgăritele, anume selecţionate, mari, pline par'că de-o tinereţe delicată şi veselă au însemnătatea nevinovăţiei curate, dulce şi sprintenă a copilăriei.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaarhiva.ro/index1901-1932

Panselele, cu drăgălaş chip catifelat, au însemnătatea gândirii supt care se ascunde o durere ce nu se uită şi o speanţă pe care o turbură teama.

Când mica Adina dădu cu ochii de şirurile trandafirilor, întrebă mirată :

— Ce sunt momăile astea cu capete mari, Viorico ? Ah ! şi ce multe sunt !

— Trandafirii tati... Paele cu cari sunt înveliţi, e îmbrăcămintea lor de iarnă.

— U ! ce îmbrăcăminte urîtă ! rîse copila.

Se aflau de câteva minute de vorbă în faţa uşii, când auziră un glas întrebând :

— Tu eşti, Viorico ? Cu cine vorbeşti ? Vino mai degrabă...

— Auzi... E tatăl tău, Viorico. Te chiamă. Eu fug...

Şi, săltându-se, îi apucă grumajii cu amândouă mânile, o sărută pe obraji, apoi vru să plece.

— Nu s'a înserat încă. Hai să te cunoască şi tăticul.

Ea, sfioasă :

— Imi e... ruşine...

— De ce ? O luă de mână şi intrară.

Din o intrare mică făcută din fier şi sticlă, prinsă între patru coloane cu acoperemânt, trecură în o sală mai mult lungă decât largă, cu fereastră în fund. Nici o mobilă în afară de patru scaune îmbrăcate cu damască roşie cu flori albe, iar pe pereţi talere de faianţă colorată pe câte un ştergar frumos înnodat şi ale cărora capete cu ciucuri de ibrişin, atârnau supt fiecare taler.

Viorica bătu la cea dintîi uşă din stînga şi întrebă :

— Sunt cu micuţa mea prietenă... Pot să intru ?

— Intră.

Tetoianu, înnalt, uscăţiv, cu faţa mare, cu păr mult şi des care-i acoperia mai de tot fruntea, cu mustaţa tunsă scurt pe măsura buzei de sus pe care o înrămă, — cu nas prea mic par'că pentru câmpul feţei, cu ochi mari totdeauna pierduţi par'că în anume cercetări lăuntrice, — avea înfăţişare de bunătate şi de blândeţă, numai întrucât nu se atingea nimeni de obiceiurile lui, — de trandafirii lui... Numai doi, trei prieteni îi puteau intră în voe şi-i treceau pragul casei, unde se desfătau între trandafirii în floare, „raiu pentru ochi, raiu pentru nas“ după cum ziceà Simion Moţoiu, un proprietar rural din marginea orăşelului....

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Mi-aşdà trandafirii şi viaţa, ziceà el în momente când vorbià de fiică-sa, numai Viorica să trăiască şi să aibă noroc...

Şi e drept că-i iera dragă, şi e drept că vorbă aspră nu-i zisese vre odată, şi e drept că nici copila cu nimic nu'l supărase vre odată.

Fără să şi-o spună, prin vorbe banale de toată ziua, fără să caute unul dela altul desmierdări, se iubiau până la jertfă şi numai când privirea li se întâlnià în clipe anume, adîncul lor simţimânt licărià ca o lumină stelară.

Viorica duse pe Adina înaintea lui şi mititica se grăbì să-i sărute mâna şi să-i zică cu curaj:

— Te iubesc, fiindcă eşti tata Viorichii...

Vasile Tetoianu o luă în braţe plin de uimire şi de mulţumire şi şi-o aşează pe genuchi după ce-o sărută.

— Eşti tu fată cuminte? o întrebă rîzînd.

— N'aşi fi prea cuminte dac'aş aveà cu cine să fac nebunii... Dar îmi place să fiu cuminte...

— Foarte bine... Uite, să vii cât de des la Viorica... şi să spui cucoanelor de-acasă sărutări de mână.

— Mulţămesc... Am să le spun... Eu am să învăţ carte cu Viorica.

— Aşa? bine...

Din acea zi Adina începù a fi în adevăr fericită.

III

Lui Simion Moţoiu, prietenul Tetoianului, i se întâmplă într'o zi ceva ciudat...

După obiceiul lui se întorceà acasă dela câmp, unde se dusese să vadă cum rîde grîul după ridicarea zăpezii şi dacă se sbicise în de-ajuns pământul pentru pusul porumbului.

Se întorceà, în amurg, cu mânele la spate, cu capul între umeri şi cu ochii în jos par'c'ar fi numărat pietrişul de cu toamna aşternut pe şosea. Poate că se gândià la câtă pâine mâncase decând ierà pe lume. Şi aceasta înseamnă a se gândì omul la ceva.

De pe urma coborîrii soarelui pe alt tărâm al cerului, rămâseseră în zarea cam turburie numai nişte dungi roşatece, verzui, gălbii pe cari amurgul le făceà din ce în ce

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mai șterse, par'că le-ar fi spălat și cărora le ieșia coloarea.

Se vestià noapte rece și timp bun pentru a doua-zi, ceea ce nu aveà cum să'l supere pe Simion.

Din șosea apucă pe un drumuleț dintre două ogoare, drum care colià adîncindu-se în o văicea. la capătul căreea se ridicà și ajungeà la casa și gospodăria plugărească a lui Simion. Nimeni altul afară de dînsul și de câte un om al ogrăzii, nu mergeà pe acest drum.

I se părù lui Simion că nuștiu cine îl ajungea din urmă și se mirà, însă nu se uità înnapoi: nu ierà curios din fire. Cu urechea trăgeà totuși: i se închipui că pașii se înceteniau. Păreau pașii unui nehotărât, unuia care nu prea știe dacă trebuie să înnainteze ori să se întoarcă.

Și de odată în tăcerea adîncă a câmpiei se auzi ca un glas de clopoțel bine timbrat dar tremurător:

— Domnule, nu cumva ai trebuință de un argat?

Simion se opri și se întoarse, ca răsucit de-un braț vînjos. În fața lui, la puțină depărtare și mai sus decât el, se încondeià în zarea limpede de seară, făptura unui băiețaș între treisprezece și patrusprezece ani. Purta o haină scurtă cu mănici care par'că intraseră la apă, pantalonii cu dungi albe și albăstrii și ghete prăfuite. De altfel, chip cinstit și fără șovăire care ierà în contrast cu tremurul glasului lui sfios.

Simion îl privi, încrementit: nu'și tocmește cineva argat în mijlocul câmpului și pe înoptate.

— De unde-ai ieșit tu? îl întrebă cu asprime, deși nu-i vedeà înfățișare de haimană.

— Din Buzău...

— Cum de nu te-ai tocmit, la vreme, și la vr'o moșie mare pe-aproape de orașul tău?

— Mai departe, e mai bine... Nu mai am pe nimeni și mă ispitește munca plugărească... Sunt băiat de ispravă. Ia-mă dumneata, numai pentru hrană, de ți-a păreà că nu fac mai mult... De cinste și de hărnicie să fii sigur.

Simion i se uità mai de aproape în ochi, și băiatul nu clipì mai des.

— Cine să fie băiețandrul? se întrebă în gând, mirat că'l vedeà limpede la vorbă și nu din topor. Cum te chiamă? îl întrebă apoi.

— Silviu...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/md/1901-1932

— Şi mai cum?

Băiatul îşi plecă fruntea.

— Bietul copil! se gândi Simion... Da, se prea poate... N'ar fi însă par'că de neam prost...

Simion ridicat din ţărănime, rămăsese puţin încrezătorul. „Paza bună trece primejdia rea" îi ierà proverbul favorit pus în continuă aplicare. Băiatul puteà fi cine ştie ce derbedeu, la urma urmei... De multe ori una e faţa şi alta sufletul. De aceea, cu glas gros rostì:

— N'am nevoe de argat...

Nu ierà adevărat: cu o lună înainte dăduse drumul unuia, un beţiv de-i mirosià şi urma paşilor a vin, un lenos de se plângea şi umbra lui de-atâta lene. Începuse munca de primăvară şi două braţe bune fireşte că nu ierau de prisos. Dar cum să iei pe cine nu'l ştii, când prea adese ori te înşeală aceia pe cari îi ştii?

Nu ierà tocmai temeinică vorba aceasta, dar pentru clipa de faţă se potrivià fiindcă'l încurajà să nu primiască pe băiat.

Ii zise dar: bună-seara, — fiindcă omul, de! trebue să fie politicos, — şi îşi văzu de drum.

Băiatul rămase locului, încremenit, cu şapca în mână, cătând ţintă pe urma proprietarului. Singurătatea i se arătà mai pustie decât înnainte de a'l fi întâlnit... Acum un ceas nu ştià unde ierà să'şi odihniască trupul; în clipa aceasta n'o ştia ca şi atunci; ierà acelaş lucru şi ierà totuşi cu mult mai descurajator.

Simion întoarse capul: de când dăduse dreptate instinctivei neîncrederi a ţăranului, par'că'şi imputà ceva, deşi nu pricepea ce. Oare băiatul ierà să steà toată noaptea, în picioare, pironit acolo, cu capul gol, între cele două ogoare ale lui?

Işi întoarse paşii şi se apropià de băiatul care nu se mişcà.

— Unde-o să dormi tu în noaptea asta?

Băiatul făcù un gest cu dreapta, ceea ce însemnà că ierà destul loc pe câmpul întins, supt cerul şi mai întins. Se mai întunecase câmpul, se mai înoptase cerul, stelele începuseră a licări, frigul strângea în spate. Cam la neîndemână loc şi timp pentru dormit afară.

— Unde ţi-ai pus capul noaptea trecută? îl mai întrebà cu asprime.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1938

Băiatul repetă gestul, fără să vorbiască. Plugarul simţi un nuştiu ce la inimă. Se gândi la copiii lui cari îl aşteptau, gata să se aşeze la masă în faţa vetrei plină de foc, unde sfârâia oala cu mâncare...

— Ai pus azi ceva în gură ?

— Nimic, de ieri.

Stă drept, dârz băiatul care nu mâncase de-o zi şi căruia nu-i ierà ruşine de starea lui.

— N'ai tu adecă pe nimeni să'ţi poarte de grijă ? îl întrebă cu nelinişte, hârţuit de nuştiu care gând ciudat ce nu şi'l puteà lămuri şi care-l făceà să nu-i fie la îndemână.

— Pe nimeni...

Plugarul îi înfipse mâna pe umăr şi-i rosti.

— Haide !

După câteva minute străbăteau destul de lunga alee de tei care duceà la curte.

Aci, toate păreau cufundate în noapte, aproape fără formă : ramurile care se întreţeseau pe de-asupra capului lor, iarba de-amândouă părţile ridicate ale aleei. Numai în fund împrăştià lumină focul mare de pe vatră. Ferestrele păreau aprinse, aşa de puternic se răsfrângea în geamuri văpaia acelui foc. Pe uşa deschisă înlături se vedeau în du-te-vino neîncetat umbrele celor din casă.

Casa ierà foarte veche şi grosolană, cu două caturi s'ar puteà zice, ale cărora păreţi păreau obraji cu buboae enorme rău cicatrizate, cu ferestre fără simetrie dar curate. Un ceardac de lemn cam strîmb înconjurà casa şi însemnà trecerea dela un cat la altul. Scara care duceà la ceardac ierà pe-afară, la laturea din stânga a casei.

La mijlocul catului de jos, mai puţin înalt decât cel de deasupra, o uşă mare, groasă care se zăvorià pe dinlăuntru cu doi drugi de fier puşi cruce, duceà într'o încăpere lungă şi largă cu vatră cât să încapă un stânjen de lemne, cu corlată pe care să poată dormi câte un om de fiecare parte. Pe coşul ei s'ar putea lăsa în voe un poloboc, dacă o încrucişare de fiare groase n'ar fi împiedicat drumul, măsură de pază în vederea poftei ce-ar fi avut vre un tâlhar de-a se furişa pe acolo în casă.

Aci ierà bucătăria, la dreapta cu locul pentru stat la masă stăpânii. După ce aceştia se sculau dela masă, veniau slugile curţii şi unica servitoare a casei să'şi facă rîndul.

revistatransilvania.ro/md/1901-1932

Frusina Moţoiu, un zăplan de femee voinică, plină de sănătate şi de putere, învârtia toată gospodăria fără să se plângă, fără să se certe ori să caute noduri în papură. Femeea din casă făcea cum putea; fata Frusinei, încă micşoară, se îndemnă şi dânsa la câte unele, însă muma n'o prea lăsa, fiindcă era costelivă, par'că s'ar fi hrănit cu frunză uscată.

Vr'o trei băieţei dolofani şi murdărei se hârjoniau toată ziua ca nişte cotei ţinuţi numai cu bojogi.

Lângă bucătăria aceasta uriaşă ierà o despărţitură pentru unelte şi cu gârliciul unei pivniţe boltite şi adânci, în care vinul cel mai slab se întăria îmbătrânind.

„Sus" ierau odăile de culcare şi de „musafiri" care încă nu văzuseră asemenea oaspeţi nedoriţi. Nu că stăpânii ierau sgârciţi; dar n'aveau vreme de pierdut şi ţineau să fie economi... pentru copii.

Simeon intră şi dădu bună-seara. Lumina'l bătù în faţă şi-i amănunţi făptura.

În urmă-i rămase o umbră şi Frusina care tocmai aprindea lampa o zări.

— Da pe cine aduseşi cu dumneata? întrebă cu linişte. Ştiă dânsa că „dumnealui" nu făcea lucruri fără judecată.

— Un băiat căruia să-i dăm pentru noaptea asta adăpost şi acuma demâncare... îi răspunse Simeon.

Frusina puse lampa pe masa aşezată la locul ei şi măsură din tălpi până în creştet pe musafirul ne-aşteptat.

— Nu-i băiat de ţăran, Simioane... De unde eşti, băeţaş? îi întrebă mai mult din curiozitate decât din bunătate Singurel, pe vremea asta, pe câmp?

— Sunt îndemânatec la munca pe ogoare, rosti Silviu înlăturând cu răspuns direct. Am muncit în Iulie şi în August, anul trecut la tata-mare, proprietar ca şi dumneavoastră. Ia Ure heşti în Râmnicul-Sărat... Poate că ştiţi ce răzeşii frumoase sunt în partea locului?

Nimeni în gospodăria lui Moţoiu nu ştia unde sunt Urecheştii şi că ierau răzeşii pe acolo... Stăpânii dădură din cap ca şi cum ar fi ştiut; ţăranii, aproape în general când nu cunosc un lucru, iau chip serios şi se prefac că cunosc.

Băiatul prinse inimă şi mai rosti, cu glas mai de crezământ şi sigur:

— Mi-au şi spus, acolo, că fac treabă ca un bun muncitor cu braţele... Nu vă fie teamă: pot să-mi câştig pâinea.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Şezi coleă şi mănâncă, îi zise Simeon, iar de umăr îl apăsă, pe scaun, ca pe un cuiu, de gămălie, în gaura făcută.

In farfuriile adânci aburiă deja o ciorbă de zeamă de varză cu zarzavaturi tăiate mărunt, care'ţi aducea apa la gură, de bun miros ce avea.

Iera de post, ca în postul mare, dar lui Simion îi plăceau ciorbele fierbinţi...

La masă se aflau Linica, o fată de vre'o cincisprezece ani care părea de doisprezece, aşa ieră de firavă: nu semănă, ca trupeşă, nici tatălui, nici mamei; trei băieţi între opt şi cinci ani şi o fetiţă de trei ani, cea mai mică şi răsfăţata casei.

Silviu nu se uită la nimeni. După zile întregi de rătăcire ca în pustiu, mai mult nemâncat, farfuria cu supă înfăţişă pentru el a noua minune a lumii şi aşteptă, cu ochii ţintă la ea şi aspirându-i aburul ispititor, ca să înceapă stăpânii a mânca.

După ciorbă li se dădu iahnie de mânătărci şi câte un măr.

In timpul mesei nu se vorbi de loc. Fireşte, ierà între soţi un străin. De altfel nu prea ierau vorbăreţi, de felul lor.

Simion se ridică şi luându'l pe Silviu de braţ, îl târî după el, fără vorbă, şi-l duse până la uşa naltă şi lată a unui haimbar mare.

— O să te culci aci, îi zise. Noapte bună.

— Noapte bună, răspunse băiatul.

O atmosferă străbătută de miros de fîn, de pae, de coceni de porumb, îndestul de căldicică, par'că'l moleşi deodată.

Umbletul de câteva zile, lipsa de mâncare şi apoi o masă bună ce-a îndestulat prea mult deodată şi care obosește, şi ea, — îl făcură să dibue repede pe întuneric, să găsiască o risipitură de pae destul de groasă şi să se ghemuiască într'însa. Nici nu avù când să'şi mai adune gândurile, căci adormì dus, în deplină liniște şi mulţumire.

*

Un ghiomoltoc să mişcă de-odată pe grămăgioara de

Muzeul Digital al Romanului Românesc

pae, pe când se îngână ziua cu noaptea, iar în hambar de-abia pătrundea uşoara licărire sură a dimineţii.

Silviu sări şi se frecă la ochi, apoi întinse urechia să asculte clinchetul unui clopoţel, — nesuferit clinchet de care ştiă că fugise.

Pe urmă se dumeri: s'auzeà un clopot de biserică, iar el iera departe... Se aflà într'un hambar, pe haine cu frînturi de pae, în părul mare de asemenea cu pae.

Işi destinse cu mulţumire membrele amorţite dar odihnite şi se ridică, se scutură şi ieşl afară din hambar.

O treucă mare, supt gurguiul unei cişmele, plină cu apă şi în care apa se premenià mereu fiindcă şi cişmeaua curgeà mereu, îl poftì să-şi răcoriască obrajii...

Dimineaţa ierà răcoroasă tare. Bruma argintà acopereminte şi tot ce ierà prin curtea mare.

Silviu îşi lepădă haina, îşi desfăcù cămaşa la gât şi la pept, ceea ce arătă un corp de copil încă, dar viguros, şi începù să se spele în apa treucei, cu voluptate chiar: apa rece ca ghiaţa ierà elementul lui, s'ar fi scăldat bucuros în ea...

Simion, atunci ieşit în ceardac spre a se coborî după treburile de dimineaţă, se opri şi cătă lung la băiat, nu fără mulţămire.

Silviu se scurse bine de apă, trase din buzunarul hainei un şervet în care îşi avusese puţina mâncare, când fugise, — se şterse bine şi când îşi îmbrăcà haina văzù pe Simion venind în spre el.

Roşu cum ierà din spălătură, îl întrebă:

— La ce mă pui acuma de dimineaţă?

Simion îl privì uimit

— Un piclu, îşi zise'n gând, şi ce zor să facă şi să dreagă? Hai să'l punem la cercare. Şi-i zise: ştii tu să duci un cal la adăpat? vezi! spune'mi drept.

— Drept vorbesc totdeauna, îi răspunse, necăjit. Cred că ai luat seama că dacă nu voiu să spun ceva de mine, tac chitic. Dă'mi pe mână calul şi-o să vezi de ştiu să'l port...

Simion stătù pe gânduri.. Vorba plină de limpezime, isteaţă şi spusă fără şovăire, ba încă cu ton poruncitor par'că, îl încurcà.

— Care va să zică, piciule, nu vrei să spui nici de unde

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1918

vii nici cine eşti? îl întrebă, cam aspru, cam zîmbind, nu lipsit de bunăvoinţă.

— Nici dumitale, nici altuia, răspunse băiatul cu hotărîre. Dacă mă crezi cinstit, ia-mă şi nu te vei căi. Dacă mă socoteşti un vîntură-sate, trimite-mă chiar acuma la plimbare.

— Hai, încalecă pe murgul... îl vezi? îi zise, deschizînd la grajd. Şi du-te de'l adapă, apoi să duci pe tovarăşul lui şi pe negrul...

— Ba încalec pe unul şi iau de căpăstru pe ceilalţi doi, stăpâne. la numai să te uiţi.

— Ei, aşi! făcu Simion.

— Par'că numai acuma duc trei? zise băiatul.

Şi cu repegiune şi îndemânare le puse cîtor-trei căpăstrul, încălecă pe Negrul care-i părù mai „al dracului", apucă pe ceilalţi doi cu mână deprinsă şi, în timp ce Simion deschideà larg uşile, el ieşi în curte, dârz şi luător aminte.

— Stăpâne, încotro e apa? întrebă.

— Apucă la stînga şi o să găseşti pîrâul. Să-i adap unde-i vadul.

Silviu o luă la trap şi se făcù nevăzut după gardul de rîchită înfrunzit.

— Măi, al naibei băeţaş! E plin de inimă, rostì Simion. Par'că vru să se repeadă pe urma lui; însă ridică din umeri şi îşi văzù de treabă.

Silviu călărià, cu nasu'n vînt, plin de mulţămire, răsuflând din adîncul plămânilor, ne mai putînd de bucuria libertăţii lui.

Potcoavele cailor răsunau şi scinteiau când dădeau de vr'o piatră; făptura lui sănătoasă, tînără, doritoare de mişcare, de aer, de lumină, se înviorà în faptul răsăririi soarelui, în mijlocul naturii care'l îmbătă.

Silviu nu mai simţià acum trebuinţa de adăpost şi de protecţiune: se făcuse trebuincios; călărià un cal bun; privià în faţă soarele: lumea ierà a lui!

Găsì în adevăr, pîrâul care curgeà repede şi nu prea adînc, între maluri pline de iarbă deasă, încă măruntă.

La vad, unde albia ierà mai lată şi apa strevăzătoare arătà pietrişul lucios aşezat par'că cu mâna, — intră în apă şi o porni în sus până unde apa ajunse la peptul cailor. Îi oprì şi-i lăsă să se adape în voe.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/md/1901-1932

Încă o dată bucuria că ierà liber, că se aflà în loc de țară aproape sălbatec, îi lumină privire, chip și-i umflă peptul.

— Și când te gândești că „*acolo*“, sunt atâția nenorociți între patru ziduri, sculați la ceasul ăsta ca să decline „*rosa rosae*“ și să-și umple capul cu formule algebrice, își zise el cu milă și cu sarcasm.

Se întinse de-i trosniră brațele și coșul peptului și plimbă privire de izbânditor în jurul lui.

Soarele se ridicase într'o aureolă de aur topit în raze iar roua ierà numai o scînteere pe iarbă și pe bobocii înmuguriți ai multor tufe.

Nu trecù mult însă și de odată se lăsă întinzîndu-se ca un nor cu aburire rece, ceața, urîcioasa ceață care fură orice strălucire și mărginește privirea închizînd zările ca supt perdea.

Caii băuseră. Silviu ieși din apă și o luă repede înnapoi la curte așa ca să se încălziască simpaticii cai.

Cum intră în curte, sgomotos, Simion care'l aștepta cam îngrijat, se însenină la chip și'l lăsă să ducă în grajd caii, să-i țesale repede și cu îndemînare.

— Ascultă, băiete, îi zise, trăgându'l mai de-oparte. Imi juri tu că n'ai nimic pe suflet... pricepi ?

— Jur, răspunse el privindu-l drept în ochi, că n'am făcut rău nici vre unui om, nici vre unui dobitoc. Mi-e drag ogorul, mi-s dragi vitele; voiu fi slugă bună, mai cu rost, cred, de cât cine știe ce vlăjar. Dă'mi mâncare și cuib, și rămân

— Fie, zise Simion, neputându-se opri să nu'l aibă drag.

Și ducându'l în bucătărie zise soției:

— Nevastă, l'am băgat la noi pentru grajd și-o fi și la câmp... Dă-i să îmbuce ceva.

Băiatului îi rîseră ochii...

Seara Silviu se făcù de-oparte să aștepte să mănânce stăpânii și el să mănânce pe urmă cu ceilați oameni.

Ce se chibzuise însă Simion, ce se sfătuise cu Frusina, ce înțelegere făcuseră, nuștiu ; vorba e că Simion îl strigă când ierau să se așeze la cină.

— Tu o să stai cu noi la masă, m'ai înțeles? îi zise poruncitor, dar se vedeà cale de o poștă că glasul ierà la față și inima la fund.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1918

Silviu se înroşi de plăcere şi par'că de mândrie.

— Când vei fi la câmp, la muncă, vei mâncă aşa ca toţi... Acasă va fi altfel... Şezi colea...

Linica zîmbi mulţămită.

Când să sfîrşiască cina :

— N'ai obiceiu să vorbeşti, îi zise fata, trecând pe lângă el.

— Vorba-i de argint, tăcerea, de aur, răspunse el.

Soţi şi fiică se priviră miraţi.

— Ascultă, ştii să citeşti şi să scrii ? îl întrebă Simion.

— Ştiu... răspunse el foarte uşor zîmbind, par'că ironic.

— Pare-mi-se că mai ştii şi alte lucruri, rostì Simion, aţintindu'l în ochii bruni.

— La munca ogoarelor nu-i nevoe de alte lucruri...

Soţii se priviră iarăş : gândul lor că băiatul ierà de neam mai răsărit, că aveà şi şcoală, se adeverià... Dar taina se închideà şi mai mult împrejurul lui, ceeace le ascuţià curiozitatea.

IV

Tot dela leagăn să'l luăm şi pe Silviu. Leagănul e acelaş pentru toţi muritorii cari vin pe lume, fără să ceară. Simplă covată ţigănească, albie mai spălată sau cărucior supt felurite forme, modest ori bogat, leagănul e întâiul cuib, după pântecele femeei, care, şi el, e un leagăn : mişcările pe cari le face femeea însărcinată sunt pentru fătul în continuă desvoltare legănături ce-i sunt deprindere : de-aceea, după a lui venire, legănarea îi este o trebuinţă şi o plăcere.

Leagănul e pat de odihnă ; leagănul e punctul de pe pământ de unde se avântă în spaţiu, printre stele, primele visuri ale micii maşini omeneşti ce începe a funcţionà : leagănul e punctul de sprijin pe pământ pentru primele noţiuni de viaţă şi de energie. Leagănul e primul echilibru în loc şi'n timp.

Silviu îl avu pe al lui...

Intr'o zi dela începutul toamnei, — cu patrusprezece ani în urmă, — în satul Urecheşti, pe la unsprezece şi ceva de dimineaţă, scoase primul strigăt, care, dacă nu ierà de spaimă, ierà desigur de neplăcere, de vreme se trecea prea brusc dela o temperatură la alta. Poate că ridicarea prea repede în sus, îi dădeà ameţeală... Fără îndoială el nu puteà

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/ron1901-1932

să spună celor ce'l înconjurau cu zîmbete şi cu strigăte de bucurie, ceea ce simţiă în adevăr în acele clipe. Destul că strigă şi cu mare putere iar primele contracţiuni ale chipului lui roşu ierau cele ale plânsului...

Până să poată rîde, omul plânge mai întâi: e semn vădit poate că plânsul e linia generală a vieţii.

Silviu plânse câteva minute în mijlocul veseliei din jurul leagănului lui şi se astâmpără numai când simţi ceva cald şi dulce alunecându-i pe gât... Fu prima lui gustare, de ceaiu de anason cu zahăr.

Tată-său, Mihaiu Lupăşanu, foarte deştept şi harnic plugar în judeţul Buzău, luase tot fată de plugar din judeţul Rîmnicul-Sărat... ierau oameni cu dare de mână şi socrul şi ginerele.

Tînăra venind la tată-său, la Urecheşti, de culesul viilor, o apucaseră aci durerile facerii: astfel Silviu rămase pe lume în vechea gospodărie a răzăşilor Buhălceni.

Ştefan Buhălceanu, om mărunţel de statură şi legat ca un snop bine făcut; foarte deştept, ierà şi foarte şiret. Nu'l rămâneà nici un şmecher. Dar om drept, nu căutà nimănui pricină. Dacă i se căutà, nu se lăsa până ce nu dà gata pe vrăjmaş, ca pe urmă să'l ierte.

Băieţii lui, Călin şi Eftime aveau numai defectul şireteniei şi nimic din generozitatea bătrânului. Aşa degenerează un neam de oameni. ierau ursuzi, tăcuţi şi gânditori. Nu se iubiau dar nici nu se certau. Aşteptau timpul când să vadă care iera mai tare.

Trei ani după naşterea lui Silviu bătrânul primi ştire trăsnitoare că fala sufletului lui, blânda şi dulcea Marioară, dintr'o căzătură de pe-o scară încetase din viaţă. Par'că fu lovit la mir... Chiar şi băeţii par'că simţiră un junghiu în inimă.

Dela acea dată Silviu venì în casa Bunilor lui.

După un an şi ceva tată-său se însură din nou şi se aşează să facă negustorie în Buzău iar moşia o arendă.

Silviu fu adus acasă: aveà patru ani şi jumătate. Vesel, sglobiu, deştept şi născocitor, nu plăcu soţiei tatălui... aşa că se născù vrăjmăşie între femeea lipsită de duioşie şi copilul care simţia că femeea îi fura partea din dragostea ce-i datora tatăl.

Numai vara răsufla în casa Bunilor, unde el ierà stăpân,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

unde chiar *unchii* îl lăsau în voe. Aceasta nu însemnă că nu i se dă nici o creştere, că nu i se puneă frâu. I se lăsă însă libertatea veseliei şi a jocurilor.

Bucuria lui fără saman ierà să fie pus pe cal, să fie dus la câmp, unde să i se deà sapă, furcă ori greblă, ca să se închipue şi el că munceşte.

Îi plăceà apoi să ceară fel de fel de lămuriri cu privire la munca diferitelor epoce ale anului, şi tata-mare Ştefan i le dà rîzînd cu drag şi zicînd celorlalţi:

— Mă băeţi: ăsta-i plugar din pântecile mâni-sa. Ţineţi minte c'o să se facă moşier mare.

— Am să mă fac! încuviinţă cu seriozitate, „mucosul", fără să ştie bine ce ierà aea.

Tată-său dobândind unul după altul trei copii, Silviu nu mai păreà copil, şi el, al casei ci aproape strein, îngăduit.

Toată dragostea tatălui şi a femeei, ierà pentru aceştia, două fete şi un băiat, venit cel din urmă. Pentru el ceartă, observaţiuni cari ierau tot ceartă.

Îl îndemnà inima să se apropie de aceşti copii, — la urma urmei fraţi cu el, — în orice caz copii ca şi dînsul, cu cari ar fi voit să se joace, pe cari ar fi dorit să-i desmierde.

Auzise însă glasul împeliţatei: lasă copiii în pace; Ce? vrei să-i baţi?

Sfios, se dădeà de-oparte şi căutà să se facă uitat.

Clasele primare le trecù la ţară în urma mijlocirii bătrânului Buhălceanu.

In timpul acestor patru ani Silviu nu dădù cu ochii de casa tatălui luî, căci se ascundeà când ierà vorba să'l trimită în vr'o vacanţă, la Buzău, iar când mă-sa mare îl certà, mai mult de formă din cauza aceasta — el răspundeà:

— Tata are alţi copii şi nu-i pasă de mine.

Tot în acest timp, cu foarte multă rîvnă îşi adunà cunoştinţi de gospodărie plugărească şi nu lăsà să-i scape prilej de-a se duce la câmp.

Ierà în clasa I-a gimnazială când tată-său, care se mutase în Buzău, după cum am spus, muri de pneumonie: răcise tare la târgul dela Drăgaica şi într'o lună se stinse.

Muma vitregă începù să-i facă viaţa amară, însă el răbdà, plin de tristeţe, dar fără nici o umilinţă.

revistatransilvania.ro/md/1901-1932

In vacanța mare declară tatălui-mare că el nu se mai duce la școală, dacă'l lasă tot în casa vitregei.

Bătrânul îl puse într'un „pension" ce se înființase nu de mult.

Însă regimul închiderii între patru ziduri și totuși lipsa de observațiune serioasă, de educațiune temeinică, ceea ce mai degrabă poate strică unui spirit îndestul de echilibrat, îl făcea să simtă că nu aceasta *ierà ceea ce trebuiă*. Pe de altă parte dorul după libertate, după spațiu, după aer și după mișcare, îl făcea nervos, fără nici o mulțămire și dragoste de carte.

In vacanța de Crăciun pierdù pe tatăl-mare și îndată se lovi de mutrele unchilor. Atunci îi veni întâia oară în gând să lase școala și să se ducă undeva... Dar unde și cum? Ce să facă?

Am văzut la ce hotărîre a ajuns. Ierà argatul lui Simion.

*

Și lunile trecură...

Intâia zăpadă, de Sf. Mihail și Gavriil, făcù să se zică în Mizil și prin împrejurimi, că sfinții Arhangheli vin cu bărbi albe. Toată munca se sfârșise, la câmp, pe de-oparte ogoarele, pe de alta dijmuirea porumbului.

Seria nunților de toamnă începuse: nu ierà joi, nu ierà duminecă să nu fie în Mizil ori să nu se audă de prin satele megieșe că e nunta cutăruia: Stan își mărită fata: Bran își însoară băiatul. Și ce mai prilej de petreceri, în lege! Se ridicau sate întregi, cu bucurie, să 'și ducă pofta de chef ici, colo; și se duceau pe drum drept, ca să se întoarcă înnapoi la cuib, pe câte două drumuri, văzînd împrejur ca prin sită și trecînd gluma prin ciur. Ierà și bielșug iar viața, ieftenă.

Proprietari și arendași nu simțiau când trăgeau ibrișinul din cojocul cu flori al sătenilor; sătenii nu simțiau când li se trăgeà firul: unii aveau prea mult; ceilalți nu rămâneau decât numai cu ața mămăligii și toți ierau mulțămiți, unii gata de chef din bielșugul lor, ceilalți nelipsind să'și împliniască tradițiunile din o sărăcie veselă ori nepăsătoare.

La Sfinții Voevozi, ziua unuia din copii, Simion Moțoiu avù prilej să'și arate „cocoașa" mulțămirii, mai umflată în anul acesta decât în câțiva ani din urmă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Marea parte din cocoaşa asta i-o umflase Silviu care împlinise munca a patru inşi: ţăran, Moţoiu preţuiă întreita însuşire pe care şi-o cunoşteă sieşi: hărnicie, deşteptăciune şi rost, veselie şi totuşi puţină vorbă.

De-aceea tăiase un porc nu tocmai mare, un curcan mai gras decât porcul şi o cinstită găină care să facă zeamă bună, şi poftise pe prietenul „învăţat" Tetoianu cu fata, pe primarul Mizilului, pe judecătorul ocolului, pe cei trei preoţi ai bisericilor fără să uite şi pe preotul dela Sf. Nicolae-Fefeleiu, la care ţineà el mai mult tocmai fiindcă lumea îşi băteà joc în glume de tot felul pe socoteala cătunului Fefeleiu.

La biserica acestui cătun aprindea el lumînări mai groase, la zile mari, făceà cruci mai lungi şi mai apăsate şi dà câte un leu leturghia. Iar la 1-iu Septembrie când ierà ziua lui, — deşi zi lucrătoare când iera vorba de plugărie, — îmbrăca policandrul cu lumânări şi făcea mare sgomot ca să înţeleagă Dumnezeu *că ierà ziua lui*, — a lui Simion Moţoiu...

Spre seara acestei zile a Sfinţilor Voevozi neaua numai din când în când mai fulguia, par'că s'ar fi obosit, iar gerul lua în stăpânire norii spre a le opri umeda scuturare de fulgi.

Paşii îşi întipăriau forma pe pătura albă ce începea să'şi încremenească afânarea şi pârtii începuseră a se croi pe unde nevoile mânau mai mult paşii.

Pe o pârtie de acestea Viorica Tetoianu, tipa tipa, cu paşi mărunţi şi repezi se îndrepta, — pe când seara începea să se cearnă, — spre locuinţa Zătrencelor...

Nu văzuse de trei zile pe Adina şi fiindcă nici în seara aceasta nu avea chip să stea cu dânsa, dădea zor să rupă din vreme şi să'şi împliniască dorul.

Ce se întâmplase? Trei părţi din an îşi depănaseră caerul şi Adina nu greşise niciodată să rupă firul zilelor în ce privia ducerea la Viorica.

Se făcuse mai mult decât o deprindere. Funcţiunea creiază organul; dragostea creiază necesitatea sufletească, indiferent de vîrstă. Adina *trebuià* să se ducă la Viorica; Viorica *nu se puteà* să n'o aştepte şi nu'şi închipuiă să n'o vadă venind.

Bătrânele Zătrence primiau lucrul ca preursire de neîn-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaramuri.ro/index1901-1932

lăturat: *Adina lor* dormiă la ele dar îşi avea locuinţa şi sufletul la Viorica. Ele veghiau ca sănătatea trupească să nu'şi piardă cumpăna; vegherea în ce priviă sănătatea intelectuală şi morală ierà pe seama Viorichi.

Moartea poate dà naştere la discuţiuni şi comentariile nu pot lipsi: viaţa acestei copile, aşa cum întîmplarea o hotărîse, nu dà naştere la nici una.

Mai ales rezultatele contribuiau la armonia generală: din ce în ce mai mult se dovedià în chip concret înrîurirea unei voinţi educătoare asupra firii Adinei...

Copilăria negreşit că are şi îşi păstrează până la anume etate particularităţi de fire în cadrul ei general caracteristic, dar peste acestea, — ca lumina soarelui care vine de sus, — să resfiră înrîurirea unei persoane sau a unui mediu.

Micuţa Adina ierà măricica Viorica: imitaţiunea la copii, — după anume modele, — este ca tiparul pentru sculptor: gipsul turnat în el nu se poate să nu reproducă formele indicate de el.

O practică timpurie formând o inteligenţă timpurie la care judecata să'şi alăture prea din vreme puterea de cumpănire a lucrurilor, — se făcu tipar sculptural al formei ce fatalmente trebuià să ia Adina,— mai de timpuriu chiar decât se formase Viorica.

Cauza pentru care Adina nu se dusese timp de trei zile la Viorica, ierà întâi, fiindcă venise Papaion; al doilea, fiindcă „tuşa" Dokia se pregătià, fără să ia ceva cu dânsa, spre a se duce în altă lume şi al treilea, fiindcă Papaion nu i se mai arătà bun, giumbuşliu, desmierdător ca altă dată.

Inima ei micuţă, ca un bobocel de Mimoză sensitivă, se resimţià numai decât de atingerile de dinafară şi fără să'şi poată dà seama de cauză suferià şi se stringeà în sine. Dar atunci îmbold puternic aveà să se alipiască şi să'şi facă cuib la sînul prietenei dragi, singurul sîn, la care, vedea şi simţià că avea totdeauna loc.

Viorica o găsi ghemuită, într'un colţ, în timp ce Smaranda închideà ochii celei ce plecase iar „Papaion", îşi ţineà capul sprijinit în mâini părînd că doarme.

Adina voi să se misce, să sboare în braţele prietenei, însă, în acea tăcere în care se resfiră cu dureroasă duioşie bocetul tânguios şi fără glas tare al Smarandei, nu îndrăzni, par'că cuprinsă de sfială şi de teamă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1938

Lumînarea de ceară ardea la căpătâiul moartei de câteva clipe şi împrăştia tremurătoare lumină palidă; servitoarea se bocià şi dînsa într'un colţ însă numai cu sughiţuri; moarta, chip senin şi par'că adormit, nu aveà nici o tresăritură şi Adina, cu ochii ţintă la trupul acela nemişcat, nu mai putea de frică.

Viorica se opri în pragul uşii deschise, înţelese taina morţii pe care o aveà supt ochi şi îşi făcù cruce, zicînd:

— Dumnezeu s'o ierte...

Atunci Smaranda se întoarse şi o văzù, şi clătinând din cap cu jale, rosti:

— Am pierdut-o. S'a dus... Dumnezeu s'o ierte...

Copila mai înţelese ce se putea petrece în sufletul micuţei şi repede se duse de-o cuprinse în braţe, gândind: de ce-o lăsaseră să fie faţă la asemenea privelişte?

Apoi trecù în odaea Adinei, unde mica plânse, unde Viorica o mângâià şi-i împăcă sufletul cu vorbe dulci şi în acelaş timp povăţuitoare.

— Merg cu tine în astă seară, în zise Adina la urmă.

— Te-aş luà cu drag, însă mă duc cu tata la o petrecere...

— Şi ce se face la petrecere, Viorico? o întrebă cu vie curiozitate.

— Nici eu nu ştiu bine, fiindcă nu am mai fost.... Desigur că stă lumea la masă, vorbeşte, rîde....

— Ah! să nu fie şi prăjituri.... fiindcă mi-ar părea rău că nu sunt şi eu. La mama mare nu se fac niciodată prăjituri.... cum se făceau la noi şi cum îmi aducea mie „Papaion".

Şi mica oftă plecând ochii în jos.

— Acuma „Papaion" nu mi-a mai adus.... şi oftă iar, cu tristeţă.

— Drăguţa mea, stai în odaia ta şi culcă-te devreme iar mâine să ştii că vin să te iau de dimineaţă....

Ea îi înconjură gâtul şi-i sărută obrajii cu putere....

Când ieşi, căută pe Smaranda.

— Te-aş ruga să dai voe Adinei să stea la mine până ce veţi înmormânta pe cucoana Dokia.... Mâine viu s'o iau dis-de-dimineaţă.

— Bine, Viorico.... bine....

Îi sărută mâna, îi arătă părerea de rău pentru moartea Dokiei şi se duse, însă foarte ne la îndemână fiindu-i că nu

revistatransilvania.ro/md/1901-1932

o putuse lua pe Adina din astă seară chiar, din cauza petrecerii, pentru care nu mai avea tragere de inimă.

*

„Papaion" nu mai iera pentru Adina cel ce fusese mai nainte, fiindcă nu mai iera acelaş nici pentru el.

De când cu „trădarea" soţiei prietenului lui, Andrei Miroteanu, îl cuprinsese o scârbă de nespus, de nebiruit pentru nevasta lui, o dezinteresare adâncă faţă cu băiatul lui, un desgust de lume şi chiar de viaţa lui.

Trăia şi se ocupa de afaceri în mod mecanic....

Intr'o dimineaţă se deşteptă cu gândul bine hotărât de a se despărţi de Melania, de a-i lăsa băiatul pe seamă şi el să nu mai ştie de nimic şi de nimeni.

Servitoarea îi bătu în uşă cu putere şi-i strigă că: cucoana moare şi că cere doctor...

— Cum? moare? întrebă el mai mult mirat decât cu spaimă ori cu durere....

Până să vină medicul Melania îşi dădu sfârşitul şi medicul constată moartea, — ceea ce iera mai lesne. Cauza? Ruperea unei artere... Dece se rupsese? Mister. De altfel lon nici nu se osteni să întrebe atâtea lucruri.

Moartea femeei „nefaste" îl uşura în ce privia cestiunea locuinţii: rămânea în casa lui.

Cât privia viaţa, desgustul urmă să'l amărască şi să'l închidă numai în cercul muncii lui, în care se mişca nimic mai mult decât ca un automat: nu greşeste socoteala dar nici nu trece peste puterea mecanică ce-i este dată

Se sdrobise un resort în fiinţa acestui om şi cine ştie dacă mai iera cu putinţă dregerea.

Grigore, băiatul lui, mai stăpân pe sine, — cam improprie caracterizare, înţeleasă însă numai în felul că absolut nimeni acum nu se mai interesa de dânsul, — părea alt automat al funcţiunilor vieţii de-o perfectă regularitate însă fără palpitările vieţii.

In momente când cu capul sprijinit pe-o mână, nemişcat privia în câte un punct undeva, ce se petrecea oare înlăuntrul intelectului său? Părea că urmăreşte sborul unei paseri, şi atunci numai privirea avea o espresiune oarecare.... Fixa o floare şi se pierdea în contemplarea ei fără să se zăriască urma unei impresiuni pe chip, în privire....

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1968

Moartea mume-si nu întipări nici o schimbare măscii ce-i ţinea loc de faţă. Priveliştea corpului întins, între flori, a mişcărilor din jurul moartei, a cortegiului funebru, îl făceau doară să se uite lung.

Părinţii mamei lui plângeau, chiar dintre rude şi prieteni plângeau.... Ion şedea întunecat ca noaptea şi fără nici o lacrimă ca noaptea fără rouă, când o întunecă şi mai mult norii. Ca şi tată-său, nici el nu plângea. Simţia oare mâhnire şi n'o putea arăta? Cine ar fi putut-o spune?

Când află, mai târziu după aceea, că tată-său plecase la Mizil, se gândi la Adina, însă numai în legătură cu abecedarul pe care nu'l uitase. Iera un lucru al lui, pe care voia să'l păstreze, prin urmare dreptul de proprietate hotăra în el un interes. Dar cestiunea ţinea tot de resort intim şi în afară nu se manifesta.

*

Inainte de a se aduna musafirii, Simion şi Frusina ţinură sfat în privinţa lui Silviu. Mână dreaptă le iera, drag le iera, îndrăgit de copiii lor iera, cărora le da lecţii de scris şi de citit, — dar vorba venia acuma: să'l pună la masă cu ei şi cu musafirii? Nu s'ar supăra musafirii?

Linica, îşi tot făcea de treabă de colo până colo şi trăgea cu urechia la ce se vorbia...

— Tată, mamă, rosti ea cu seriozitate, musafirii n'au să se supere.... dar se poate supăra Silviu şi atunci... ce ne facem fără el?

Simion şi Frusina se priviră lung: vorba fetei lor iera caldă şi li se păru la locul ei, le puse însă şi un dram de grijă în suflet: nu cumva se înfiripa vr'un puişor de dragoste?

Linica făcuse numai şcoala din sat şi n'o prea trăsese pe urmă inima să citiască vreo carte... Numai de când venise Silviu se deşteptase în ea dorul de carte şi începuse a citi şi a sta de vorbă cu el, când el îi povestia multe lucruri de şcoală. De altfel şi el îşi aducea cărţi din Mizil şi citia, serile, înnainte de culcare.

E drept că Linichei îi cam intrase în inimă băiatul, dar nu'şi dădea seama ce se petrecea în simţirea ei....

Silviu nu iera nepăsător. însă dacă-i plăcea prietenia aceasta cu Linica nu da lucrului însemnătate sentimentală:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/md/1901-1932

altele ierau gândurile lui. Găsise un adăpost aci, dar dăinuia în sufletul lui o vagă neliniște, o grijă, din cauza situațiunii ce și-o pricepea că iera neregulată, aproape nefirească....

— Bine, Linico, rosti mama, l'om pune tot cu noi la masă....

Și'l puseră, iar Simion lămuri musafirilor că băiatul iera din familie, — și atâta tot.

Silviu simți pricina lămuririi și se înroși, privind însă la Viorica Tetoianu care se uita la el de câteva clipe, se înroși mai tare și plecă ochii.

În tot timpul mesei, pe furiș unul de altul, Silviu și Viorica se observară mereu; uneori privirile lor se întâlniau și repede se aținteau în farfurie ori își schimbau direcțiunea.

Și unul și altul își prețuiau nu fără surprindere finețea trăsurilor chipului, ceva nou încă pentru fiecare în lumea lor de pân'atunci.

După masă, persoanele în etate trecură în așa zisul salon, odae mare aproape goală, în care adese ori se odihniseră saci cu făină, cu boabe de porumb, slănină afumată și fel de fel de legume opărite și uscate.

Pentru ziua aceasta fusese curățită, încălzită și dăruită cu mobilă de prin celelalte încăperi.

— Voi stați între voi, le zise Frusina.

Linica, pentru întâia oară cu musafirii ei, — Viorica, două fete cam tot între vîrsta ei și a Viorichi, una a primarului și alta a judecătorului și cu un băețandru al acestuia, rămaseră în sala de mâncare.

Silviu se arătă bun de gură și născocitor de jocuri ceva mai mult decât copilărești, — noutăți pentru toți copilandrii de față. — Îi interesă și le dădù gândul că el ierà „lucru mare", iar Viorichi îi lăcù impresiune adâncă și serioasă.

De altfel și el, în neștire, pentru dânsa simțise nevoia de a se deosebi de ceilalți, de a plăceà.

Ceva tainic îi chemà unul spre altul: își ghiciau firea ceva mai superioară mediului; presimțiau că'și vor fi unul altuia, în viitor, necesari sufletește.

V

Simion se deșteptă a doua-zi cu capul cam greu de băutură cam peste măsură, cu care nu ierà deprins, însă apa

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1968

rece dela cişmea, — unde se spălă el de obiceiu, iarna şi vara, — îl uşură, îl răcori şi atunci stătu cam multişor pe gânduri.

Din una în alta, de vorbă cu musafirii, judecătorul nuştiu cum ajunsese să povestiască lucrul curios că un băiat de familie bună fugise din pension, — ierà aproape anul, — şi cu toate cercetările nu i se dăduse de urmă. Băiatul ierà de vr'o patruzprezece ani şi învăţà în clasa I-a gimnazială. Familia, din Buzău, îl căutà mereu..

— Cum îi ierà numele băiatului? întrebase Simion, sfredelit de curiozitate şi par'că de nelinişte.

— Lupăşanu...

—Lupăşanu? proprietarul dela Potcăpoaia? Cunosc moşia... El a murit...

— A murit şi a rămas nevasta cu copiii...

— Adecă nevasta de-a doua, zise primarul... că a dintâia ierà fata lui Buhălceanu dela Urecheşti din Rîmnicul-Sărat.. de pe unde e şi familia mea...

La acestea se gândia acuma Simion şi când îl văzù pe Silviu că ţesală caii şi fluieră, işi zise:

— El trebue să fie... Şi dacă e el... e care vasăzică băiat de oameni cu dare de mână... Hm... se schimbă lucrurile... se schimbă...

Şi foarte purces pe gânduri, cu capul între umeri, — începù cercetarea obişnuită a curţii, mai mult din deprindere decât cu luarea aminte cuvenită.

Un an aproape de când îl avea... Comoară de băiat, ca muncă... Şi acuma îşi da mai bine seama că ierà şi „învăţat"... de vreme ce făcuse două clase gimnaziale... Pe urmă, câtă deşteptăciune! Şi unde mai pui purtarea lui... Mă rog, purtare de băiat de oameni de ispravă...

Ei, dar dacă ar fi aflat familia că îl ţinea el ca argat... adecă *un fel de argat*, fiindcă de altmintrelea îl punea la masa lui, — ce-ar fi zis mama, bunicu-său? N'ar da de vr'un „bocluc"?

— Ia să mă duc eu la Custurică...

Şi după ce'şi aruncă pe umeri blana de vulpe cu guler de vulpe lat de două palme, o apucă, pe jos, spre târg...

era senin, ierà îngheţat, şi neaua, ca un acoperemânt de pânză de in sclipitoare.

Ghinea Custurică, un fel de harag care purta la un capăt

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/md/1901-1932

cap omenesc spânatec şi stafidit, cu ochi în cari putea să încapă toată şiretenia de pe pământ, trecută prin toate cercările, cu rîs care putea să mintă fără ruşine celei mai adânci bunătăţi a unui singur om de treabă, — „o făcea pe avocatul“ de pe la 1850. Dumnezeu ştie unde şi cum deprinsese trebile avocaturii, însă nu'l bătuseră vr'odată avocaţii cu carte de mai târziu.

I se întinsese până la Buzău reputaţiunea şi n'o dăduse nici pe acolo de ruşine şi de pagubă.

Trăia cu baba lui în căsuţa lui, fără copii, fără căţel dar cu purcel totdeauna... Se zicea că are bielşug, însă nimeni nu-i intra în casă ca prieten, la nimeni nu se ducea ca prieten. El şi baba ierau ca doi şoareci bătrâni într'un caşcaval a căruia bunătate şi coloare n'o cunoştea nimeni.

— Bună ziua, nea Ghineo.. îi zise Simion

— Bună să fie, domnule Moţoiu... Ce vînt te-aduce, că de proces nu cred să fie?

— Vorba dumitale Neam de neamul meu nu s'a vîrit în procese şi tocmai d'aea te-aş întreba de ceva, că n'aş vrea să am „bocluc“.

— Eaca te-ascult.. Dar ştii că asta se chiamă „consultaţie“ şi ţine parale.. De altfel eu nu iau mult...

— Ne-om învoi noi, răspunse Simion cam strâmbând din nas

Şi începù să-i povestiască în ce chip băgase argat pe Silviu şi ce bănuială îl cuprinsese în urma vorbelor judecătorului.

— Apoi, domnule Moţoiu, să vezi dumneata, eu ştiu de fuga băiatului că şi în Monitorul Oficial s'a publicat şi în gazete dela Bucureşti, şi în „fiţuica“ aea care iese odată pe săptămână la Buzău.

— A! eu nu citesc fleacuri d'astea de „gazeturi“.. Nici Monitorul ála.. zise cu dispreţ Moţoiu.

— Eu, de, ca om de legi.. le citesc, nu zic nu... Cât e vorba de chestia cu băiatul, precum am zice, dumneata nu poţi fi acuzat că l'ai fi povăţuit să fugă ca să vie argat la dumneata.. Il ai, îl ţii câtă vreme vrea el să steă ori câtă vreme vrei dumneata să'l ţii dacă te mulţumeşte cu ce face. Nu-i aşa? Il află de-o pildă, familia? vine şi ţi'l ia fiindcă autoritatea părintească e mare şi tare, pe câtă vreme un copil e minor. Precum am zice, nu ai de ce să te temi nu-i aşa? Hm... şi asta-i toată chestia...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcm1901-1932

— Nene Ghineo, să trăeşti şi să împărăţeşti, că bine le lămureşti, rosti Simion. Înţelegi mă rog, nu-i aşa, că interesu, care poartă fesu,cum zicea taica, — este să steà băiatul la mine, căţi mai mulţi ani, să înveţe plugăria în toată legea ei, şi după cum văd acuma că o să aibă, când a fi nevoe, partea lui de moşie, să fie atunci plugar cu rost.. Ba nu zău? nu-i aşa?

— Ba e chiar aşa, precum zici.

— Da, uite ce nene Ghineo, băiatul are avere în două părţi; dela mumă sa la care are drept singur el şi dela tată-su la care are drept împreună cu fraţii după tată. Cum am împezì noi treaba asta?

— Nu i de împezit, câtă vreme nu-i în familia lui. Dacă are rude din partea mume-si, rudele astea ar trebuì să ceară Tribunalului instituirea, precum am zice, a unui consiliu de familie şi consiliul ăsta s'ar ocupa, hm de creşterea lui şi de împezirea averii de partea mumei bune, fiindcă mama vitregă n'are ce căta să administreze asemenea avere.

— Vezi dumneata! făcù Simion, pe gânduri Dacă'l deştept când i-oiu spune ce e cu averea lui, îl pierd..fiindcă o voì să se ducă în familie.. Dacă nu'l deştept, poate că-i fac rău pentru mai târziu. Dumneata cum dai cu gândul, neică Ghineo?

— Hm... Cum să dau? Aci nu-i vorba de lege... cum s'ar zice...

Simion se ridică, în gând spunîndu'şi că dacă nu iera la mijloc legea, rămâneau două interese faţă în faţă: al lui şi al băiatului...

Scoase apoi doi lei şi-i strecură lui Ghinea în mână Acesta se uită la ei şi tuşì uscat.

— Hm.. ar trebuì cinci lei, domnule Simion..

— Dac'ar fi fost primejdie pentru mine, făcea cinci lei, da nu-i, şi e destul doi lei.. fiindcă nu mi ai spus cine-ştie ce...

— Aşa? Hm.. Nu i bine..

— Sănătate, neică Ghineo..

— Să mai poftèşti, domn' Simion...

— Când mi-oi mărita fata, neică Ghineo.. Atunci îţi dau mai mult.

Pe drum, pân'acasă, Simion se bătu cu cele două gânduri: Să spună lui Silviu că'l ştia cine iera şi de unde?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/md/1901-1932

Dacă-i spunea, trebuia să'l lase să aleagă între el, stăpânul, şi familie. Ori să nu-i spună şi atunci rămâneau lucrurile ca până acuma, cu singura deosebire că trebuia să înceapă a-i face o leafă..

Mai iera un lucru: trebuia să se intereseze care iera partea de avere a băiatului, rămasă dela mamă-sa.. Cam de-o vârstă iera Silviu cu Linica lui, dar dacă averea iera de luat în seamă, n'ar fi avut a face vîrsta. Harnic, priceput, cu stare, frumuşel.. bună afacere ar fi fost pentru fata lui!

Se hotărî dar să nu-i spună nimic lui Silviu, dar să spună nevestei lui ca să arunce din când în când câte-o vorbuliţă în urechea fetei, despre Silviu.

In timp ce Simion le gândia acestea pe drum, acasă la el Custurică, foarte nemulţumit, trântise cei doi lei cam cu necaz, — nu jos, — Doamne fereşte, — ci în pungă, însă hotărît să-i facă una boacănă lui Simion, — ca de cinci lei.

Işi luă la cercetat caeţelul în care îşi însemnă pricinile şi ziua judecării lor şi găsi că la 20 Noembrie aveă o pricină, în apel, la tribunalul de Buzău.

Zîmbi foarte creştineşte, ca un călugăr când e pe cale să facă rău unui „frate întru Christos", — şi începu să pună în cumpănă probabilităţile, căci din „afacerea" aceasta voiă săşi câştige ceva... mai mult decât cinci lei ceruţi lui Simion.

*

Zoe Lupăşanu e de statură mijlocie, îndestul de plăcută oacheşă, bună gospodină, fără altă carte decât şcoala primară, însă pricepând că trebuiă să li se deă copiilor carte mai multă şi îngrijire bună acasă. Fată de negustor, crescută în spirit practic negustoresc, luase pe Lupăşanu, văduv şi cu copil, fiindcă omul avea avere şi ei părinţii nu-i dădeau zestre decât ale casei... Pe copilul bărbatului nu'l putuse iubi, însă pe ai ei cu dînsul îi avea la inimă.

Lupăşanu murise fără să lase testament. Ea venia de drept tutoarea copiilor şi administratoarea averii rămasă dela soţul tată al copiilor. Dar în averea aceasta o parte ierà a băiatului din prima căsătorie a soţului. Dacă'l aveà în casă, la îndemâna ei, puteà să administreze nesupărată de nimeni, întreaga avere, până la majoritatea acestui băiat.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Ea se purtase rău însă cu Silviu şi iată că el fugise. Cercetase dacă nu ierà cumva la bunică-sa şi aflase cu siguranţă că nu ierà. Ce se făcuse oare? După câteva luni de aşteptare zădarnică, începuse acum a se mângâiă cu speranţa că se pierduse de-al binelea, ceea ce-ar fi deslegat marea chestie în folosul celorlalţi copii.

Ea ducea viaţă retrasă, văzîndu'şi de prăvălie şi de casă cu deaproape interes, în luptă cu tată-său, care, negustor şi el tot de lipscănie, năzuia la fiică bea să-i deschidă credit, ba să facă tovărăşie cu el.

— Dumneata, tată, nu mi-ai dat zestre; dumneata ai doi băeţi, fraţii mei... pe cari i-ai pus la parte. Iţi cer eu ceva? Nu. Dece să ceri dumneata să amestec o avere care e a copiilor mei, cu averea dumitale? Eu n'am nevoe nici de credit, nici de tovărăşie. Oricum, mai degrabă cu străini decât cu familia... fiindcă cu străinii iei măsuri de garanţie.

D'atunci se răciseră legăturile între ea şi părinţi. Comercialmente, ea stă mai bine decât părinţii. Nu beà, cum făcea tată-său: aveà mintea limpede la treburi; ierà numai dânsa cap şi ochi, pe când tată-său avea şi pe cei doi băieţi cari se folosiau de prilejuri pentru exerciţii de mână-lungă.

Cu toată speranţa ei că Silviu se prăpădise, nu i lipsià oarecare neliniştе, par'că o mustrare ascunsă îi ierà în de-ajuns din când în când asemenea pricină de neodihnă, ca să aibă şi supărări din partea familiei ei.

Cu familia lui Silviu avusese o singură dată putinţa de vorbă. La Paştele trecut bunica dacă văzuse că nu-i vine nepoţelul drag ca sufletul, se mâhnise, bănuind că nu'l lăsase vitrega şi până în Dumineca Tomii se pusese pe drum să se ducă la Buzău sa'l vadă şi să-i ducă cozonaci, ouă, pască şi dulciuri de casă.

Să-i vină rău când i se spusese că băiatul se făcuse nevăzut şi certase amarnic pe vitrega că din pricina ei se prăpădise poate de tot băiatul.

Nu lăsase copiilor Vitregei cele aduse pentru Silviu şi se întorsese înnapoi cu ele, plină de lacrimi grele de nemângâiere.

Feciorii ei rămăseseră de piatră în faţa durerii maicii lor. Ca şi vitrega dela Buzău, se încălziră cu speranţa morţei

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistasalonia.ro/md/1901-1932

băiatului: le rămâneă lor partea de avere, destul de însemnată, a acestui nepot.

Bătrâna se sbuciumase în cercetări prin primarul, om de treabă şi prin preotul care se nemerise să fie mai mult om de inimă, decât ritualistul, — dar fusese în zadar: copilul par'că intrase în pământ.

Din partea unchilor nepornindu-se nici o mişcare pentru întocmirea unui consiliu de familie, Zoe Lupăşanu rămânea numai cu starea de nelinişte intimă.

Mare fu surprinderea ce-i păstră ziua de 20 Noembrie.

În prăvălia în care se aprinsese lumina, în seara numitei zile, pe-o vreme neguroasă şi foarte rece, se pomeni că intră, cu capul între umeri, o prăjină de om slab şi stafidit, tremurînd chiar bine în paltonul vechiu şi ros.

Îl socoti muşteriu şi nu prea de seamă, de-aceea lăsă pe unul din ucenici să'l întrebe ce poftiă.

El se apropiă însă de dânsa.

— Dumneata eşti stăpâna, cucoana Zoe Lupăşanu? o întrebă cam dîrdîind de frig şi cu glasul...

— Eu... îi răspunse cam dârză.

— Mă rog, unde-aş puteă vorbi cu dumneata, ca pentru lucru ce nu e de urechea altora?

Ea îl măsură, în tăcere, cu priviri aspre cercetătoare: ce voiă jigăritul ăsta?

— Mă rog, eu sunt avocat... avocatul Ghinea Custurică din Mizil.

Şi luă înfăţişare de deosebită însemnătate... făcându-se par'că mai lung şi mai subţire decât ieră.

Pe loc Zoe se gândi la familia lui Silviu şi fruntea i se încreţi după un fior ce-o străbătă într'o clipă: vremea necazului venise.

— Poftim colea, îi zise mai blând.

Intrară în fund, într'o încăpere plină cu baloturi, în care se oprise loc pentru o masă, două scaune şi un raft pentru condici, facturi şi alte mărunţişuri de biurou.

O lampă mare cu petrol se coborâ din tavan până de-asupra mesei, la mijloc.

Îl invită c'un gest să şeadă şi ea trecu de se aşeză la locul ei, apoi îl privi, în aşteptare.

— Mă rog, dumneata, cucoană, ai pierdut un băiat pe care mi se pare că l'ai căutat...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Ea tresări şi'l aţinti adânc, fără să răspundă.

— Întâmplător mi-a spus cineva din Mizil că ştie unde se află băiatul şi mi-a cerut să scriu familiei. Dar fiindcă azi am avut un proces la Tribunal, am spus omului ăluia că voiu veni să te văd şi să intru în vorbă cu dumneata.

Zoe se gândise în timpul acesta repede şi hotărâtor: trăiă, nu mai putea avea mustrări; trăiă, trebuiă să'l aducă acasă să şi'l apropie şi să'l stăpâniască. Tată-său voia să'l facă cu carte, la carte o să'l lase şi ea. Il va face să'şi iubiască şi pe fraţii după tată.... Trebuia să îndrepte, acuma când iera singură, ceea ce stricase pe când se bizuise pe bărbatul ei în viaţă.... Prefăcătoria din partea ei şi buna înţelegere dintre fraţi îi va asigura administrarea liniştită a bunurilor şi putinţa de a'şi folosi tainic copiii.

— În adevăr, domnule, că nuştiu unde şi dece a fugit într'o zi băiatul nostru Silviu. E drept că l'am căutat mult şi că ieram nemângâiată.... Îţi mulţămesc de vestea ce'mi aduci şi te rog să'mi spui cu cât pot răsplăti pe omul care-i ştie locul?..

Negustoreasă, înţelesese că negustoreşte putea fi rânduită treaba: şi omul care ştia, şi avocatul care adusese vorba, nu se puseseră la mijloc degeaba.

— Apoi, cred că se va mulţămi cu doi poli....

— Şi dumneata?

— Dacă ai de întrebat ceva, de cerut lămuriri în chestia asta, ca advocat îţi voiu face preţ pentru toate la un loc....

Zoe se gândi câteva minute, apoi îi spuse situaţiunea întreagă şi dorinţa ei.

— Care va să zică partea de moşie care iera zestrea mamei băiatului e arendată tot familiei materne şi venitul îl primia soţul dumitale. Dela moartea dumnealui nu ai primit dumneata nimic?

— Nu.

— Iera şi drept. Nu puteai administra ceea ce nu iera nici averea dumitale dotală, nici avere personală a soţului... Însă puteai cere dumneata un consiliu de familie.

— Nu aveam interes, nu mă privia.

— Dacă ai fi cerut acest consiliu de familie, el şi-ar fi întins dreptul de control şi asupra părţii de avere personală a soţului dumitale care e tată şi al acestui băiat.... Venindu-ţi acasă băiatul, vei urma să administrezi singură,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/md/1901-1932

Eşti şigură însă că atunci familia maternă a băiatului nu va cere ea consiliul de familie epitropial?

— Nu cred, fiindcă şi unchii băiatului au interesul de a administra fără control partea de avere ce e în mâna lor.

— A! bine.... Un lucru numai să nu uiţi, dumneata măcar. Administrezi acuma singură, dar la majoritate băiatul va putea cere Tribunalului să stabiliască judecătoreşte cât s'a cheltuit cu creşterea lui şi cât a produs averea tatălui, ca, până la indiviziune să'şi aibă hotărât venitul....

— Cam înţeleg cum vine lucrul.

— De aceea să chibzuieşti bine ca atunci să nu ai necazuri de cari să'ţi pară rău....

— Sfatul ţi-e bun: cum să fac însă să'l aduc acasă pe băiat?

— Iţi fac eu o petiţiune la procuror, în care arăt întâmplarea şi locul unde e acuma băiatul. Procurorul va da delegaţiune judecătorului de ocol să'l ridice cu ajutorul administraţiei locale şi să'l aducă acasă.

— Să'l văd adus şi mă voiu împăca degrabă cu dânsul, rosti Zoe zâmbind ciudat... Dacă voiu mai avea nevoe de sfatul dumitale, îţi voiu scri: să'mi laşi adresa.

— Hm.... adresa mea.... atât: Ghinea Custurică, advocat, Mizil. Cine nu mă ştie în Mizil? Până şi câinii dau din coadă când mă văd....

Zoe notă adresa şi'l pofti să-i facă petiţiunea.

— Dumneata iei întâi costul şi apoi dai marfa, îi zise zîmbind... aşa cum poate zîmbi o stafidă.

Zoe trecu în prăvălie nici decum necăjită că i se pretindea banii înnainte şi când se întoarse îi puse pe masă patru hârtii de câte douăzeci de lei: nu cheltuise nimic, într'un an cu Silviu; putea să dea optzeci de lei.

Foarte mulţămit, Ghinea le strecură, ca un scamator, în nuştiu care gaură de buzunar şi întocmi petiţiunea.

După jumătate de oră iera la gară, uitând că nu mâncase nimic de dimineaţă. Ce atâta grijă pentru pântece! Năravurât, costisitor! Şi când ai bucuria unui câştig ce întrece aşteptările, nu e oare hrană îndestulătoare?

*

In dumineca întâia după Sf. Voevozi Silviu se ceru dela stăpânu-său să se ducă în oraş: nu se mai ceruse pân' atunci.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/index/1901-1932

— Băiete, ţi-ai făcut toată treaba?

— Făcut.

— Vremea până deseară e a ta. Du-te unde vrei, fă ce vrei.

— Eu nu pot să plec din curtea dumitale fără voe, fiindcă s'ar întâmpla să ai trebuinţă de mine şi te-ai necăji dacă nu m'ai găsi, îi răspunse Silviu cuviincios dar limpede şi verde în ochi.

Simion, ca în toată vorba cu el, rămase mulţămit.

— Om are să fie diavolul ăsta! îşi zise în gând şi'l privi cu drag chiar.

Apoi, cu glas tare şi bun îi rosti: du-te....

Işi ceruse voe, în adevăr; spusese unde se duce, dar nu pentru ce şi pentru cine. Poate că nici el nu'şi cerceta inima ca să priceapă dece căuta să vadă pe Viorica Tetoianu.... Dar se simţia dus într'acolo, şi se ducea....

Cerul iera întunecos. Mirosia a zăpadă. Din când în când câte o răbufnire de vânt smulgea cine ştie de pe unde câte un fulg pe care îl plimba tremurător şi'l pierdea cine ştie unde.

Drumul iera îngheţat tun, cu făgaşele cu buze răsfrânte, încremenite de ger şi pe ici colo tocite de greutatea carălor încărcate.

Intr'o parte drumul, pe o lăţime ca de vr'o două palme, trăgea o fâşie lînsă, de o coloare gălbue, — care părea aşternută cu vr'o pătură, dar pe care paşii răsunau.

Silviu umbla repede cu paşi mărunţi, dus de gând tainic, luminat de raza unei dulci bucurii....

Par'că mai crescuse. Oricum, se făcuse voinic. Respira sănătate şi mulţămire. Ideea de libertate în sensul că'şi trăgea el singur linia de viaţă; ideea de muncă, în sensul că făcea ceea ce-i plăcea, fără să'şi prejudiţieze viitorul, îi dădeau mare tărie morală. Legătura dintre fizic şi intelect iera astfel într'o echilibrare de forţe fericită.

Cu cât se apropia de Mizil începu însă să'l turbure un gând: supt ce motiv să se înfăţişeze Viorichii acasă? Putea să-i spună că-i fusese dor s'o vadă şi că venise? Ce-ar fi zis tată-său? ce-ar fi cugetat ea?

Graba de-a ajunge, se micşoră; bucuria de-a o vedea se întunecă şi chipul lui se făcu ca vremea. Rămânea la întâmplare putinţa s'o întâlniască pe uliţă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Dar dacă i-ar spune, de pildă, că Linica îl trimisese? Al nu; ar fi fost minciună şi avea conştiinţa că minciuna iera urâcioasă.

Intră dar în Mizil, foarte încurcat. Când ajunse în dreptul casei al căreea număr îl ştia şi văzu gardul acela nalt cu blăni bine de tot încheiate, ridică din umeri cu descurajare; nu iera chip. Totuşi nu-i venia să se mişce din loc.

Şi cum îi bătu inima de tare când îi păru că o cunoaşte pe Viorica.... Ea iera, de mână cu o fetiţă, cu care vorbia şi râdea.

De odată se opri, cu ochii ţintă la el: îl recunoscuse şi se înroşise de mulţămire. Râzând dulce se apropiă dar de el.

— Veniai la noi? îl întrebă. Ce bine'mi pare.. îi zise întinzându-i mâna.

Vasăzică Viorichii îi părea lucru firesc venirea lui acasă la ea.... Îi răspunse şi el, după ce-i strânse mâna:

— Da, veniam să stăm de vorbă.

Adina se uita la el cu ochi mari, nu fără oarecare nemulţămire în cugetul în care iera întrebarea: dacă Viorica are un prieten, mă va mai iubi pe mine?

— Am vorbit de dumneata cu tata; i-ai plăcut. Şi domnul Simion i-a spus tati ce băiat bun eşti..,

Silviu se făcuse roş ca o zare de-asfinţit Ar fi sărutat-o pe Viorica, de mulţămire şi recunoştinţă.

— Uite domnule Silviu, mica mea prietenă Adina. O iubesc ca pe fiica mea. Să i fi şi dumneata prieten.

— Firește că da.. Ştii că eşti drăgălaşă, Adino? Vrei să'ţi zic pe nume?

— Dacă vrea Viorica vreau şi eu, răspunse Adina, nu tocmai prietenoasă.

— Şi acuma, zise Viorica, hai să mergem la noi domnule Silviu...

Spre seară Silviu plecă, nu se putea mai mulţumit. ducând cu el câteva cărţi ce-i împrumutase Viorica şi, vie în minte convorbirea cu dînsa plină de multe cunoştinţi nouă pentru el. Ducea şi chipul Adinei ai căreia ochi mari şi frumoşi ca azurul de primăvară nu se mai luaseră dela el, în timp ce asculta tăcută şi plină de atenţiune vorba amândurora.

În a doua duminecă Silviu, căruia îi trebuia mai mult par'că pentru el, un pretext, veni să aducă chip înapoi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

cărțile și să ceară altele. Adina nu veni, ceea ce miră pe Viorica. Dar prinsă în vorba cu Silviu și cu tatăl ei, nu trimise după mica ei prietenă.

Adina nu voise să se ducă fiindcă își închipuiă că va veni Silviu, pe care, simțiă că nu'l prea puteă suferi. O dureă că nu ieră să fie lângă Viorica, dar o dureă par'că și fiindcă Viorica n'o luă mult în seamă, de oarece vorbia mereu cu noul ei prieten. Și ce tristă duminecă trecù până ieșiră stelele, când, auzi glasul Viorichi...

Atunci se înroși foc și-i veni să plângă de bucurie că Viorica n'o uită, de părere de rău că ea fusese răutăcioasă și nu se dusese la Viorica.

— De ce n'ai venit puicuțo, o întrebă, sărutând o. Silviu a întrebat de tine. I-am spus povestea ta și toată dragostea care e între noi, și i-a părut foarte bine...

Adina ascultă și ținea ochii în jos de ruşine. Dar nu putea să mintă. Răspunse dar:

— Mi s'a părut că începi să ții prea mult la Silviu și.. de-aceea n'am venit... Și ce urît mi-a fost l...

— Drăguța mea, îi răspunse după clipa de mirare, să nu mai crezi că te-aș iubi mai puțin fiindcă pot să mai am un prieten. Și Silviu e fără de părinți.. Și el are trebuință de iubirea unor buni prieteni...

— Iartă-mă, Viorico; nu mai fac...

Viorica o sărută și apoi făcu lecția pe care n'o putuse face de vreme.

In ziua de Intrarea în Biserică, adecă a doua zi după vorba dintre Zoe Lupășanu și Custurică, — zi frumoasă, Tetoianu cu fiica și cu Adina făcură vizită familiei Moțoiu.

Adina plăcù Frusinei, plăcù Linichi și prinse de veste că Silviu o privia cu drag.

Dar ceea ce instinctiv simțise Adina față cu Silviu, Linica Moțoiu simți cu bună știre față cu Viorica: prea multa prietenie dintre aceasta și Silviu, prea multa bucurie a lui Silviu că o vedea, prea multa potrivire între ea și el de inteligență și de vorbă, o supărau, o făceau geloasă, n'o puteau împrieteni cu Viorica și-i ridicau necaz pe Silviu.

Adina își găsi prilej de jocuri copilărești cu copiii mai mici ai familiei, — cum nu avusese de când iera acasă...

Linica închipuind silit zîmbete, fiindcă avea sentimentul bunei cuviinți, asculta la vorba dintre Silviu și Viorica,

revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

fără să ia parte cu inteligența, care n'o ajuta să înțeleagă foarte multe lucruri.

Când o puneau și pe dînsa în vorbă, se înroșia, pleca ochii, zîmbia încurcată, și zîmbetul îi iera de cele mai multe ori singurul răspuns.

Astfel își dădu seama cât iera fără carte față cu ei amândoi și că *trebuià* să învețe dela Silviu, cu orice preț, ca să știe și ea să vorbiască lucruri frumoase, ca să nu mai fie silită să se rușineze fiindcă Viorica o întrecea.

Cu toată hotărîrea Linichi de-a face și de-a drege, rămânea în suflet cu ceva vrăjmășesc pe Viorica.

VI

In ajunul zilei Sfîntului Nicolae, un om al Judecătoriei de Ocol se lupta cu dulăii curții lui Simion Moțoiu. Câinii se dădeau furios, presemne fiindcă mirosiau că e omul locului unde se fac multe nedreptăți; omul se apăra c'un ciomag lung și nodoros, la capetele căruia dacă ar fi atîrnat două talere, ar fi avut cumpăna Dreptății.

Dar Silviu alergă, fluieră pe vrednicii apărători și ei dând cu dragoste din cozile flocoase, tăcură și se cuminți în jurul lui.

— Mă rog, acasă-i dom' Moțoiu? întrebă omul, tot mai trăgând cu coada ochiului spre câinii cari, și ei îl priviau nu tocmai prietenos.

— Acasă. Ce ai cu domnul Simion?

— Eaca-i aduc o scrisorică dela domnul judecător al nostru.

— Vino cu mine.

Omul făcù câțiva pași; câinii mârâiră cătând în jos, par'că nemulțămiți că stăpânul Silviu, foarte bun cu ei, se încredea în omul Dreptății.

Când omul înmână lui Simion scrisoarea, acesta chemă de-aproape pe Siviu și-i zise:

— Băete, citește dumneata...

Nu-i mai zicea „tu"...

Băiatul începu a citi încet și Simion asculta cu urechea plecată spre el:

„Domnule Moțoiu,

„Parchetul Tribunalului Buzău îmi face cunoscut că ai

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/indri1901 1932

în slujba dumitale un băiat cu numele Silviu Lupăşanu... fugit de un an de zile dela şcoală şi din familie. Te rog osteneşte-te să vii până la judecătorie să vorbim de chestia aceasta ..

„Al dumitale,
Ion Barcea".

Silviu citise cu glas înnecat partea dela numele lui în jos, dar după ce sfârşi, privi drept în ochi pe Simion şi aştepta, palid însă dârz.

Simion tuşi uscat... se uită la omul judecătoriei şi zise:

— Spune domnului judecător că vin îndată după masă...

Omul ieşi, iar în timp ce larma lătrăturilor arăta că dulăii îl petreceau cu onorurile cuvenite ideei pe care o reprezintă, Simion şezu şi căută lung la Silviu, deopotrivă de mişcaţi amândoi în faţa întâmplării ce'şi avea o însemnătate de care'şi dădeau bine seama.

— Eu nu voiu să mă mai duc la şcoală, nici în casa vitregei... zise cu hotărîre şi, repede, limpede îi povesti toată istoria vieţii lui...

Ierau singuri în marea încăpere de jos. Vorbele lui Silviu, emoţionat, răsunau par'că ar fi picat într'una pe-o tablă de aramă suspendată

Moţoiu, mai de loc sentimental, însă om cum se cade şi nu lipsit de bunătate în adîncul firii lui, se simţi, nu ştiu cum, înrîurit până la înduioşare în faţa stării acestui copil, care, spunîndu'şi suferinţile, îşi judeca în acelaş timp situaţiunea şi pe cei din jurul lui.

— Băete, începu Simion cu blândeţă, ceea ce spuseşi, aşa trebue să fie şi n'am bănuială că n'ai fi spus adevărul. Vorba e că te cere familia şi după cum e legea, trebue să te duci...

— Să plec eu dela dumneata? rosti el cu părere de rău adâncă în glasul care par'că i se rupea din inimă.

Şi alăturea cu ideea că se deprinsese aci, că-i iera bine aci, răsări imaginea dulce a Viorichi; în gând împlini dar vorba de mai sus cu alta: să mă depărtez de Viorica?

Şi ochii i se umplură de lacrimi.

— Par'că mie nu'mi pare rău băiete? zise Simion.

— Legea mă va lua acuma, dar voiu fugi iar: asta fără doar şi poate... Partea rea este că cine ştie la ce alt stăpân voiu nemeri... şi mie aci îmi place să muncesc.

revistatransilvania.ro/md/1901-1932

Simion stătu pe gânduri: şi lui îi plăcea să'l aibă; chipul fetei lui i se ivi lângă al lui Silviu şi perechea lor, la vreme, îi desmierdă privirea.

— Băete, aşteaptă să mă întorc dela judecătorie şi apoi 'om mai vorbi..

Silviu se depărtă foarte apăsat pe inimă; Simion se bătu câteva minute cu gândurile: singura deslegare o vedea în sfătuirea cu judecătorul care îi iera prieten..

Dup'amiază, o luă spre Mizil, de astă dată în brişcă, pe care o mână Silviu: chibzuise că ierà nemerit poate să'l aibă pe băiat la îndemână, ca să'l vadă de aproape judecătorul.

Judecătorul îşi primi cu multă prietenie prietenul şi ascultă cu interes vădit povestea vieţii băiatului Lupăşanu..

— Dacă vrei să'l vezi... e cu brişca...

— Nu e băiatul pe care mi l'ai recomandat în seara de Sfinţii Voevozi ca fiind din familie?

— Cum iera să vi'l recomand altfel? De când l'am tocmit, am văzut că nu iera de argăţie şi l'am pus la masă cu ai mei. E un muncitor deştept şi cu carte..

— Cum înţeleg îţi vine greu să te desparţi de el, rîse judecătorul.

— Îţi mărturisesc că da... şi nici băiatul nu vrea să mă lase. E şi asta apoi, că el n'o să fie în toată viaţa lui bun de altceva; e făcut să fie plugar... De ce atunci l'ar mai sîcîi vitrega? Nu e în interesul lui ci în interesul ei pentru partea de avere dela tatăl băiatului...

— Ar fi un mijloc, nene Simioane: vezi dumneata pe unchii şi pe bunica băiatului dinspre mamă; înţelege-te cu ei să facă consiliu de familie şi consiliul să hotărască aşa, ca băiatul să rămâe la dumneata ca să'l înveţi tot rostul plugăriei până ce-i va veni vremea să'şi facă armata...

— Măre, dacă s'ar putea lucrul, nici nu o să trebuiască să'l ţiu mai mult...

Îl chemară pe Silviu şi el veni, salută respectuos pe judecător, apoi îl privi cu fireasca lui deşteptăciune şi energie, aşteptând să fie întrebat.

Cu bună cuviinţă însă şi cu hotărîre arătă judecătorului că nici o lege nu'l poate constrînge să sufere răutatea vitregei şi să nu înveţe ceea ce vrea el, şi că el s'a gândit să arate în scris Tribunalului toate acestea.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901

Judecătorul, bine impresionat, îi zise, cu bunăvoinţă:

— Ideea de a te plânge Procurorului, adecă Parchetului Tribunalului, e bună şi dovedeşte că eşti deştept şi cuminte, precât eşti de harnic şi de cinstit. Să arăţi în petiţia ta ca încheere, că nu dorul de „vagabondaj", deci de libertate rău înţeleasă te-a făcut să laşi şcoala, ci tragerea de inimă pentru plugărie. Pe de altă parte m'am înţeles şi cu domnul Moţoiu ce să facă şi dumnealui.

Silviu mulţămi călduros judecătorului.

El şi stăpânu-său plecară mai cu inimă bună decât la venire.

*

Dela staţiunea de cale ferată Gugeşti până la comuna Urecheşti e depărtare dreaptă de şase chilometri.

În după amiaza zilei de 7 Decembrie, Simion se coborâ din trenul de persoane în staţiunea Gugeşti şi întrebă pe şef dacă se poate găsi căruţă să'l ducă la Urecheşti...

— Căruţe nu se găsesc, dar mi se pare că am zărit pe cineva din Urecheşti, pe unul din fraţii Buhălceanu... Aveţi treabă la Urecheşti?

— Am, domnule Şef... şi cum se nemereşte, tocmai cu alde Buhălceanu...

— Ia să vedem dacă n'a plecat cumva...

Îl lăsă pe Simion foarte înfiorat de întâmplarea că unul din unchii băiatului iera cu putinţă să-i iasă în cale.

În adevăr Şeful se întoarse cu un român fercheş, nalt, tînăr, plin de sănătate, oacheş, însă cam nătâng par'că din pricina înfăţişării de ghiaţă a mutrei lui.

Simion şi Călin Buhălceanu se măsurară cu câte-o privire de-o clipă dar adîncă şi cu ascuţiş.

— Simion Moţoiu, proprietar-plugar din judeţul Buzău, se lămuri Simion ducând mâna la căciula de blană neagră de miel.

— Călin Buhălceanu... rosti cestlalt, ca în silă de-a vorbi.

— Domnilor... vă salut... le zise şeful staţiunii şi îşi văzu de treabă.

Amândoi îl salutară.

— Domnule Buhălceanu, veniam la Urecheşti şi chiar la dumneavoastră, fraţii Buhălceni.

Călin ridică sprîncenile în semn de mirare şi de întrebare.

— Aş putea intra în vorbă numai cu dumneata, dar cred

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaramuri.ro/mdr/1901-1932

că e mai bine să fie şi mama dumneavoastră faţă la sfătuirea ce vom avea.

— Atunci poftim în brişca noastră. Tocmai mă pregătiam să plec când mi-a spus şeful de dumneata.

Peste două minute brişca se urnia ducându-i. Nici Călin nu întrebă care iera scopul venirii lui Simion, nici el nu căută să schimbe vreo vorbă cu Călin, dacă'l văzu tăcut şi indiferent.

In apropiere de biserică, cea mai bună casă din sat iera a Buhâlcenilor, naltă, cu prispă foarte largă de jur împrejur, ai căreia stîlpi din lemn de stejar ierau cu mult meşteşug ciopliţi şi văpsiţi cafeniu ca uşile şi ferestrele. De curată şi bine ţinută ce iera, părea şi acuma nou-clădită. Toate cele de trebuinţă gospodăriei ierau la loc potrivit aşezate în curtea din faţă şi în cea de dinnapoi, tot atât de curat ţinute şi la vreme drese. Fântâna, cu ghizduri groase de piatră, cu roată mare şi cu două găleţi, avea înfăţişare bătrânească în mijlocul curţii din faţă. O teică de stejar proţăpită în două capre groase bine înfipte în pământ, sta totdeauna gata de adăpare. Un dop de lemn legat cu un lănţişor de fier, la un capăt al teicei, servia să se dea drum apei într'un sghiab destul de adînc făcut din cărămidă şi acoperit, până la şanţul din uliţă cu blăni groase de stejar. In sghiabul acesta se scurgea de altfel toată apa ce se făcea în curtea, care, rămânea mereu curată.

Dela moartea bătrânului, baba lui sta cu ochii în patru să se ţină preste tot locul curat şi în rînduială,—ea numai,—fiindcă băeţii, morocănoşi, par'că într'adins căutau să fugă unul de altul.

Ei ar fi vrut să nu mai munciască la câmp împreună cu oamenii învoiţi, ci numai să ia seama muncii altora şi s'o facă pe boeraşii. Dar baba le-o spunea verde'n ochi: „cum a făcut tatu' vostru să faceţi şi voi. Răzăşi, da; boeri, nu... Boeria şi lenea sunt surori; iar când lenea'şi face cuib într'o casă, în fiecare ungher răsare câte-un năravi, chip să ţie loc muncii şi când colo să strice firea şi să prade sănătatea".

Şi amândoi flăcăii,—că rămăseseră flăcăi,—nu crâcniseră împotriva bătrânei... şi urmau să munciască şi să stea de vorbă numai când ierau socoteli de făcut. Poruncile le da bătrâna.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Ea, voinică şi mai dârză acum de când omul ei închisese ochii, nu iera suflet mulţămit, unde vedea că feciorii îi sunt ursuzi şi că nu'şi fac rînduiala ca toţi flăcăii... Unul trăia c'o fată din sat, altul cu o muiere văduvă, o teleleică şi jumătate... Cum de ierau aşa, odată ce în neamul lor fusese numai cinstea şi ruşinea de cele rele?...

Şi o apuca, la asemenea gânduri, jalea de nepoţelul deştept, vesel, plin de duioşie... Ce se făcuse oare? A! blestemata de vitregă! numai din pricina ei se prăpădise bunătate de băiat! Uneori o mai înviora nădejdea că poate trăia şi că va răsări de undeva ca mugurul primăvara; alte ori îşi plângea toate lacrimile care-i secau bătrâneţea de bucurie şi de puteri... fiindcă atunci desnădăjduia, fiindcă atunci se gândia la cei doi feciori din preajmă cari nu-i făceau sufletului coroană de lumină.

Când veni dar Simion din judeţul Buzăului şi când, — după ce-i sărută mâna cu evlavia pe care i-o insufla bătrâneţea şi curăţia ei de suflet, — îi deschise vorba de nepotul Silviu, nu ştiu dacă soarele ar fi răsfrânt într'o zi raze asupra lumei, câte răsfrânseră ochii ei osteniţi de îndelungată clipire, în casa în care nu mai iera de mult lumina.

După ce Simion povesti cum i-a venit băiatul, după ce arătă cu mulţumire ce fire minunată de plugar şi ce om promitea să fie la vremea lui; după ce lămuri apoi ce voia vitrega, fiindcă îl cerea prin Tribunal, rosti:

— Băiatul nu vrea cu nici un chip să mă lase, nu vrea s'audă de şcoală; cu câtă carte ştie vrea să fie plugar...

— Dar de ce nu vine să fie plugar pe moşioara lui dela mumă-sa, colea lângă mine? strigă bunica din adânc de inimă ahtiată.

— Mă rog, să nu se supere domnii cari, de! sunt unchi... Băiatul mi-a spus că nu se împacă de loc cu dumnealor.

Unchii puseră ochii în pământ; bătrâna se posomorî şi câtă cu ciudă la feciori: da dreptate nepotului împotriva celor doi ursuzi.

— Băiatul mi-a spus curat: mă ia vitrega? fug iar... unde-oiu vedea cu ochii... până când mi-oiu face milităria. Pe urmă... 'oiu vedea. Eu nu înţeleg un lucru, — rosti după câteva clipe de tăcere, Simion: de ce vitrega ţine numai-decât să aibă pe băiat în casa ei, acuma, pe câtă vreme îl avea scaiu în ochi, când trăia tatăl lui?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Domnule, răspunse bătrâna, averile fac mare încurcătură uneori. Ginerele meu avea un unchiu după mamă. După ce i-a murit bătrânului o fată şi un băiat, într'o lună, de boale molipsitoare, „el" a făcut testament şi a lăsat averea, — moşie şi bani, — cam vr'o două sute de mii de lei, — lui Silviu. Trăia atunci fiică-mea. Bătrânul moare. Averea rămâne s'o cârmuiască tatăl băiatului, ginere-meu...

— Înţeleg, rosti Simion, uimit: vitrega vrea să cârmuiască ea acuma, şi partea băiatului dela tată şi averea dela unchiul, — care avere nu se cuvine şi copiilor ei cu fostul dumitale ginere...

— Tocmai aşa... zise bătrâna.

— Să ne înţelegem, zise Simion: băiatul are dar avere dela mamă-sa, fiica dumitale, dela unchiul după tată, lăsată înainte de-a fi murit fiica dumitale şi parte din averea tatălui.

— Las' să aibă, că e băiat bun, strigă bătrâna cu mulţămire.

— Atunci dar, faţă cu atâta avere, din trei mâini, dumneata, cucoană, trebue să ceri Tribunalului întocmirea unui consiliu de familie în care să intri dumneata şi cine mai crezi, — trei patru persoane cu toatele. Consiliul acesta se va ocupa cu cârmuirea averii şi va hotărî ce să facă băiatul. Numai aşa vitrega nu va mai avea nici un rost în averea lui dreaptă. Cât e vorba de averea dela tată, în care au parte şi ceilalţi copii din a doua căsătorie, Silviu se va răfui cu vitrega când toţi copiii vor fi majori. Până'atunci vitrega e epitropa copiilor.

— Fie, că acolo nu e aşa de mare partea, rosti unul din unchi, ţinînd ochii înfipţi în podele.

— Băiatul, până 'şi-o face milităria, să stea la mine rosti Simion, fiindcă ne înţelegem bine amândoi şi fiindcă are ce învăţa în gospodăria mea plugărească. Pe urmă se va aşeza unde îi va fi la îndemână.

— Da carte adecă să nu mai înveţe? rosti cu buze strînse, unchiul Călin...

— Să vedeţi: băiatul învaţă singur, că mereu ceteşte şi nimeni nu-i stă împotrivă. Eu n'am învăţat carte multă, şi sunt plugar cum văd că şi pe băiat îl trage aţa să fie... Nu zic că nu i bună cartea, dar şi ogorul e carte pentru cine vrea să-i ştie rostul...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901_1932

— Eu zic, domnule, să-i dea Dumnezeu sănătate şi minte... Toate celelalte vin la rînd şi la vreme, rosti bătrâna. Ţine'l la dumneata, dar să mai dea şi pe la noi, că mi-e dor de el...
— Am să vi'l trimit de Crăciun.
— Să ni'l trimiţi...

*

Vitrega Lăpuşanca se făcu vânătă când, fiind chemată la Tribunal în consiliul de familie, i se puse în vedere adevărata stare de lucruri.

In consiliul de familie iera bătrâna Buhălceanca, Călin, feciorul ei mai mare, preotul bisericii din Urecheşti şi Simion Moţoiu.

Tribunalul hotărî să se facă şi inventariul averii părinteşti, la data morţei tatălui şi obligă consiliul de familie să cerceteze în fiecare an bilanţul comercial şi în procesverbal să fixeze venit şi cheltueli.

Vitrega ceru cu lacrimi pe băiat şi se sbătù pe tărâmul sentimental, pe care sbîrnîi şi coarda instrucţiunii în şcoală.

Consiliul de familie hotărî să rămână băiatul la munca agricolă supt supravegherea lui Simion Moţoiu şi Tribunalul, având în vedere şi plângerea băiatului, — care făcù mult sânge rău vitregei, — încuviinţă, în urma avizului procurorului.

Intoarcerea la Mizil a lui Simion cu Silviu împreună, pricinui bucurie de nespus pe faţa Linichi şi potolită dar mult mai adâncă, Viorichi. Adina, bătu şi ea din palme: începuse să-i placă Silviu .. pentru Viorica.

De Crăciun însă nu le merseră la inimă caltaboşii, cârnaţii şi doba, fiindcă Silviu plecase la Urecheşti,.. Pe Linica o supărau băieţii cu Steaua şi cu colindul şi mai mult înbufnată răspundea mume-si, când ea o întreba ce-o găsise ?

Viorica simţia lipsa prietenului vesel şi cu rost la vorbă, dar în fiecare zi pomeniau, ea şi mica Adina, de el. înţelegându-se amândouă că iera şi el mulţămit la mă-sa mare, potrivindu-se apoi la gând că iera bun şi că desigur cugeta la ele. — îl aşteptau cu răbdare şi-i zîmbiau în sine cu drăgălăşie...

Viorichi nu-i părea că a-i fi cuiva prieten însemna să nu-i îngădue mulţămiri în altă parte şi să fii gelos că le are acolo.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

Ea își împărtia acum cu deopotrivă plăcere inima între Adina, — copilă a ei și Silviu, prieten... fără să lase în afară pe tată-său.

La Urecheşti Silviu umplu vechia și curata casă bătrânească cu veselia lui, cu vorba lui cuminte care mergea bătrânei la inimă, cu discuțiuni de plugărie cu cari rupea câte-un cuvânt ursuzilor de unchi.

Pentru întâia oară se interesă de partea lui de moșie de-aci și sili pe unchiul Călin să meargă cu el la moșia dela unchiul după tată, arendată, și la moșia tătâ-ni-său de asemenea arendată.

In el se deştepta simțimêntul proprietății și mândria fără înfumurare că avea avere, că iera de pe acum „cineva".

Nu'și schimbă însă gândul că omul e un adevărat „cineva" numai prin muncă.

Învățătorul lui de altădată, harnicul învățător al satului, stătu într'o zi de vorbă cu el și-i dovedi cu pilde cât e de trebuință omului cultura.

— Vrei să fii plugar? Nimic de zis. Vrei să nu te duci la școală pentru cursuri mai înalte? Haide, fie și aceasta. Dar trebue să citeşti, spre a'ți aduna un capital de cunoștinți în specialitatea dumitale plugărească.

— Fireşte că'mi place să fac așa, îi răspunse băiatul și-i spuse ce a citit pân'acum dela începutul iernii.

— Bine, bine, cărți de literatură și câte-o carte de școală... Bune sunt, trebue însă metodă .. Vrei să'ți fac eu, ca să zic așa, un program, și să'ți notez ce cărți și în ce rînduială să le citeşti?

— Vreau și'ți mulțămesc.

— Pe urmă, când citeşti, nu te mărgini numai să treci cu ochii paginile... Judecă-le și notează'ți pe caete definițiile, apoi anume observațiuni proprii în legătură cu cele citite... In legătură cu practica, adecă cu munca dumitale plugărească. Invață apoi singur, o limbă, cu gramatica și cu dicționarul, de pildă limba Franceză, ca. dacă n'o vei putea vorbi, să'ți serviască să citeşti în limba aceasta comori de știință și de literatură.

Silviu se întoarse la stăpân, cu totul altul decum plecase: conștiința personalității i se statornicise cu siguranța de sine pentru prezent și viitor, în liniște de cuget și 'n limpezime de zare intelectuală.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

— Băete, familia ta suntem noi, îi zise Moţoiu c'un ton a cărui gravitate o îndulcia zîmbetul binevoitor...

Şi Linica îi clipi din ochi foarte galeş, spre a sprijini spusa tatălui ei.

Din acea zi Simion nu'l mai lăsă să facă trebi de rînd.

VII.

Viorico ! Viorico !... strigă Adina la poarta Tetoianului, bătând cu pumnii ei mititei în blănile groase care nu scoteau sunet tare.

Viorica prinse însă cu urechia mai mult glasul micei prietene. Se miră că venia la ceas neobişnuit, dar dădu fuga la poartă cu mătura în mână şi deschise.

Copila i se anină de gât foarte emoţionată, aprinsă de alergătură şi-i rosti :

— Nu ştii ? A venit „Papaion" şi a adus şi pe Gore... Şi cum a intrat Gore în casă m'a întrebat ce-am făcut abecedarul, iar eu i l'am arătat şi am spus că acuma ştiu mai multe decât în abecedarul lui. D'aia am alergat... ca să'ţi spun.

— Bine, Adino... Azi e Dumineca Floriilor... Mă grăbesc să fac ale casei, ca să mă duc la biserică. Vii şi tu, nu-i aşa ?

— Dacă te duci, cum să nu mă duc şi eu ? La revedere... Da să vii pe urmă la noi să vezi pe Gore şi pe „Papaion" ? Da ?

— Fireşte că da...

Îi rîse dulce, o sărută şi se întoarse la treburi.

În ajun seara, Ion Zătreanu venise pe neaşteptate, spre marea bucurie a mame-si.

Adusese pe Grigore ca să-i obişnuiască unul cu altul, pe mă-sa mare şi pe băiat, fiindcă avea să'l lase toată vacanţa mare la Mizil.

Ion îşi schimbase viaţa. Trecuse dela desgustul de dânsa la plăcerea de a trăi. Uitase dragostea pentru Constanţa Miroteanu, dar mai ales se întorsese la încrederea în femee. În scurt timp, aproape o revoluţiune se petrecuse în el.

Şi cine fusese în stare s'o facă ? O femee. Se mai poate gândi cineva la temperament când e vorba de înrîurirea femeiei ? Fără voia omului, instinctul sexual apasă asupra unei descumpăniri morale şi reface un gând. Fără să prindă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/md/1901-1932

de veste cum şi când, i se face simţită trebuinţa unei de aproape tovărăşii c'o femee. A'şi creă o nouă himeră, a se amăgi singur, ba încă cu bună-credinţă, pare a fi o nevoe organică a omului.

Să nu ne mire dar schimbări de felul acesta... Fondul firii rămâne acelaş; nu ni se înfăţisează alt om, cu alt caracter.

O doamnă, văduvă, îi încredinţase o afacere de descurcat. Ceea ce alţii nu-i făcuseră în trei ani, Ion împlinise în două luni cu mult tact, cu multă pricepere şi-i adusese un câştig pe care nu'l mai spera. Dar după aceste două luni de vederi dese şi de atenţiuni binevoitoare din partea ei, delicate din partea lui, pe deoparte izbânda, pe de altă parte gândul că sfîrşitul afacerii putea să însemne încetarea relaţiunilor, pe dînsul îl făcură să simtă nevoea de-a nu se depărta de dînsa, pe dînsa o făcură să vadă în el un bărbat vrednic de simpatie.

In altă lună de zile ajunseră la destăinuiri prieteneşti în privinţa trecutului lor, în care adevărul ierà înfăţişat nu prin realitatea deplină a celor întâmplate. Fiecare înţelegeà să ascundă ceea ce ierà prea crud şi jignia prea adînc cinstea şi amorul propriu ale fiecăruia... Le ierà ca o ruşine anume răni. Ieşind amândoi ca victime, îşi aflară potrivire de însuşiri şi de gusturi. Ce mai rămâneà până la căutarea de-a se cuceri unul pe altul? Puţin lucru: un timp scurt şi conştiinţa pentru unul din ei că are precăderea în puterea de înrîurire asupra celuilalt..

Când doamna fu sigură că ierà cea mai tare, îi dădu să înţeleagă că puteà să'şi facă cererea, iar când el înţelese şi o făcu, — îi zise privindu'l galeş: — Dragă prietene, primesc, însă să'mi dai voe să lămuresc o situaţiune: dumneata ai un copil din prima căsătorie, eu nu am. Copilul dumitale e destul de mare ca să poată prinde dragoste de mine şi eu de el. Mi-ai spus apoi că e şi ciudat de fire. Du'l la mama dumitale, pe care să'mi permiţi să n'o cunosc; pune'l în vr'un pension şi vacanţele să le petreacă la Mizil... Eu vreau să fiu cu dumneata şi alte legături din trecut să nu ne supere...

Dragoste nici el nu avea de copilul nesimţitor, după cum îl credea el, precum părea după înfăţişare, după felul lui

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1918

de-a fi. Condițiunile nu-i părură deloc grele și înainte de Paște schimbară inelele.

Eată dece adusese pe Grigore la Mizil...

Spusese mume-si pe scurt chestia recăsătoririi lui, hotărîrea de-a pune pe Grigore în pension și o rugă pe bătrâna să-i poarte băiatului de grijă în vacanțe: el va purta toate cheltuielile.

Abia se interesă de mica Adina, ceea ce mâhni pe Smaranda.

Însă bătrâna nu-i făcu nici o imputare. Simția ea că iera de prisos.

Îi iera dragă copilița; va căuta să îndrăgiască și pe nepot. Sănătoasă iera, trăgea nădejde să trăiască încă vr'o câțiva ani: îi va crește pe amândoi copiii fără noroc; va fi dânsa mama lor.

In seara de Florii Ion plecă înnapoi la București, mulțămit.

*

Paștele cădea la 25 Aprilie și timpul iera călduros, cu ploi dese și scurte de primăvară.

Toți pomii roditori ierau mănuchiuri enorme de flori. La unii florile începuseră să se scuture și micile foi albe păreau fluturi în sbor legănător, până la roata de loc de supt pom pe care o înnălbiau. La aceștia începea să dea frunza. Alții cu înflorire mai târzie, acum se acoperiau de mirositoare neauă...

Iera o frumusețe bielșugul de flori albe, rozalbe, în curtea mamei mari, iar în curtea lui Tetoianu, pe lângă pomii roditori începuseră a fi podoabă și trandafirii, — mândrii trandafiri în rîndurile lor pline de simetrie.

Adina nu mai putea de plăcerea de-a alerga printre pomi, de-a se juca împreună cu o fetiță și cu un băețel de etatea ei, cu cari o împrietenise Viorica,—a doua mare fericire pentru Adina. Își avea acum, de când se pornise primăvara, și ceasuri de recreațiune când mișcarea în jocuri și alergături îi dădea putere și-i încălzia pe lângă corp și sufletul.

Grigore, — in aceste câteva zile de schimbare în viața lui, — supt calda înrîurire a dragostei ce-i arăta bătrâna și pe care și Adina iera gata să i-o dea din prea plinul

revistatransilvania.ro/md/1901-1932

micii sale inimi sentimentale, — par'că-parcă începea să'şi mai piardă imobilitatea figurii...

Această înfăţişare a casei şi a curţii, aerul cu totul altul, orizontul de asemenea altul, mai întins şi par'că mai luminos; multa înflorire şi căldura plăcută, chipul plin de bunătate şi mereu zîmbitor când îi vorbia, al bătrânei; strada aceasta lipsită de sgomotul Bucureştilor, toate ierau ceva nou pentru el.

Cum s'a găsit mai târziu scris în „memoriile lui", — *jurnal zilnic*, — Grigore începu să'şi dea seama că *simţia*, că-i făcea bine asemenea nouă stare de lucruri.

Primia să stea de vorbă cu Adina şi se îndemna să o cerceteze ce ştie, cum scrie.

Când o văzu întîi pe Viorica şi-i întîlni privirea adînc pătrunzătoare, deşi nu lipsită de blândeţă şi de prietenie, — voi întîi să se depărteze. Dar Adina îl luă de mână cu drăgălăşie de nespus şi'l aduse lângă „marea" ei prietenă.

—Viorica mă iubeşte. O iubesc şi eu, Gore. Ea mă învaţă şi mă face cuminte... Să ne iubeşti şi dumneata, Gore... ca să te iubim şi noi... Şi-o să vezi ce minte o să ai şi dumneata, rosti ea cu seriozitate de mirat pentru vîrsta ei.

Grigore se făcu roşu, — lucru greu de văzut la el şi răspunse scurt:

— N'am să fug de voi...

Viorichi îi veni să rîdă, însă se stăpâni. Îi părea foarte ciudat asemenea chip de băiat.

Noaptea „învierii" îi strînse pe toţi la biserică, — bine înţeles şi pe Silviu. El spusese Moţoenilor că voia să vadă o slujbă la biserica din târg. Linica ceruse să meargă şi familia, în târg. Simion nu se îndurase să se depărteze de Sfîntul Nicolae din Fefeleiu şi Linica trebuise să se supună, însă înciudată pe Silviu. Dar de ciuda Linichi nu-i păsa lui Silviu. Dorul după Viorica şi chiar după Adina îl mâna la târg; la târg venise.

Prima vedere dintre Silviu şi Grigore fu rece: nu-i plăcu deloc veselului Silviu mutra încremenită a lui Grigore.

După biserică, — pe când ziua se îngâna cu noaptea, — una sigură de izbîndă, cealaltă simţindu-se biruită şi silită să plece, — Tetoianu primi să vină în casa Smarandei şi Silviu nu se lăsă să fie rugat.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Aci masa iera aşezată: cozonaci, pască cu orez şi cu brânză cu smântână, ouă roşii, mezeluri de casă, — vin.

Iaraş ceva nou pentru Grigore iar veselia şi glumele din timpul ciocnirii ouălor îl făcură să'şi iasă din fire: avea impresiunea că fără voea lui aluneca par'că pe ceva lucios, că se spărgea ceva în sine şi că el străbătea prin spărtură ca să se găsiască în loc nou în care-i plăcea să se afle.

Simţia asemenea lucru, se îndemna să facă aproape întocmai ca ceilalţi, dar pe chip nu putea să i se urce nici o lumină care să fie espresiunea schimbării lăuntrice care iera mulţămirea lui.

Tetoianu potrivit programului dat de învăţătorul din Urecheşti, îi pusese lui Silviu la dispoziţiune cărţi din biblioteca lui şi pe acelea ce nu le mai avea le comandase el la Bucureşti. I se făcuse profesor pentru timpul iernii, îl avea foarte drag şi'l aştepta cu plăcere.

După ciocnirea ouălor, Tetoianu făcu istoricul tradiţiunii ouălor roşii, trecu apoi pe tărâmul anecdotic şi sfîrşi prin a-i pofti pe toţi acasă la el, după slujba dela amează a bisericii.

Iera o zi plină de strălucirea soarelui împrăştiată din bielşug pe albastrul ca peruzeaua al cerului limpede şi adînc, pe verdeaţa câmpiilor şi pe albul florilor care părea zîmbetul de curăţie al Naturii.

Şi frumuseţea aceasta răsăria mai impresionătoare din imensa linişte în care ziua îşi strecura ceasurile.

Oricât de stăpân pe sine, nu puteai merge pân'acolo încât să nu te laşi prins în mreaja acestei veselii luminoase a zilei primăvăratece, lăsând de-oparte gândul preconceput că iera asemenea frumuseţe fiindcă iera sărbătoarea mare a unui dumnezeu.

Când Grigore, pe care Adina nu'l lăsa de mână, intră în curtea Tetoianului, rămase loculuì cu privirea pironită la şirurile de trandafiri.

Alt lucru nou i se arăta şi par'că-i deschidea inima.

Iar când Tetoianu îi plimbă printre rînduri şi le numi fiecare varietate cu istoricul selecţiunii ei, şi le atrase luarea aminte asupra formei, a colorii şi a mirosului, Grigore ascultă cu pătrundere, cu plăcere deosebită...

Iera pentru el ca o revelaţiune a singurei sentimentalităţi ce-i va călăuzi viaţa: dragostea pentru florile ce-i simbo-

Muzeul Digital al Romanului Românesc

lizau cea mai mare frumuseţe a Naturii, cea mai dulce poezie ale căreia vers, ritm şi rimă ierau forma, coloarea şi mirosul.

Dacă nu puteă încă să-i vorbiască privirea, espresiunea chipului, în fiinţa lui cântă pe-o harpă ascunsă simţirea aceasta nouă şi necunoscută... Işi dădeă seama şi-i păreă nespus de bine pentru asemenea însufleţire.

Deşi cu glas care păreă că se strecoară prin pânza indiferenţei, glas aproape fără intonaţiunile care dă vorbelor mlădiere şi espresiune, el puse întrebări lui Tetoianu, cerù lămuriri unde nu prindeă bine înţelesul.

La unele mănunchiuri ce întocmiau ca o coroană în vîrful tulpinei spinoase, se oprià şi privià din adânc delicateţa frunzelor cari păreau aripioare destinse, aproape transparente, de un verde deschis foarte dulce, apoi cercetà cu deamănuntul forma trandafirilor, petalele, felul măestru în care petalele se cuprindeau unele în altele şi se desfăşurau unele din altele până ce ajungeau la minunata formă definitivă a corolei în deplină desvoltare.

Frăgezimea, forma deosebită dela trandafir la trandafir, gingăşia, mirosul deasemenea diferit în nuanţe dela o specie la alta, varietatea colorilor într'un amestec interesant de tonalităţi, îi întocmiau o priveliște ne mai văzută, îi dădeau sensaţiuni din ce în ce mai dulci, îi hotărau pentru viitor o dorinţă.

După ce trecură în revistă, până la capăt, şirurile printre care unele tulpine ierau numai cu boboci, Grigore îşi aţinti la Tetoianu o privire în care par'că tresări o licărire şi-i zise:

— Aş vrea să am şi eu aşa grădină, cu mai mulţi trandafiri de cât a dumitale...

— Îţi plac trandafirii?

El se gândi o clipă, două şi răspunse:

— Nu ştiu... Dar vreau să învăţ cum să cunosc florile şi cum să le am frumoase...

— Când e voinţă, nimic nu e cu desăvîrşire greu. Voinţă şi muncă, băeţaş... Să înveţi liceul: Botanica, în care e vorba despre flori şi plante, îţi va dà cunoştinţa lor. Pe urmă dacă vei vedeà că tot atât de mult te interesează florile, vei găsi un horticultor, adecă un om al căruia meşteşug este, ca să zic aşa, *să crească* florile, — şi pe lângă el vei deprinde acest meşteşug, care ajunge a fi şi artă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Aşa am să fac, rosti Grigore cu credinţă şi plin de hotărîre.

In tot timpul Adina se uitase la el mirată că'l aude vorbind şi că-i plăcuse şi lui ceva.

Până în preziua întoarcerii la Bucureşti, Grigore veni în fiecare zi la Tetoianu, cu Adina. Dar în timp ce fetiţa îşi făceă lecţia cu Viorica ori sta cu ea de vorbă, Grigore se plimbă printre trandafiri. Nu-i atingeă, însă se apropiă, cât îi permiteă mai mult statura, de tufele care îl interesau mai tare şi se pierdeă în adîncă contemplare, par'că ar fi voit să surprindă taina desvoltării, a armoniei colorilor, a compoziţiunii delicate a petalelor.

In aceste câteva zile, înaintea celor unsprezece ani ai vîrstei, i se destindea o zare nouă spre a căreea lumină i se îndreptă o aspiraţiune lămurită.

Pentru întîia oară apoi făceă, singur, drumul în tren: tată-său nu se mai îngrijise să vină să'l ia. Nici o teamă însă nu-i necăji sufletul; avea la ce să se gândiască. In priveliştea fugătoare a locurilor, lui i se desfăşurau şirurile de trandafiri într'un decor de floricele albe ce-i închipuiă înşoarea pomilor.

Se vedeă, în viitor, numai în colţuri pitoreşti de natură, departe de orice sgomot, de orice mişcare omenească, înconjurat de flori, preste tot locul de flori...

Când văzù că toată lumea din vagon se pune în mişcare pregătindu-se să-şi ia lucrurile de pe poliţe, întrebă:

— Am ajuns la Bucureşti!

— Da, micule...

Se strecură printre mulţime şi când se văzu în piaţa gării se dădù de-o parte să se gândiască. Cu el avea numai ghiozdanul şi o legăturică în care mama-mare îi pusese lucruri de mâncare, de cari nu se atinsese.

Iera întâiul lui contact cu o trebuinţă în mijlocul unei mulţimi în oraşul lui, pe care însă nu'l cunoşteă. Mama-mare îi luase la gara din Mizil biletul de drum şi-i dăduse şi bani pentru trăsură... Dar până să-i vină în gând să ia una, toate se prinseră şi atunci apucă pe jos până ce găsi tramvaiul. Lung i se mai păru drumul până aproape de Moşi, — mai lung decât dela Mizil până la Bucureşti; iar când ajunse acasă, alt cuvânt nu auzi decât al slujnicei:

— Ce? te-ai mai întors acasă?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/md/1301-1932

El n'o privi, nu-i răspunse şi se duse în odaea lui unde se sili să vadă mica lume din care plecase, unde ierà altă lumină, alt aer,—vorbe bune şi chipuri omenoase...

Tatà-său tocmai a doua zi la prânz îl văzù, la masă, şi-i vorbi numai după ce termină cele două îndeletniciri: cititul a trei ziare şi mâncatul, în acelaş timp împlinite:

— Sunt foarte ocupat. Tu să-ţi vezi de carte şi să ieşi bine la examen, dacă vrei să te duc pentru vacanţa mare la Mizil.

Vacanţa mare!

Până atunci fusese indiferent faţă cu asemenea popasuri şcolare, ce nu însemnau pentru dînsul schimbare şi bucurie. Şi acum le pricepea bunătatea. Din chiar ziua aceasta începea dorul după vacanţa mare şi numărătoarea zilelor până la sfîrşitul anului şcolar.

Iar zilele începură să treacă...

Monotonia casei părinteşti, faţă cu care fusese de asemenea indiferent, l'ar fi sdrobit acum dacă nu ar fi avut amintirea vacanţei de Paşte. Maiu iera pe la sfîrşit şi în închipuirea lui vedea toţi trandafirii lui Tetoianu, înfloriţi acum. Adina, Viorica, Silviu se pierdeau ca icoane palide printre florile în toată deplina lor desvoltare. Tetoianu îi înfăţişă „Ştiinţa" şi imaginea lui îi insufla respect; ea avea relief printre flori.

Duminecile şi sărbătorile nu mai mocnia acuma în cuprinsul curţii care ajunsese de-o necurăţenie mare. Lua tramvaiul şi se ducea de dimineaţă în Cişmigiu, fiindcă auzise pe un băiat povestind altuia că ierau multe flori acolo.

Şi în adevăr că, nu numai flori întâlni în marea grădină. Dar copacii, sălciile plângătoare de pe marginea lacului, dar însuşi lacul înconjurat de pajişte deasă, avură anume graiu pentru sufletul lui deşteptat la viaţa ce se cuprinde numai în frumuseţile Naturii.

Iera lume sau nu pe aleele bine îngrijite? pe băncile verzi? pe podurile de peste lac? Ar fi stat să se gândiască, dacă l'ar fi întrebat cineva după ce-ar fi ieşit din grădină. Pentru el oamenii nu ierau element care să complecteze însemnătatea estetică a unui loc frumos. Vorba lor, mişcarea lor o asemăna bîzîitului insectelor, pe care nu trebue numai decât să le vezi spre a le auzi şi a'ţi da seama că pot fi.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1937

Aerul curat, răcoarea plăcută, varietatea aspectelor. din diferitele puncte din cari le avea în faţă, îl făceau să se închipuie afară de oraş, în vr'o împrejurime încă necunoscută a Mizilului, — singurul loc plăcut ce-i putea servi drept comparaţiune.

Mintea lui de copil se silia să desfacă cercul strîmt al priceperii mărginite, al puterii de analiză încă amorţită. Izbutia însă numai să comande memoriei să adune imagini şi să le păstreze. Înfăţişarea fiecărui copac şi a poziţiunii lui în anume parte a grădinii i se întipăria cu exactitate de contur şi de amănunte. Şi-i plăcea, la altă venire, să'l găsiască pe fiecare la locul său, în aceiaş lumină, cu aceiaş înfăţişare. De departe îi saluta forma, de aproape îi revedea amănuntele. Ar fi fost foarte mulţămit să le ştie şi numele, cu care să i se complecteze deosebirea de formă şi de frunziş. I s'ar fi precizat şi mai bine imaginea fiecăruia.

Oricum, în lumea aceasta în care i se părea că el este o escepţiune ca nesimţitor la dragoste şi ca lipsit de dragoste, — pomii şi florile ierau prietenii lui.

Nu le cerea nimica, dar ei şi ele îi dădeau conştiinţa că putea şi dânsul simţi ceva. Nu sta de vorbă cu ei şi cu ele, în gând: contempla numai şi îşi întocmia cu ei şi cu ele o lume a lui proprie, specială.

Într'o dup'amează după ce ieşi dela şcoală, nu se duse de-a dreptul acasă, ca de obiceiu. Luă tramvaiul şi apoi se duse la o librărie.

— Domnule, se adresă unui vînzător, te rog să'mi spui ce cărţi ai dumneata în librărie, în care să fie vorba de pomi, de flori?

Vînzătorul îl privi curios...

— Am o botanică.. pentru clasele liceale.

— Botanica? Îşi aminti că numele acesta îl spusese şi Tetoianu.

— Da altă carte n'ai, să fie şi cu chipuri de pomi şi de flori?

Vînzătorul îi aduse un exemplar de Botanică şi un atlaz botanic cu imagini de pomi şi de flori, în colori.

Atlazul mai cu seamă îi făcu mare impresiune... Atât numai că numirile ierau în limba franceză.

— Câte parale fac astea? întrebă el.

— Amândouă doisprezece lei.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/md/1901-1932

— Eu n'am parale. Dar diseară spun tati cât fac şi mâine vin să le plătesc şi să le iau. Eu sunt băiatul domnului Ion Zătreanu...

— Care are „cantor" în uliţa Franceză?

— Dînsul.

Atâta ştiă că tată-său are „cantor" în Uliţa Franceză. Dar ce însemnă „cantor" şi unde iera uliţa aceasta, habar n'aveà.

— Atunci i le trimetem noi la cantor.

— Trimiteţi-le şi să-i spună că eu am venit şi le-am cerut..

Seara Ion veni la masă, aducînd cartea şi atlazul şi i le dădu, plin de curiozitate, zîmbind.

— Îţi trebue ţie?

— Da, tată.

— Dar atlazul e în franţuzeşte şi tu nu ştii limba franceză.

— Am s'o ştiu. Pân'atunci mă uit şi văd pomi şi flori.

Toată luna lui Iunie, după ce învăţă lecţiile clasei, luà cartea de botanică, citia în josul fiecărei gravuri numele pomului, al florii, al plantei şi apoi le căuta în atlazul deschis, unde le găsia, colorate. După ce'şi întipăria bine în minte imaginea colorată, citia în carte însemnările ştiinţifice pentru fiecare. Ceea ce putea înţelege, alipia la imagine şi rămânea cu o cunoştinţă. Îşi formà astfel o lume din noţiuni concrete, lume care'l fermecă.

In ziua când se împărţiră premiile în faţa unei foarte numeroase asistenţe, pe dînsul singur nu'l întîmpină nici un zîmbet. Acasă însă când îşi cercetă cărţile primite avù el în ochi acea licărire uşoară care închipuia la el zimbetul, espresiune a unei mulţămiri: găsi o botanică mai groasă decât aceea pe care o avea şi o frunzări numai decât. Avù mai multe gravuri, mai bine făcute, pe hârtie mai bună...

După repedea frunzărire se opri la prima pagină de după scoarţă, căci îi atrăseseră luarea aminte nişte rînduri scrise cu mâna, şi citi:

„Elevului Grigore Zătreanu, din partea prietenilor lui dela Mizil, pentru dragostea lui de lumea florilor:

„*V. Tetoianu, Viorica, Adina, Silviu.*"

Rămase încremenit multe clipe, cu ochii ţintă la aceste

Muzeul Digital al Romanului Românesc
fcv.statransilvania.ro/mdrr1901-1932

rînduri, la aceste semnături deosebite ce-i înfăţişau, fiecare, imaginea unei fiinţi, cunoscută şi aproape uitată...

Darul acesta îi lămuri noţiunea de prieten şi putinţa legăturii între oameni pe temeiul unor potriviri dintre ei.

— Domnului Tetoianu îi plac florile şi când a văzut că 'mi plac şi mie, i-am plăcut şi eu lui, îşi zise nu fără logică Grigore. Dar cum de-a ştiut că voiu lua premiu şi cum a trimis cartea la şcoala mea?

El uitase că spusese lui Tetoianu la ce şcoală învaţă.

La Mizil însă avea să afle lucrul.

Destul că *simţi* pentru întîia oară mulţămirea de-a fi luat în seamă, de-a fi privit cum nu fusese în casa părinţilor lui, ceea ce'l făcu să înţeleagă *că puteă fi altfel în alte case, că ierà mai bine unde puteă fi aşa.*

Ierà adîncit, în grădina neîngrijită, supt un nuc stufos altă-dată, acum atins par'că de vre o boală de vreme ce multe rămurele ierau uscate şi făceau trist efect, golaşe între celelalte cu frunze: citia pe noua botanică, cu sete, cu luare aminte de nedescris.

Ziua iera foarte călduroasă în această a doua-zi de Sân-Petru, cu cer senin al căruia azur păreà că se înfierbântase şi că sufla fierbinţeala lui peste lume.

Nici o adiere, nici fărîmă de nor.

Lumina ierà atât de scînteietoare, că orbia.

Iera un chin să te afli pe uliţă. În câmp, în loc deschis supt directa răsfrângere a dogorii.

La umbră dacă nu aveai răcoare, ierai ferit de lumină şi scutit întru câtva de prea multa căldură.

Frunzişul pomilor se răsucise. Câinii se întindeau la umbră cât ierau de lungi, răsuflând repede cu limba afară; păsările ţineau pliscurile căscate, iar guşele le tremurau supt prea repedea răsuflare.

Grigore nu'şi simţia fruntea brobonată de sudoare. Căldura nu'l apăsa. Ce era împrejurul lui, în afară de el, nu'l înfluria; par'că n'ar fi existat.

De-aceea nu simţi nici apropierea tatălui lui moleşit de căldură. Numai când se aşeză din greu pe banca din preajma locului unde sta Grigore, el prinse de veste şi ridică ochii, păenjeniţi de citire, la Ion.

Lui Ion îi păru răcoros locul şi răsuflă lung, ştergându'şi fruntea, tâmplele, obrajii.

revistatransilvania.ro/md/1901-1932

— Astă-seară te duc la Mizil, îi zise cu asprime deşi glasul îi iera moale. Să'ţi pui într'un cufăr, în două, tot, tot ce ai... fiindcă nu te mai aduc înapoi la Bucureşti...

Grigore se ridică fără să zică vreun cuvînt; fără să se uite la Ion, îşi luă cartea şi intră în casă.

Îi ierà indiferent că nu se mai întorcea la Bucureşti; iera bucuros că plecà la Mizil. Deloc însă graba de-a pleca, deloc nerăbdarea de-a se vedea acolo... De plecat, iera să plece; dacă pleca, desigur că iera să ajungă; ajuns, desigur că iera să vadă *pè cei de-acolo*... şi grădina cu trandafiri.

De casă, de tată-său se despărţia fără nici o emoţiune.

El fără alt gând decât acela de-a mânca, tată-său absorbit numai de „dragostea“ lui, nu schimbară nici un cuvînt în timpul cinei şi îndată după masă plecară...

Luà capăt întîia epocă a vieţii lui...

Grigore Zătreanu şi Silviu Lupăşanu porniţi dela leagăn printre valuri de bucurie, c'o soartă aproape la fel în copilăria lor, cu firea deosebită însă şi deci cu năzuinţi deosebite, încep de-acuma să urce dealul vieţii.

Să-i urmărim în mersul spre culme...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcr1901-1932

FARTEA A II-a

I.

— Urcă-mă pe stog, pe stogul cel mare; te rog, Silviu... zău... striga Adina şi întindea braţele subţiratice, gingaşe spre Silviu, suit tocmai în vîrful stogului de fân, pe care trăgea cu furca din car câte-o grămadă.

Silviu începu a rîde, se puse pe pântece pe movila afânată şi încercă să ajungă cu mâinile până la răsfăţata pe care Viorica o ridica pe cât putea mai sus.

Dar în clipa când era s'o prindă, grămezile de fân nu îndestul de îndesate una în alta, se lăsară supt apăsarea corpului lui Silviu şi o întreagă parte a stogului alunecă. Silviu căzu pe brânci lângă fetele care ţipară, speriate, căci le acoperise fânul parfumat, lucios şi moale.

— Poftim! Uite drăcie, mormoi Simion. Mereu prostii pe capul vostru!

— Nu te supăra că mai rău te necăjeşti, frate Simioane; tînăr e omul numai odată în viaţă... rosti filozoficeşte Tetoianu care venise şi el la câmp să'şi mai pârpăliască reumatismul la soarele cald.

— Cât ai clipi din ochi fac stocul la loc, nene Simioane, strigă plin de veselie Silviu şi cu ne mai spusă îndemânare şi repeziciune aruncă cu furca ceea ce alunecase, sări din car pe stog şi începu să dureze mai departe *„movila lui Burcel“*, *) cum îi zicea el unui stog.

— Urcă-te şi tu în car, Viorico... îi strigă Silviu. Ia şi tu o furcă şi dă'mi cât poţi să iei dintr'odată...

Linica privia de de-oparte nu tocmai cu ochi prietenoşi. Când mai auzi pe Silviu chemând pe Viorica, fără să zică

*) Movilă istorică în judeţul Vasluiu.

revistatransilvania.ro/md/1901-1932

vreo vorbă se urcă repede în car, apucă o furcă şi începu să înfigă din nădejde, să ia coşcogea-mi-te mănunchiu şi să'l arunce lui Silviu pe stog.

Soarele nu-i stinjinia. Nu le iera teamă că-i va pârli. Îi îmbătau mireazmele, căldura, veselia. Cu capetele neacoperite, cu părul în vînt, în păr cu sburătură de fân şi cu boabe mici ale unor spice prea coapte, rîdeau şi îndrugau de dimineaţă fără să le treacă prin gând că munca oboseşte.

Linica în 1895 trecuse cu câteva luni peste douăzeci de ani şi se făcuse voinică, cu sîni mari şi plini ca nişte borduşele, naltă, trupeşă, îndestul de fruntuşică.

Cu cât se mărise în aceşti din urmă ani, începea să vorbiască mai puţin, să rîdă mai rar, să priviască trist: par'că ascundea ceva care o măhnia şi se feria să nu-i pătrundă nimeni în cămara sufletului.

Viorica avea 15 ani: se făcuse şi ea naltă, nu însă cât Linica şi iera mai delicată de forme, mai graţioasă de înfăţişare, de-o veselie dulce fără sgomot, de-o seriozitate în convorbiri în care aveà anume siguranţă de sine.

Şi ea părea că ascunde o taină în adâncu-i, cu aceiaş ferire ca Linica, însă cu nici o tristeţă. Ea avea în aşteptările ei darul răbdării şi curajul jertfei, fiind cazul.

Faţă cu Adina ajunsese acum adevărată mamă iar Adina iera mai mult decât oricând copila ei.

Bălăioara cu ochii ca peruzeaua, nu mai iera micuţa durdulie cu picioarele atât de mici că nu i se puteau găsi ghete şi pantofi în tot Mizilul.

Naltă şi voinică, la vîrsta de zece ani, promitea să fie fată delicată şi mlădioasă: i se zăria de pe acum viitoarea fineţă de forme drăgălaşe.

Chiar când trebuia să fie serioasă o uşoară lumină de zîmbet îi flutura pe buze şi-i da seninătate frunţii. Încolo, sburdălnicie, risetă, vorbăreţie din cari nu-i lipsia luarea aminte de-a nu jigni pe nimeni, de-a nu se depărta de bunacuviinţă.

Vrednică de admirat, Viorica, în metoda ei de educaţiune!

Silviu, de 19 ani, de statură naltă şi el, cu ochi negri scânteietori, cu frunte lată şi curată, cu obrajii rumeni şi plini de sănătate, corp tras par'că prin inel, însă de-o vi-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
rev.statransilvania.ro/mdr1901-1932

gurozitate neobişnuită, iera de-o voinţă de nestrămutat ce curgea din judecată limpede şi dreaptă a împrejurărilor. Nu punea piciorul înainte de-a pipăi locul, nu lua o hotărire mai nainte de a'şi da bine seama şi de două ori, în tot ce i se cerea, în tot ce trebuia să facă.

Aceasta nu'l împiedeca de-a fi şi nebunatec, mai ales când fermecătoarea fetică Adina îl îmbia la câte-o fantazie a ei de joc sau de glume.

Grigore, în etate de 16 ani urma liceul în Bucureşti la Sf. Sava şi iera bursier în internatul acestui liceu. Terminase acum clasa a V-ea şi iera eminent la ştiinţele naturale. În vacanţe mai nu sta pe-acasă; cutreera până pe cine ştie unde judeţul, câmpia şi muntele, după plante şi după flori, întocmindu'şi herbarii şi alegându'şi ceasuri când să se adîncească în admiraţiunea frumuseţilor Naturii, — cea mai neasemănată plăcere a fiinţii lui.

Cu cât se mărise, dacă'şi dăduse seama în chip inteligent de binefacerile prieteniei şi dacă respectă pe prietenii puţini ce-i avea, — nu putea face din o raţiune socială sau aproape familială, ca prietenia, o legătură sentimentală care duce adeseori la jertfa libertăţii, prin concesiuni şi prin atenţiuni de tot felul.

Dacă „a iubi" înseamnă a te înnălţa până la culmile unui ideal, în lumea morală, apoi cea mai curată iubire el o înţelegea numai pentru ceeace iera măreţ şi frumos în Natură. Să caute geneza acestor frumuseţi, să le urmăriască desfăşurarea în curgerea veacurilor, să le studieze, să le înţeleagă pe cât îi permitea puterea minţii la etatea lui, — iera singura lui grijă, unica-i ocupaţiune. Omul nu'l interesa. Observa la colegii lui de liceu ce însemna a fi om şi căuta pentru sine să fie cât mai puţin. Aşa zisa „sociabilitate" e mai mult calea pe care se pot comite toate vicleniile, nedreptăţile, patimile şi crimele.

— Ei, acuma Adino, îi strigă Silviu din naltul stogului, vino, e îndesat ca un mîndir...

Viorica o ridică iar pe cât putù mai sus, dar cu toate salturile Adina nu izbutia să ajungă la mâinile lui Silviu.

Atunci Simion o apucă sdravăn şi dintr'o singură aruncătură o făcù să cadă în braţele lui Silviu.

— Dacă vi-i de joc, eaca, rosti el cam zîmbind, cam ursuz.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1001-1932

Sprijinită pe furcă, în carul aproape golit, Linica privia fără să zîmbiască la scena aceasta care nu-i plăcea deloc.

Adina bătù din palme cînd se văzù în vîrful stogului, dar de unde par'că-i ierà frică să se uite în jos, par'că-i ierà frică să nu alunece ca mai adineauri Silviu.

— Ai mai crescut acum Adino... uite ce naltă eşti... îi zise Silviu, rîzînd... Unde pui că vezi mai departe!

Copila i se uità dulce în ochi şi-i rosti şi mai dulce:

— Ce bun eşti, Silviu!

Carăle cu fân se înşirau în tot întinsul fâneţelor locului cu câte doi ori trei inşi, de-asupra; boii, mari şi voinici, la unele câte patru în şir, trăgeau liniştiţi greaua încărcătură. O întreagă ceată de bărbaţi şi de femei întorceau cu furcile palele de fîn, pe care soarele le supsese pe-o parte, în timp ce alţii adunau şi făceau purcoaie iar din purcoaie, căpiţe gata de aruncat în cară.

Pe cerul limpede şi însorit plutiau ca nişte fulgi mari nori albi, ca tiraliori ce-ar fi înnaintaşii grosului unei armate.

— Hai, băeţi! strigă Simion... încă o opintire... Ce se va cără azi, n'o să'l ude mâine ploaia.

Adina se lăsă numai decât să alunece de pe stog şi Simion o primi în braţe; Silviu se lăsă şi el, în care timp Linica se dădù jos din car.

Dar pe când ea voi să întâmpine pe Silviu ce se îndrepta spre partea celor ce adunau şi întorceau fânul, el luă braţul Viorichi şi înnaintă cu dânsa puţin.

— Te pregătiai să te duci acasă, domnişoară? o întrebă el uşor zîmbind.

Viorica se opri, mirată.

— De ce'mi zici „domnişoară"? îl întrebă şi ea, turburată însă.

Silviu chinuia între degete un fir lung de fân încă mlădios.

— Eşti o domnişoară, negreşit, rosti el.

Viorica tăcù dar ochii i se umplurà de lacrimi deodată, lacrimi arzătoare a cărora cauză n'ar fi putut-o lămuri.

Silviu o privia pe furiş.

— Eşti o domnişoară, urmă el, şi nu mai putem să ne tutuim nici să ne zicem pe nume...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcr1901-1932

— E de rîs ceea ce spui, rosti ea întorcînd capul în altă parte. Cine te-a îndemnat?

— Tatăl dumitale zicea alaltăieri că nu mai eşti copil. Am socotit că pentru mine îi iera vorba şi nu putea fi pentru altcineva.

Viorica se plecă şi culese o floare de muşeţel rămasă necosită pe firul ei. Silviu o privia mereu nu fără nuştiu ce emoţiune.

— La revedere domnişoară Viorico?, îngână, închipuind că vrea să se depărteze.

— La revedere, răspunse ea fără să ridice ochii.

De-odată se opri înnaintea ei: se aflau singuri la o cotitură de coborîş, după două care încărcate la care se înjugau boii aduşi dela păscut...

Simion, Linica, Tetoianu rămăseseră în urmă, — Linica foarte încruntată şi cu ochii ţintă la fusul şi la caerul puse'n brâu. Adina numai se luase încet după ei, — ca o umbră, însă cu oarecare pază par'că. De pe o cărare pe partea înaltă a locului, se uita la ei adînc.

— Dac'ai voi, Viorico, începù Silviu, lăsându'şi politeţa silită de adineauri, noi ne vom zice tot pe nume ca pân'acuma, cu totdinadinsul şi pentru totdeauna.

Ea îşi întoarse iar în altă parte faţa îmbujorată dar Silviu îi prinse de veste roşeţei cei-o aprinsese până la gât.

— Trebue să ai pe cineva la care să te gândeşti, în viaţă... Dacă ai voi să te gândeşti la mine... aşa cum mă gândesc eu la tine în toate zilele...

Viorica îl privi drept în ochi... Nu avea frumuseţea Adinei, dar chipul îi iera plin de curăţie, de sinceritate, de bunătate. Ochii ei negri nu minţiseră niciodată.

— Silviu, tu eşti bogat sau cel puţin vei fi; e tot una, nu-i aşa? Eu n'am mai nimic, atât cât să pot trăi într'un orăşel ca Mizilul...

— Pentru avere oare se iubesc cei ce se iubesc? rosti Silviu într'un suflet.

El de-asemenea era sincer şi bun. Vioiuciunea sângelui îi da vorbelor accentul emoţiunii, care nu se putea să nu convingă.

Urmă:

— Nu se caută şi nu se căsătoresc numai fiindcă se iubesc?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/md/1901-1932

Viorica nu răspunse.

— Spune... stărui el, plecându-se ca să o priviască în ochi.

— E timp încă, răspunse ea cu curaj, privindu'l cu sinceritate. La vîrsta ta, Silviu, nu ştie bine încă omul ce voieşte. Mai târziu vei înţelege mai lămurit ceea ce e în sufletul tău.

— Crezi că nu înţeleg de pe-acuma? rosti, trăgând de firul de muşeţel pe care îl ţinea fata. Ea nu se mişcă din loc... Nu'şi schimbă privirea.

— Lasă să mai treacă timp, Silviu... îi zise aproape rugător...

— Cel puţin nu mă opreşti să mă gândesc la tine? stărui el.

— Nu...

Şi o rupse de fugă spre locul unde văzuse că sta Adina...

La început fetiţa nu se mişcase ascultând ce vorbiau amândoi, apoi cu oarecare stînjinire plecase capul şi se făcuse a aduna fire de fân împrăştiate...

Când Viorica veni lângă ea, Adina o privi cu destulă tristeţă.

— Să ne întoarcem acasă, Adinuţo... Tata trebue să fi plecat...

Vorbia cu glas înnăbuşit de neaşteptata dar dulcea emoţiune prin care trecuse şi care tot o stăpânia.

O luă de mână şi apucară pe-o cărare de pe marginea fâneţelor, care tăià locul de-a curmezişul şi scurta calea.

Adina o întrebă de odată:

— Viorico, o să te măriţi cu Silviu, spune?

Viorica se cutremură: atâta pătrundere din partea fetiţei, o înfricoşă întru câtva. Cum de citise, diavoliţa, în inima ei în care ea încă nu lămurise ce se petrecea?

— Dece'ţi închipui tu asta? îi zise încetenindu'şi mersul.

— Am văzut eu cum îţi vorbia... Şi apoi... de când te priveşte el cu nişte ochi... cum nu se uită la Linica!

Viorica, roşie ca macul, îşi înceteni şi mai mult umbletul, ca şi cum osteneala pasului şi a cugetului i-ar fi fost prea grea. De odată se scutură de toropeala aceasta, întâia în viaţa ei până acum liniştită, şi rosti:

— Mai repede că e târziu.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Iera prânzul când intrară în marea curte a Tetoianului.

Acuma că Smaranda Zătreanu îmbătrânise foarte mult de când pierduse pe fiu-său Ion cu trei ani în urmă, — Adina îşi trecea ziua toată la prietena ce-i era adevărată mamă...

Pe Smaranda o sdrobise povara morţii fiului şi grija de-a avea în mâna ei averea lui şi creşterea nepotului.

Adina iera în neputinţă s'o mângâie, să-i mai aline greul sufletului; Grigore trăia în lumea lui fără nici o privire pentru mersul casei.

Mâncarea iera gata, numai masa cerea să fie pusă, ceeace Adina o făcu la moment, în timp ce Viorica învîrti repede o mămăliguţă.

După masă îl lăsară pe Tetoianu să'şi prindă somnul de-o aripă şi ele trecură în grădină să cureţe legume pentru seară.

După o vreme, Adina fără să ridice ochii, o întrebă, stînjinită:

— Viorico... vrei tu să'mi spui la ce vîrstă de obiceiu se mărită fetele şi se însoară băeţii?

Viorica se aprinse la faţă ca zarea răsăritului când stă să iasă soarele şi se făcu a scăpa din mână cuţitul.

Il ridică, îşi puse în poală o mână de fasole verde şi privi multe clipe ţintă o păstaie.

— Zău spune'mi, stărui Adina, ştiind presemne că întrebând de câteva ori nu se putea să nu aibă răspuns.

— De obiceiu, între optsprezece şi douăzeci de ani... fetele... rosti ea tot fără să'şi ia ochii dela păstaia care tremura par'că de frica cuţitului.

— Fetele. Dar băeţii?

— La orice vîrstă, începînd dela douăzeci şi unul de ani...

Şi în sfîrşit aţele şi vîrfurile păstaiei se desfăcură de trupul verde.

Adina stătu adînc pe gânduri.

— Atunci dar... vorbi ea, tu n'o să poţi lua pe Silviu până peste trei, patru ani?

— Copiii nu se mărită şi nu se însoară... unul cu altul... rosti ea ridicându-se brusc şi împrăştiind pe jos păstăile.

— E numai decât să te superi pentru asta? zise Adina făcîndu-i o mutră

Viorica nu răspunse deşi observaţiunea Adinei fusese cam aspră. Işi dădea seama că nu'şi păstrase liniştea obişnuită,

revistatransilvania.ro/md/1901-1932-

că nu se putuse stăpâni. Tăcerea se întinse în juru-le. Viorica își reîncepuse curățitul.

După ce Adina își isprăvi partea și așeză într'un castron legumele curățate, se apropiă încet de prietena ei și punîndu-și pe umărul ei capul, îi zise cu blândă părere de rău:

— Peste trei sau patru ani n'o să mă mai iubești, nu-i așa? Și oftă.

Viorica avù un cutremur al întregii sale ființi și apucîndu-i amândouă mâinile cu nespusă putere, îi strigă:

— Să nu te mai iubesc? Ce vorbă e asta și cum de-ai putut-o rosti?

Ochii i se umplură de lacrimi.

Iera a doua emoțiune în aceiaș zi, și mai puternică par'că decât cea dintîi.

— Plângi? Iartă-mă Viorico...

Și o strînse în brațe cu toată dragostea.

— Nu credeam să'ți fac rău, Viorico și nu știi ce rău îmi face mie...

Viorica se desfăcu din brațele ei, o privi în adîncul ochilor ei albaștri și luându-i iar mâinile în ale ei o ținu la oarecare depărtare.

— Ascultă, Adino, îi rosti, în timp ce se făcea foarte palidă: tu ești fata mea. Sunt ani acuma de când inima mea te are ca o mamă pe copilul ei. Crezi tu că aș fi în stare să nu te mai iubesc?

— Nu, îi răspunse Adina; o să mă iubești însă mai puțin.

— Nu te voiu iubi mai puțin, nu...

Și apoi nu e legătură între...

— Între ce? stărui să limpeziască Adina, plină de curiozitate.

— Între prietenia pentru tine și prietenia pentru... pentru acela pe care l'aș lua dacă m'aș mărita...

— Da... o să'ți fie drag însă altul... și nu eu... rosti cu tristeță, plecând capul...

— Geloaso! îi rosti zîmbind și ridicând de bărbie capul Adinei ca să i se uite în ochii cari păreau că fug de privirea ei.

— Nu știu ce-i aia, îi răspunse Adina izbucnind în plâns... Dar vezi tu, Viorico?... Tată n'am, mamă n'am, pe „Papaion" l'am pierdut... Mama mare, dacă-i zic așa, nu e rudă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/indri1901 1932

cu mine... N'am pe nimeni decât pe tine... numai pe tine. Suspinele îi cutremurau peptul apăsat de inimă rea, durerea ei înduioşa. Viorica o alipi de sînul ei şi culcându'şi capul pe părul mătăsos al capului ei îi zise în timp ce-o legăna uşor:

— Mă ai numai pe mine, aşa e... Orice s'ar întâmpla, voiu fi lângă tine.. Nici eu nu ştiu cum m'am legat atât de duios de tine... A fost aşa din ziua când te-am văzut. Ţi-aduci apoi aminte că tata a zis într'o zi că semănai cu surioara mea care a murit? Mi-am şi închipuit că ierai surioara mea şi că te întorseseşi ca să ne mângâi... Eu i-aş fi fost ei copilă, dacă trăia, fiindcă iera mai mare ca mine. De câte ori nu m'am gândit că tu simţiai ceea ce-aş fi simţit eu dacă aş fi avut prietenia asta de soră mai mare, mai cu judecată şi mai serioasă. Ştii tu că ea ne creiază datorii? Trebue să veghiăm şi să învăţăm pe cei mai mici decât noi. Trebue să'ţi îndrepţi defectele pe care le ai...

— Tu... tu n'ai defecte, Viorico... îngână copila, într'atât de mişcată, că abia putea vorbi.

— Am, Adino. Tu mă iubeşti însă îndestul încât să nu mi le vezi. Micile noastre certuri nu te-au deslipit niciodată de mine: înţelegeai că dacă îţi făceam observaţii, iera numai pentru binele tău.

Adina îi răspunse c'o pasionată strîngere în braţe.

Servitoarea Smarandei se ivi la gard în dreptul locului unde se aflau ele.

— Te chiamă cucoana mare, îi zise cu glasul ei de bufniţă.

— Nu cumva îi e rău? strigă copila, ştergându'şi ochişorii şi ridicându-se numaidecât.

Servitoarea înnălţă din umeri.

— E şi nu e... Ce vrei să'ţi spun? Ia grăbeşte-te mai bine şi hai...

Adina, plină de nu ştiu ce teamă, strînse repede Viorichi mâna şi plecă în fugă.

*

Smaranda, slabă, gârbovită mai mult de suferinţă morală decât de bătrâneţe, sta în jilţul cel de foarte mulţi ani în familie, — el solid încă şi cu stofa de pe el doar decolorată. De câtva timp bătrâna avea înnecăciuni urmate de leşinuri: Înţelegea că i s'apropiase şi ei sfîrşitul.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
© Transilvania, 1901-1932

In dup'ameaza aceasta leşinul ţinuse mai mult şi după ce'şi venise în fire slăbiciunea urma să o neliniştiască.

Cum o văzu pe Adina că intră, uşor zîmbet îi flutură pe buze şi o chemă cu mâna ce se mişca de-abia.

Copila dădu fuga, o cuprinse cu braţele şi o sărută fierbinte, rostind sperioasă:

— Mamă-mare, ţi-e rău? ce galbenă eşti!

Strînsoarea aceea de copil par'că-i înnoi înnecăciunea, dar îi făcu bine sufletului...

— Şezi, draga mami colea... Aşa... bine, şi ascultă-mă...

Se opri o clipă, tuşi, apoi urmă:

— Să nu'ţi pară rău, Adino, dacă'ţi aduc aminte că bietu' meu Ion, — „Papaion“ cum îi ziceai tu, — te-a adus ca străină în casa noastră... Noi te-am iubit, mai ales eu, copila mea, şi când îmi ziceai „mamă-mare“ nu mai vedeam în tine o străină...

Răsuflă lung... frămîntându'şi mâinile osoase. Copila, aproape să plângă, asculta ţinîndu'şi capul plecat. Presimţia o nenorocire.

— Dar, vezi tu, copilă, viaţa omului are capăt, ca firu' înfăşurat pe un ghem când tot tragi şi tot rupi mereu din el... De-oiu muri şi eu, cum a murit Ion al meu, ce te faci tu?

— Mamă-mare... şopti copila nemai putîndu'şi ţine lacrimile...

— Nu plânge, puişor, nu plânge... îi rosti cu duioşie. Apoi, după câteva clipe de reculegere, de silinţă de-a fi tare, urmă: durerea mea este că nu poţi avea pe Grigore să'ţi poarte de grijă... Dumnezeu să mă ierte, parc'ar fi zănatec, bietu' băiat!...

— Nu, mamă mare, e băiat bun...

— Dumnezeu să'l facă om, răspunse bătrâna.

Şi cum ziceam, sprijin nu'ţi poate fi şi nu ştiu cum s'a pricepe să'şi vadă de avere, fiindcă tată-său i a lăsat, săracu', bună stare... Ai şi tu ceva, copilă, dela tată-tău: dar nu e mult... De-aceea îţi las căsuţa asta a mea cu toate dintr'însa... Aşa am pus în testament... Grigore s'a duce pe unde l'or purta picioarele în lipsa capului. Tu, copilă, să rămâi aci, să te faci mare, să fii cuminte şi cu puţinul acesta, — căsuţă şi bani, — o să'ţi faci rostu' vieţii.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcrr1901-1932

Se opri gâfâind, tușind, frământându'și mâinile pe genuchi și pierzîndu'și privirea în cine știe ce adîncuri...

Adina plângea încet, cu sfîsiere însă în sufletul ei. Nu înțelegea cum venia cestiunea aceasta a casei, a averii, nici ce iera un testament; își da seama numai că pierdea pe bătrâna cea dragă.

După câteva minute Smaranda își întoarse privirea în juru-i ca și cum mai avea încă de orînduit ceva și după ce sărută pe Adina îi zise:

— Du-te, drăguță și chiamă'mi pe Viorica...

Adina ascultă, cu graba momentană și plină de teamă, a copiilor pe cari îi înspăimântă o împrejurare grea încă neștiută dar apropiată.

După nu mai mult de zece minute se întorcea cu amica ei.

— Viorico maică, începu bătrâna, vorbind cu limba cam legată, copila asta rămâne singură: ți-o dăruiesc. Să ai grijă de dînsa, mai mult decât până'acuma, să ajungă bună și cinstită..

Viorica, numai ochi și urechi, asculta și privia la chipul bătrânei căruia moartea începea să-i dea măreție neașteptată.

— Mă voiu sili cucoană Smarandă să fac după sfatul dumitale. Dacă nu voiu putea singură, avem pe-aci oameni cum se cade să mă ajute și să'mi arate și mie drumul drept.

După câteva clipe bătrâna rosti cu glas tremurător care venia de departe....

— Casa asta cu toate dintr'însa o las cu testament Adinei. Testament și alte hârtii ale lui fiu-meu sunt colea în scrin... Uite, Viorico, ia la tine cheia și dă-o tatălui tău... Pe el îl rog să vadă de înmormîntarea mea și să dea de veste judecătoriei... Ai înțeles, Viorico? Da?

Și în aceiaș clipă mâinile i se înfipseră în brațele jilțului ca spre a se sprijini ca să se ridice... De-odată însă căzu c'un lung oftat, și capul i se rostogoli pe spatele jilțului și de-acolo pe brațul stîng unde rămase în nemișcare.

Viorica alergă în prag și strigă pe servitoare.

Aceasta veni abia urnindu-se și rămase ca înprostită dincoace de prag: Adina cu ochii holbați de uimire și de spaimă privia la moartă, ținîndu'și mâinile împreunate în

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

atitudine de rugăciune şi de jale; bătrâna par'că anume ascunzîndu'şi faţa, sta nemişcată în jilţ.

— A murit? întrebă în sfîrşit servitoarea cu glas sugrumat.

— S'a dus... şopti Viorica.

Atunci Adina îngenuchiă lângă jilţ şi izbucni în plâns sfîşietor strigând:

— Mamă-mare!

II

Câteva zile după aceea Adina se deşteptă din somn supt o impresiune ciudată.

Ceasurile de mâhnire prin care trecuse îi lăsaseră acea întipărire ce nu se şterge numai decât. După întoarcerea dela cimitir, alături cu Grigore, o cuprinsese adîncă descurajare şi aproape pierderea conştiinţii de sine. Nu mai plângeă, dar nu cerea să vadă pe nimeni, nu doria să vorbiască cu nimeni.

De altfel Grigore se făcuse nevăzut îndată, cine ştie pe unde. Ea rămăsese numai cu bătrâna servitoare surdă care se uita însă la dînsa urît ca în totdeauna, — ba încă mai urît par'că.

Chipul Smarandei i se arătase mereu nespus de bun şi de blând, în zilele următoare, făcînd-o să'şi dea seama, mai cu tărie acum, ce însemna a pierde o iubire. şi mai ales când? Atunci când îi părea ei că iera pe cale de-a pierde, în scurt timp, şi iubirea Viorichi...

In dimineaţa aceasta un simţimînt cu totul altul, ciudat nu însă dureros, o luă în primire, — dacă putem zice aşa, — de cum făcu ochi, în patul ei, în mijlocul celei mai adînci linişti: iera singură în toată casa! iera *proprietară!* Ce lucru curios, când nu eşti deprins să ai proprietate! Totuşi e lucrul cu care omul se deprinde mai degrabă, pe lumea aceasta!

Proprietar e acela care stăpâneşte ceva. Ea stăpânia ceva. Ce? Nu ştia ce. Intîiul ei gând fu să întrebe pe servitoare, care-i ierau proprietăţile? Şi o chemă.

Servitoarea n'o avea dela început la inimă pe Adina. Cine-ar fi întrebat-o decât, n'ar fi ştiut să răspundă. Sunt antipatii de care nu'şi dă cineva seama şi în genere sunt cele mai încăpăţinate.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901 1932

Varvara, c'o mână în şold şi sprijinită de uşorul uşii aşteptă să fie întrebată.

Copila o întrebă deci :

— Varvaro, ce mi-a lăsat mie „mama-mare" ?

Servitoarea sări în sus par'că ar fi sălţat-o de supt tălpi pământul, în ochi i se sburli indignarea şi-i strigă :

— Ar trebui să'ţi fie ruşine !

Ruşine ? dece ? Adina, nici vorbă, nu pricepu. Firesc fu să-i ceară lămurire, ceea ce-i aduse pe cap o grindină de imputări, la urmă cu fraza :

— Ar trebui s'o ştii fără să'ţi mai spună careva.

In sine nu numai odată se întrebase Adina în ce chip să facă omul ca s'ajungă să ştie lucruri pe care nu vor alţii să i le spună. Aşa, cu bunul-simţ sănătos al copilăriei, de îndată ce Varvara îşi opri morişca, să poată răsufla mai lung, — o mai întrebă :

— De ce e rău să întreb care sunt lucrurile mele ?

Varvara, ca prinsă de spaimă, ridică braţele spre tavan şi răspunse acru de tot :

— Dacă'ţi e numai decât să ştii câte'n lună şi'n soare, n'ai decât să te duci la Custurică... fi'n-că el nuş'ce-a scris cocoanei Smaranda, Dumnezeu s'o ierte...

Copilei îi iera atâta jale că mai degrabă s'ar fi dus la Viorica s'audă o vorbă de mângâiere, decât la Custurică să afle ce-i sta pe suflet. Varvara însă voia par'că să-i facă în necaz, de-aceea copilei i se deştepta amorul propriu cu toate susceptibilităţile pân'atunci necunoscute, iscate de sigur de noua ei situaţiune de „proprietară".

Fără să mai piardă vreme se duse să bată la uşa lui Ghinea Custurică, pe care'l cunoştea din vedere.

De altfel nu era departe.

Neica Ghinea pe al căruia nas lungăreţ şi ascuţit călăria perechea de ochelari cu „hulubele" pe după urechi, — cum, zicea el, — citia o ! ironie a vieţii, — Biblia.

Cum auzi bătând în uşă strigă cam pe nas : intră, mirat că urechea lui fină nu auzise paşi grei, — paşi de client.

Iar când Adina intră şi când el o văzu, se cruci întîi, ca repede să zîmbiască : chipul îngeresc al copilei desmierdă iasca lui de inimă. Cu memoria lui îndrăcită o cunoscù numaidecât fiindcă o zărise la Zătreanca.

— Dumneata, codănico ? Ce te-aduce pe la mine ?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

Adina înnaintă cu vr'o doi, trei paşi dela uşă şi rosti foarte serioasă:

— Te rog, vrei să'mi spui, domnule Custurică, ce este asta să fii proprietar şi ce mi-a lăsat mie mama-mare?

Neica Ghinea îşi repezi ochelarii pe frunte şi se uită nu puţu mai încremenit la mica „clientă".

— Ce mă întrebi dumneata acolo? îi zise, nevenindu-i să'şi creadă urechilor.

Adina îşi repetă întrebarea cu aceeaş linişte şi seriozitate.

— Drace! da întrebi nu te'ncurci! îi zise din ce în ce mai uimit. Vrei să ştii, aşa, numai decât, ce este o moştenire? Sunt advocat dela Cincizeci... şi eu chiar n'o ştiu totdeauna. Cum vrei să ţi-o spun şi să te fac să înţelegi, mucoaso ce eşti!

In glasul lui, fără voia lui, iera o neobişnuită blândeţă, aproape bunătate de suflet.

— Dumneata spune'mi şi să nu ai grijă... îi rosti c'o linişte pe care nu ştiai de unde venia şi pe care o avea în împrejurări însemnate.

Ghinea o mai privi cu luare aminte şi îşi dădu seama de asemeeea mutră de fată hotărîtă. Venise să afle; aceasta iera cu ochi şi cu sprîncene; azi ori mâine trebuia să-i dea răspunsul.

Işi coborî ochelarii pe tronul ce semăna c'un ardeiu lung care dă în roşu, şi zise răspicat:

— Proprietar e-acela care stăpâneşte ceva.

— Asta o ştiam. Spune'mi altceva, îi rosti cu curiozitate...

„Codănica" vorbia domnului „advocat" cu ciudată lipsă de respect: el iera deprins, oricum, chiar din partea ţăranilor, cu destulă consideraţiune. Nu-i sări însă ţandăra.

De altfel copila urma:

— Te faci proprietar când îţi lasă altul ceva,—nu-i aşa?— Mie mi-a lăsat mama-mare ceva care iera al ei: spune'mi te rog ce avea dînsa şi o să ştiu ce am eu...

Neica Ghinea făcu vînt jilţului de lemn cu pae şi holbă o părechе de ochi cât rubla.

— De câţi ani eşti codănico?

— Aproape unsprezece ani... răspunse cu aceiaşi linişte...

— Ţine minte: când îi avea vr'o douăzeci, cu altul de cât mine o să stai de vorbă de afacerile dumitale şi acela ştiu c'o să aibă de furcă cu dumneata...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Adina dădu cu seriozitate din cap, ceea ce putea să însemne că nu-i displăcea perspectiva şi rosti apoi:

— Vorba e că tot nu mi-ai spus ce mi-a lăsat mama-mare.

Neica Ghinea nu se mai codi.

— Domnişoară, începu el serios şi mai să zici: solemn,— când omul simte că i s'apropie sfîrşitul şi are ceva stare, chiamă un „advocat", — hum! — şi ăsta îi scrie testamentul, adecă, hum... mă'nţelegi, — testamentul... Şi'n testament spune ce lasă cutăruia şi cutăruia... Dumitale cocoana Smaranda ţi-a lăsat casa cu toate ale casei şi toate astea hum!... ale casei sunt scrise într'o listă... Iar banii rămaşi dela tatăl dumitale hum!... Miroteanu, nu-i aşa? cari bani ierau tot în mâna cocoanei, sunt douăzeci de mii de lei... hum... frumuşică sumă... nu-i aşa?

Adina ridică la el ochi uimiţi şi cu adorabilă naivitate esclamă:

— Doamne, cine să vadă de toate astea! Fiindcă dumneata înţelegi, domnule Custurică, — eu nu mă pricep cum să fac...

Nea Ghinea nu se mai putù ţine. Rîdea rar, dar şi când rîdea, ieşia din haragul lui de trup ceva aşa ca o lungă, lungă hîrjîitură ce'ţi făcea rău la auz...

— Crez şi eu, rosti el între două rîsuri atât de speciale, că n'ai cum să te ocupi dumneata şi cam multă vreme de-aci încolo... Ai însă ca şi băiatul, nepotul cocoanei, trei tutori... hum... adecă epitropi, aşa se chiamă...

— Am epitropi? oameni, fireşte, să aibă grijă de mine? Şi Gore tot aşa?

— Da, epitropii băiatului sunt însă la Bucureşti...

— Înţeleg: fiindcă Gore învaţă la Bucureşti...

— Ba nu: fiindcă tată-său trăia la Bucureşti...

— Şi cine sunt ai mei?

— Domnul Tetoianu, domnul Moţoiu şi domnul Păluşcă, prieten cu dumnealor, acuma primar.

— Draga mama-mare! strigă Adina împreunând mâinile cu recunoştinţă, cum a ales dînsa tocmai pe aceia cari'mi sunt dragi...

Ghinea o privi par'că emoţionat. Atâta naivitate, atâta bun simţ şi atâta gingăşie îl făceau să aibă pentru întâia oară simţire părintească.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

— Cum aş iubi-o, să fie a mea!... îşi zise în gând, iar tare îi zise, zîmbind ironic:

— Ei, ştii acuma d'ajuns ca să mă laşi în pace?

— Da, domnule Custurică. Şi de-acuma, când a fi să mai ştiu ceva, am să întreb pe unul din epitropii mei...

— Nici să nu faci altfel... Ba încă să-i întrebi pe-amândoi, adaose cam luător în rîs.

— De ce?

— Findcă nu ţi-ar spune poate tot într'un fel... şi asta o să te lumineze... zise el pe înfundate privind-o şiret.

— Rîzi de mine... dar nu'mi pasă. Te-aş iubi bucuros şi pe dumneata... fiindcă'mi pari bun...

— Zău, m'ai iubi? făcu Ghinea uns par'că la inimă.

— Dece nu? Eu nu fug de cei ce'mi fac bine... şi ţin minte binele.

— Ce spui? zise el, aproape cu drag... Ei, ştii dumneata că ceea ce ţi-am spus şi ceea ce mi-ai cerut se chiamă: consultaţiune?

Adina i se uită în ochi mirată.

— Consultaţiunea la un advocat, se plăteşte... Sărută-mă.

Adina se apropiă ascultătoare şi-i întinse obrazul, aşa că Ghinea o sărută... şi atunci lacrimi îi înţepară ochii, din cine ştie care loc ascuns în care vibra ceva nou şi dulce.

— Copilă, du-te şi'ţi vezi tutorii, îi zise cu glas duios... şi... mai vino să mă vezi: o să'mi faci plăcere.

— O să viu cu Viorica... Îţi mulţumesc...

— Să trăieşti şi să ai noroc!

Adina se întoarse acasă, — în casa care, o ştiă acum cu siguranţă, *iera a ei.*

Varvara o aşteptă în pragul porţii, ursuză şi rea.

— Nu-i aşa? rînji ea. Eşti mare procopsită cu ce ştii?

— Fireşte că ştiu ce voiam să ştiu, îi răspunse cu linişte.

De când Smaranda închisese ochii, Varvara îşi luase nasul la purtare să se aşeze la masă cu copila, care nu-o ţinuse de rău. Ea scotea pe farfurie Adinei ce ierà mai puţin bun ca bucăţele şi ce iera mai bun pentru ea... Mâncà lacom şi clefăind tare, ceea ce jignià pe Adina, însă tăcea şi răbda, ca să vadă până unde avea să meargă obrăznicia bătrânei surde.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcm1901-1932

Se aşează în această zi la masa de prânz şi Adina îşi dădu seama că într'adins surda căuta să o supere: o servia rău şi brusc. La urmă nu-i dădu nimic dulce, cum îi dăduse pân'aci în toate zilele. Merele văratece se copseseră, nu-i pusese nici un măr pe masă.

După ce se ridică dela masă îi zise, pe când baba strîngea masa:

— Nu-i aşa că mama-mare ţi-a dat leafa toată şi poate că ţi-a mai şi lăsat ceva?

Nici o dată cal de regiment când aude bătînd toba, nu lungi urechea cu mai multă vioiuciune ca Varvara când auzi vorbele acestea.

— Ce te priveşte, mă rog, pe dumneata? îi strigă, sprijinindu-se de-o margine a mesei cu amânduoă cângile de mâini.

— Mă priveşte, îi răspunse privind-o drept în ochi, cu linişte voită, fiindcă dacă nu te-a lăsat în lipsă, asta'mi scoate un spin din talpă, — şi lucrul mă bucură.

— Ce spin? o întrebă făcînd-o pe naiva.

Adina iera negreşit prea mică încă de vîrstă, dar poate că suferinţile ei prea de timpuriu, poate că şi priceperea ei firească, o făcuseră să nu vorbiască decât ce trebuia şi la vreme.

— Mi-ar fi părut rău să te fi uitat mama-mare... îi răspunse tot cu naivitate şi trecu în grădină.

— Î-him!.. făcu pe urma ei, Varvara. Prefă-te, vipero, că te pricep eu, n'ai grijă... Da nu'mi e frică să'mi faci vr'un rău...

Şi rînji... de i se văzu gingiile văduve de mai toţi dinţii. Ici colo, numai, rămăşiţe, colţi negri.

Adina mergea prea încet ca să nu-i fi auzit vorbele şi prin ochi îi trecu licărire de mânie.. pentru o clipă numai...

A doua zi de dimineaţă Varvara, aşa după cum făcea când trăia Smaranda, îi dădu cafeaua cu lapte şi apoi cărţile.

— Hai, ţi-ajunge, că de câteva zile nu mai înveţi carte. Pleacă la Tetoianu... îi zise aspru.

Adina, fără nici un semn de revoltă, îşi luă cărţile, caetele, creioanele şi plecă la Viorica.

Se strînseră duios în braţe, după atâtea zile de nevedere

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

şi Viorica, spre a nu-i împrospăta jalea, începù îndată lecţiunea, care ţinu ca de obiceiu, dimineaţa, două ore.

Tocmai terminau când se ivi din fundul grădinii Tetoianu şi se aşeză, parcă puţin ostenit, pe-o bancă lângă ele.

— Ce mai faci tu fetiţo? o întrebă pe Adina, părinteşte.

— Tocmai iera să te rog pe dumneata să'mi spui ce o să mă fac de-acuma?

Tetoianu par'că se deşteptă, ca dintr'o tresărire, şi privi încurcat la Viorica. Nu se aşteptase la asemenea întrebare şi situaţiunea iera aşa că în adevăr corespundea întrebării şi'l făcea să se gândiască îngrijat la lucrul acesta.

Nici Viorica nu se gândise încă la cum rămânea biata ei copilă... în urma morţei bătrânei şi deci schimbă o privire întrebătoare cu tatăl ei.

— Şi te rog să'mi spui asta, urmă copila cu glasul ei limpede şi dulce, fiindcă Varvara nu mă are la inimă şi, drept să vă spun, nici mie nu mi-e dragă. Nu ştiu dece, decând am venit dela Bucureşti, la mama-mare, ea nu m'a putut suferi.,. Dar câtă vreme a trăit mama-mare, s'a ferit să'mi facă rău iar câte mâraieli şi ciupituri cu vorba, mă făceam că nu le-aud. Dacă rămâne însă în casă cu mine, aşa cum a început să se poarte, o să-i fiu carne de tocat..., şi mama-mare n'ar fi răbdat una ca asta...

Ce iera de zis faţă cu asemenea vorbe la locul lor? Tetoianu se uita la Viorica din ce în ce mai încurcat şi nu ştia ce să răspundă.

Viorichi îi veni în gând ceva şi rosti:

— Să ne ducem la domnul Simion: dînsul ne va îndruma.

Nimic mai firesc: Simion nu iera şi el tutor al Adinei?

Cărţi şi caete le duseră în casă: rămânea d'ajuns o lecţie pentru ziua aceea.

Şi o apucară câte-trei pe cărări ce duceau mai de-a dreptul.

Ce prilej pentru Viorica să se mai vadă cu Silviu, dacă iera acasă!..

*

Linica, în crâmpeiul de livadă de lângă o parte a curţii sta supt un prun încărcat cu rod, jos pe iarbă şi chip lucra: împodobia cu fluturi aurii o fotă de-un albastru-deschis

Muzeul Digital al Romanului Românesc
rev.staritransilvania.ro/mdrr1901-1932

frumuşel cusută cu lânuri. Rar însă când apuca dintr'un taler adînc câte un flutur, ca să'l prindă cu acul. Ochii şi-i pierdea în anume punct în zare, dusă pe gânduri; din când în când ofta şi atunci rămânea cu capul aplecat, cu privirea ţintă la câte un desen al fotei, fără să'l vadă, la drept vorbind. Iera mare liniştea în toată curtea şi în casă. Nu se vedea picior de om. Numai la mică depărtare sforăia şi ticîia batoza şi vaporul: pe-o arie se treera grâul adunat acolo, atât al moşiei cât şi al locuitorilor şi al altor doi-trei proprietari mai mărunţi cari nu aveau maşină.

Când Linica, auzind vorbă dădu cu ochii de Viorica, se făcu gălbioară şi dintr'un tremur scăpă un flutur... Iera şi Tetoianu: se ridică dar şi-i aşteptă să vină, fiindcă o văzuseră.

— Bucuroşi de musafiri, Linico? rosti Tetoianu, întinzîndu-i mâna.

— Bucuroşi, numai că tata e la arie şi mama în târg după nuştiu ce cumpărături...

— Cum văd am picat ca ţiganul Vinerea la stână...

— Oricum, poftiţi...

— Ba eu zic s'o împung până la arie... numai eu, şi voi fetelor să staţi de vorbă.

Deşi Linica nici mâna nu-i dăduse nici nu-i spusese vr'un cuvînt Viorichi, aceasta rosti:

— Bine tată: rămânem cu Linica...

Adina tăcu şi se apropiă să se uite cu interes la fotă.

După ce se depărtă Tetoianu, Linica rămase câteva clipe cu ochii în jos, stînjinită, lipsită par'că de darul vorbei.

— Ce ai tu, Linico? o întrebă Viorica. Par'c'ai fi tristă... Ştiu eu? Iţi spun drept, mi-ar părea rău dacă ai avea vr'o nemulţămire.

Adina se aşezase pe iarbă; părea acum că privia tot fota, însă pe supt gene fura cu ochi foarte luători aminte pe Linica, în timp ce în cugetul ei iera ceva lămurit par'că, cu privire la starea Linichi.

— Ce să am? Ce au fetele când li se prinde inima şi când ai casei trag în două părţi... Şi doar le-am spus că ori iau pe cine'mi place, ori rămân fată bătrână să suflu în cenuşa de pe vatră.

Rosti cu necaz în glas şi'n căutătura ochilor ei negri cari

revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

par'că ardeau acuma, — vorbele din urmă în cari iera şi energie.

— Părinţii văd mai bine decât noi cari cunoaştem lumea mai numai pe dinaintea curţii şi a casei noastre, zise Viorica privind în larg.

— Ba eu le-aş spune părinţilor, dacă i-aş avea, să mă lase să iau pe cine mi-ar fi drag... zise Adina, pe buze c'un superb zîmbet de sfidare...

Amândouă fetele mai mari nu se putură opri să nu rîdă în faţa unei asemenea atitudini războinice care nu iera lipsită de un farmec ciudat. Copila îşi văzu în linişte apoi de mai departea cercetare a fotei.

Linica şi Viorica se priviră drept şi Linica plecă repede ochii în cari licărise acum gelozia...

Ea nu spunea, — nu putea să spună, — şi mai ales Viorichi, — că alesul ei iera Silviu şi că avusese cu el anume hârţuială de vorbe cu înţeles, cam în doi peri, cani de-a dreptul, în care dragostea şi căsătoria fuseseră caii de bătae.

Silviu se jucase cu mult haz cu vorbele astea, ca un copil cu mingea, aci lovind-o de pereţi, aci trântind o de pământ, aci aruncând-o în văzduh, — însă nu călcase pe loc care sună a plin, pe care se poate clădi.

Linica avusese necumpănirea să i se lipiască de umăr şi par'că să'l soarbă într'o clipă de privire focoasă...

El o cuprinsese în braţe dar o ridicase în sus ca pe-o copilă, ceea ce iera semn de joacă, poate de oarecare luare în rîs şi de haz, — nici decum şi nici pentr'o clipă, semn de dragoste.

Ea, biata fată, se amăgise cu gândul că dacă vorba nu hotărîse, o faptă promitea şi că însemnătatea aceasta avea joaca lui. Vorbise deci lui tată-său şi mume-si...

Simion se desmierdase cu asemene putinţă de-atunci de când orânduise cu familia lui Silviu starea băiatului. Uşor îi fusese dar să încuviinţeze dorul fie-si.

Frăsîna grăise însă:

— Linico mamă, Silviu e prea tînăr pentru tine. Când i-a fi lui să se însoare tu o să ai cel puţin douăzeci şi cinci de ani...

— N'are decât să se însoare acuma când am numai douăzeci... răspunse ea, înţepată.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
rev.statransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Fata mea, nu și-a făcut încă milităria, mai are doi ani până să fie cum cere legea... Nu, nu... Un băiat la 19 ani e încă copil...

După vorbele acestea ale mumei, Linica rostise ceea ce spusese Viorichi.

Un lucru nu știa nici Linica, fiindcă tată-său nu-i împărtășise taina. El cercetase serios pe Silviu și băiatul îi mărturisise că în Noembrie va începe să'și facă armata ca voluntar, spre a putea să fie liber la 22 de ani.

După ce se va libera, se va gândi cum să'și rînduiască locul de muncă și apoi va chibzui pentru însurătoare.

— Fiindcă, domnule Simion, un om cu cap le face toate ale vieții la vremea lor și cu judecată, ca să nu aibă a se căi.

Din vorbele acestea Simion pricepuse că lui Silviu nu-i ardea de pe-acum de dragoste și aproape dobîndise siguranța că nu Linica iera să-i fie ursita...

Acest lucru nu'l răcise de loc față cu Silviu: îi iera drag ca bun muncitor, ca om care nu se ia după păsărele.

— Poate că și omul la care ți-e gândul, Linico, să nu fie cine știe... nepotrivit, îi zise Viorica.

— Da ce? am avut eu prilej să văd multă lume și să întâlnesc nepotriviți? rosti ea cu îndârjire. Tata și mama știu ei cine-i...

Și se uită dușmănos la Viorica, înfiorată, și care se îmbujoră supt acea privire.

Adina avu un zîmbet misterios pe care'l coloră ironia.

— Eu doresc, Linico, să ți se împlinească gândul, îi rosti Viorica privind-o sincer, cu curaj. Știa cine iera *„tînărul"*, — se făcuse între el și dînsa oarecare apropiere sufletească, — însă o vedea pe biata Lina că sufere și apoi... ea chiar, nu iera prea tînără pentru Silviu, prea tînăr și el?

— Da? în adevăr doreşti, Viorico? o întrebă cu vioiuciune, repede plecată să spere și să nu vadă o protivnică în Viorica.

— Negreșit. Unei prietene, unui prieten, cum să nu-i voiesc binele? rosti ea cu seriozitatea convingerii.

Linica se dădu pe lângă ea, mai înseninată, și-i petrecu pe după mijloc un braț: uite ce fotă'mi pregătesc pentru nuntă... Fiindcă eu voiu vestmânt național ca mireasă... și beteală, nu „voal"...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

— Te-aş găti eu, Linico... eu şi Adina... şi ţi-am fi domnişoare de onoare, tot naţional îmbrăcate. Nu-i aşa Adino?

Adina se mulţumi să zîmbiască discret: nu-i părea ei Silviu bun pentru Linica... Impresiune fugătoare... Ceva care nu se întemeiază pe anume preţuiri.

De-aci Linica şi Viorica vorbiră multe şi de toate cu voe bună, împrietenite par'că mai mult decât oricând.

Adina, gânditoare, nu luă parte la vorba lor.

Eată-l pe Tetoianu întorcîndu-se, însoţit de Simion.

— Bună-ziua fetelor, le rosti Simion. Apoi, către Adina: ei, ce'mi spuse nenea Vasile Tetoianu, mititico? Vrei să fii bună stăpână în casă?

— Domnule Simion, judecă şi dumneata: Varvara ar vrea să fie ea stăpână. N'aş zice nimic dacă ar fi bună, dacă s'ar purta ca mama-mare, aşa cum cred că trebue să se poarte o femee bătrână faţă c'un copil fără părinţi...

Ochii i se umplură de lacrimi, ceea ce înduioşă pe bătrâni; ea se stăpâni însă şi merse mai departe, cu tristeţa dar hotărită:

— Ea nu ţine la mine; îmi vorbeşte urît, se uită la mine duşmănos; nu'mi dă să mănînc ca mama-mare... De ce să mai stea cu mine? ca să nu ne putem suferi una pe alta? E mai drept să ne despărţim... acuma..

Tetoianu asculta, privia încurcat la Simion şi se scărpina după ureche, semn neîndoios la toate noroadele că nu ştii cum să ieşi din încurcătură. Cu toată botanica lui nu iera de loc psicholog

Simion, deşi mai puţin instruit, însă mai pricepător de suflete, răspunse cu bun-simţ:

— Dar bine, fetico, trebue să stăm cu câte cineva. Lupi să fim şi tot par'că ne trebue tovarăşi, chiar dacă nu ne sunt pe plac.

— Nici eu nu zic altfel, domnule Simion, rosti ea, deja şireţică. Dar dacă rămân singură acasă, singură n'o să fiu, de vreme ce învăţ cu Viorica şi sunt mai mult la dînsa... Nenea Vasile e bun, Viorica... o! Viorica e sufletul meu.. şi apoi, acasă, ştiu să gătesc,.. să mă duc în târg...

— Dar singură! oricum, singură rostiră în acelaş timp bătrânii.

Viorica nu'şi luă ochii dela scumpa ei fetică şi ideea că

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcm1901-1932

drăguța de ea avea mai mult bun-simț decât ei toți, îi veni văzînd-o foarte liniștită și foarte stăpână pe sine.

— N'aveți grijă, că mă voiu deștepta singură și'mi voiu ține casa curată ca paharul... Doar am avut și am încă profesoară pe Viorica... Ba nu zău, ați avea curajul să mă faceți să sufer până să fiu în vârsta de-a mă scăpa de cine mă plictisește?

Bătrânii se priviră zîmbind.

— Dar bine, Adino, ce-o să facem cu Varvara? zise Tetoianu pe jumătate biruit.

— A! eu am și întrebat-o dacă mama-mare i-a dat toată leafa și dacă i-a lăsat ceva... M'am gândit eu că nu e bine să lași pe drumuri chiar pe cine nu'l ai la inimă.

Cuvintele acestea îi hotărîră pe epitropi: în copila aceasta vedeau multă minte și voință.

— Dacă-i așa, hai că merg eu să vorbesc cu Varvara, zise Tetoianu...

— Mă rog, zise Simion, dar când Grigore o să vie ca de obiceiu, o să poți găti și pentru el? O să'l poți servi, de! cum se face...

— Da dece nu, domnule Simion?... Gore nu mi-e ca frate? Vorba e că mă tem că n'o să mai vie... Și apoi nu vedeți că e cu capul prin nori și că nu vorbește decât la zile mari?..

Avea răspuns la toate, deci epitropii încuviințară, fiecare cu gândul de-a-i găsi altă servitoare și de-a'și ține ochii asupra locuinței copilei.

Varvara își făcuse planul să rămână lângă Adina până târziu și să cârmuiască după toanele ei casa și pe copilă; mult nu ar fi avut de muncă; rost ar fi fost să poată pune câteceva de-oparte.

Când dar Tetoianu îi spuse neted că ierà altfel de-acuma socoteala casei și că ea trebuià să'și caute loc în altă parte, se făcù ceară galbenă la față și aruncând tuturora o privire de ură ieși bombănind.

Peste un ceas plecà la spinare c'o legătură în care nu-i căută nimeni să vadă de luase ori nu ceva din ale casei...

Adina respiră; rămăsese singură și își pusese cheile la brîu.

III

In dup'amiaza acestei zile, când dà soarele în deseară,

revistatransilvania.ro/md/1901-1932

un băeţandru rumen la obraji, nu tocmai nalt dar îndestul de legat pentru cei şasesprezece ani trecuţi ai lui, se opri nu tocmai aproape de arie şi începù a privi interesanta mişcare a muncii treerişului.

Ierà prăfuit pe ghetele cu talpa groasă, pe hainele orăşeneşti cam purtate, pe pălăria de pae cu margini largi. Într'o mână ţinea un băţ gros de corn cu măciulie şi cu cealaltă mână ţinea răsfrânt de pe umăr pe spate, un săculeţ de drum din împletitură de fire de in. Săculeţul ierà binişor umflat.

Simţindu-se presemne ostenit, îşi căută loc şi se aşezà lăsând săculeţul cu multă luare aminte lângă el...

Privirea lui e din acelea ce caută mai mult în lumea din lăuntru a gândurilor; când se aţinteşte asupra unui lucru îl vede numai pentru o clipă ca după aceea să-i fie un punct nelămurit; mai adese ori se pierde în zări în cari urmăreşte o viziune, o idee, o imagine ce-i înfăţişează ideea.

Dar ceea ce izbeşte numai decât pe acela ce s'ar uità la el, este încremenirea ciudată a trăsurilor chipului: pe obrajii aceştia plini de sănătate şi destul de regulaţi şi de plăcuţi, nu trece nici o scîntee de însufleţire.

Ursuzul, căt de înverşunat, îşi întipăreşte pe chip espresiunea gradată a ursuziei: chipul lui trăeşte, se agită, vorbeşte fără cuvinte.

Chipul acestui băiat nu ierà al unui ursuz, fiindcă după acest exterior nu există mânie, necaz, răutate...

Glasul lui, — când el vorbia, — şi vorbia foarte rar, numai la câte-o mare nevoe ce avea, — ierà bine timbrat, par'că învăluit de nuştiu ce melancolie, şi ierà singura nuanţă ce se desfăcea din imobilitatea acestei figuri.

Poate în ochi să i se fi ivit în anume momente ceva care să fi arătat, care să fi fost vre o răsfrângere a lăuntrului, însă când vorbia ori când se afla fără vorbă înaintea cuiva, ţinea ochii plecaţi, par'că ar fi avut intuiţiunea că privirea lui putea să esprime ceea ce faţa lui ascundea şi nu voia să-i fure nimeni din privire ceea ce simţia în acele clipe.

Căci, de simţit, — simţia. Dar ierà numai o activitate a unui *eu* ce nu se exterioriza.

Şi ierà intensă simţirea, — dar i-o determina numai Natura în întregul unei localităţi ori în amănuntele ce înfăţişau pentru el un interes ştiinţific, o înfiripare estetică.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901 1932

Un dicţionar francez de botanică, o admirabilă lucrare ştiinţifică cu „planşe“ în colori, — îl însoţia totdeauna, pretutindeni.

Umbla, de pildă, în o regiune muntoasă. Nu-i rămânea floare neobservată, necăutată cu răbdare în dicţionar. În anume caet o fixa pentru uscare şi pe ciobanii ori pe sătenii ce întîlnia îi întreba de numele ei popular, rămânînd ca mai târziu, la Bucureşti, să pună fiecăreea şi numele ştiinţific în româneşte.

Un brad în adevăr frumos prin nălţime, prin o dispoziţiune mai armonioasă a ramurilor, prin frunzişul mai des, mai curat şi de un verde plăcut, — de înfăţişare estetică ce'l deosebia între cei mulţi din juru-i, — iera obiectul celei mai de aproape observaţiuni. Înaintea lui sta în admiraţiune multe momente ; îl înfrăţia cu simţirea lui, — şi'l închipuia prieten şi'n freamătul uşor al codrului îi părea că aude şi glasul acestui ins mai deosebit ce se punea în comunicaţiune cu dînsul.

O poiană pierdută în adîncul tainic al codrului, luminată de soare, plină de iarbă mătăsoasă şi de farmecul singurătăţii, îl adîncia pentru cine ştie câtă vreme în cine ştie ce vis. Lungit pe iarbă, pe spate sau într'o rînă, rămânea în nemişcare, ceva par'că crescut acolo, confundat cu sufletul codrului, cu imensa lui răsuflare din când în când abia simţită.

Un trosnet de creangă uscată, un foşnet prin lumea de frunză căzută şi de bălării mărunte, un bîzîit de insectă, acel sgomot caracteristic al carului care roade într'o tulpină părînd că toacă, cine ştie ce răcnet de fiară sau lătrat de câine pe care le răsună ecoul, — toate aceste tresăriri ale singurătăţii îi desmierdau inconştient urechia şi-i împliniau desfătarea lăuntrică.

Nimic nu'l speria, nimic nu'l făcea să se teamă.

Sufletul lui iera deslegat de orice preocupaţiune omenească în asemenea ceasuri de adevărată fericire.

Într'o zi întîlni o cădere de apă nu dela mare înălţime, dar în loc sălbatec impunător de măreţ. Lumina soarelui bătea tocmai atunci în întreaga cătime de apă limpede ce se arunca de pe-o stâncă acoperită cu muşchiu : i se luară ochii de-atâta scînteere de smaragde şi de diamante topite de cine ştie ce mână magică... Sgomotul căderii iera glas

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/md/(1901-1932)

ce ridica un imn şi şerpuirea printre stînci ce făcea aproape un sghiab, iera o desmierdare muzicală ce se scurgea. Până ce trecŭ soarele şi încetă magia colorilor, nu se mişcă. Atunci avŭ un oftat de mulţămire, şi de regret poate, fiindcă o nuanţă înlocuia pe alta mai plăcută.

La rădăcina unui paltin se aşează spre a'şi aminti că omul trebue să'şi umple din când în când cazanul: ouă răscoapte, brânză, ceapă, mere: proza vieţii.

Câtă depărtare dela mirosul visului până la mirosul cepei!

Dar o sorbitură bună de apă limpede ca lacrima, rece ca adâncul de unde curge, restabilia echilibrul dintre cele două parfumuri şi punea par'că încă un grăunte de vigoare în corpul menit să reziste oboselelor.

In altă zi se coborâ de pe un plaiu, sprijinit de băţul lui de corn. Priveliştea văilor iera o desfăşurare de sinuozităţi şi de nuanţe de verde şi de gălbiu, atât de bine armonizate în învrîstătura şi în aşezarea lor, că nu se putea să nu te opriască în loc pentru cea mai deplină admirare.

Natura are tot felul de surprinderi în infinita ei varietate de privelişti.

Soarele, meşterul distribuitor de tonuri picturale, acum după faptul răsăririi, le revărsa şi asupra acestei privelişti, stropită de rouă.

Dormise în codrul de pe culme şi se cobora să intre în vr'un sat, pentru cele de trebuinţă.

Când să pună piciorul la vale de tot, unde zarea se strîmtă şi de unde începea să se vadă înnălbind grămada de case a unui sat mare, — se opri: o fântână cu ghizduri de lemn joase, fiindcă apa iera prea la faţă, cu teică de lemn veche şi roasă,—şi o leicuţă sprintenă, durdulie, năltuţă şi ocheşică, cu sînii mai să spargă cămaşa, cu pulpele goale bătute de vînt şi arse de soare dar cu rotunzimi ispititoare, — se pleca să vîre în fântână ciutura de care iera prinsă un băţ lunguşor, din ce în ce mai subţire în sus şi încovoiat.

Lui Grigore îi făcŭ impresiune urîtă femeea aceasta, cu toată tinereţea şi ispititoarea ei goliciune.

De când iera mai mărişor acum, vederea unei femei îi insufla mai mult desgust decât un bărbat.

După frumuseţea poetică de pe plaiu să întâlnească asemenea punct negru!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
rev.staff.transilvania.ro/mdr1901-1932

Femeea se desdoi de şale ridicând ciutura. Dar de-abia turnase în doniţă apa şi iată un flăcău fercheş ducînd de funie o păreche de juncani.

Se apropiă de fântână şi nici una nici două, c'o mână ţinu funia, cu alta cuprinse mijlocelul femeei şi o strânse aproape strivindu-i sînii de pieptul lui vînjos.

Ea se făcu bujor dar şi rîse de'şi arătă şirul alb de mărgăritare în rama lor de mărgean.

— Ţi-am spus eu că n'o să'mi scapi leicuţă... îi zise flăcăul sărutând-o cu foc...

— Ei, par'că-i mare lucru un sărutat! zise ea, sbătându-se să scape...

El lăsă boii şi ridicând-o în braţe ca pe-un copil, ?cine ştie unde vru s'o ducă.

Femeea se încordă, îi înfipse o mână în gât şi-i dădu cu cealaltă un pumn în falcă, pe semne din nădejde, că flăcăul îi dădu drumul... şi în timp ce el rămânea tâmp de-aşa păţanie, ea se ducea să'şi ia doniţa, îndreptându'şi fusta şi cămaşa.

Se vedea că-i necăjită, după săltătura pieptului şi după încruntătura sprîncenelor.

Când trecu prin dreptul flăcăului care'şi pipăia falca, acesta îi zise cam cu rîs câinesc: Ti! leicuţă, da mi-o făcuşi!...

— Păi numai pân'la glumă merge, neicuşorule... rîse ea cam înţepat... şi îşi văzu de cale îngânând un cântec.

Ceva nou pentru Grigore, scena aceasta, al căreea înţeles îi scăpa dar a căreea desfăşurare îi atrăsese luarea aminte.

Amintirea ei avea să-i revină de multe ori spre a-i căuta, fără voia lui, deslegarea.

Plecase a doua-zi de înmormîntarea mamei-mari şi de-atunci trăia viaţa aceasta de umblet liber şi fără grijă...

Acum se întorcea la Mizil fiindcă se termina vacanţa şi trebuia să plece la liceu şi la internat, la Bucureşti.

Stătu şi privi la munca de pe arie până ce într'amurg se opri vaporul, se opri batoza în uşoara ei ceaţă din spulberătura prăfuroasă lăuntrică; până ce carăle ce mai ierau încărcate traseră în preajma batozei pentru ziua de mâine.

Grigore se ridică şi îşi luă săculeţul la umăr.

Dar atunci văzu că vine repede la el cineva, mai prăfuit

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/md/1901-1932

decât el, până şi pe obraz: iera Silviu, atunci coborît de pe batoză.

— Bună seara Grigore, îi zise... Vii de-departe?

— Dę prin creerul munţilor...

— Seamănă creerii lor cu ai noştri? întrebă, rîzînd. Sunt de mâncare?

— Sunt de respirat... răspunse scurt şi cu încremenirea lui de stîncă.

— Te duci acasă?

— Da.

— Mă aştepţi să te însoţesc? Vreau să văd pe Adina... Ştii că de azi e singură.. Varvara a plecat.

— Nu ştiam.

— Hai pe la curte, doar cât să mă scutur... să dau cu apă pe ochi... pe nas.

— Hai...

Se opri însă şi aşteptă la poartă în timp ce umbrele serii începeau să se cearnă şi să schimbe înfăţişarea lucrurilor.

După nu mai mult de cinci minute Silviu se ivi, urmărit de privirile mirate şi înciudate ale Linichi.

— Unde se ducea *el* acum, când iera aproape cina?

Silviu nu'şi mai cerea acuma de la nimeni voe şi se ducea unde voia şi când voia, fără să i se facă vr'o observaţiune. De altfel, nu se depărtă dela bunăcuviinţă. Pretindea numai să nu i se înfrâneze libertatea.

— Hai, Grigore... şi, ia spune'mi pe unde ai umblat, ce-ai văzut?

— Nimic mai frumos decât Natura, nimic mai dulce de cât singurătatea...

— Ei, da, tu eşti scurt la vorbă... Să vorbesc eu în locul tău...

Şi tot mai îndruga în momentul când se opriră la poarta casei...

Viorica fusese în timpul zilei pela Moţoiu şi el n'o văzuse. Cu speranţa s'o poată vedea acuma, însoţise pe Grigore: îşi inchipuia, că, de vreme ce Adina rămăsese singură, Viorica putea fi la Adina, la care să stea mai târzior.

Poarta iera încuiată; întunerec la faţa ce se vedea din stradă. O uşoară lumină străbătea în dreptul faţadei din curte.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mom1901-1932

Toncea hămăi când Silviu bătu la poartă; la a doua bătae Toncea alergă lătrând, şi mirosind că sunt prieteni, începu să se gudure şi să rămâe prietenos.

Uşa se deschise şi Adina se ivi, legată la cap ca o jupâneşică, cu şorţ nu prea curat dinainte, — şorţ ce se vedea că-i iera prea larg şi prea lung, — şi întrebă tare:

— Cine-i?

— Oameni buni... îi strigă Silviu.

— A! Silviu...

Şi dădu fuga la poartă. Toncea sări pe dînsa cu labele...

— Şi Grigore... esclamă ea .. Bine-ai venit, Grigore.

Le deschise, îi lăsă să intre şi încuiă la loc.

Tocmai când fură în casă, la lumină, Adina, c'un gest de gingaşă cochetărie pudică, rosti privindu-se.

— Ah, Silviu, în ce hal mă vedeţi...

— In hal de gospodină care-a rămas singură...

— Ce? ştii?

— Negreşit... Trebue să fi ştiind acuma şi Făt-Frumos din Lacrimă... Şi spune drept, nu-ţi-e frică singurică-singurea ca o turturea?

Adina îşi smulse de pe cap barijul şi scuturându'şi frumosul păr ca spicu'n copt, răspunse curagioasă şi nu fără sfidare, în o drăgălaşă atitudine de răsfăţare:

— Frică, mie? Şi de ce mi-ar fi?

Ştia că ceva mai de înfricoşat ca oamenii nu se află, dar că devreme ce plecase Varvara, nu putea fi om în Mizil şi prin împrejurimi în stare să-i facă rău.

Silviu privia plin de curiozitate această încăpere foarte curată şi foarte spaţioasă, în mare parte neluminată bine.

— Nu ţi-e frică ţie de hoţi?

Adina se porni pe ris.

— Tu rîzi, glumi Silviu. Dar dacă ar fi cineva ascuns supt pat, să te strîngă de gât la noapte? Ştii, asta se întâmplă în povestiri.

— Da, numai în povestiri, răspunse ea dulce-şireată.

— Oricum, Adino, dac'am căuta, cu lampa aprinsă peste tot locul? Mă rog, te pomeneşti că Varvara va fi vorbit cu vr'un cine ştie cine, numai aşa, ca să te sperie.

Obrazul fetei se cam lungi.

— Asta nu mi-ar plăcea de loc, rosti cu glas aspru.

Gândul lui Silviu iera ca să vadă toată casa aceasta-ne-

revistatransilvania.ro/ndn1901-1932

cunoscută, în care Adina să pierdea, de mică şi gingaşă ce iera...

Grigore asculta, dar aproape nu vedea, nu se mişca. In acea lumină slabă el părea momâe, iar Adina, lângă soba mare şi cu mulţi stîlpi, o sburătură de fată. In unghere, după mobilele vechi şi grele, totul părea negru, aproape de temut. Casa iera prea mare şi Adina prea mică.

Lui Silviu par'că i se strînse inima într'un fior... Numai decât, fără să'şi dea seama dece, îşi aminti seara când fără pâine şi fără adăpost se aninase cu vorba de Simion Moţoiu. Ii părù că se potrivia starea lui de-atunci cu starea de azi a Adinei.

După ce cutreerară cele câteva încăperi şi podul foarte curat, în care se uscau iarna rufele; — după ce-şi răsfrânseră umbrele cari păreau uriaşe, pe păreţii daţi bine cu var; după ce dela rîs şi glume, trecură pe nesimţite la un fel de frică tainică pe care o puteau birui, însă nu s'o alunge; se întoarseră în încăperea bătrânelor unde Adina făcu lumina lămpii mai mare.

Işi veniră în fire, aci; Adina şi Silviu îşi zîmbiră.

— Mare treabă mai făcurăm, rîse Adina. Bine că n'am chemat şi pe poliţaiu!

— I-ar fi fost lui mai frică decât nouă, rîse Silviu...

— Tu nu zici nimic Grigore? îl întrebă Adina.

— Eu mă culc tot unde mă culcam?

— Fireşte că nu în grădină, rîse cu ironie Adina. Dar mai nainte de culcare nu te gândeşti că ţi-ar fi foame?

— Dacă e ceva...

— Cum să nu fie? Auzi vorbă? Ba dacă vrei şi tu, Silviu, te rog, mănâncă cu noi... In dup'ameaza asta am scuturat, am pus toate la loc şi am gătit... curat cât pentru trei, patru...

Vorbia fără îngâmfare dar nu spunea că gătise ca să aibă gata pentru a doua-zi... Iera bucuroasă însă să aibă oaspeţi... „în casa ei"!

Silviu o fura cu priviri pline de prietenească dragoste.

Dar când Adina, după o lipsă de cinci minute, îi chemă la cină şi când Silviu văzù masa cu rost aşezată, iar mai ales după întiiul fel foarte gustos, — o mâncare de fasole verde cu smântână, — o privi înduioşat, în altfel par'că de cât pân'acuma legat de curagioasa şi drăgălaşa copilă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
rev.staf.ransilvania.ro/mdrr1901-1932

O găină friptă în cuptor, pe cartofi noi, din care nu mai rămase nimic în afară de oasele pentru Toncea, şi lapte cu orez presărat cu scorţişoară termină cina.

— Bravo, Adino! esclamă Silviu... Bravo! minunat găteşti!...

— Zău? îţi place? rosti ea înroşindu-se de mulţămire.

— Ar fi puţin dacă numai mi ar plăcea. Fără măgulire îţi spun şi te rog să crezi, eşti de-o îndemânare de admirat pentru vîrsta ta...

„Pentru vîrsta ta", — aceste cuvinte par'că n'o mulţămiră; ar fi voit să fie luată în seamă ca fată mai mare... nu tot copilă! Dar lauda lui Silviu, oricum, îi merse la inimă.

— Ei, Grigore, tu ştii că acuma eşti în casa Adinei? îi zise Silviu, întorcîndu'şi spre el privirea... Mama-mare a ta i a lăsat-o prin testament şi e acolo o vorbă că te roagă să nu ataci testamentul şi să cauţi să-i iei Adinei casa.

Adina făcu ochii mari. Grigore se uită lung la el, apoi la Adina.

— Cum o să i-o iau! rosti el, cu obişnuita-i nepăsare.

— Silviu, adecă i-a fost teamă mamii-mari să nu mi se ia casa? Poate-că nu se cuvenia să mi-o lase? întrebă copila, stînjinită, lovită par'că în amorul ei propriu.

— Nu, nu, Adino... zise băiatul...

— A! înţeleg... făcu fata, gânditoare: eu nu-i ieram mamii-mari rudă... şi numai rudelor li se lasă... Grigore îi e nepot... Lui trebuia săi-o lase...

— A! Grigore are avere mare dela tată-său... zise Silviu...

— Măcar, măcar... Ascultă, Grigore, casa mamei tale mari trebuia să fie a ta... Când vei voi să ţi-o dau, ţi-o dau... rosti ea cu hotărîre şi fără părere de rău. Eu am douăzeci de mii de franci dela tăticu... Nu-i aşa Silviu că pot trăi cu ei fără casa mamei mari?

— Dar nu'ţi mai pune'n cap ideea asta, Adino, îi zise Silviu imputător.

— Lasă că ştiu ce să vorbesc cu epitropii mei... rost copila cu seriozitate.

Grigore ascultă şi par'că nu iera de faţă. Ce de vorbă degeaba pentru un lucru care nu'l interesa!

Totuşi avu nu ştiu ce indemn să zică Adinei:

— Ce-a făcut mama-mare, bine-a făcut...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Bravo Grigore! Aşa zic şi eu. Auzi Adino?

Copila zîmbi cam trist: ştia acuma că avea un lucru pe care îl putea cere şi dobândi altul.

— Apoi, copii, rosti Silviu, vă zic noapte bună. Când pleci la Bucureşti, Grigore?

— Mâine.

— Ba să faci bine să mai stai şi cu mine câteva zile... îi zise aproape poruncitor Adina. Nu eşti ca şi în casa ta? Şi voiu pe urmă să mai stau şi eu de vorbă cu tine...

Grigore plecă ochii...

— Noapte bună Silviu, zise Adina. Să te petrec.

— Nu te mai osteni...

— Te rog, Silviu... Pe urmă trebue să şi încuiu...

— Ei da,..

La poartă îi strînse călduros mâna şi-i rosti:

— Îmi dai voe să viu să te mai văd?

— De ce nu? Când nu mă găseşti acasă să ştii că sunt la Viorica şi vino atunci acolo.

— Aşa voiu face...

Adina încuiă, îi mai zise odată noapte bună şi se întoarse. Silviu nu se mişcă până ce n'o văzu că intră în casă.

— Cum se lipeşte de suflet drăgălăşia asta, îşi zise şi se depărtă.

În dreptul casei lui Tetoianu se opri: întuneric preste tot. Nu avusese parte să o vadă pe Viorica şi nu-i venia la îndemână.

Dar atunci auzi poarta descuindu-se şi îndată Viorica se ivi în mână cu o sticlă albă.

Când dădu cu ochii de el, se înfioră dar se lumină la chip, în întunecimea uliţii:

— Tu, Silviu, la ceasul ăsta?

— Eu, Viorico. Venisem cu gândul să te întâlnesc la Adina; altfel n'aş fi însoţit pe Grigore care s'a întors şi a trecut pe la arie. Adina m'a oprit şi pe mine la masă... E de uimit, fetiţa asta, cum găteşte de bine şi cum primeşte... Gospodină, nu glumă.

Viorica îi mulţumi că-i plăcea aşa de mult „mica ei copilă" şi-i lămuri că nu se dusese la Adina din cauza unor dureri reumatice ale tatălui ei. Tot din cauza aceasta se ducea acum la cârciumă să ia spirt cu care să-i facă fricţiuni.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
mev.statransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Hai că merg cu tine.

— Nu, Silviu, nu se cade... Aşteaptă-mă aci. Mă întorc numaidecât.

Şi aproape în fugă se depărtă.

Silviu se uită după dînsa precum se uitase după Adina şi fără voe aşeză între amândouă o comparaţiune: Viorica iera aproape fată-mare, drăguţă, cu ochi frumoşi, cu inimă bună, modestă şi sinceră; Adina, copilă încă, dar de timpuriu desvoltată ca intelect şi ca aplicare la ale casei, iera o frumuseţe plină de drăgălăşie, o voinţă plină de energie, — un caracter! Par'că balanţa trăgea în aprecierea lui Silviu mai mult de partea Adinei, — însă ideea că el iubia pe Viorica şi că aceasta iera de-o etate mai apropiată lui, nu-i punea grijă în suflet fiindcă-i părea mai frumoasă Adina, prea mică încă.

Pe Viorica o văzu că se întoarse într'un suflet... greu suflând.

— De ce-ai alergat aşa? îi zise imputător.

— Ca să pot vorbi cu tine două trei minute fără să fac nerăbdător pe tata...

— Ai fost azi pe la noi...

— Da, şi mi-a părut rău că nu te-am putut vedea. Am vorbit mult cu Linica...

— Biata fată!

— De ce-i zici aşa?

— Mă crezi dacă ţi-oiu spune? Poate că n'ar trebui... şi nici n'aş voi să mă socoteşti lăudăros, trufaş, ştiu eu... Ei, uite, Linica se dă în vânt după mine...

Şi începu a rîde...

— Rău faci, Silviu, că rîzi, îi zise ea cu blândă imputare. De dragostea nimănui să nu rîdem, dar mai ales de-a unei fete... adaose cu seriozitate ce impresionă pe Silviu. Linica te iubeşte; mi-a spuso prea pe faţă, ca să mă fi îndoit că nu iera vorba de tine... Pe cine l'a avut în preajmă, dacă nu pe tine? Ţie ţi-a dat inima ei şi sufere fiindcă n'o iei în seamă.

— Ce pot să fac dacă'mi eşti tu mie dragă? zise Silviu cu emoţiune.

— Cine ştie, Silviu... Am mai vorbit noi... Linica e de douăzeci de ani; noi abia ieşim din copilărie... Noi ne putem înşela dacă în adevăr iubim sau numai ne pare...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/md/1901-1932

— A! nu, Viorico, nu...

— Eu, Silviu, aş zice să te gândeşti că Linica sufere...

— Dar tu nu ai suferi dacă m'aş apropia de Linica? îi zise cu tărie.

Copila plecă ochii şi prin inimă simţi că-i trece ca un junghiu. Oricât de plecată spre jertfă, o inimă nu se poate să nu fie mai înainte a ei şi să nu'şi arate acest drept de întâetate. Nu mai îndrăzni dar să stăruiască.

— Viorico, urmă Silviu, Linica nu mi se potriveşte, n'o iubesc... Şi apoi, la Noembrie mă fac soldat... Stau trei ani în armată şi după aceea sunt liber, stăpân pe mine... Crezi că voiu mai sta la neica Simion? La moşioara mea, Viorico... şi voiu fi fericit să te duc acolo ca soţie...

Dacă ar fi fost lumină, ar fi văzut-o galbenă ca ceara şi aproape să şovăe... Iera nespusă mulţămirea, însă o mulţămire ciudată care-i făcea rău...

— Prea frumos vis, avu puterea să îngâne.

El îi apucă cu înfrigurare o mână şi i-o strînse.

— Vei vedea tu cum se va împlini, îi rosti apropiându'şi gura de obrajii ei. Ea nu se feri, ca hypnotizată. El o sărută. Atunci Viorica se dete c'un pas înapoi.

— Silviu... nu faci bine... îi zise aproape cu lacrimile în ochi. Mă aşteaptă tata... La revedere.

Şi repede se apropiă de poartă.

— Te-am supărat Viorico?

— Nu, nu... dar... n'ai făcut bine.

Îi zîmbi.. şi el îi prinse zîmbetul.

— La revedere Viorico... Vom mai vorbi.

Ea intră în casă mai turburată ca niciodată, cu ochii în jos; conştiinţa îi spunea că iera vinovată faţă cu tatăl ei fiindcă stătuse noaptea de vorbă c'un băiat, — fie el Silviu, — şi că se lăsase să fie sărutată... Dar cu energie îşi promise să nu mai fie atât de slabă... Gândindu-se apoi la Adina, se înroşi: ce-ar fi zis copila, dacă ar fi văzut lucrul?

Adina, în timpul acesta, după ce petrecuse pe Silviu, se întorsese în încăperea unde lăsase pe Grigore: dar Grigore nicăiurea.. Lampa ardea cu lumină mică... el presemne o micşorase. Lipsa lui Grigore, cu care ar fi voit să vorbiască, lumina mică, din care cauză marea încăpere îi părû haos nu tocmai ispititor, o închiseră la faţă; gluma lui Silviu cu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

hoții îi veni în minte și lungi fiori o cutremurară câteva clipe.

Când se uită de-aproape, spre a face lumina mare, văzu că lampa nu mai are gaz...

— Mă miram eu să fi pus Grigore mâna, s'o facă mică... Doamne, ce băiat...

Trecu repede în odăița ei, pe care o orînduise mai după gustul ei și se dădu somnului.

A doua-zi dis-de-dimineață se deșteptă nu tocmai veselă: avusese visuri rele și întâia gândire i se aținti la rugăciunea din testament a bătrânei către Grigore...

Iera în adevăr proprietară, însă altul putea, dacă voia, să o lase fără proprietate... Deci, nu moștenia după dreptate, ci numai din bunătatea bătrânei pentru dînsa... Și mintea ei dispusă totdeauna să judece și să primiască numai ce iera drept, bine și lămurit, o făcu să'și spună că nu trebuia să țină lucrul altuia...

Nu mai puțin chibzui însă că nici Grigore nu avea ce să facă de pe-acum cu casa.

Iera nemerit dar să rămână ea în casă, până se vor face mari și ea și Grigore.

Atunci ea va face ceva... și va putea să-i lase casa pe seamă, lui Grigore, care, va voi poate să se așeze în Mizil...

Trebăluind prin odăi, se opri cu gândul la noua cestiune pe care nu și-o pusese nici odată încă: „*va face ceva*"... Ce va face însă?...

Și mult se mai bătu, mult, cu gândul acesta, fiindcă nu găsia deslegare...

Când se ivi Grigore, ea tocmai așezase pentru cafeaua cu lapte. Și'l primi cu bucurie copilăroasă, îl făcu să șeadă și-i umplu ceașca ochiu cu lapte, deasupra căruia plutia spumă groasă și grasă.

Mâncară amândoi, în tăcere, ea însă privindu'l zîmbind și par'că așteptând momentul să vorbiască ceva cu el.

El nu ridică odată măcar ochii la Adina: iera aci cu corpul și foarte departe cu gândurile. El vedea desfășurări de priveliști, iera în cuprinsul acelor felurite frumusețî care'l făceau să trăiască în contemplare.

Dar când sfîrși și se ridică, o privi și-i zise:

— Mulțumesc, Adino...

— N'ai dece, Gore... Vrei tu să stăm puțin de vorbă?

revistatransilvania.ro/md/1901-1932

Numai puţin, fiindcă trebue să gătesc de prânz şi apoi să mă duc la Viorica...

— Spune, rosti el şi şezû la loc.

— Gore, te pricepi tu să'mi spui ce-o să fac eu când voiu fi mare? Casa asta va fi a ta, fiindcă tu eşti nepot bietei mame-mari, nu eu... Până te vei face şi tu mare, stau eu aci. Dar atunci, eu ce voiu face, fiindcă trebue să fac ceva, să muncesc adecă... nu-i aşa? ca să am cum să trăiesc. Ştiu eu dacă douăzeci de mii de franci dela tăticu sunt bani de-ajuns pentru câţi ani va fi să trăiesc?

Privind-o ţintă şi cu luare aminte, surprins în sine de asemenea lucruri cari nu-l turburau pe dânsul, căută să'şi dea pentru întîia oară seama de ceea ce însemna a munci ca să ai cu ce trăi şi ce să răspundă Adinei.

— Eu casa nu ţi-o iau Adino... Ţi-a lăsat-o mama-mare, e-a ta! Eu n'am ce face cu ea.

— Bine, rosti ea înroşindu-se par'că de nu ştiu ce ruşine, par'că de mulţămire...

— Cât e vorba de ce vei face... ştiu eu? Dacă înveţi carte, eu cred că după ce termini şcoala găseşti ce să faci ca să poţi trăi...

Fu o licărire de lumină vorba aceasta, fără viaţă, a lui Grigore dar care ei îi păru că da o deslegare.

— Mulţumesc Gore, îi răspunse ea; ai dreptate... Ştiu ce să vorbesc cu Viorica... Tu nu mai stai câteva zile? Ce bine-ai face... Ar fi mare mulţumire pentru mine să'ţi gătesc, să te îngrijesc:..

— Mâine plec, răspunse el, scurt şi în aşa fel ca şi cum ar fi arătat că făcuse destulă jertfă vorbind prea mult.

— Bine, Gore, răspunse ea fără să mai stărue.

Îi părea rău că iera Gore aşa, însă putea ea să'l schimbe? Şi cum i-ar fi fost de drag dacă ar fi fost şi el bunioară... ca Silviu.

Repede îşi zise însă, nu ştiu de ce, că chiar dacă ar fi fost vesel ca Silviu, n'a fi putut fi... Silviu... Nimeni nu putea fi... ca Silviu...

Şi zîmbi dulce imaginii lui.

După terminarea lecţiunii Adina discută cu Viorica ceea ce-i spusese Gore.

— Căci, înţelegi tu, Viorico, lucrul: te vei mărita, îţi vei vedea de casa ta... Cât să mă iubeşti, nu mă vei ţine

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

tu; trebue să învăţ la şcoală... Dar ce să fac pe urmă?

— Să întrebăm pe tata, zise Viorica.

Se înroşise: vorba Adinei că „se va mărita" îi amintia ce vorbise cu Silviu şi sărutarea lui. O ardea ruşinea, o turbura părerea de rău.

Tetoianu ascultă cu interes pe drăgălaşa fetică şi-i zise:

— Voiu vorbi cu Directorul şcoalei primare... Ai răbdare, Adino... timpul nu-i pierdut.

Peste câteva zile Directorul o supunea pe Adina unui îndestul de lung esamen, faţă fiind Tetoianu şi Viorica.

Cu siguranţă, cu linişte, răspundea tuturor întrebărilor, espunea lămurit şi fără întrerupere părţi mai lungi; făcu apoi diferite exerciţii de gramatică şi de aritmetică,—arătă caetele de desen, de caligrafie şi de compoziţii...

— Fetiţo, îi zise Directorul, posezi materia celor patru clase primare cum nu se poate mai bine... Şi întorcându-se spre Viorica îi zise: minunată profesoară ai fi, domnişoară..

— Dar eu, domnule Director, n'aş putea ajunge profesoară? Fiindcă eu vreau să învăţ mult, mult... întrebă Adina.

— Fireşte că poţi ajunge, dacă vei face liceu şi facultate... De vei voi să fii numai institutoare, vei face şcoala normală...

— Fac, învăţ... numai să nu fiu sarcină nimănui... Voiu să muncesc, zise ea cu energie care miră pe Director.

Tetoianu şi Directorul, după plecarea fetelor, se sfătuiră cum să facă şi în urma înţelegerii ce luară, Tetoianu se hotărî să se ducă la Bucureşti la Ministerul Instrucţiunii.

Şi Viorica, şi Adina aveau intuiţiunea că se pregătia o schimbare în viaţa lor şi fără să şi-o spună încă, fiecare ascundea de cealaltă întristare, nu ştiu ce grijă, nu ştiu ce teamă de necunoscut.

Şi în asemenea nelinişte aşteptară întoarcerea dela Bucureşti a lui Tetoianu...

Ierau împreună, gata să se aşeze la masa pusă ceva mai de dimineaţă, când Tetoianu intră vesel nevoe-mare pentru om cu măsură la toate ca el.

— Bine v'am găsit fetelor... le strigă el.

Una după alta îi săriră de gât şi'l sărutară.

— Bine-ai venit...

— Ieraţi gata de masă? Foarte la vreme, fiindcă mi-e foame...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaluceafarul.ro/md/1901-1932

Repede-i fu pus tăcâmul şi se aşezară câte-trei.

— Cât ai lipsit, am mâncat împreună, rosti Viorica...

— Îi iera urât, singură, Viorichi... zise Adina.

— Aţi făcut ca două fete cuminţi.

— Ei... şi?... întrebă Viorica.

— Nu fii curioasă când ţi-e foame... zise Tetoianu... Mai aşteaptă...

Când se sfârşi însă masa, el începu:

— Am făcut bună treabă, fetelor... Secretarul general al Ministerului, prieten, cum s'a nemerit. M'a primit nu se poate mai bine şi mi-a dat sprijin pe lângă Ministru... Aşa, Adino, Ministrul ţi-a aprobat să dai esamen de 4 clase primare la şcoala noastră de fete, ca să poţi căpăta atestat, ca şi cum ai fi urmat regulat la şcoală. Pricepi, nu-i aşa?

— Cum să nu pricep! Atestatul ăla trebue să fie hârtie că ştiu patru clase...

— Tocmai. Dar ceea ce trebue să te bucure, fata mea, este că vei fi primită în Azilul Elena-Doamna din Bucureşti, să înveţi acolo şcoala normală... Când vei termina-o, dai esamen şi iei post de institutoare... Atunci ţi-ai asigurat pâinea zilelor...

Viorica şi Adina se priviră lung, prinse de-acelaş gând: va să zică trebuia să se despartă! Eată care iera neliniştea lor!

— Şi ochii li se umplură de lacrimi, iar capetele li se plecară.

Tetoianu căta la ele, mirat.

— Dar ce-aveţi, fetelor?

Amândouă nu se mai putură stăpâni, se cuprinseră în braţe şi începură să plângă cu suspine.

Tetoianu înţelese şi le mângâiă, demonstrându-le necesitatea despărţirii şi făcându-le să vadă bucuria revederii, în vacanţe...

Primiră legea aspră a necesităţii, zîmbiră pentru o clipă înaintea perspectivei revederii la anume epoci, însă rămaseră în adînc de inimă cu suferinţa că li se întrerupea cea mai dulce din deprinderi.

In Casa Zătrencelor nu se mai vede lumină, seara; nu se mai vede mişcare, ziua. Câinele Toncea e singur paznic şi stăpân şi Viorica vine regulat de-i aduce demâncare. Bu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/indr1901-1932

curia câinelui când o vede nu-i risipește melancolia din priviri. O doare că s'a dus drăgălașa Adina; nu'și mai pare că e întreagă, gândul îi este mereu la dînsa și așteaptă cu mare îngrijare, cu setea nerăbdării, întîia scirsoare a școlăriței dela Azilul Elena-Doamna...

E aproape luna de când s'a dus; frunzele cad mereu, mereu; aerul se răcește, soarele e mai mult în nori sau în negură dimineața. Iarna se apropie cu pași repezi. Lungi îi vor fi nopțile, plicticoase zilele, fără Adina, în orășelul lor, fără Adina în plăcutele lor lecțiuni și convorbiri!

Cu toată tăria ei sufleteaacă nu'și poate birui tristețea: acuma simte cât îi iera de dragă... Uneori i se năzare că nu o va mai vedea și-i vine să plângă cu foc.

Chiar apropiata plecare și a lui Silviu, la oaste, pentru trei ani, nu o turbură ca lipsa Adinei... Mai rău încă, nu'și poate strînge gândurile așa încât să uite, citind, urmându'și instrucțiunea...

In sfîrșit factorul se arată în mână c'o scrisoare timbrată; întîia scrisoare așteptată, întîia pe care o primește de când se cunoaște.

Și fuga în odăița ei unde se ghemuește într'un jilț, lângă sobă și unde desface cu înfrigurare plicul.

„Dragă și iar dragă Viorico,

„Bun și frumos lucru e să înveți, dar urît lucru e să fii în pension ca s'auzi, în recreație, glasurile sutelor de fete, iar în clasă să fii la un loc cu zeci de fete.

„Imi pare rău că nu pot sta cu nici o profesoară de vorbă, cum stam cu tine... Cu colegele mele n'am ce vorbi, fiindcă numai copilării le ies din gură și numai la jocuri se dau în recreații. La cele mai mari nu mă pot duce, fiindcă nu e voe... Așa e regula: marile cu marile, micile cu micile; fiecare cu clasa lor...

„Nu știu dece, nu mai pot fi sglobie. Mă plimb mai mult singură, în recreații, și când e meditație învăț cu toată mintea... Pedagoaga a și început să mă dea pildă colegelor, cari și în timpul meditațiilor se țin de copilării.

„Profesoarele mă ascultă des și simt eu că, dacă nu'mi spun ca să nu'mi dea nas, desigur, sunt mulțămite însă.

„Să nu crezi că mă privesc cu ochi prea buni colegele... dar eu mă fac ne-aude ne-a-vede și'mi caut de lecții...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

„Şi'mi caut încă de ceva: cum sunt liberă, mi-e dulce să mă văd la Mizil lângă tine, buna, scumpa mea „mamică", soră, prietenă, profesoară! Şi atunci stau de vorbă cu tine şi nu mai ştiu când trece vremea. Mai ales te visez mereu, Viorico dragă; — aproape aceleaşi visuri le am, dar mă deştept veselă fiindcă te-am văzut şi în somn.

„Mă gândesc şi cu mâhnire la tine, când îmi închipuiesc că nu mă mai ai lângă tine, că'mi simţi lipsa, cum ţi-o simt şi eu. Cât de multe sunt aici, fetele nici una nu'ţi poate ţine locul, de fel! de fel!

„Şi'mi văd şi căsuţa cu pomii, pe Toncea care mă lătra cât mai cu dragoste... şi'mi vin lacrimi în ochi că m'am depărtat de aceea ce nu va mai fi: de copilăria mea luminată de iubirea şi de îngrijirile tale.

„Ce mai face nenea Tetoianu? Dar Silviu? A plecat la armată?

„Tocmai de vacanţa de Paşte dacă va fi să viu acasă... şi ce mult e până'atunci!

„Poate să-i scriu şi lui Gore, deşi ştiu că el n'o să'mi scrie...

„Numai la tine'mi e nădejdea, ca să cunosc că am şi eu pe cineva în lume.

„Spune-i, te rog, Viorico, lui nenea Tetoianu că mi-e dor de dumnealui şi că-i sărut mâna; nu mai puţin şi domnului Moţoiu şi familiei.

„Dacă'l vezi cumva pe domnul Custurică nu uita să-i spui că'mi aduc aminte cu plăcere de dumnealui, fiindcă a fost bun cu mine.

„Pe tine te îmbrăţişez şi te sărut de mii de ori, draga mea Viorică, te doresc de nu mai pot şi iar te doresc...

„Aş scri până mâine, numai să mi se pară că stau de vorbă cu tine şi că ne vedem.

„Copila ta care te iubeşte ca viaţa,

Adina".

Câte lacrimi de dor şi de mulţămire stropiră scrisoarea aceasta citită şi recitită, mâncată cu ochii, gustată cu inima, sărutată cu buze fierbinţi!

Rînduri scrise cu seriozitate şi cu simţire, o făceau să-i pară Adina mai în vîrstă cu mintea, — o fiinţă pe care noua ei stare şi depărtarea n'o mai puteau lăsa aceiaş.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Seara o citi lui Tetoianu...

— Da ştii că se pricepe să scrie fetica noastră! esclamă el cu plăcere.

— Ce zici, tată, dacă ne-am duce să o pot citi şi familiei Moţoiu.

— Mâine de va fi timp potrivit, te vei duce tu singură... Pe mine mă cam supără picioarele, în epoca aceasta.

A doua zi, după o brumă groasă şi puţină ceaţă, soarele răzbi pe cărarea albastră a cerului şi puse raze în decorul bronzat al priveliştei. Dup'ameaza iera aproape caldă. Viorica făcea o plimbare plăcută şi totuşi nu mai iera ca plimbările de altă dată: vezi că nici inima ei nu mai iera ca atunci. Te poţi uita în urmă, dar numai cu regretul de-a nu te mai simţi fiinţa unor anume vremi. O turbura simţimîntul pentru Silviu fiindcă avea intuiţiunea zădărniciei lui: alături cu acest simţimînt nu avea siguranţa care'l întăreşte, lipsa de teamă care te lasă să-i guşti toată dulceaţa şi duioşia. De-aceea înaintea ochilor ei iera aproape fără interes frumuseţea toamnei, fiindcă tristeţea îi închidea inima.

Silviu iera în ajunul plecării. Negreşit că trebuia să vină să'şi ia rămas bun dela tată-său şi dela dînsa. Însă nu iera de loc cuviincios să stea cu el de vorbă, acasă. La întoarcerea dela Moţoiu desigur că Silviu o va petrece şi atunci vor vorbi.

Işi da seama că el nu se putea să nu fi căutat a-i vorbi, după cum şi dînsa căuta. Ea însă iera hotărîtă să'şi calce pe inimă şi să'l facă să înţeleagă neposibilitatea unirii lor. Mai ales de când Linica îi spusese cât iera Silviu de bogat, hotărîrea ei se făcuse datorie. S'ar fi putut zice că ea într'adins îl urmărise numai fiindcă'l ştiuse bogat: la gândul acesta îi ardeau obrajii de ruşine şi de mândrie rănită.

Silviu plecase spre Mizil, după cum ea plecase spre Moţoiu.

Se întîlniră la calea jumătate, cu surprindere dar cu mulţămire şi se opriră...

După întîia lor lămurire căutară cu ochii loc de şedere spre a le fi la îndemână, departe de priviri de ale trecătorilor întîmplători.

— Sunt rînduit la artilerie, Viorico şi poimâni plec la Bucureşti.

— La Bucureşti? întrebă ea cu mirare.

— Acolo e regimentul meu acuma. Trei ani! Mă vei aştepta, Viorico? Vei avea răbdarea aceasta?

— N'ar fi greu de aşteptat... îngână ea..

— Dar dacă te va curteni cineva? Dacă te va cere vreunul?

— Nu-i primejdie, răspunse zîmbind uşor-ironic. Sunt curtenite numai fetele cari vor să fie.

— Poate că'ţi vei schimba gândul...

— Ascultă un lucru, Silviu: sunt multe nopţi când nu dorm şi când mă gândesc la ceea ce'ţi voiu spune şi care nu trebue să te mâhniască. Peste trei ani abia vei fi bărbat tînăr: acuma eşti încă băeţandru... Eu voiu avea aproape nouăsprezece ani. Voiu fi prea în vîrstă pentru cei douăzeci şi doi de ani ai tăi. Nu cunoşti încă lumea, n'ai umblat pe nicăieri... Vei sta în Bucureşti: îţi vei schimba poate, tu, gândul, şi nu voiesc să te socoteşti legat... Să ştii că nu'ţi voiu lua de loc în nume de rău dacă te-ai hotărî să fii şi să faci altfel...

Glasul îi tremura puţin, dar privirea îi iera sinceră şi dreaptă.

— Viorico! Dar cum, unde voiu putea găsi fiinţă mai bună, mai inimoasă, mai dulce, mai devotată? strigă el Şi să mă schimb?

Viorica rosti mai cu stăpânire de sine:

— Cu vremea omul se schimbă şi nu totdeauna sunt de vină cei ce se duc nici cei ce rămân. Ştii ce voiu să zic? Să nu'ţi fiu la nimic şi niciodată piedecă; să nu ai vreo mâhnire din pricina mea. Auzi, Silviu? Te-aş iubi rău dacă nu te-aş lăsa să fii fericit după cum ai înţelege tu fericirea...

— Dar cum s'o înţeleg fără tine? Nu'ţi fie teamă, Viorico: mă voiu întoarce tot după cum plec... Îmi vei scri nu-i aşa?

Glasul i se înnăbuşi de emoţiune. De-aproape şase ani de când, fără pâine şi rătăcitor, îmboldit de-un dor nebun de viaţă liberă la ţară, venise pe locurile acestea, toate de pe-aci îi făcuseră să vibreze fibrele cele mai simţitoare ale inimii. Negreşit că Viorica-i iera dragă, dar dragă-i iera moşioara lui Moţoiu, — fără fiică-sa; — dragi îi lerau ogoarele, pîrîul, livezile şi fâneţele şi cine ştie dacă de departe

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nu'şi va aminti tot atât de mult de ele? Ele îi înfăţişau libertatea şi numai dulcea „logodnică“ îi înfăţişa iubirea l...

— Nu, Silviu, nu'ţi voiu scri, fiindcă nu se cade nici să primesc scrisori.. îi răspunse făcîndu'şi glasul serios, deşi îi venia să-i strige: tu, scrie'mi... şi'ţi voiu răspunde.

El o privi cu tristeţă:

— Dar atunci?

— Poţi scri tati... Vei scri domnului Moţoiu... Aşa vom avea ştiri unul dela altul...

El plecă ochii... Ea se ridică: ce-ar mai fi avut a'şi spune?

— S'auzim de bine Silviu....

Se ridică şi el:

— La revedere, Viorico... la revedere... îi grăi cu drag şi cu putere...

Îi întinse mâna; ea, i-o strînse prietenos dar repede.

Ierau foarte mişcaţi, ca şi cum ierau la o răspântie însemnată a soartei lor.

— Vrei să te însoţese până în târg?

— Nu, Silviu... de vreme ce ne-am văzut...

— Voiam să'mi iau rămas bun dela domnul Tetoianu.

— Vino mâine... ca să ne mai vedem odată, nu se putu opri de-a nu-i zice, înroşindu-se.

— Îţi mulţămesc, Viorico...

Când să se despartă...

— A! dar nu ştii de ce veniam...

— Ba da: mi-ai spus: ţi-a scris Adina.

— Uite, citeşte-i scrisoarea...

Silviu o citi tare, cu atâta simţire, că-i facu Viorichi şi mai mult efect: lacrimile îi curgeau îmbielşugate, din adâncul inimii.

— Minunat suflet de copil, zise ea, strângând scrisoarea.

— E eleva ta, Viorico... îi răspunse învăluind-o cu priviri pasionate...

Şi se despărţiră.

IV.

Din jurnalul lui Grigore Zătreanu

1898, Iunie 10

„În sfîrşit...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/md/1901-1932

„E prima zi de libertate după terminarea liceului...

„Profesorii m'au felicitat: în consideraţiunea lor este că aş fi un viitor savant. Mai ales profesorul de ştiinţi naturale... Iera şi *natural...*: cutreerările mele, dicţionarele mele, herbarele mele...; silinţa mea de-a mă ţine în curent mai bine decât dînsul cu progresul acestei ştiinţi în străinătate, *trebuia* să mă urce în luarea lui aminte.

„Aceste consideraţiuni însă nu mă schimbă. Ştiu prea bine că nu ştiinţa în sine e obiectul străduinţilor mele... Ea este numai corolarul marii mele iubiri de Natură.

„Ca s'o înţeleg mai bine, trebue s'o pot vedea mai de-aproape şi ştiinţa mă ajută numai.

„Ca s'o admir, nu am nevoe de Ştiinţă. Mi-ajunge inteligenţa, această putere tainică pe care unii o numesc suflet, şi atunci, în contemplările mele de ceasuri întregi, îmi pare că se confundă această calitate a mea de-a cuprinde, cu generozitatea ei de a se lăsa să fie cuprinsă.

„Nu vorbesc aci de cuprinderea tainelor neaccesibile minţii noastre; vorbesc de absorbirea în *ea* a fiinţii mele şi de coborîrea ei până la mine, ca nici una din frumuseţile ei să nu scape emoţiunii mele.

„Ce va fi zicînd oare Natura, — fiindcă eu mi-o închipuiu că vede şi cugetă; — ce va fi zicînd, când îmi vede figura încremenită şi când o compară cu adînca mea putere de-a simţi?...

„Nu ştiu ce va fi zicînd, însă mai ciudat este că nici eu nu ştiu ce să zic.

„Am uneori curiozitatea de-a mă privi în oglindă şi rămân uimit: al meu e chipul acesta care nu esprimă ceea ce esprimă la alţii?

„Sunt eu om ca toţi ceilalţi de nu mă interesează lumea reprezintată prin oameni ce mi se aseamănă?

„Azi, în prima mea zi de libertate, m'am plimbat pe străzile principale ale Capitalei. Mi s'a părut că le vedeam pentru întâia oară, dar am rămas nepăsător; nimic n'a vibrat în mine faţă cu atâtea şi atâtea prăvălii, la ferestrele cărora, mai ales în Lipscani, lumea se opria spre a privi... nu ştiu ce lucruri...

„Mi-am amintit atunci de Cişmigiu, grădina care mă atrăgea când eram mic şi m'am dus acolo.

„Îndată mi-am dat seamă că lăuntrul meu se preface, că

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

acest loc, pierdut păr'că în mijlocul marelui oraş, ţine prin vegetaţiunea lui de acele larguri ale Naturii cutreerate de mine...

„Nu pot preciza cât am stat, însă ştiu că i-am gustat toate frumuseţile... Am regăsit copacul mare şi stufos pe care'l priviam des altădată şi ce prieten bun am regăsit: îmi venia să'l îmbrăţişez. Unui om nu i-aş face plăcerea sau cinstea aceasta, oricâtă prietenie mi-ar arăta. Am văzut în internat şi în clasă ce înseamnă prietenia omenească! Interesul pare că leagă, interesul învrăjmăşeşte, invidia otrăveşte. Sunt multe josnicii în firea oamenilor...

„Desigur că fizionomia mea iera ca scoarţa copacului, dar în mine ca şi în el se urca seva care hrăneşte, seva impresiunilor ce nu se uită.

„De astă dată lacul înrămat de pajişte mi a deşteptat dorul să văd Marea...

„A trebuit dar să mă duc la unul din tutorii mei, acela care îmi arată mai multă simpatie: ce păcat, totuşi, că trebue să am d'a face c'un om! Sunt cuviincios faţă cu el, însă nu ştiu, nu pot, nu voiu par'că să-i spun ceea ce nu simt pentru el.

„De altfel s'a deprins cu felul meu de-a fi şi sunt sigur că e convins de cumînţia mea.

„Mi-a încuviinţat ducerea mea la Constanţa şi mi-a dat bani pentru două luni de vacanţă El ţine grozav să fac facultatea de Ştiinţi... Nu ştiu la ce mi-ar servi, fiindcă sunt hotărît să călătoresc şi fiindcă sunt convins că pot singur de-acum să mă instruesc, călătorind.

„In casa părintească, de mult închiriată, tutorul mi-a păstrat două odăi cu partea .necesară din mobila de odinioară: aci voiu dormi în seara aceasta...

„Nu am nici o emoţiune că recunosc unele lucruri, că mă găsesc într'o casă de care nu simt să mă fi legând ceva. Abia dacă mi-am aruncat ochii la curtea cu pomi, peste care cădea amurgul când am intrat pe poartă. Par'că mi-a făcut semn nucul supt care citiam şi scriam. Mâine dimineaţă poate că'l voiu saluta... măcar în trecere.

„In preajma casei noastre ierau pe-atunci case ceva mai mici par'că. Acum de-o parte şi de alta s'a clădit câte-o casă mare, a cărora zidărie lungă şi naltă sugrumă par'că curtea noastră şi între cari casa noastră par'că se înnăbuşă...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/ro/1901-1932

„Mi s'a făcut somn... Închide-te caet; culcă-te corp şi te odihneşte; pregăteşte-te creer să'mi visezi două luni de viaţă pe ţărmul Mărti".

*

In ziua aceasta, la cazarma artileriei, în cancelarla Regimentului, un sergent-major nalt şi chipos sta smirnă înnaintea colonelului care cerea nişte lămuriri.

In atitudinea lui reglementară iera şi ceva distins iar în privire inteligenţă şi energie.

— Sunt mulţămit de dumneata sergent-major Lupăşanu, îi rosti colonelul cam repezind cuvintele şi apăsându-le spre a le da autoritate, dar în a căruia privire iera bunăvoinţă...

— Vă mulţămesc domnule Colonel... Îmi permiteţi să duc cu mine cele mai plăcute amintiri de viaţa mea de militar... zise sergentul-major cu deplină curtenie în glas.

— Mi-ar plăcea mai bine să rămâi în armată şi să faci şcoala de ofiţeri...

— Să trăiţi, domnule colonel, aş face-o, dacă dragostea de plugărie nu mi-ar cuprinde fiinţa întreagă...

— Ştiu, ştiu, mi-ai mai spus-o... acum vr'o doi ani. Credeam însă că de-atunci viaţa de militar va fi covîrşit-o pe cea de plugar, ca mai plină de nobleţă... Ai cerut permisie pentru azi... Ţi se acordă...

— Să trăiţi...

Şi făcînd stînga'mprejur, sergentul-major Silviu Lupăşanu ieşi din cancelarie, foarte vesel...

După ce se prezintă ofiţerului de serviciu, care avea deja nota permisiunii lui, Silviu se duse repede de'şi puse „ţinuta" de oraş şi ieşi mândru pe poarta cazărmei

La cei douăzeci şi doi de ani trecuţi, — nalt, svelt, plin de vigoare, cu doi trandafiri în obraji, cu mustăcioară neagră uşor răsucită în sus, Silviu e băiat foarte plăcut şi uniforma îi stă bine.

Foarte firesc în mişcări şi necăutând să facă efect, — ca unii camarazi, — nu scapă totuşi de anume priviri, mai cu seamă femeeşti, — ceea ce oricum, l'ar impresiona, dacă gândul nu i-ar fi prins, dacă înaintea ochilor lui nu i-ar flutura o imagine fermecătcare.

In trei ani Adina, care se apropie de patrusprezece ani, a crescut, s'a făcut aproape fată mare, foarte desvoltată pentru etatea ei.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Inteligența, firea ei blândă și serioasă dau frumuseței ei blonde ceva seraific care atrage și uimește.

A izbutit să fie în adevăr iubită, fără nici o invidie, fiindcă superioritatea ei nu mai iscă discuțiune. Bunătate, bunăvoință, bunăcuviință e în toată vorba ei, la fiece îndatorire...

Totuși chipul acesta serafic, în privirea căruia e curățiа bolții azure și sinceritatea celei mai bune educațiuni, ascunde în adîncimea în care nimeni nu trebue să străbată, o taină ce-i dă fericire și-i pricinuește și teamă...

Silviu a venit s'o vadă pentru întîia oară la Azil, de îndată ce s'a așezat în cazarma Regimentului lui.

Direcțiunea a permis o vedere foarte scurtă și a cerut lămuriri lui Tetoianu, care a răspuns că tînărul „e în familie" fără să precizeze, — și că el, ca tutor, roagă direcțiunea să-i permită a vedea din când în când pe Adina.

Și Silviu venise foarte regulat la fiecare două săptămâni, spre marea bucurie a Adinei, căreia el îi aducea „bomboane" și prăjituri...

În anul acesta par'că deodată răsărise Adina și luase această fermecătoare desvoltare...

În sufletul lui Silviu se făcu o neașteptată schimbare: ducerea la Azil iera acum dintr'un dor aprins ce nu se potolia la vederea cu Adina, căci îi umplea ființa cu imaginea ei, nu'l mai lăsa să se gândiască la altceva și-i făcea nerăbdarea chin, până la altă vedere.

Imaginea Viorichi aproape se decolorase cu totul ca floarea presată între filele unei cărți... Ce carte veche îi mai părea dragostea pentru dînsa și nu-i da remușcări, când întîmplător își amintia de dânsa, ca de întâia rază a răsăritului, ce se pierde în lumina de mai apoi, vie și cuceritoare, a totului.

În acest farmec răpitor inima lui nu se întreba dacă Adina răspundea sau nu iubirii lui foarte vibrătoare. Deocamdată se mulțămia cu beția aceasta. Poate că-i impunea și ideia că Adina iera încă în școală, bine apărată de ochi străini.

De partea ei Adina cu pătrunzătoarea ei inteligență, înțelesese cauza venirii regulate a lui Silviu, își dăduse seama ce însemna plăcerea pe care el i-o pricinuia.

Dar într'o zi își amintise de răspunderea ce avea Silviu

revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

față cu Viorica de vreme ce fusese vorba ca amândoi să se ia; prin ceea ce simția dînsa acum pentru Silviu înțelesese ce simția Viorica pentru el și se mustrase, mustrând în gându-i și pe Silviu.

Din ziua aceea începuse să sufere în adîncu-i bine ferit și își promisese să nu lase niciodată pe Silviu să înțeleagă că ea l'ar fi iubind.

Îl va primi totdeauna frățește, îl va adora în inima ei, dar nu va răpi dragei sale Viorica un lucru la care avea tot dreptul.

Cu memoria ei puternică, cu priceperea ei de timpuriu, coborîndu-se în trecut dăduse peste firul dragostei ei pentru Silviu... De când îl cunoscuse, copilă fiind, se alipise de deșteptăciunea, de veselia, de firea lui sinceră și prevenitoare. Jocurile lui cu dînsa, plăcerea ce-i făceau ei drăgălășiile lui de băiat față cu ea îi sădiseră cu încetul și în chip firesc simțimîntul pe care îl descoperise ea și în inima Viorichi...

În nevinovăția ei ajunsese să'și spună c'un fel de tărie de adevăr, că putea și dînsa prea bine să iubiască pe Silviu fără ca numai decât să'l ia de bărbat fără să loviască în dragostea Viorichi pentru el.

De ce n'ar face și el tot așa?

Nu se pot oare iubi ca frații acei ce nu sunt frați? Nu se pot iubi ca prieteni și să'și înțeleagă în acest fel fericirea, ca un mare bine în mijlocul lumei cu simțiri prea adînc egoiste?

Cu chipul acesta Adina își împăca pe deplin conștiința față cu scumpa ei Viorica și față cu sine.

Totuși, ca dintr'o intuițiune tainică își făcea rezerva aceasta de-a nu'și arăta lui Silviu întregul ei simțimînt pentru dînsul.

Instinctiv se temea de ceva, și răspundea acestei temeri cu prudența, cu paza, cu înfrînarea temperamentului ei sentimental. Și această înfrînare de sigur că putea merge până la jertfă în fața vreunei hotărîri, de neînlăturat, ce-ar fi amenințat viitorul Viorichi.

Admirabilă e rotăria fizică ce asigură viața materială: mai de admirat e rotăria morală care asigură conștiinții liniștea: aceasta chiar în mijlocul suferinților egoismului, menține un echilibru de care omul nu'și poate da seama

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

totdeauna, dar care sfîrşeşte prin a-i netezi calea şi a-i reda libertatea mişcării sufleteşti.

In ziua aceasta de 30 Iunie Adina, premiată, felicitată şi mulţămită, se pregătia să plece la Mizil şi aştepta pe Silviu, dela care să'şi ia obişnuitul rămas bun al fiecărei vacanţe.

Spre Azil se îndrepta şi Silviu, c'un gând, de data aceasta: să mijlociască a i se permite s'o ducă el la gară, la trenul de unsprezece şi douăzeci. Poate că i-ar spune *ceva*, mai ales că el se libera peste patru luni... Voia par'că de pe acum să se asigure că Adina, după ce va termina şcoala, nu va intra în învăţămînt ci îi va fi soţie... Şi ideea aceasta îl înfiora şi ca un glonţ străbătându'l i se înfigea arzătoare şi de neînlăturat, în adîncul sensibilităţii lui, — pe care ne-am deprins să'l localizăm în inimă.

Nespus de drăgălaşă în uniforma Şcoalei, Adina veni în Vorbitoriu, unde mai ierau colege de vorbă cu rude, în vederea plecării în familie sau a rămasului bun pentru vacanţă: fetele, — şi cele mai numeroase ierau acestea, — se duceau la Brebu în Prahova, spre a petrece vara la aer curat, în alt mediu decât al şcoalei.

Îşi dădură mâna şi se retraseră într'un colţ. Ca ne altă dată Silviu făcu mare efect şi fetele cât şi persoanele de vorbă cu ele se interesară de „nostimul" sergent-major artilerist.

El şi ea, -- ca niciodată încă până acum, — stătură sfioşi dar cercetându-se într'o lungă privire, plină de admiraţiune şi de dragoste, la el, prietenoasă numai din partea ei.

— Pleci sigur, azi, Adino? o întrebă.

— Negreşit, îi răspunse, rîzînd. Am eu răbdare să aştept până mâine ca să văd pe „mamica" mea?

— Ce rău îmi pare că nu pot avea concediu... să petrec şi eu lângă tine măcar o lună din vacanţă...

— Lângă mine numai? Cui o laşi pe Viorica, domnule? îi zise mai mult cu seriozitate decât glumeţ.

El se înroşi, tăcînd pentru câteva clipe.

— Te pot cel puţin însoţi până la gară?

— Nu se poate, Silviu. Plecăm câteva fete, la unsprezece, şi ne duce o pedagoagă, cu o trăsură a Azilului...

— Atunci, Adino, — începu el cu hotărîre, deşi mai coborând glasul, în timp ce luă înfăţişare de seriozitate aproape solemnă, — te rog, ascultă-mă: tu mai ai trei ani de aci înainte?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Da, răspunse ea, nu fără a nu se înfiora de mulţămire şi de teamă: presimţia că iera să se însemne pentru ea o nouă epocă.

— Eu mă liberez în Noembrie, când tu vei fi la începutul anului al patrulea de şcoală. Nu mă voiu mai duce la Mizil, ci de-a dreptul în familia dinspre mama ca să'mi iau în primire averea. Imi promiţi pe conştiinţa ta, să'mi scrii şi să'mi dai de ştire că ai terminat şcoala?

— Da, făcu ea fără voe, plecând ochii, înroşită, silindu-se să'şi domine emoţiunea.

— Bine, îţi mulţămesc. Să ştii că nu vei avea nevoe să te faci protesoară... Dacă mă iubeşti cât de puţin, pe cât de mult te iubesc eu, vei primi să te iau de soţie şi să trăim fericiţi...

Cuvîntul: „iubire" fusese rostit; urmarea lui,—căsătoria, — venise îndată, în chip preursit...

Adina, sguduită, dar dând dovadă, ca în mari împrejurări de stăpânire de sine, de datoriile de conştiinţă, de simţimînt şi de recunoştinţă,—răspunse privindu'l drept, serios, imputător:

— Silviu, acelaş lucru l'ai spus scumpei mele Viorica...

El se făcu galben şi ochii i se învăluiră, în timp ce o sudoare rece îi muia subsuori, spinare, tîmple...

— Am crezut că mi-e dragă... Pe tine însă te iubesc pe viaţă... E bună de caracter, e dulce, o recunosc... Tu o întreci prin întreaga ta fiinţă fizică, intelectuală şi morală.

— Nu zice aşa, Silviu, nu zice aşa, că mă mâhneşti: Viorica m'a făcut ce'ţi par ţie că sunt...

— Viorica te-a pregătit, dar a găsit materialul turnat de Natură. Crede-mă, Adino, îmi va fi totdeauna dragă, ca o soră; nici o dată nu o voiu face tovarăşa mea de viaţă şi regret adînc dacă îi voiu fi inspirat altceva decât prietenie.

— I-ai inspirat, ştii bine, Silviu... îi zise cu blândeţă dar cu imputare.—Emoţiunea personală îi pierise. Iera la datorie, pe calea jertfei.

După câteva clipe, numai, privindu'l cu tristeţă:

— Ce rău faci, Silviu... Ce rău faci, îi zise. Rănesti pentru toată viaţa o inimă care merită iubirea ta şi fericirea.

Şi lacrimile, fără voe, îi înnegurară privirea cea fermecătoare.

Silviu rămase ca de piatră: la asemenea lucru nu se aşteptase. Adina nu'l iubia dar!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Atât de dureros îi fu gândul acesta şi cu atâta putere de pustiire se vădi pe tot chipul lui, că Adina simţi cea mai adâncă turburare. Fu vitează până la capăt şi urmă:

— E de datoria ta, Silviu, bunul meu prieten din copilărie, să iei pe Viorica, s'o faci fericită şi eu când voiu veni câte-o dată să vă văd, să mă pot bucura de deplina voastră iubire şi bună-înţelegere. Tu nu'ţi poţi închipui ce comoară e scumpa mea „mamica"...

Şi iarăş i se rotiră lacrimi în ochi, — poate şi din conştiinţa că'şi condamna propria iubire pentru Silviu.

— Nu mă iubeşti, nu m'ai iubit niciodată Adino... răspunse el cu descurajare adâncă.

Ea avu tăria de suflet să-i zică:

— În adevăr... nu te-am iubit ca Viorica...

El îşi înfipse ochii în pământ; ea închise cerul frumoşilor ei ochi de azur, ca să nu se vadă că-vorba nu i se potrivia pe deplin cu simţirea.

După câteva clipe el, apropiindu-se de obrazul ei îi şopti, întunecat la chip şi cu glas în care se sbate moartea:

— Adino, pe tine sau pe nimeni alta!... Sunt destul de mare acum ca să înţeleg ce simt, ca să ştiu ce voiesc, ca să văd ce voiu ajunge. Fără tine voiu fi un nenorocit.. Va rămânea ca tu să'mi hotărăşti peste trei ani soarta.

Se ridică şi-i întinse mâna rostindu-i:

— La revedere peste trei ani... sau niciodată!...

— Îţi doresc tot binele, Silviu, îi zise ea cu prietenie nuanţată de tristeţă.

Nu-i răspunsese şi ea: „la revedere"... Aceasta îl descurajă şi mai mult şi plecă fără să'l mai petreacă Adina până în sală, ca altă dată.

Se sfîrşise oare cu visul lui de aur şi de porfiră?

Adina se strecură repede într'un colţ retras, se puse pe plâns, — întâile lacrimi curse dintr'o rană ca aceea a inimii.

Aşa iera dar vieaţa? Ciocnire între cei ce se iubesc, ciocnire între datorii, ciocnire între interese!

*

Cum ajunse în Mizil Adina trase de-a dreptul la Tetoianu: când trecu pe dinaintea casei ei, tăcută în mijlocul frunzişului, Toncea, care iera la gard, începu să latre şi să sară ca cel mai bun gimnastic.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/md/1901-1932

Ea de-abia îi aruncă o privire: pe sufletul ei duios iera apăsarea grea a unui cuget pe care trebuia să'l tăinuiască faţă cu Viorica.

De-aceea, în bucuria revederei cu scumpa „mamica", îi străbătură fără voe mâhnirea şi îngrijarea, după cum uleiul se ridică totdeauna sus chiar dacă apa se toarnă deasupra lui.

Viorica îi cerceta trăsurile chipului cu grija isvorîtă din adânca dragoste şi ducînd-o mai la lumină, o privi cu pătrundere şi o întrebă de odată:

— Adina mea, ce ai tu?

Adina i se uită în ochi surprinsă şi foarte neliniştită.

— Crezi tu că pot avea ceva Viorico? Şi ce-aşi putea avea?

— Nu ştiu, Adinuţo... dar nu mai găsesc în înfăţişarea ta veselia aceea curată, dulce, aproape copilăroasă care'ţi şedea bine de tot.

— Dacă nu mai sunt copil.. rîse ea silit.

— Nu, nu, făcu Viorica aţintind-o cu desmierdarea duioşiei. Par'c'ar fi trecut peste sufleţelul tău cine ştie ce durere, ce deziluzie...

O strînse în braţe ca o adevărată mamă, o sărută duios şi o opri pe braţele ei.

— Ce s'a întîmplat, fetiţa mea, îi zise cu atât de dulce drăgălăşie, că mai s'o facă să'şi dea pe faţă taina. Dar gândindu-se numai decât că ar fi dat Viorichi loviiura descumpănitoare poate, se sili să nu plângă şi să tacă adevărul.

Câtă durere plămădesc frământările sentimentale, în întîia tinereţe curată şi lipsită de experienţa vieţii şi ce obscură luptă eroică, în inimi sincere, pentru cruţare şi pentru întârzierea cel puţin a momentului pustiitor!

— Nu mi s'a întâmplat nimic, Viorico, te asigur, îi răspunse cu accent care poate împrumuta pe-acela al adevărului.

Viorica înţelese că nu mai putea stărui acum, că trebuia căutat alt moment.

După ce vorbiră despre şcoală, amândouă se duseră la locuinţa Adinei: iera aerată şi curată par'c'ar fi fost mereu locuită şi curăţită.

După ce de mai multe ori avu pe buze întrebarea despre Silviu, în timpul umbletului prin odăi şi prin curtea plină

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcm1901-1932

de verdeaţă. Viorica nu se mai putu ţine şi, ca amintindu'şi atunci, îi zise:

— A! ce uitucă m'am făcut... Să nu te întreb eu de Silviu? L'ai mai văzut? Ce face?

Prefăcând bine indiferenţa, Adina îi răspunse:

— Da, l'am văzut... La Noembrie se liberează...

Naturile simţitoare şi sincere ghicesc numai decât atitudinile şi gesturile ce depăşesc realitatea. Indiferenţa nefirească a Adinei faţă cu Silviu o miră pe Viorica şi o puse pe gânduri. Însă nu obiectă nimic.

— Desigur că şi-a amintit de prietenii lui dela Mizil şi de prin prejur... rosti ea, zîmbind drăgălaş.

— Mi-a spus să le arăt tuturora că'şi aduce aminte cu plăcere şi ţie, că te doreşte...

Dar aceste cuvinte se desprindeau de pe buzele ei drăgălaşe, lipsite de căldura firească pe care o cerea tocmai legătura de prietenie în numele căreea ierau rostite, şi Viorica rămase foarte nedumerită...

Simţia nevoia de-a limpezi apa pe care o vedea cam turburé în momentele acestea şi îşi promise să'şi studieze de-aproape „copila".

Da, iera deosebire între cum venia până acum Adina dela şcoală şi cum o vedea venind astăzi. Ceva, dar, tot se întîmplase. Altădată vorbia de Silviu, la sosire, cu drăgălăşie, şi aproape mai mult el iera în vorba lor pe tot timpul vacanţei: în chipul acesta Viorica avea ştiri dela el. Silviu împlinise dorinţa Viorichi de-a nu i scri. Chiar dacă scria familiei Moţoiu, de Viorica nu pomenia.... ceea ce mai dădea Linichi o speranţă.

Vacanţa trecu şi de astă dată, fără însă ca Adina să mai pomeniască de Silviu, fără ca Viorica să se îndemne a o face să vorbiască: convingerea şi-o formase că *iera în adevăr ceva*, şi că Silviu se făcuse vinovat poate *de ceva*... faţă cu Adina... Gândul acesta o întrista, însă nu o ptuea duce la adevăr.

Vacanţa trecu, şi în tot timpul ei Adina îşi îndoi par'că faţă cu „mamica" ei simţimintele de iubire şi de recunoştinţă, pe când, în singurătatea locuinţii ei plină de verdeaţă şi de flori, — florile ierau din grija de cu primăvară a Viorichii, — cugeta adânc la Silviu, la propunerea lui, la descurajarea lui, la starea ei intimă faţă cu Viorica: iera

revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

neposibilitate morală pentru dînsa să ia pe Silviu; iera o datorie pentru el să ia pe Viorica: din această dilemă nu vedea mijloc cinstit de ieşire...

Dacă Silviu nu ar fi promis Viorichi căsătoria, negreşit motivată de un simţimânt, — starea Adinei ar fi fost mai uşoară faţă cu draga ei prietenă, deşi dînsa ar fi iubit în taină pe Silviu.

Dar nu iera aşa. Nu observase ea, la amândoi apropierea sufletească pe care n'o putea pricepe în întregime... *atunci?*

Cum de se schimbase Silviu? cum se apropiase de dînsa?

Când se întrebă cum de se apropiase ea de dînsul, se simţi înroşindu-se: îşi dădu seama că, de pe-atunci chiar, când se petrecea între Silviu şi Viorica apropierea, ea nu vedea cu ochi buni aceasta, fără să ştie de ce; prin urmare, ei, copii încă, îi plăcea Silviu de atuncea iar când fu departe de Viorica, la şcoală, şi când Silviu începu să vină s'o vadă acolo, atunci şi iubirea lor începu să se afirme.

Dacă odinioară nu vedea cu ochi buni apropierea dintre Silviu şi Viorica, iera ceva instinctiv, dintr'o intuiţiune a ce avea să fie în viitor; acum însă când iera şi judecata în joc, ea nu mai trebuia să'şi învoiască iubirea aceasta sprijinită pe vr'o speranţă.

Când se întoarse la şcoală, găsi o scrisoare din partea lui Silviu, lăsată de el, în ajun, portarului.

Îi scria:

„Adino,

„Eu plec la manevre, după care mă liberez şi mă duc direct la bunica, în comuna Urecheşti din Rîmnicul-Sărat iar de acolo la Potângeni, moşioara mea, unde'ţi voiu aştepta hotărîrea".

„Silviu"

După ce o citi de două trei ori, cu o emoţiune pe care nu cuprinsul acesta rece i-o putea da, o strînse şi o puse bine în lădiţa ei, ca o relicvă pentru viitor a trecutului ei de iubire, pe care'l socotia în adevăr „trecut".

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

V.

Constanța,
1 August, 1898.

„Nu am mai pus mâna pe condeiu, dar azi simt nevoea aceasta... Marea mi-a umplut ființa cu imensitatea ei; imensitatea mi-a vorbit necontenit cu glas de valuri... Muzica lor o am în auz și foarte adeseaori caut să-i compar monotonia ritmică cu monotonia fără nici un ritm a chipului meu...

„A fost o noutate pentru mine, ceva neînchipuit de surprinzător când mi-am pierdut privirea în largul ei. Nu știam ce să zic, nu puteam să'mi esprim admirațiunea în care iera nu știu ce teamă prea neliniștitoare.

„M'am apropiat de țărm cu sfială neînțeleasă și când m'am uitat la rîndul întîi de valuri, am făcut doi, trei pași înnapoi, supt impresiunea ciudată că veniau să mă prindă.

„Acest rînd s'a retras poleind par'că nisipul, și s'a retras par'că fiindcă a văzut că m'am temut. Dar alt rînd veni, mai dârz, mai umflat, încărunțit par'că de sforțarea de-a ajunge până la țărm spre a'l năpădi.

Și s'a retras și acesta ca să facă loc altuia, — continuă frământare de suprafață a imensului volum de apă ce'și măsoară adâncul cu liniștea.

„Câteva zile nu și-a schimbat înfățișarea: aceleași nuanțe variând între verdele ca smaragdul și albastrul safirului, după poziținea soarelui față cu mișcarea pămînului după distanța dela care o priviam.

„Dar într'o dimineață m'am deșteptat mai de vreme ca de obiceiu, aproape speriat de un mare sgomot supt fereastra odăiei mele... Când m'am uitat afară, zarea îndepărtată mi se ivi întunecoasă iar de stîncile, nu prea mari ale țărmului, din josul otelului, se isbiau valuri mari ce se sfărîmau în stropi și cădeau cu sgomot, și se depărtau cu necaz par'că spre a se întoarce furioase. În larg se deosebiau destul de bine valurile răsvrătite, ca niște monștri marini cu spinări albe, în luptă par'că unii cu alții, gonindu-se în spre țărm... Straşnic mă impresionă asemenea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/md/(1901-1932)

puternică învălurare îndreptată par'că să ia cu asalt pămîntul.

„Aţintiam de câteva minute zarea, când privirea mi-o atrase ceva ce ieşia din valuri, ceva ce iera în oscilare, ceva ce se făcea nevăzut ca să se iviască iarăş.

„Ne-putînd să lămuresc ce putea fi acel punct care nu părea că'şi schimbă poziţiunea, m'am grăbit să mă cobor şi să mă duc pe ţărm...

„Numai aci mă impresionă adânc măreţia răzvrătirii uriaşei întinderi de ape, într'un sgomot care te asurzia, într'o mişcare ce te uimia, ameţindu-te, c'o înfăţişare de supremă mânie care o învineţia, înspumând-o.

„Dacă, liniştită, mă fermeca supt ploaia razelor de soare şi mă pierdea în acea lume de gânduri pe care o urzeşte infinitul, — acum, turburată şi amenin ţătoare, avea frumuseţea elementului care distruge şi e măreţ în desfăşurarea forţei lui. Spaima te poate face să nu'l admiri; conştiinţa că nu te afli în primejdie îţi poate lăsa neatinsă facultatea de a simţi şi de-a admira.

„Privirea mea găsi în zarea învolburată punctul de mai adineauri şi nu'l mai părăsi: iera acum mai mare, mai precis; propriu zis nu mai semăna a punct, fiindcă luase anume înfăţişare. Aruncându-mi în port o repede uitătură, forma vaselor ce se legănau ori se săltau pe vânturile mai puţin mânioase, îmi lămuri forma fostului punct îndepărtat: iera desigur un vapor cu care valurile-dealuri se jucau cum s'ar fi jucat cu o coajă de nucă.

„Vîntul îşi repezia din când în când suflarea cu câte-un şuer care voia să ia în ris sgomotul valurilor... Marea îi răspundea după câte-o clipă, două, ridicându-i în faţă valuri ce veniau să înghiţă ţărmul... Ţărmul, mai nalt, ici colea păzit de câte-o stîncă, li se împotrivia. Ele îl împroşcau cu câte-o coloană ce se pulveriza par'că şi'n cădere îşi tîra pe stânci urma sfidării: spuma.

„Da, iera un vapor, fostul punct. Acum i se vedea bine forma care se închina, ca un bigot la toate icoanele, tuturor valurilor ce-i ţineau calea... Iera un vapor care venia de prin cine ştie ce depărtări, spre a lega prin interese omeneşti ţara aceasta cu alte ţări. Lucru croit şi întocmit de mâini omeneşti, pe ape mergînd şi dus de apa prefăcută în aburi fierbinţi, se ridică în rînduiala forţelor naturii, până

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcr1901-1932

la talia unui erou însufleţit prin lupta cu vîntul ce se face furtună ca să'l frîngă, cu valurile ce se fac prăpastie ca să'l înghită.

„Ce să zic de marinarii cari în chip conştient îşi pun viaţa în pericol pentru a-i scăpa pe alţii? Ce să zic de marinarii cari în chip conştient îşi pun viaţa în primejdia nimicirii, la fie-ce frămîntare pe care aerul o pricinueşte? Desigur că sunt eroii obscuri ai tuturor vremilor, mai eroi decât minerii, mai eroi decât soldaţii, căci ei îşi iubesc până la adorare această Mare ce le este vrăjmaşă şi tot odată prietenă, după cum mi-a povestit un matelot, plin de însufleţirea cea mai vie.

„Eată'l, în sfîrşit, că se apropie, eroul cu pânze strînse, la unul din catartele căruia filfîie un steag.

„Intră în port. Intrecea cu mult mărimea vaselor ce vin de obiceiu la Constanţa. Are călători cari debarcă; are în pântecele lui mărfuri ce vor fi debarcate. Se aude lămurit comanda, desigur a căpitanului, cu şapcă albă şi cu haine albe, în o limbă pe care n'o înţeleg... Nu m'am informat de unde vine, de ce naţionalitate e, ce aduce; acestea nu mă interesează, ca tot ce se atinge prea de aproape de treburi omeneşti.

„M'a interesat şi mi-a făcut impresie nota nouă ce punea vasul pe întinderea în frămîntare, lupta lui cu valurile şi pe urmă, în port, forma lui anume, aş putea zice frumuseţea lui particulară şi întru cîtva impunătoare. Părea că'mi aduce parfumul multor ţări necunoscute pe unde trecuse, cu care'mi aţîţa dorul de călătorie în lumea largă, pline de poezia unor frumuseţi ce ţin de feerie.

„Mi se închipuia, în aerul din jurul lui, munţi cu mult mai înnalţi decât aceia pe cari îi văzusem până acum în ţara mea, desfăşurări de privelişti şi de vegetaţiuni pline de splendoare în o lumină şi 'n o atmosferă care dă ochilor şi sensibilităţii maximum de armonie estetică şi de mulţămirea de-a trăi în asemenea mediu.

„Numai înfăţişări de acestea caută sufletul meu însetat după armonie de colori, după suma de nepotriviri individuale dintre lucruri care întocmeşte totuşi cel mai neaşteptat şi cel mai plăcut întreg armonic.

*

„In domeniul Botanicei nu sunt prea înnaintat pe aci; am găsit totuşi câteva mici plante şi flori interesante, al

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdri1901-1932

cărora loc în colecţiunea mea iera notat fără să le fi avut încă...

„De altfel, judeţul Constanţa nu are o floră de luat în seamă; iar în afară de Mare nu are nici o priveliştе prin care Natura să'ţi vorbiască sufletului...

„Dunărea la Cerna-Vodă m'a impresionat foarte puţin; oraşul, o adunătură de case fără nici o expresiune. Săpăturile dela Adam-Clisi mi-au arătat urme ale unei civilizaţiuni care s'a sprijinit pe arme, pe forţa brutală, spre a stăpâni o întreagă lume şi care a lăsat puţine urme de stăpânire morală.

„De altfel, moralitatea, — acea ridicare a fiinţei omeneşti prin cultură serioasă şi prin educaţiune întemeiată pe fapte morale, — lipseşte tuturor Neamurilor, după cum rezultă din istoria lor, ceea ce dovedeşte că instinctele stării de sălbătăcie primitivă, apasă asupra tuturor mijloacelor de construire sufletească...

„Ar trebui, pentru asemenea moştenire de care nu vrea sau nu poate să se scuture, să urăsc pe om; îmi este numai indiferent, rău părîndu'mi că sunt om şi eu, că nu sunt plantă, copac, stîncă, spre a fi parte dintr'un frumos ce mi se pare etern".

*

31 August, seara.

„Azi-dimineaţă m'am întors.

„Judeţul Tulcea are înfăţişări variate.

„E *Văleanul* care de pe şesuri îşi aruncă privirea peste întinderi de ape ce sunt lacuri, oglinzi în care soarele îşi străvede razele dacă nu'şi poate străvedea chipul de flăcări; este *Deleanul*, care fură muntelui multe din priveliştile lui înalte, acoperite cu verdeaţa pajiştelor sau cu verdele de multe nuanţe ale codrilor; e *Ţărmureanul*, care ascultă neîncetatul glas ritmic al Mării, îşi înmoaie în valuri de smaragd malurile şi „plajele" şi aruncă în gâtlejul ei fără fund marele balaur Dunărea, lung de sute şi sute de chilometri...

„Mi-a plăcut această întreită a lui înfăţişare de regiune interesantă ce respiră prin doi plămâni: Sulina şi Măcinul: prin unul aerul imensităţii care nu cunoaşte stavile, prin altul aerul pe care'l aduce Dunărea ce trece printre stavilele atâtor neamuri, obiceiuri şi concurenţe..

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

„Flora mi-a fost mai darnică: am găsit varietăţi ale unor flori pe care le aveam în text şi în herbariu şi am stat de vorbă cu ele spre a le cunoaşte caracterul şi fineţea.

„N'am întîlnit măreţia ţinuturilor sălbatece, de cari omul se depărtează spre a'şi pune mai la îndemână mijloacele de traiu lesnicios. Am întâlnit însă acea succesiune de înălţimi mijlocii şi de văi largi, de păduri, de vale şi de codri de deal, cari, dacă nu te adîncesc în admiraţiune, fac să'ţi răsară zîmbetul intern al unei mulţămiri liniştite.

„Învăluite în nu ştiu ce taină care te lasă gânditor mi s'au înfăţişat bălţile d'asupra ţărmurilor cărora se apleacă şi par'că plâng sălcii pletoase de-un verde nedefinit. In unele locuri sălciile fiind dese par adevărate bolţi pe supt care bărcile pescarilor alunecă şi mai tainic.

„Faţa acestor ape e încremenită ca faţa mea... cu singura deosebire că vîntul o încreţeşte pe-a lor.

„Când nu te-aştepţi, vezi săltându-se într'o mişcare de-o clipă câte-un peşte ce se închipue enorm.

„M'a interesat pescuirea ca mişcare şi ca meşteşug, dar mi-a dat nota neomeniei omeneşti de-a supune chinului asfixierii atâtea făpturi ale apelor... Mă uitam cum se sbat, în mediu ce le este fatal, deschizînd cu disperare gurile, bătînd din clapele urechilor, sărind şi svîrcolindu-se până ce rămăneau în nemişcare.. fiera suferinţă în asemenea luptă dintre viaţă şi moarte, deşi, — ciudat contrast, — soarele făcea să sclipiască solzii feluriţi ai trupurilor lor. Par'că le-ar fi compensat suferinţa cu aureola unui sfîrşit... să-i zicem: „glorios".

„N'ar fi oare cu putinţă transportul lor până la pieţele de desfacere, în vase unde ei să fie tot în elementul lor? m'am întrebat în primul moment al milei.

„Când am stat să judec, am văzut că din punctul de vedere al sănătăţiii... stomacurilor ce-i vor mistui, transportul în apă e un câştig pentru consumatori şi o împuţinare a câştigului pentru negustori... Din punctul de vedere al suferinţii ce-aduce moartea, peştii nu se folosesc de nici o scutire: mor pe ţărmul bălţilor ori lângă taraba negustorilor din pieţele oraşelor, suferinţa e aceiaşi, — neomenia rămâne neschimbată...

Priveliştea morţei lor mi-a adăogat la scârba pentru oameni o doză nouă... dar nu m'a împiedecat să mănânc

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/md/(1901-1932)

crap la proţap şi ciorbă de plevuşcă şi să le găsesc delicioase....

„Intre filosofia umanitaristă şi foamea egoistă, nu e punte de trecere: firea impune sacrificarea celei dintîi în interesul imediat al celeilalte...

„Isaccea şi Tulcea, lipsite de caracterul unor adevărate oraşe sau orăşele civilizate, mi-au sugerat comparaţiunea cu nişte guri de lipitori înfipte în vîna Dunărei..

„Sulina cel puţin, deşi strînsă şi grămădită pe-o limbă de ţărm între Dunăre şi baltă, se simte ca staţiune de legătură, ca loc de repaos pentru mulţimea vaselor, ca loc de mişcare şi de veselie pentru comercianţi şi pentru mateloţi..

„Ce interesantă observaţiune apoi de făcut în privinţa a două forţe ce se ating, una împinsă de însăşi volumul ei să se verse, cealaltă menită să absoarbă şi totuşi opunînd rezistenţă împotriva puterii de năvălire... La linia de vărsare, apa Mării îşi pierde limpezimea: Dunărea izbuteşte să-i impue pe o mică distanţă turbureala ei asemănată vinului-nou, şi pe această distanţă valurile se potolesc de-o parte şi de alta iar locul are înfăţişare de lac, de suspendare de ostilităţi. Numai cînd furtuna suflă din largul Mării, aceasta nu mai ţine seamă de împăcăciune şi îşi trimite valurile furioase pînă în gura Dunării în care îi apasă turbureala, sărîndu-i-o.

„Pe cît ador de mult liniştea în adîncul munţilor, pe atît îmi place sgomotul acestor localităţi unde se ciocnesc interesele, fiindcă îmi caracterisează şi mai bine pe oameni. E, cel puţin, o experienţă care nu mă costă materialiceşte.

*

„M'am întors în Bucureşti fără să simt nici un interes pentru oraşul acesta... .

„Chiriaşul caselor mele părinteşti mi-a dat adineauri o scrisoare care m'a mirat mult prin cuprinsul ei.

„O transcriu aci, fiindcă este cu putinţă să o zăpăcesc.

Montreal (Canada)
15 Iunie 1898.

„Dragă Iancule,

„Nu mai înţeleg îndelunga ta tăcere, nu cu lunile dar cu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

anii... E adevărat că şi eu am tăcut ani întregi, dar am fost silit s'o fac: trebuia să încep o muncă nouă într'o lume nouă; trebuia să uit o suferinţă, să'mi creez alt suflet, să pot fi numai tatăl Adinei, căreea să-i pot închipui o avere pentru viitor.

„Îndată ce-am fost sigur de înfăptuirea aceasta, ţi-am scris, ţi-am desvăluit tot sufletul cel nou închinat numai muncii şi mulţămirii că agonisesc bine. Ţi-am cerut veşti despre Adina mea dragă, te-am rugat să-i spui că trăiesc şi să'mi trimiţi portretul ei. Nu mă îndoesc că fiica mea e fericită în casa ta, lângă copiii tăi, — dacă mai ai alţii pe lângă Grigore.

„Te-am mai rugat să'mi spui dacă ai nevoe de bani...

„Nici un răspuns în aceşti doi ani de când îţi scriu mereu. Ce să'mi închipuiesc? Sunt foarte îngrijat şi e natural: de viaţa ta, de buna ta stare depinde starea copilei mele.

„Răspunde: eşti în nevoe? La moment trimit, telegrafic, orice sumă ţi-ar trebui. Dar răspunde, chiar telegrafic, pe adresa:

„*Ferme Crécy & Mirothan, Montréal, Canada.*

„Ferma mea şi a asociatului meu francezul René Crécy a ajuns la mare propăşire. Ar fi prea mult de scris spre a'ţi amănunţi cum am făcut. Câte ceva tot ţi-am spus în scrisorile precedente.

„Când ne vom vedea, voiu povesti tot: sunt hotărît să viu în 1901, cel mai târziu în 1902, prin Octombre să'mi iau pe Adina.

„Voiu să'mi trec vieaţa în această lume nouă deosebită de-a noastră şi să dau altă patrie copilei mele, în atmosfera de-o moralitate sănătoasă a societăţii de-aci: ard de dorul s'o văd fericită în bogăţia ce-i pregătesc, în lumea aceasta plină de bune însuşiri...

„Te îmbrăţişez bunul şi dragul meu prieten, „*Papaion*“ al Adinei mele; — o sărut dulce şi cu lacrimi de dor pe Adinuţa mea, desigur feticâ mare acum; salutări frăţeşti familiei tale.

„Scrie, răspunde... te rog, te rog, lancule dragă.

„Al tău pururea îndurerat,
„Andrei Miroteanu“

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

„Am stat mult şi m'am gândit la înţelesul acestei scrisori: cineva pe care nu'l cunosc şi de care nu am auzit, se află la Montréal în Canada, în America de Nord. Acest cineva a fost în Bucureşti cândva şi prieten cu tata... Adina e fiica lui...

„Adina are dar pe tată-său în viaţă... Trebue să-i duc ei scrisoarea, ca să răspundă ea lui tată-său... dacă tata nu mai trăieşte.

Domnul acela a scris de mai multe ori lui tata... tot în timpul de când el nu se mai află în viaţă: cum de n'am primit eu, cel puţin, scrisorile, aşa cum o primesc pe aceasta?

„Adina va fi bogată: atât mai bine pentru dînsa. O va lua tată-său, desigur mai degrabă decât în 1901 sau 1902 când ea îi va scri cum este şi unde este.

„Aceasta nu mă impresionează în nici un fel.

„Dacă ar fi în vr'o primejdie, cred că, fără să'mi bată inima mai tare, aş intra în vreo luptă ca s'o apăr, eventual s'o scap.

„Că se va duce, că nu aş mai vedea-o, nu simt părere de rău; zic că e bine fiindcă va fi cu avere şi că va trăi între oameni lăudaţi de tatăl ei.

„Oricât să fie de lăudaţi, oamenii rămân oameni şi nu'mi inspiră nici o simpatie...

„Dar cu prilejul acesta îmi vine să'mi pun o întrebare:

„Ce-ar fi fost dacă nu aveam de fel avere, dată fiind natura mea şi mai ales înfăţişarea mea?

„După câteva minute de gândire am ajuns la singura încheere cu putinţă; după cum şi pe un animal de rînd îl atrage instinctiv *ceva* la care *trebue* să ajungă, m'ar fi atras şi pe mine Natura Mare, indiferent de munca ce aş fi fost silit să fac ca să pot trăi...

„Mi-am adus aminte de ceea ce-a făcut Siviu, căruia îi plăcea plugăria: a fugit de carte, de familie şi s'a tocmit slugă, ca să facă plugărie...

„Aş fi făcut la fel, numai să am libertatea de-a fi în atingere cu frumuseţile Naturii. Ca şi acum, ele ar fi fost lumea mea, iar munca şi cei din jurul meu, un bine şi un rău trebuincios...

„E târziu. Simt trebuinţa să dorm... Ce linişte în partea aceasta de oraş... Aud freamăt: nucul, desigur... E vînt...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
jurnalvstafransilvania.ro/mdrr1901-1932

„Mâine mă voiu duce la Azilul Elena-Doamna unde n'am fost încă... şi voiu duce Adinei scrisoarea".

*

29 Septembrie 1898.

„Un nume: *Sinaia*, auzit în ziua întîia a acestei luni m'a făcut să şi las Bucureştii în dup'ameaza aceleiaş zile.

„Şi de-atunci cutreer valea aceasta a Prahovei, în adevăr minunată, nu prin ceea ce-au făcut şi ţintesc să mai facă oamenii dintr'însa, dar prin impunătoare frumuseţi în faţa cărora te pierzi de uimire.

„Numele unui munte, numele unei văi, al unei ape repezi din izvor tainic nu are nici o însemnătate pentru mine.

„Înfăţişarea unui munte, când îl văd de mai de departe ori de-aproape, privelişte pe care o desfăşoară în jurul meu când am izbutit să mă urc pe vreo culme a lui, determină în fiinţa mea intelectuală impresiuni a cărora însemnătate niciodată nu pot s'o măsor.

„Am ajuns într'un amurg la o stînă. Bacii când m'au văzut băeţandru cum sunt, au socotit că m'am rătăcit. Le-am spus cum umblu singurătăţile. S'au uitat la mine cam miraţi şi m'au întrebat dacă nu mi-era frică de fiare. Le-am spus că frică mi e numai de oameni cari pot fi răi, de cari nu te poţi feri ca de fiare. S'au uitat unul la altul, au prins a zimbi şi mi-au zis să măiu la stînă. Am mâncat la masa lor brânză, lapte şi jumări c'o mămăligă cum nu mâncasem vreodată mai bună.

„M'au învelit într'o ghebă de-a lor fiindcă am vrut să dorm afară pe-un maldăr de fân.

„Iar când s'au astîmpărat oameni şi câini, oi şi măgari, mai frumoasă noapte decât aceea, nu am trecut: niciodată stelele nu mi-au părut mai fără număr şi mai sclipitoare, culcat pe spate cu braţele aduse pe după gât, respirând din adîncul de de-asupra până în adîncul plămânilor mei aerul curat rece, dătător de viaţă, în care se furişă un miros de iarbă umedă şi de fân uscat, — luam rînd pe rînd la privit stelele cele mai mari, cu lumină liniştită revărsată în raze, cu lumină viu scânteetoare care pâlpâia...

„Şi se înfiripa în mine un tainic îmbold care se făcea dor ce întraripează nu numai gândul dar şi fiinţa materială,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/index1901-1932

de-a mă putea avînta în imensitate dintr'odată şi de-a mă pierde între acele lumi de foc şi de lumină.

„Oricât stau acum şi chem amintirea impresiunilor şi a gândurilor din acele clipe fugătoare, nu pot reda adîncimea lor, nu pot şti mulţimea lor. Desigur însă că unele decurgînd din altele sau împerechindu-se, întocmiau plăcerea de-a trăi a fiinţii mele, din asemenea atingere cu infinitul.

„In întunecimea care, de jos, de jur împrejur, mergea către limpezimea de sus mai subţiindu-se în apropierea stelelor, începu să se facă din ce în ce mai simţită o uşoară împrăştiere de lumină, ca din răsfrângerea de departe a cine ştie cărui astru cunoscut înnălţimilor.

„Privirea mea adîncită în ele o prinse numai decât şi instinctiv căută să se întoarcă spre partea de unde se înfiripa. Un vîrf de munte primia tocmai atunci pe placa unei stînci netede o rază, — un zîmbet.

„Aşteptaiu cu înfiorare caldă...

„Treptat-treptat codrul, care făcea guler vîrfului şi se cobora ca o mantie pe umerii muntelui acoperind tot trupul, începu să'şi pue poleiu auriu pe coloarea sumbră a vestmîntului umed de rouă.

„Luna mai mică de jumătate miji printre nişte brazi ce împungeau cerul de pe coama întinsă a altui munte, şi săltându-se par'că de pe vîrful unuia din ei, se arătă şi îşi lăsă privirea toată asupra platoului pe care dormia stîna.

„Fiecărui munte i se încondeiă forma şi i se puse în vază linia despărţitoare a codrului de codrul vecin şi individualitatea puternică a câte unui brad care, de pe câte-o culme, părea că păzeşte ori comandă celorlalţi.

„O pasăre, avu o ciripire par'că de vis, par'că de mirare, într'o clipă de somn întrerupt când cu ochi somnoroşi văzu lumină.

„Auzul meu fin prinse ca un fior de freamăt, iar peste obrajii mei trecu o bănuială de adicre.

„Oile îngrămădite una în alta cu capul plecat ori sprijinit pe grumazii lânoşi ai vecinei, dormiau cari în picioare, cari culcate.

„Aveau ele oare visuri?

„Ciudat amestec de negru, de alb, de brumăriu, în bătaia lunei!

Muzeul Digital al Românului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901 1932

„Ridicat pe jumătate, în căldura blănii, nu mă mai îndestulam privind tăcuta priveliște de noapte.

„Somnul nu'mi mai îngreuia genele; oboseala nu mă mai pândia.

„Și așa am așteptat înțânatul zilei cu noaptea după ce luna făcuse drumul dela un munte la altul și se coborîse după brădetul acestuia.

„Vedeam cum se subția întunericul de de-asupra zării Răsăritului și cum ceva alburiu se lămuria din ce în ce de-alungul, în timp ce câteva stele, mai mărite fiindcă păreau mai apropiate de pământ, străluciau cu mai multă vioiciune, deși lumina lor iera mai puțin aurie.

„Una mai ales una, mai mare decât toate, părea ochiul imensității anume deschis asupra acestui colț de lume muntos, des clipind din gene de aur...

„Cu cât alburiul din Răsărit își pierdea din turbureală și se întindea mai mult pe boltă, stelele mici se afundau în adîncuri, de-abia mai zărindu-se, iar celor mari li se ștergea aurul suflat și le rămânea argintul, cu care să se facă nevăzute apoi, și ele, din fața luminii zilei ce începea.

„Pe când o ușoară roșeață se strecura în zarea înnălbită, mișcarea deșteptării se simți în cuprinsul în care nu se scăpaseră încă ungherele de umbra întunecimii. Telincele dela gâtul berbecilor dădură semnalul căruia răspunse căscatul bacilor, urmat de o tremurătură generală a blănilor albe, brumării și negre... Bacii se ivirâ întinzîndu'și brațele, mai lungi par'că; fiecare cap de oae se deslipi din blana vecinei și din chiar acest moment al deșteptării fiecare gură începu instinctiv să caute în preajmă un fir de iarbă ori de fân.

„De-aproape de locul unde 'mi iera cuibul încă, se ridică un băețandru, mai-mai de vîrsta mea, căruia fără voe îi luaem seama în ajun.

„Îl văd că vine la mine, pe umăr c'un cojocel foarte curat peste un fel de vestă de lână sură împletită.

— Bună dimineața, domnule, îmi zise, zîmbind. El putea să zîmbiască. Mai n'ai închis ochii. Eaca așa fac eu când e câte-o noapte d'astea. Bunghesc ochii la cer, la stele, la pustia de lună și nu'mi vine să dorm. Par'că mă trage cerul la el, zău așa... și nu mai pot de nuștiu ce dor, de nu știu ce jale fără lacrimi. Și mă ajunge câte-un dor de

revistatransilvania.ro/md/1901-1932

ducă uneori, caca aşa, unde-oiu vedea cu ochii, numai să nu stau locului, numai să mai văd şi alte locuri de pe lumea asta a lui Dumnezeu. E-hei!

„Uimit îi ascultam vorba în care se desfăşura un suflet ca al meu, în mai puţin cunoştinţele pe cari le aveam eu.

— Uite ce, domnule, urmă băiatul, dumneata umbli mult şi te-apucă ploaia, şi te-apucă noaptea pe unde nemereşti. la cojocelu' ăsta... Ţi'l dăruiesc...

Mă gândiiu o clipă: cojocelul putea să'mi fie de folos. Cum să'l iau însă în dar?

— „Iţi dau douăzeci de lei pe cojocul dumitale, îi ziseiu scurt.

— „Domnule, n'aveam nevoe de el şi maica mi l'a dat; n'am vrut să-i fac supărare şi l'am luat... Cum l'am luat aşa mă'ndeamnă inima să'l dau.

„Văzuiu în ochii lui atâta părere de rău fiindcă nu-i primiam darul, încât mi-am zis că nu iera bine să'l jignesc.

— „Bine; îl primesc şi'ţi mulţămesc, i-am răspuns...

— „la'l şi să'l porţi sănătos. Când ţi-o fi cald, să'l anini de băţul dumitale şi să'l duci la umăr. la ceareă'l.

„Imi ajută să mă îmbrac cu el şi pe urmă numai ce'l aud că îmi zice:

— „Fost-ai la Peştera unde-i schit?

— „Nu...

— „Păi nu-i prea departe de-aci. Doamne, ce mândreţe de locuri! Dacă vrei, te duc păn'acolo.

— „Haidem

— „Sat nu e în drum: ia merinde deia baci.

„Zis şi făcut.

— „Domnule, dumneata eşti din ăi scumpi la vorbă, îl aud că'mi zice la un început de urcuş. Să ştii că'ţi sunt ca umbra... Nu mă pierde din ochi: sunt umbră care merg nainte. Incolo, priveşte şi fii ca singur...

Băiatul ăsta îmi înţelegea firea. Dacă putea să zîmbiască, să rîdă, să'şi lumineze chipul, îi plăcea presemne şi lui singurătatea pe care să n'o turbure vorbă deşartă.

„Pentru întîia oară un om mă făcea să mă uit la el cu oarecare interes.

„Mă stînjinia însă ceva în această plimbare: nu puteam să'mi dau priveliştilor tot gândul fiindcă observam pe tovarăşul meu de drum: se opria în câte un loc de unde

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

privirea întîlnia ceva nou pe neașteptate și sprijinit pe ghioaga ciobănească, rămânea pironit locului și numai ochi spre a'și ospăta sufletul cu frumusețea ce i se desvăluia.

„Negreșit iera alt eu al meu și ceva nou și neobișnuit până acum în firea mea, se produse: înfrățirea sufletească cu acest necunoscut până ieri, cu acest băiețandru care arăta de aceeași vîrstă cu mine.

„Dacă el nu avea cuitura mea, avea mai mult decât mine: dărnicia care purcedea, cred, din altfel de organizațiune sufletească decât a mea.

„Dacă totuși nu purcedea dintr'o datorie a dragostei de aproapele, ca doctrină, — putea să i-o fi dictat simpatia pentru unul ce se potrivia la apucături cu el: oare nu asemenea potrivire începea să se nască și în mine, lipsitul de orice simțimînt pentru om?

„După vr'un ceas încă de drum, îl văzuiu că se oprește din nou și că înfigîndu'și căutătura în jos, rămase nemișcat.

„De unde ieram, nu puteam să'mi dau seama dece atitudinea aceasta?

„Cu cât mă apropiam de dînsul aveam sensațiunea unei lărgiri de zare, a unui curent de aer mai proaspăt și de lumină mai vie.

„Când am ajuns la înălțimea la care se oprise, în dreptul lui, el nu se mișca, par'că nu mi-ar fi auzit pașii ori suflarea îngreuiată, apăsată de urcușul greu.

„Fără rostire de cuvînt, am rămas înmărmurit: o vale foarte mare, la adîncime ce ameția par'că, între munți măreți luminați de soare... Panglica ușor scînteietoare a unei ape iera trasă, după cum se părea de unde ne aflam, prin mijlocul văiei și ne pieria din ochi după o cotitură.

„Panglica aceasta ieșia par'că dela poalele muntelui celui nalt ce sta față în față cu acela pe coama căruia ieram.

„Ne uitam ca într'un imens găvan al căruia fund ar fi fost zugrăvit cu verde de câteva nuanțe peste care s'ar fi împrăștiat praf de aur.

„La un moment, avuiu impresiunea că sunt cu aripi și viziunea că mă cobor în sbor lin în acel adînc însorit, unde părea să fie altă vieață...

„Mă simțiiu sguduit și priviiu în juru'mi: băețandrul îmi înfipsese mâna pe umăr și mă trăgea înnapoi...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/md/1901-1932

— „De nu prindeam de veste, te duceai de-a tăvălucu' până jos...

„Par'că mă deşteptasem brusc dintr'un somn delicios · am înţeles numai decât însă situaţiunea. Ca să privesc, cât mai fermecat adîncul, înaintasem prea mult pe priporul de pe care m'aş fi rostogolit.

— „Acuma să ne odihnim niţel, domnule, şi să luăm câte-o îmbucătură; pe urmă o apucăm la vale şi, să ştii: coborîşul e mai povară ca urcuşul... E-hei? da ce mândreţe, Doamne!

„Îl priviam ascultându'l: chipul îi iera luminos! în ochii lui licăriau flacările unei însufleţiri adînci şi pline de gândire...

„In acele clipe simţiam că'mi iera superior prin expresiune şi poate prin ceva lăuntric ce'mi lipsia mie.

„Gustarăm puţină urdă cu mămăligă... In timpul gustării ochii lui tot plini de licărire îşi plimbau privirile în zări Ceva nou se petrecea în fiinţa lui: îmi făcea impresiunea că mintea lui lucra, fiind că-i prindeam par'că de pe chip o tensiune intelectuală...

„In adevăr, după ce făcu la loc legătura cu merindele şi după ce bău din o tigvă apă, se aşeză lungit într'o rînă şi începu să zică în chip de cântec:

„Foae verde siminoc
Am o mândră într'un loc
Şi sunt ochii mândrei mele
Zi şi noapte, numai stele,
Ziua, noaptea luminoase
De dragoste bucuroase;
Şi mai am livezi, ogor:
Mândra e soarele lor..."

E-he-hei!... oftă el, dându'şi cu palma peste căciulă. Cu ochii desmierdători se uită la mine şi rosti:

— „Eaca aşa, domnule, îmi vine de ticluesc vorbe de-astea şi le fac cântec... Dac'aş şti să scriu, mai că le-aş scri... Oricum, tot le ţiu minte şi când nu ticluesc altele, le cânt p'ale de le ţin minte...

„Mă impresionă lucrul. Invăţasem despre poezia poporală, ştiam că sunt poeţi al cărora nume nu se cunoaşte niciodată, dar ale cărora poezii, fie că tot ei le şi cântă ori că le dă cântec alţii, rămân în popor şi întocmesc comoara lui

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de simţiri, din care, două sunt cele mai de seamă: dragostea şi jalea.

„Să fi întîlnit în carne şi în oase asemenea poet? Nu mă puteam îndoi. Citisem că poeţii sunt generoşi. Dovadă de generozitatea lui avusesem Dovadă avusesem de munca tainică a minţii lui şi aveam acuma de rezultatul acestei munci.

— Şi ţii minte multe? l'am întrebat.

— „Câte-am închipuit, toate'mi sunt în cap.... Uite-aşa, mă uit în zări... şi par'că de-acolo prind vorbele... Pe unele numai cât le spuneam în sat ori bacilor, pe altele le şi făceam cântec... De! ştiu eu cum şi dece? Par'c'aş secera, par'c'aş cosi... şi aş aduna bob cu bob, fir lângă fir...

„Se ridică de odată şi'mi zise:

— „Ci hai, că avem drum de făcut cu coborîşul priporului...

„Şi începurăm, pe-o cărărue pietroasă pe care cam aluneca piciorul, să ne ţinem cumpăna spre vale, — vorba lui.

„Ieram aproape de îmbucătura potecii în cotitura care se împreună cu valea supt o stîncă.

— „Domnule, îl auz că'mi zice, oprindu-se. Răsuflă niţel, că nu eşti deprins ca mine cu coclaurile...

Ne aşezarăm pe-o ridicătură a marginii locului, plină de iarbă, în bătaia soarelui.

— „Dumneata umbli ţara'n lung şi'n lat, cum dau eu cu gândul, îmi zise apoi. Ce bine faci! Asta e viaţă: să cutreeri, să vezi, să te pierzi par'că în pustiuri pline de mândreţe, să uiţi că eşti, cum te chiamă şi de unde vii, şi unde te duci... Când m'apucă doru' de vînturat codrii şi văile, nu mă ţin pe loc nici plânsu' mamei că-i văduvă, nici ochii din două viorele ai fetei lui Zăoală... Eaca, ieram acuma, de-o lună, la stînă şi pentru o îmbucătură făceam bacilor câte-o trebşoară, când supt seară, când demânecate. Încolo, câte înfundături, atâtea gânduri şi eu printre ele cu cântecu'n gură şi galeş la uităturâ.

Tăcu pentru câteva clipe, cu ochii luaţi par'că pe urma unui norişor alb care aluneca pe albastrul cerului, apoi, de odată, aţintindu-mă lung îmi rosti:

— „Ştii ce una, domnule? Ia-mă cu dumneata. Ţi-oiu fi slugă, ţi-oiu fi tovarăş pe drum şi acasă. Te-oiu ghici când îi vrea vorbă, te-oiu pricepe când îi vrea tăcere; ţi-oi fi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/md/1901-1932

umbra, — că de umbră nici nu se sfieşte nici nu se împiedecă omu'... Vorba e, să umblăm lumea... iar eu să fac ce nu poţi dumneata face... Dacă te prinzi bucuros... eaca, o să fii darnic cu mare bucurie unui suflet de român care par'că nu-i ca mulţi alţii.

„Nuştiu ce m'a înfiorat în acele clipe, nuştiu ce mi s'a ivit înaintea ochilor pentru viitor, dar i-am întins mâna brusc şi i-am zis:

— „Bine. Cum te chiamă?

— „Florea Mândricel din Breaza.

„Şi-am intrat în vale cu Florea: aveam un om al meu. Mă mai civilizasem sufleteşte".

— „Domnule, aud pe Florea: culcă-te că mâine'n zori plecăm...

„În această seară de 29 Septembrie suntem la mânăstirea Keia-Teleajen... şi mâine vom trece pe la Bratocea în Transilvania.

„Mă opresc dar aci"...

VI.

„Timpul e infinitul; infinitul nu poate trece. Noi trecem în acest infinit ce ne cuprinde ca pe nişte întîmplări proprii fiecărei planete.

„Mintea noastră a măsurat nu timpul care este necomensurabil, ci mişcările sistemului nostru planetar în timp, ale creşterii noastre în timp şi a statornicit *anii* iar închipuirea noastră este că aceşti *ani* trec în timpul care ar fi trecînd.

Fiind mereu moneda curentă cu care ne plătim o greşală, veche, să zicem dar: trei ani trecură. Suntem în 1901 la începutul lui Iulie.

Adina Miroteanu a terminat Şcoala Normală a Aziluiui Elena Doamna şi s'a întors la Mizil, — admirabil de frumoasă fată, prea serioasă poate, aproape melancolică.

De un adînc sentimentalism cu care înnobila acţiunile omeneşti, prin care idealiza vieaţa, referitor la sine fiind gata numai pentru hotărîte acţiuni morale, — privia în juru-i cu pază, cu luare aminte, cu singura intuiţiune a tot ce putea fi falsitate, lucru prejudiciabil, primejdie sau gând bun din fire bună.

Acesta iera fondul seriozităţii care făcea ca frumoasa ei

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

figură să pară rece. Melancolia din ochii ei albaştri nu iera efectul unei firi visătoare ci al hotărîrii de renunţare la dragostea ei pentru Silviu.

In aceşti trei ani de când Silviu plecase din Bucureşti de când se despărţise de familia Moţoiu, de când nu mai dăduse Viorichi nici un semn de viaţă, de când în timpul vacanţelor ea observase ascunsa mâhnire şi resemnarea dureroasă de asemenea ascunsă, a Viorichi, — inima ei hotărîse jertfa.

Cum ar fi putut ea lua pe Silviu care făcea pe Viorica să sufere ?...

Obsedată de gândul acesta lăsa spiritului ei de observaţiune să scape ce se petrecea în sufletul Viorichi cu privire la dînsa.

Dacă ar fi cunoscut adevărul, s'ar fi iscat în sufletul ei două furtuni deodată : a iubirii care nu voia să moară şi a revoltei împotriva acestui simţimînt care iera gata să primiască jertfa altei fiinţi.

Viorica plină de pătrunderea ei firească, însufleţită apoi de dragostea ei ca şi maternă pentru Adina, începuse a cerceta sufleteşte, după plecarea Adinei la şcoală, atât cauza indiferenţei ei faţă cu Silviu cât şi cauza că Silviu nu se mai arăta la Mizil.

Adunând anume şi anume observaţiuni cărora nu le dăduse la timp atenţiunea şi explicaţiunea ce s'ar fi cuvenit, ajunsese la singura cauză determinantă ; dragostea dintre Silviu şi Adina, de care amândoi îşi dăduseră seama când, departe amândoi de dînsa, se vedeau îndestul de des, la altă etate de cât cea de pân'atunci.

Negreşit că convingerea acestei întîmplări o făcu să sufere, însă nu i se înfăţişă ca monstruoasă, ca într'adins căutată şi mai ales din interes. Iera ceva firesc. La o etate când câte trei ierau încă îndestul de copii, ea şi Silviu gânguriseră ca paserile, în întîile zile ale primăverii, ciripiri de dragoste, din o prematură nevoe sufletească de duioşie, de mângâiere, de apropiere, între orfani.

Ea întuitiv deşi îşi dăduse seama de prea timpuria legătură şi i-o spusese de câteva ori lui Silviu, se lăsase în cele de pe urmă farmecului acestei duioşii.

In sufletul lui Silviu lucra însă o vrajă mai seducătoare : a

frumuseţei, a veseliei, a deşteptăciunii, — sclipitoare toate, — ale Adinei.

In sufletul copilei lucra de asemenea, fără ştirea ei, înrîurirea calităţilor lui Silviu, poate chiar din comparaţiunea cu Grigore, de care Adina s'ar fi putut mai degrabă alipi dacă el ar fi fost un Silviu.

Şi Viorica par'că văzu în fine cu ochii deşteptarea la realitate mai întîi a Adinei, ca fiică a ei sufletească: descoperirea că iubia pe Silviu ce iera al alteia, o înspăimîntă şi i dădu remuşcări. Desigur că, Silviu spunîndu-i iubirea lui şi propunîndu-i-se soţ, ea trebue să'l fi dojenit că o uita pe dînsa, cea rămasă la Mizil în credinţa iubirii şi a promisiunii lui.

Silviu, stăruind, — pe deplin depărtat de dînsa, — Adina atunci s'a închis în cetatea renunţării din eroic spirit de jertfă; însă renunţarea o costă, îi răpia veselie, mulţămire, şi Viorica înţelegea cu atât mai mult de ce Adina nu mai voia sa vorbiască de Silviu.

De câteva zile iera în braţele ei, mai mult decât oricând părinteşti: la etatea ei de douăzeci şi unul de ani pe douăzeci şi doi. Viorica se consideră ca fată bătrână, — şi cu sufletul iera în adevăr. Hotărîrea ei iera definitivă: să'şi închine viaţa bătrâneţelor tatălui ei din ce în ce mai pătimind de reumatism şi să caute să convingă pe Adina ei că dragostea ei de Silviu, departe de a fi vre un sacrificiu, iera firească şi că trebuia sfinţită prin căsătoria lor.

Amândouă fetele ierau singure în grădina plină de trandafiri şi de alte flori. Dimineaţa nu iera prea caldă, fiindcă plouase bine noaptea şi fiindcă nori mari treceau, repezi călători cari acoperiau din când în când soarele.

Se înfiinţase a doua şcoală primară de fete în Mizil, de o cam dată tip rural; în anul şcolar ce trecuse fuseseră numai şcolăriţe de clasa I-a; dela 15 August urmă să fie şi clasa a II-a, cu aceiaş învăţătoare. Suplinise în anul sfîrşit acum, Viorica; Tetoianu plecase la Bucureşti să stăruе pentru numirea Adinei, care, trebuia să facă stagiul de trei ani ca învăţătoare şi apoi, după un examen, să ia post de institutoare.

De acest lucru vorbiau amândouă şi Adina se însufleţi pentru vocaţiunea ce se simţia că are pentru cariera de profesoară.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Viorica, din ce în ce mai înrîurită, îi asculta expunerea temeinică a metodei pedagogice corectată de bunul ei simţ pedagogic, logic şi uşor de aplicat, destul să fi avut răbdare şi stăruinţă „blândeţă şi îngăduinţă". Aceste însuşiri trebue să le aibă cu orice preţ profesorul, dela prima treaptă până la cea mai de sus a învăţămîntului. Omul trebue totdeauna tratat, în şcoală, ca un bolnav de ceva, ce'şi face convalescenţa: pe lângă instrucţiune care e medicamentul, se impune educaţiunea care e hrana substanţială. Nu-i dai hrana? îl scoţi din şcoală vindecat de boala lui, însă îl scoţi firav, fără putere de rezistenţă împotriva altor boale ale mediului social, mai ales fără prevedere, care, foarte adese ori immunizează.

Cam acestea, în chip mai puţin ştiinţific le cugeta şi le spunea ca încheere Adina.

Florile deveniră mediu comparativ pentru cestiunea aceasta şi apoi trecură numai la felul lor de selecţiune şi de îngrijire.

Pe când se aflau în mijlocul trandafirilor atât de dulce mirositori, cineva bătu în poartă şi câinele Toncea, care însoţise pe Adina, alergă ca la el acasă, să latre.

Viorica dădu fuga după el şi descuiă poarta. Factorul se ivi întinzînd o scrisoare:

— Pentru boierul.

Viorica încuiă la loc şi se pregătia fără curiozitate să pună scrisoarea în buzunarul şorţului ei negru, când îi atrase luarea aminte numele ei par'că scris supt numele tatălui ei. Inima-i bătu, căci cine putea să adreseze tatălui ei o scrisoare, pentru dînsa, dacă nu... Silviu? Se înroşi tare când îi păru că-i cunoaşte mâna şi rămase locului emoţionată. Îi scria ei... Dece-i scria, când fusese vorba între ei să nu'şi mai scrie niciodată? Se întorcea oare la dînsa?

Par'că se simţi jignită la gândul acesta.

Se întorcea fiindcă'l refuzase Adina? In cazul acesta nu putea să-l ierte, fiindcă o lăsase.

Mai degrabă l'ar ierta dacă, depărtat odată de dînsa, ar fi consecvent cu dragostea de mai apoi a lui pentru Adina.

Trebuia dar să ştie, înainte de-a fi deschis scrisoarea, care iera adevărata stare a unuia faţă cu celalt.

De aceea veni de şezu lângă Adina, ţinînd între degete scrisoarea, cu scrisul spre sîn.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/md/1901-1932

— Drăguța mea, îi zise cu glasul ei părintesc, Silviu îmi scrie pe adresa tatii... Ce zici? S'o citesc eu ori tata?

Adina se înroși însă nu se turbură.

— O poți citi, așa cred eu, și pe urmă s'o arăți și lui nenea Tetoianu, îi răspunse cu liniște.

— Adino, înnainte de citire, vrei tu să'mi spui cu sinceritatea care e fondul firii tale, decе nu'mi mai vorbești defel de Silviu?...

Ea plecă ochii și se îngălbeni de data aceasta, iar lacrimile îi înțepară repede ochii: bătea ceasul cel mai critic al vieții sale.

— Dacă ai ajuns să mă întrebi de lucrul acesta, desigur că ți-ai închipuit adevărul, îi răspunse cu glas năbușit de mâhnire.

Și lacrimile adunate și oprite între gene, își începură curgerea înceată, liniștită, ca dintr'o durere ce-a istovit puterea sufletului.

Viorica o cuprinse în brațe, o sărută pasionat și-i zise cu blândețea dulce care pătrunde în inimă:

— Copilă ce ești! Să suferi tu atât de mult în cât să'ți pierzi dulcea veselie care te făcea și mai drăgălașă! Să'ți schimbi tu firea sentimentală care e viața ta chiar.— și să nu'mi spui mie, mamichi tale!... Dar bine, n'ai înțeles tu că Silviu nu iera potrivit cu mine nici ca etate nici ca fire? Nu ți-ai dat tu seama că iera numai ceva copilăresc din partea lui față cu mine, simțimântul acela în care eu nu credeam de fel? Adevărata mea simțire pentru el iera numai prietenia, negreșit afectuoasă fiindcă mă consideram sora lui, dar prietenie și nimic mai mult, copilă ce ești!... Eu urmăriam cu ochi de mamă simpatia ta pentru el, simpatia lui pentru tine și întrevedeam în viitor, la timpul ei, dragostea firească și în toate potrivită dintre voi amândoi...

Cuprinsă din ce în ce de uimire, aproape amețită, Adina ascultă, totuși fără să aibă încă curajul de-a privi în ochii eroicei fete ce se jertfia cu atâta tărie de adevăr ca accent și de dragoste prietenească pornită din adîncul inimii.

In acea stare însă de uluire simția și ea o destindere a nervilor ei aproape imobilizați de suferință și de energica ei hotărîre; ca adierea pe vreme de arșiță, ce răcorește și par'că desmiardă, speranța venia să-i sufle ușurare și să-i desmierde închipuirea.

Muzeul Digital al Românului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Eroica Viorica merse mai departe, după ce-o sărută şi-i luă o mână într'ale ei.

— Reia'ţi veselia, Adina mea, şi mai ales încrede-te într'un viitor fericit pe care'l meriţi prin însuşirile tale frumoase. Silviu sufere de-oparte, tu suferiai de-o parte, fiindcă el îţi vorbise, nu-i aşa, de căsătorie şi tu îl refuzaseşi?

— Da, Viorico, îi răspunse ea încet, foc de roşie, încă mai simţindu-se instinctiv vinovată faţă cu Viorica... Acum trei ani, înainte de-a mă întoarce acasă de vacanţă, el a avut curajul să'mi spună că mă iubeşte şi că mă vrea de soţie... Eu i-am amintit însă de legătura cu tine, de promisiunea de-a te lua pe tine...

— Şi el ce-a zis? întreba Viorica nu fără un fior de dureroasă ghicire.

— Te rog, lasă... o! lasă...

Şi îşi acoperi faţa cu mânile...

— Negreşit, a zis ceea ce'ţi spuneam eu adineauri, rosti ea cu uşor zîmbet trist care pornia din o ultimă părere de rău. Acum să vedem ce'mi scrie mie, despre tine, zise după câteva clipe şi începu să desfacă scrisoarea.

Inima Adinei bătea mai tare acum şi plină de nerăbdare în ochii mari ce aţintiau mişcările Viorichi, aştepta s'audă cuvîntul lui Silviu.

Odată ce hotărîse jertfa cea de sine Viorica începu citirea şi cu deplină stăpânire asupra glasului.

30 Iunie, 1901,
Potângeni.

„Dragă prietenă,

„Lucrul cel mai greu e că nu ştii cum să începi, când îţi dai bine seama că ai a'ţi imputa ceva faţă cu o fiinţă ce ţine un loc în amintirile tale.

„Îmi eşti prietenă şi'mi eşti dragă ca prietenă, fiindcă însuşirile ce ai nu se poate să nu inspire asemenea simţimînt. Am crezut într'o vreme că pe lângă aceasta exista un ceva mai sincer ca prietenia, dar mai personal şi care leagă pe om pentru viaţa cea mai intimă, în doi. Greşeala mea de neiertat a fost că te-am silit să crezi şi dumneata Viorico, în o iluziune a inimii mele de bărbat neformat încă. Urmare a acestei greşeli a fost lipsa, nu de sinceritate, ci de curaj. N'am putut veni să'ţi spun cu viu graiu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/md/1901-1932

că'ţi rămâneam numai prietenul şi am lăsat să treacă trei ani, de tristeţe desigur pentru dumneata, de aproape chin pentru mine.

„Şi acum chiar iau condeiul cu adîncă teamă de-a nu'ţi jigni delicateţa sufletului, dela care aştept totuşi iertare şi permisiunea de-a mă mărturisi celei mai bune prietene.

„Nu pot, Viorico, să'mi dau seama cum s'a făcut de-am trecut la acea iubire pasionată pentru mica noastră prietenă Adina, — iubire care hotărăşte de soarta unui om.

„Să nu crezi că 'mi iera la îndemână când am simţit adevărata stare a inimii mele, că nu m'am luptat cu mine însumi: a fost în zadar însă, cum e în zadar silinţa de-a se stinge un foc care a cuprins din toate părţile o clădire. O poţi dărîma ca s'o stingi; n'o poţi stinge fără să n'o dărîmi.

„Pe nesimţite, în neştire, se strecura în inima mea simţimîntul acesta, în timp ce încă mai credeam în dragostea mea pentru dumneata.. La Bucureşti fiind şi eu şi Adina, — departe de dumneata care ţineai echilibrul între închipuire şi realitate, cu fiinţa dumitale bună şi devotată,— focul a izbucnit şi aştept de-atunci dărîmarea sau putinţa pentru el de-a arde o viaţă întreagă fără să'mi consume inima.

„Când i-am spus Adinei ce iera în făptura mea morală, am văzut numai decât până unde se poate ridica un suflet omenesc.

„Adina mi-a făcut din timpuria mea simţire pentru dumneata, amica mea, o datorie de conştiinţă şi mi-a declarat categoric că nu poate fi soţia mea.

„Orice i-am adăogat spre-a mă îndreptăţi faţă cu Adina, rămâneam fără justificare în ochii ei faţă cu dumneata.

„Totuşi am avut nebunia să sper că anii îi puteau schimba hotărîrea, bizuindu-mă pe puterea iubirii. Ieram sigur că şi Adina mă iubia; lucrul se simte deşi nu se spune. Însă anii au trecut şi d'asupra iubirii Adinei a rămas întreg spiritul de jertfă, pornit din o iubire superioară făcută din recunoştinţă, din datorie, stimă şi din demnitate.

„Nimic mai frumos, moraliceşte, şi sunt silit să mă închin înaintea unei asemenea superiorităţi.

„Viaţa îmi este în adevăr sdrobită şi te asigur amica mea, că nu va mai căuta nici o plăcere şi nici o raţiune

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901 1932

a ei de a fi decât în muncă: suicidul îl urăsc ca lucru nevrednic de om; munca o prețuiesc și-i pot da studiul ca tovarăș. E tot ce pot să fac.

„Iar când anii vor mai trece, îmi vei da voe să viu să te văd ca vechiu și bun prieten, după cum și Adinei îi voiu cere voea aceasta.

„Încheiu, dragă prietenă, rugându-te încă odată să mă ierți și poate să mă deplângi că n'am putut fi și eu omul unei jertfe.

„Spune, te rog, Adinei că-i doresc din toată inima o viață de care să fie mulțumită și să nu uite că, în orice moment, la orice nevoe ce ar avea când un sprijin dezinteresat i-ar putea fi de-ajutor, mă va găsi gata să alerg ca prieten.

„Spune domnului Tetoianu că nu uit cu cât a contribuit la instrucțiunea mea și că-i rămân recunoscător...

„Buna mea prietenă, îți string mâna cu emoțiune până la lacrimi și îți cer voe să'ți scriu din când în când din mijlocul ocupațiunilor mele plugărești: sunt, cel puțin, în elementul meu.

„Pentru todeauna devotat
„Silviu Lupășanu"

Cu greu se poate închipui o înfățișare mai trudită ca a Adinei, o inimă mai în sbucium ca inima ei.

Asculta dar simțirea ei deosebia printre rînduri mai multe decât esprimau cuvintele căutate într'adins, spre a nu jigni prea adînc pe Viorica.

Pasiunea lui Silviu pentru ea, o înfierbântă; desnădejdea lui o lovia în inimă; renunțarea ei la dânsul o chinuia. Viitor întunecos, pentru amândoi!..

El avea totdeauna să'și impute ceva; ea, nu: hotărîrea ei rămânea de neînfrânt în fața datoriei.

Silviu numia act superior jertfa ei: putea fi superior când nu se făcea fără suferință?

Gândul apoi cât trebuia să sufere draga ei „mamică" Viorica, fiindcă ea i se găsise în cale, — îi îndoia suferința și-i făcea un chin din însăși iubirea ce-i arăta Viorica.

Ținea privirea țintă în pământ și pe obraji avea o roșeață ca de boală când Viorica termină scrisoarea zicîndu-i cu duioșie:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/md/1901-1932

— Vezi, Adina mea, că trebue să iei pe Silviu?

Ea dădu din cap că nu.

Viorica urmă:

— E cinstit din partea lui că a luptat; e bine că mi a făcut mărturisirea asta sinceră. Dacă mi-ar fi propus căsătoria acum, m'ar fi revoltat; prietenia lui în viitor îmi e plăcută şi eu i-o voiu da ca unui frate mai mare.

Când dar situaţiunea s'a lămurit între mine şi el, tu, Adina mea, ai face o crimă îndoită, neluându'l: i-ai sdrobi viaţa, ţi-ai sdrobi-o pe a ta, fără folos pentru nimeni.

Crede în sinceritatea mea: îmi dau bine seama că şi de partea mea iera o simţire ne-la vremea ei, pentru el, iera un joc copilăresc „de a dragostea" cum adese ori se întâmplă în lumea copilandrilor ce'şi închipuiesc că deja sunt flăcăi, că deja sunt fete mari... Nu fac o jertfă; recunosc o realitate care'mi uşurează sufetul.

O sărută şi adaose cu autoritate:

— În numele iubirii mele de mamă pe care ştiu că o cunoşti şi o preţuieşti, te rog Adino să ţi faci datoria către tine însuţi...

Cu ochi mari în cari se rotiau lacrimi şi învăluiau cele două colţuri de cer nespus de frumoase, Adina se uită la Viorica şi-i răspunse:

— Nu pot încă lua o hotărire. Nu mă sili, „mamico dragă"...

Şi izbucni în plâns la sînul ei.

*

În casa lui Moţoiu, pe la care nu ne-am dus de mult, Linica, la etatea ei de 26 pe 27 ani e trupeşă cât o salcie uitată pe mal de apă curgătoare. Curs-au anii pentru dînsa în uitarea de Silviu, în dorinţa de-a găsi alt bărbat. Cântă şi aşteaptă, e veselă şi caută s'o facă pe copiliţa, — lucru ce n'o mai prinde dar care ei îi place.

Când se mai deschide uneori vorba de Silviu, ea rîde şi ridică din umeri ori zice:

— Ce proastă am fost!... şi rîde iar.

Numai Simion Moţoiu simte ca un „of" la inimă când se gândeşte la Silviu: dela el, ca şi până la el n'a mai avut plugar care să'l împace şi pe care să'l aibă la inimă,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

în deosebi că'l ursise fie-si de care nu se mai scăpa, în timp ce creşteau ceilalţi, băeţi şi fete.

Se cam isca nu tocmai rar ceartă între el şi nevastă pe chestia nemăritişului Linichi: Frusina voia s'o mai ducă, s'o mai poarte vara pe câte undeva, cu drept cuvînt zicînd: cum o să găsiască bărbat, dacă n'o vede nimeni, dacă nu vede pe nimeni?

Simion se gândia pe deoparte la cheltuiala pe la „băi", pe de altă parte că trebuia să rămână fără gospodină tocmai în vremea muncii plugăreşti.

În sfîrşit, acum se plecase voinţii nevestei şi amândouă, mama şi fata, se pregătiau să se ducă la Sărata-Monteoru; unde nu iera prea departe şi unde venia multă lume.

Peste trei zile plecară. Simion le duse la gară şi avu prilej astfel să se întîlnească cu cine nu se aştepta, cu Grigore Zătreanu.

Nalt, bine făcut şi totuşi mlădios, cu mustaţă mică neagră şi cu barbă rotundă care'l făcea să pară mai în etate decât iera, aproape să nu'l cunoască Simion.

Chipul îi iera tot încremenit, însă căutătura mai espresivă şi o umbră de zîmbet trecea uneori pe buzele lui cărnoase.

— De mult n'ai mai dat pe la Mizil, îi zise Simion...

— De mult.

— Adina a venit dela şcoală. A sfîrşit şi o să fie numită profesoară la noi în Mizil...

— Nu cred să aibă nevoe...

— Cum să nu aibă? esclamă Simion.

— Dacă moşteneşte nuştiu câte sute de mii de lei dela tată-său...

— Dela tată-său? întrebă Simion, mirat.

— De la.

Frusina şi Linica ascultau uimite şi nu fără nuştiuce ciudă în inima lor... Banii le munciau, mai ales că Simion mereu se tot plângea că nu se putea îmbogăţi. Şi poftim ce noroc pe o fată „de bogdaproste" ca Adina!

— Vrei să mă aştepţi, domnule Grigore, să le urc pe dumnealor în tren şi să mergem împreună în oraş? îi zise Simion.

— Uite că şi sună să plece trenul...

După un minut trenul pornia spre Buzău.

În uşă, la ieşirea din staţie, sta un sătean tînăr de foarte

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

plăcută înfățișare, cu mustața bălană, cu plete bălane, curat și bine îmbrăcat țărănește.

După trecerea lui Simion și a lui Grigore se luă după dînșii.

— Am brișca, domnule Grigore, îi zise Simion.

— Bucuros. Dar am și un tovarăș, pe Florea Mândricel.

— Încape și Florea, zise Simion. Și așa, începu el după ce brișca se urni, cum, când, ce fel, s'a întâmplat lucrul cu Adina noastră?

— Uite ce: nu'mi place să vorbesc mult, să spun de două ori un lucru. Oprește-te la Adina și vei auzi ce-i voiu spune.

— Va să zică tot scump la vorbă? rîse cu bunătate Simion.

— De-aceea și trăiesc puțin între oameni.

Până la Adina nu mai schimbară nici un cuvînt...

Adina citia, în grădină, așteptându'și ceasul prânzului, după care, să se ducă la Viorica.

La oprirea trăsurii privirea i-o atrase săteanul, apoi recunoscu pe Simion. Cine putea fi cellalt?

Numai când se apropiară, chipul încremenit al lui Grigore i se aminti, în noua lui înfățișare.

— Grigore, tu ești? și-i sări de gât sărutându'l pe obraz.

Pentru întîia oară și fără voe o sărută și el, apoi șezu.

— Ce mare bucurie, ce multă plăcere mi-ai făcut, Grigore! Credeam că m'ai uitat cu totul, rosti ea după ce dădu mâna cu Simion. Ce te-ai făcut de-atâta vreme?

— Am umblat țara în tot lungul munților ei cu tovarășul ăsta Florea Mândricel.

— Ce spui, Grigore? Ai tu un tovarăș? rîse Adina și se uită la Florea.

Acesta iera numai ochi cu cari sorbia în extaz pe Adina. Iera acelaș extaz ca înaintea priveliștilor minunate ale Naturii, în mai mult c'un necunoscut fior ce-i strecura flăcări în tot corpul.

Adina prinse înțelesul privirii și plecă ochii înroșindu-se.

Apoi, repede:

— Grigore, dă'mi voe să arunc ochii la bucătărie, fiindcă ești oaspele meu, nu-i așa?

— Te vestesc că mănânc mult acuma, îi zise cu umbra lui de zîmbet.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1...

— Bravo ţie: am ce'ţi da, nu'ţi fie teamă...

Se făcu nevăzută, iar Florea îşi pierdu privirile pe urma ei, rămânînd în atitudine de vis.

— Ileana-Cosînzeana... îngânau buzele lui şi vedenii din poveşti bătrâne începură a i se desfăşura într'o nemai zărită lumină de bucurie, din care i se înfiripau versuri.

Acuma ştia ce-i poezia, ce-i versul, după cum ştia să scrie şi să citiască, fără ca asemenea cunoştinţi să-i fi schimbat cât de puţin personalitatea de cântăreţ obscur din popor.

— Nene Simioane, rosti Adina întorcându-se, dece nu rămâi şi dumneata, să'mi fie mulţămirea deplină?

Dulcele ei glas muzical îi merse la inimă lui Simion mai mult decât o mâncare pe care o găsia şi acasă. Rămase dar şi trase brişca în curte.

La masă vorbiră unul cu altul, Adina şi Simion. Grigore mânca şi privia înlăuntrul lui; Florea mai mult privia pe Adina decât mânca. O privia, dar o vedea şi'n zări depărtate, unde cerul se sărută cu pământul, unde dulce i-ar fi fost să fie Făt-Frumos în luptă cu zmeii... pentru *dînsa!*... Îl luau pe sus par'că gânduri de dragoste şi de vitejii, dor aprins de ducă'n lume de vrajă, alături cu mândreţea aceasta făcută de chiar mâna lui Dumnezeu!

Ce ar fi fost munţii, în măreţia lor, de-ar fi călătorit împreună, *el* şi *ea!*

Ce-ar fi fost cele mai mândre adăposturi ale Firii, de le-ar fi fost lor cuib de desmierdare!

Şi un atât de-adînc şi de pasionat oftat îi sgudui pieptul şi răsună ciudat în odae, că Adina îl privi mirată şi Simion întoarse la el capul...

— Ce e, flăcăule de oftezi aşa? îl întrebă rîzînd.

Florea se sfii şi plecă ochii, făcîndu-se cu câte uu bujor pe fiecare obraz...

Grigore ridică atunci capul şi cătând la Adina ca dintr'o tainică silă, începu:

— Adino, îţi aduc două scrisori dela tatăl tău...

— Dela tata? strigă ea îngălbenindu-se şi repede apoi îmbujorându-se. Dela tata? dar nu e mort?

— Vei citi scrisorile şi vei vedea. Au venit pe adresa tati. Tata ne mai trăind, le-am deschis eu; una e de acuma

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

trei ani: am uitat să ţi-o trimit. Alta e de două luni. N'am vrut să se rătăciască şi ţi le-am adus eu.

Se ridică dela masă, în timp ce Adina într'o adîncă turburare aţintia cele două plicuri ce-i vorbiau într'o limbă uitată de un simţimânt aproape necunoscut...

— Apoi, Adino, te las... rosti Grigore.

— A! te rog, nu pleca Grigore... nu pleca... Stai să citesc scrisorile.. Poate să am nevoe de tine...

— Uite, rămâne domnul Moţoiu. M'aşteaptă cuibul meu de flori... lumea mea...

Şi, fără să mai aştepte altă rugăminte, plecă, spre marea părere de rău a lui Florea, care se rupea de lângă o realitate fermecătoare ca să rămână pentru mulţi ani în mrejele unui vis de neîndeplinit.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

PARTEA A III-a

I.

Peste chipul, deja destul de îndepărtat, al lui „*Papaion*“, i se ivi trecînd în o lumină de adîncă duioşie chipul şi mai depărtat al „tăticului“, — şi numele lui îl rosti într'un văl de lacrimi cu buze fragede şi nevinovate ca de copil...

„*Tăticu' Andei*“ *!... *) o! de când nu-i mai venise în mintea dată după trudele vieţii, pe buzele ce rostiau alte nume de fiinţi, întâlnite pe drumul traiului!

Şi acest „tăticu' Andrei“ de care i se spusese că murise, eată că iera viu şi că scrisese lui „Papaion“ care, acesta acum, nu mai trăia..

Cu nu ştiu ce nouă simţire dulce şi plină de respect desfăcu Adina scrisoarea cu plic mai învechit.

Îi cunoaştem cuprinsul.

Din ce în ce cu emoţiune mai adîncă o citi Adina în timp ce lacrimi din diferite simţiri, de bucurie, de jale, de speranţă, de duioşie, i se însemnau pe obrajii fierbinţi...

Ah! ce dor aprins, ca setea în pustiu arzător, după acest tată care scria că va veni... care poate iera pe drum.

Şi inima-i bătea, îi bătea, aproape s'o înnăbuşe.

Cu greu se stăpâni, ca să lase pas judecăţii: plecase din ţară, de lângă Adina lui, din cauza unei suferinţi..., ca să o uite...

Ce suferinţă oare? Câte suferinţi pe alţi oameni, şi nu se mai risipesc prin alte ţări!...

---

*) Andrei.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaramuri.ro/md/1901-1932

Trebue să fi fost prea descumpănitoare, ca să'l fi făcut să plece şi să o lase unui prieten.

Deodată par'că i se strînse dureros inima şi faţa-i pieri: „mama"... Mama ei care se gătia nespus de frumos, care iera nespus de frumoasă.. o! cum şi-o amintia de aevea acum! Murise! da, — şi eată cauza marii suferinţi a tăticului..

Tată... mamă! rosti ea din adînc şi val de lacrimi o năvăli ca din izvor în care s'a mai vărsat o vînă de apă.

Îşi alipi de pieptul ei în sbucium scrisoarea ce-i înfăţişa ceva din fiinţa tăticului depărtat, şi rămase multe minute în acea nemişcare meditativă, cînd înlăuntru se pregăteşte alinarea ce urmează după o criză.

— Şi acolo, se gândi ea apoi, tăticul se străduе cu munca numai pentru mine... Şi cu cât dor aşteaptă să plece!... 1901 ori 1902... Şi cere portretul meu... Îi voiu scri eu, îi voiu trimite fotografia dela Azil în vestmântul şcoalei...

Se ridică. Iera singură. Moţoiu o lăsase, după plecarea repede a lui Grigore. Iera el curios să afle lucrul, însă nu ştiu ce simţire îl făcu să plece şi el: fata avea de citit de-ale familiei; iera bine să fie singură. Ca tutor, îi va spune ea pe urmă ce va crede că putea spune.

Când să intre în odăiţa în care urma să doarmă ca pe când iera copilă, se uită la scrisoarea cealaltă...

Fără voe compară scrisul şi deosebi că nu iera acelaş, deşi adresa iera la fel.

Un fior rece îi trecu prin inimă şi se opri înaintea pragului, ţinînd, ca fermecată, ochii pironiţi pe rîndurile acelea ce nu se asemănau.

Ce presimţimînt, al cine ştie cărei nenorociri care loveşte o viaţă tocmai în clipa împlinirii vreunui dor, o făcea inconştient să întârzie citirea?

Mecaniceşte se întoarse la locul de mai înainte şi se lăsă în vechiul jilţ, al „mamei-mari", unde rămase cufundată în gânduri de nehotărîre şi de teamă.

Apoi, tot mecaniceşte, aproape în neştire, scoase încet din plic o coală de hârtie comercială, de un verde deschis şi, după ce o desdoi, îşi opri privirea la firma exploatării agricole, tipărită în stânga, sus, cu litere groase.

— *„Mirothan"*... adică Miroteanu, e numele tăticului... se

Muzeul Digital al Romanului Românesc

gândi şi, când coborî privirea la întîiul rînd, simţi ca o sleire de puteri, căci citi:

„Domnişoară"...

Aşa dar altcineva îi scria ei, *de-acolo*, şi tot pe adresa lui „Papaion". Dar dece *altcineva* ?...

Închise ochii şi îşi lăsă capul pe spatele jilţului: mintea par'că i se ducea.... i se ducea...

Un gând îngrozitor o străbătu: nu cumva Tăticul... de astădată, *mutrise?*

Asemenea gând se asemăna unei primejdii şi în faţa oricărei primejdii tăria sufletului o ridica pe de-asupra împrejurării protivnice.

Stăpână pe sine începu a citi:

Domnişoară,

„Nu ştiu dacă rîndurile acestea vă vor veni în mână, după cum tatăl dumneavoastră nu a putut şti dacă tutorul dumneavoastră domnul Zatreano, a primit vreuna din scrisorile trimise de aci.

„Cu adîncă mîhnire, fiindcă iera om leal şi tovarăş bun vă aduc la cunoştinţă încetarea lui din viaţă.

„Fiecare din noi aveam îndatorirea de-a ne duce pe la diferite locuri de desfacere a produselor noastre şi pentru tocmirea de braţe necesare.

„La douăzeci de chilometri de ferma noastră a fost apucat de-o ploaie rece şi din nenorocire a fost destul pentru corpul lui debil.

„S'a oprit în oraş la un institut medical şi m'a chemat la căpătăiul lui: avea dublă pneumonie.

„Peste zece zile nu mai iera şi în tot timpul boalei numai numele dumneavoastră îl rostia.

„Vă rog primiţi cele mai sincere păreri de rău şi dorinţa mea să suportaţi cu curaj asemenea lovitură a soartei.

„E adevărat că mai nu l'aţi cunoscut, dar desigur că'l aşteptaţi cu dragoste, după cum el, bunul meu prieten, aştepta cu vie nerăbdare să poată veni să vă vadă şi să vă ia aci la noi.

„Poate că'şi presimţia sfîrşitul apropiat, poate că din

Muzeul Digital al Romanului Românesc

spirit de prevedere, fiindcă niciodată omul nu'şi cunoaşte ceasul, situaţiunea financiară şi-o regulase: depusese 180.000 dolari aur la filiala din Montréal a „Băncei Agrare" din Québec şi testamentul prin care vă lasă suma, spre a vă fi dată în mâini proprii, se află la notarul Winston, în Montréal.

„In afară de suma aceasta se mai află capital în ferma noastră cuprins în inventariul agricol şi 'ntr'un fond de „roulement".

Copie de pe inventariu şi de pe bilanţuri, dela începutul tovărăşiei noastre, le-am depus la acelaş notar.

„Când notarul va face lichidarea succesiunii, vă va stabili şi dreptul dumneavoastră ca asociată şi coproprietară.

„Asociaţiunea noastră mai avea încă zece ani de aci înainte. Veţi voi să urmaţi tatălui dumneavoastră? Aş fi fericit să vă pot numi asociata mea.

„Voiţi să iau asupra mea ferma? Veţi scri atunci notarului Winston, Rue de la Sécession 48, Montréal, să vă execute voinţa.

„Aştept cu nerăbdare răspunsul dumneavoastră, ca să fiu lin'ştit că ceea ce a dorit prietenul meu se împlineşte, că munca lui foloseşte copilei pe care a iubit-o din tot sufletul său nobil.

„Cu cele mai bune simţimînte de prieten şi de bine doritor,

„al dumneavoastră devotat"
„René Crécy.

Automatic îndoi hârtia verde care-i cernia inima şi fără să mai poată plânge rămase cu ochii mari, ţintă, în cine ştie ce gol întunecos în care nu vedea nimic. Iera înlemnirea durerii pentru care nu este mângâiere în acele clipe; iera năruirea speranţei celei mai dulci, filiale, şi în timpul cel mai scurt, — dela o scrisoare la alta, — dela o cunoştinţă la alta.

Avusese odinioară un tată duios, îl reavea după ani de tăcere şi'l pierdea pentru vecie înainte de-a'l fi revăzut, de-a se fi bucurat de iubirea dintre ei!

Ce o interesa lunga arătare a situaţiunii materiale? Par'că îndrepta ceeace iera de neîndreptat! Sărac să se fi întors, să fi venit lângă ea spre a trăi până la bătrâneţi adînci

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901 19

din munca ei, — şi ce mulţămire nespus de mare ar fi fost pentru sufletul ei ars de dorul de-a iubi un tată!

O! lipsa aceasta de părinţi, de creştere lângă ei, de dragoste duioasă de-oparte şi de alta, — ce rană în inima ei, simţită cu durere în câte anume momente!

Cu umeri aplecaţi ieşi în grădină: avea nevoe de aer, de spaţiu, de mişcare, spre a'şi trăi suferinţa înaintea infinitului care cuprinde toate suferinţele omeneşti!

Lacrimi i se rotiau în ochii îndureraţi, dar voinţa de-a privi bine în faţă împrejurarea, trăgea înnapoi acea rouă şi o sorbia.

Părerea de rău, jalea pentru pierderea ce-o făcea pentru a doua oară orfană, i se aşezau în adîncul fiinţii sufleteşti, acolo unde'şi întipăresc semnul pe care amintirea îl pipăe, când şi inima îl regăseşte...

După un ceas şi mai mult de plimbare, la umbra pomilor mari, fără să fi putut vedea ceva în juru-i, simţi de odată trebuinţa de a scri în Canada că a primit scrisoarea şi să ceară stăruitor a i se trimite portretul tatălui ei...

Eată ce-i doria sufletul.

Pentru bani, va vedea mai târziu, când i se va mai potoli durerea. Atunci va deschide vorbă tutorilor ei şi lui nenea Custurică.

Intră în casă şi în odăiţa ei se puse pe scris, cam cu anevoe, fiindcă nu cunoştea bine limba franceză. Da frazei franceze felul de aşezare al frazei româneşti. Simţia că nu iera cum trebuia, însă nu putea face mai bine.

Atunci se hotărî să vorbiască lui Tetoianu şi să-i arate scrisoarea, ca să i-o prefacă el.

*

E timpul să luăm contact cu o fiinţă al căreea nume l'am pomenit, a căreea fire am cunoscut-o întrucâtva, dar a căreea viaţă am lăsat-o de-oparte.

E vorba de Constanţa Miroteanu, soţia bietului Andrei, mama numai cu numele a Adinei.

Păpuşă în casa părinţilor ei, destul de săracă voind să rămăe păpuşă totdeauna bine gătită, şi în casa bărbatului, fără nici o grijă de casă, fără nici o răspundere, fără să înţeleagă firea bărbatului cu deosebire bună şi delicată, în o seriozitate care nu-i micşora iubirea pentru dînsa, —

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Constanţa cu acea inconştienţă a cochetelor capriţioase, de un romantism bolnăvicios, — îşi găsi uşor în lumea care petrece pe Fantele care să o cuceriască.

Ne amintim din povestirea ce Zătreanu o făcuse soţiei lui, când fu să-i aducă pe Adina, că Miroteanu aflând viaţa Constanţei. o gonise.

Nu tocmai turburată, de vreme ce în ea trăia numai dragostea şi admiraţiunea de sine; doar cu necaz fiindcă zestrea ei mică nu însemna nimic faţă cu setea ei de lux, — Constanţa bătu la uşa Fantelui de cupă.

Acesta nu avu în primul moment cum să facă, dar repede admiraţiunea i se schimbă în stînjînire şi, ca să scape de povară, fugi într'o bună zi în străinătate.

Nevestele altora sunt amantele cele mai căutate şi mai nemerite, fiindcă pentru ele se cheltuiesc numai cuvinte măgulitoare. Ele dau plăcerea în socoteala celui ce duce povara casei şi a ruşinii. Societatea, caraghioasă cum e de felul ei, aruncă risul ei batjocoritor tot asupra celor ce nu sunt vinovaţi decât numai de prea multă iubire şi încredere.

Constanţa îşi căută om care să-i ţină cheltuielile: altă cale nu putea să vadă.

Să o urmărim la toate cotiturile unei vieţi la voia întîmplării şi la placul bogătaşilor desfrînaţi, nu e în interesul povestirii noastre.

Nici nu ne-am mai fi amintit de dînsa dacă nu ar intra ea, de odată, fără nici o pregătire, în viaţa Adinei.

Bietul Andrei Miroteanu, aproape disperat că Ion Zătreanu nu-i mai scria, înainte de-a se îmbolnăvi făcu o ultimă încercare. Scrise părinţilor fostei lui neveste: poate că nu muriseră amândoi şi poşta îi va găsi. Astfel Constanţa va da de urma copilei lor şi-i va scri lui ce iera cu fata.

In adevăr scrisoarea nemeri bine: trăia tatăl Constanţei bătrânul Petriceanu şi Poşta îl găsi în locuinţa lui, trist şi amărît de viaţa ce ştia că duce fiică-sa.

Scrisoarea fostului ginere, — sau mai drept a ginerelui şi acum, de vreme ce Constanţa nu se divorţase, — îi deşteptă dragostea pentru nepoţica ce trebuia să fie fată mare.

Ginerele arătă în scrisoare că făcuse avere acolo şi acest lucru îl bucura pentru copilă: el trăia cu pensia de fost slujbaş la poştă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Cum să dea însă de urma fetei? El nu cunoştea pe Zătreanu şi oricât cercetă în zilele următoare, nu putu să afle cine iera şi unde locuia...

Ii veni atunci în gând să se ducă pe la Poştă unde toţi nu'l uitaseră încă şi intră în încăperea factorilor.

Mulţi dintre ei nu plecaseră şi îşi împărţiau scrisorile pentru cursa următoare.

Când îl recunoscură, îi arătară bucuria că'l vedeau şi'l întrebară ce vînt îl aducea pe la Serviciul lor.

— Aş vrea să dau de urma familiei unui prieten mort şi nu-i mai ştiu adresa. M'am gândit că poate s'o fi ştiind vr'unul dintre dumneavoastră, fiindcă nu se poate să nu fi primind scrisori...

— Apoi cum îl chiamă şi cam pe unde să fi stând?

— Zătreanu...

— Zătreanu? rosti un factor cam în vîrstă... Dac'a fi Zătreanu pe care'l ştiu eu, e pe la Bulevardul Pache pe dreapta, o casă mică între două mari, aproape de capăt. Numărul fireşte că nu'l ştiu.

— Zătreanu! rosti altul dintr'un colţ. Eu ştiu un Zătreanu, tînăr, p'în dosul Filantropiei: curte mare, numai trandafiri şi câte alte flori... Dar nu primeşte nici o scrisoare... Am întrebat numai p'în vecini, al cui e raiul ăla şi mi-au spus: al unuia, Zătreanu...

— Mulţămesc, prietenilor, mulţămesc, le zise bătrânul Petriceanu şi plecă, sigur că găsise urma...

Luă tramvaiul care'l duse până în piaţa Victoria şi de-acolo o luă pe Filantropia, încet, încet...

Pe un loc mare viran acum trei ani, Grigore Zătreanu îşi clădise o casă mică numai din trei camere şi bucătărie, pentru locuit. Cu ajutorul unui grădinar priceput prefăcuse locul în grădină de trandafiri şi de alte flori. In bătaia soarelui de iarnă se lungea o şandrama de scânduri cu geamuri, care putea fi încălzită şi în care ţinea flori pentru iarnă şi unele plante.

După întreagă aşezare, el şi Florea ajungeau să grădinărească, tăcuţi, cu luare aminte, cu patimă, iar când nu aveau de lucru, visau în câte un colţ înflorit, îşi trăiau viaţa de pustnici, în o lume pe care numai ei o înţelegeau.

Florea îşi mai cobora din când în când sensibilitatea de băiat tînăr, prin apropiere, unde se înţelesese de câtva timp

Muzeul Digital al Romanului Românesc

din ochi, cu o fiică a Evei. Nu se pierdea însă cu firea în ceeace iera numai momente trecătoare. In sufletul lui dăinuia cu putere de inspirațiune și în lumină de vis, o imagine de nespusă frumusețe drăgălașă și numele: „*Adina*“,— „foarte dulce numo“, — i se punea des pe buze ca o rază a unui zîmbet.

De câte ori îi venia să'l întrebe pe Grigore de Adina. Dar de unde curajul? Și ce motiv să găsiască spre a nu-i părea lui Grigore lucru ciudat și poate necuviincios?...

Aștepta dar vr'o împrejurare neprevăzută, vr'o ducere iarăși a lui Grigore, la Mizil, ca să mai aibă mulțumirea,— negreșit deșartă, dar oricum plină de vrajă, — de-a o vedea, de a'și adînci priviri și dor în cele două ceruri albastre ale ochilor ei.

Ierau amândoi printre tulpine de trandafiri de-o coloare nouă, unii acum înfloriți întîi, alții înbobociți și alții pe cale de înflorire. Ii cercetau cu dragoste și cu luarea aminte a celui ce se convinge că a izbutit, — când clopoțelul, la care răspunse lătratul celor doi câini de pază, — îi făcură să se întrebe din ochi cine putea fi, de vreme ce nu așteptau pe nimeni.

Cu mulțămire nu primiau pe nimeni și unii curioși îi supărau chiar.

— Vezi cine e? îi spuse Grigore c'o mișcare a capului și își căută de cercetarea ca și părintească.

— Mă rog, domnu' Zătreanu, întrebă bătrânul Petriceanu.

Înfățișarea lui modestă dar cinstită și blândă îndulci privirea lui Florea.

— Cine sunteți și ce poftiți?...

— Dumneata nu cred să știi și să înțelegi, îi răspunse cu bunătate. Dacă-i acasă, domnu' Zătreanu, spune-i atât numai că sunt tata-mare al Adinei.

Cum auzi numele „Adina“ inima lui Florea par'că sări dela locul ei și-i împinse în obraji tot sângele dintr'însa.

— Poftim... îi zise numai decât și-i zîmbi foarte omenos.

Grigore nici nu simți pașii ce se apropiaseră. Bătrânul privi uimit la frumusețea, ne mai întîlnită, a cuprinsului acesta prea bine ferit.

— Grigore... îndrăzni Florea să zică.

Acesta se deșteptă din lumea lui și căță rece, cum îi iera felul, la bătrânul necunoscut.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromanului.muzeuldigital.ro

Florea îl salută şi-i zise:

— Iertaţi-mă, domnule Zătreanu, că vă turbur dela ocupaţiunea dumneavoastră în raiul ăsta de frumuseţi.. Sunt tata-mare al Adinei. Am primit din Canada o scrisoare dela ginerile meu şi mi-e dor să ştiu unde e acuma nepoata mea...

— La Mizil. Casa Zătrenilor... O ştie toată lumea deacolo.

— Se va fi făcut mare, frumoasă... zise cu duioşie bătrânul.

— Este, răspunse scurt...

— Mă pot duce s'o văd?

— Da.

Bătrânului i se păru că împietrirea feţei şi răspunsurile scurte şi reci ierau din mândrie de bogătaş.

Salută dar, cam jignit, şi se îndreptă spre poartă, urmat de Florea.

— E frumoasă, domnule, ca o zînă şi te unge cu miere când grăieşte, îi rosti Florea, deschizîndu-i.

Bătrânul îi mulţămi c'un zîmbet şi plecă. Fel de fel de închipuiri îşi făcu apoi, pe drumul către casă: dacă neamul Zătrenilor iera ca tinărul ăsta, cine ştie cum crescuse biata copilă şi în ce hal iera în orăşelul acela!

Andrei scrisese şi Zătrenilor. Dece ei nu-i răspunseseră? Dece nu spuseseră fetei că tată-său trăia şi că iera bogat? Desigur ca s'o aibă în casă mereu, cine ştie, ca servitoare..., ori, Doamne fereşte... şi mai rău.

Şi-i veni ca o răbufnire de mânie împotriva Constanţei, pricină vie a atâtor nenorociri.

Trebuia să plece cu orice preţ la Mizil... Dar când îşi făcu socoteala pungii, dădu din cap cu mâhnire; cum iera să se ducă cu mâna goală? Cu ce să plătiască drumul?

Până să'şi ia pensia pe luna aceasta mai ierau câteva zile şi trebuia să aştepte...

Luat de gânduri făcu drumul pe jos. Pe Calea Victoriei un câine care însoţia pe un domn, se repezi la el şi'l muşcă aşa de rău de pulpa piciorului stîng, că domnul nu fu hain: îl urcă în o trăsură, îl duse la o farmacie unde i se făcu spălături, pansament, şi i se dădu şi medicament. Apoi domnul îl urcă iar în trăsură şi'l duse acasă în strada Bateriilor.

Această întâmplare îl întârzie şi fu pricină a mari necazuri.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Constanța nu mai dăduse pe la tată-său de foarte multă vreme. Redusă la cel din urmă ban, în odaia păcătoasă pe care o avea în strada Filantropiei, mobilată cu rămășițe din luxul de odinioară; ofilită dar tot cu pretențiuni de cochetă și găsind „adoratori" numai printre chefliii beți ai mahalalei, — își luase inima în dinți să bată la ușa tatălui ei...

Nu'l găsise acasă dar încredințase pe o bătrână servitoare că iera fiica lui Petriceanu și aceasta o lăsase în casă să'l aștepte.

Nici o emoțiune nu-i vibră în suflet, la vederea pașnicei locuințî în care crescuse, iubită și răsfățată; în care aceleași lucruri de odinioară ierau toate la locul lor, învechite dar curate și în aer de cinste și de muncă.

Intră și privi cu răceală, par'că cu necaz, în fiecare din cele patru odăi, din cari, una iera închiriată unui student la medicină destul de sărăcuț și el. Se întoarse în odaia în care de obiceiu sta bătrânul și mai mult ca să'și treacă vremea începu să umble prin hârtiile bătrânului rînduite pe masa de lucru și în sertarul ei.

Deodată un fior îi trecu prin inimă: o coală de scrisoare, rămasă fără plic, supt un tampon, — dovadă că bătrânul o recitise înainte de-a fi plecat, — îi punea supt ochi un nume aproape uitat: *Andrei Miroteanu!*

Dintr'un imbold nelămurit dar impetuos făcu vînt la o parte tamponului și apucă scrisoarea pe care începu s'o citiască cu aprinderea lăcomiei.

Și, în, adevăr emoționată, acum, se lăsă pe un scaun, își sprijini capul pe o mână și, mâna de masă și se puse pe chibzuit: emoțiunea ei nu iera din amintiri ce i-ar fi rămas scumpe, din vre o duioșie, — ci din ceea ce întrevedea: fiică-sa trăiă, soțul de altă dată trăia, — ea în țară undeva, poate chiar în București, la acest Zătreanu de care își amintia că o iubise, el, în America, bogat.

El însuși zicea în scrisoarea lui: Constanța va da de urma fetei și'mi va scri ce e cu dînsa.

Ce perspectivă!

Să găsiască fata, să scrie lui Miroteanu la Montréal și să-i ceară bani... și bani mulți ierau să aibă...

Ochii îi licăriră: să'și alipiască pe fată, cu orice preț, și prin ea, alături cu ea, ca „mamă", — acum voia să fie

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

„mamă", — să se folosiască de averea ei, să ajungă iar la lux, la viaţă de petreceri! Ce vis!

Işi notă adresa dela Montreal şi câte ceva din cuprinsul scrisorii, şi în înfrigurarea viziunii apropiatei vieţi, nu'şi mai aminti că nu avea nici un ban: plecă dar fără să mai aştepte întoarcerea bătrânului.

De-ar fi fost el acasă, sigur iera că chiar dacă ar fi primit-o pe Constanţa, nu i-ar fi pomenit nimic de scrisoare şi de copilă; firea şi viaţa ce ducea nenorocita asta, nu se potriviau spre a fi la un loc, supt acelaş acoperemînt cu copila...

Accidentul schimbase însă rostul lucrurilor.

Bătrânul intră în casă schiopătând, sprijinit de stăpânul câinelui. Domnul îi ceru încă odată iertare şi îl rugă să primiască trei sute lei despăgubire, (mai mult decât pensia lui pe o lună!...)

Rana însă avea să'l ţină în casă destul de multă vreme.

Constanţa începu acum să se frămînte în căutarea lui Zătreanu. Locuinţa nu i-o ştiuse niciodată. Casa de schimb şi de afaceri desigur că nu mai iera, afară numai de n'o fi ţinut-o băiatul lui.

In strada Smârdan găsi însă, sau îi păru că recunoaşte ocalul, dar care iera acum prăvălie de mode...

De-odată îşi aminti că într'o zi, nu de mult, îi atrăsese atenţiunea numele Adinei Miroteanu, între alte nume publicate într'un ziar: fiica ei iera trecută absolventă a şcoalei normale din Azilul Elena Doamna.

N'o impresionase decât cu titlul de curiozitate şi trecuse să citiască cu interes „faptele diverse" şi cronica vre unor petreceri de vară.

Acum amintirea acelei ştiri o umplu de mulţumirea că ştia de unde să se informeze în privinţa copilei.

Dar până la Azil iera departe; trebuia trăsură, deci, bani! Cui să ceară împrumut măcar, — dacă nu ar fi găsit... nici un oaspe de câteva ore?

Se vede însă că trebuia să se întîmple aceea ce e în viitor o moştenire a trecutului, — fatală înlănţuire de împrejurări.

Constanţa se gândi la tânărul ţăran care venia din când în când la dînsa şi de la care nu voise nici odată să primiască bani. Tinereţea lui, frumuseţea lui bărbătească îi plăceau şi o mândriau, fiindcă-i făceau impresiunea a ceva

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaluceafarul.ro/md/1901-1932

nou şi sănătos, aproape nevinovat: oraşul nu'l stricase încă...

Şi'l închipuia servitor, ştia la ce casă, în apropiere, dar nu'l întrebase la cine servia şi de unde iera: acestea nu o interesau.

Intîi îi veni în minte să-i ceară bani, pe urmă se răsgândi: să'l trimită pe el la Azil ca din partea unei rude.

Când trecu pe dinaintea casei cu „raiul de flori" ce se zăria printre zăbrelele dese de fier ale porţii, se opri: să tragă de mânerul clopoţelului?... Să'l aştepte pe tînăr să vină pe la dînsa?...

Dădu însă cu ochii de el: se plimba singur, ţinîndu'şi capul aplecat, par'că pierdut pe gânduri.

Se uită câteva clipe la dînsul şi când îl văzu mai aproape de poartă, bătu în zăbrele.

El ridică ochii, o văzu, o cunoscu şi se înroşi: la asemenea întîlnire, ziua, nu se aştepta, şi, nuştiu dece, nu o doria. Totuşi aruncă o căutătură înnapoi, ca nu cumva, Grigore să vadă ceea ce nu putea cu nici un preţ suferi: o femee, — în afară de Adina, — şi pe ea chiar în chip trecător, — şi se apropiă, fără să deschidă poarta.

— Floreo, am să'ţi cer un serviciu, îi zise dulce şi totuşi autoritar...

— Cuconiţă, răspunse el, cam sfios, la voea dumitale...

— Vrei să vii astă-seară pe la mine?

— Viu.

— Te aştept, mai de vreme.

— Bine.

Ea se depărtă, iar grija zilei de mâine o cuprinse iarăş. Pentru astăseară mai avea ceva de îmbucat. Ce va mânca mâine?...

In sfîrşit, va vedea, după Florea.

Când îi spuse vînjosului flăcău ce voia dela el şi-i însemnă numele: *Adina Miroteanu*, — el sări în sus, se făcu floare de mac şi privi ca înprostit la Constanţa.

Repede ca fulgerul îi trecu prin inimă un fior de ruşine, de jignire: cum? femeea aceasta se interesă de Adina, de luminoasa curăţie sufletească a unei zîne?

Şi cum să se nemeriască, în aceeaş zi cu Tatăl-mare al copilei!...

Espresiunea figurii lui din acele clipe miră pe Constanţa.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Il întrebă dar cu oarecare asprime:

— Ce'ţi este Floreo? Nu vrei să te duci?

El, stînjinit;

— Nu zic nu...

— Dar par'că ai zice.. Mă rog, dacă nu vrei, spune., îi rosti, supărată.

— O cunoşti dumneata? întrebă el, nedumerit.

— Pe cine, întrebă şi ea, nedumerită

— Pe domnişoara Adina? zise el, înroşindu-se.

— Nu cumva o cunoşti dumneata?

Şi'l privi cuprinsă de un gând ciudat.

El plecă ochii în jos şi tăcu.

— Mă rog, la cine stai dumneata? îl întrebă plină de curiozitate.

— La dom' Grigore Zătreanu...

— La el! strigă ea cu bucurie. Aşa dar ai văzut-o pe Adina? O cunoşti.

Florea se uită la dînsa în chip aşa de dispreţuitor, că ea simţi fiori reci: înţelegea ce se petrecea în sufletul flăcăului, care, i se arăta a fi mai deosebit decât îl socotise.

La minut schimbă tactica.

— Eu n'o cunosc, dar am fost odată în casa familiei şi mă mai duc uneori: rudele o caută... Tată şi mamă nu mai are. Am auzit că a învăţat la Azil o fată cu numele ăsta, iar eu nu mă pot duce aşa de departe, de-aceea te-am rugat să te duci dumneata să cercetezi, acolo, unde e copila?

— A fost azi chiar Tata-mare al domnişoarei şi i-a spus Grigore unde e domnişoara...

— Aşa? Atunci, bine. Va să zică nu stă cu domnul Zătreanu?

— Nu...

— La urma urmei, Floreo, dragul meu, ai putea să'mi spui şi mie unde este, fiindcă tot voiu şti mâine.

Florea nu voi acum să se mai arate rău faţă cu femeea aceasta şi-i răspunse:

— La Mizil, cuconiţă, unde domnişoara e profesoară...

— Iţi mulţămesc, Floreo... Ce bucurie o să fie când fata o să'şi vadă familia!...

Florea plecă totuşi îngândurat: în sufletul lui stăruia ceva

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaarhivaria.ro/md/1901-1932

neliniştitor : iera gândul că nu făcuse bine de spusese femeei acesteea, unde iera Adina.

Şi până târziu noaptea nu putu dormi, supt apăsarea acestui gând.

II.

Toate gândurile Constanţei ierau numai asupra averii ce se afla departe şi în mâinile omului pe care ea îl nenorocise. Se pregătia să-i scrie şi voia să aştepte răspunsul lui înainte de-a se înfăţişa copilei. Voia siguranţa, înainte de toate, că va putea ea să conducă iar nu să fie la „cheremul“ fiică-si şi supt epitropia tatălui ei.

Intre foştii ei amanţi, unul îi mai arăta oarecare prietenie : îl avusese pe când iera student încă, la Drept; acum iera avocat şi se distinsese în scurt timp.

Se gătі cum putu mai bine cu din rochile demodate ce mai păstra, — vara o cochetă scapă mai uşor, — şi se duse la avocatul Barbian.

Acesta o primi cam rece, dar când află despre ce iera vorba, îşi dădu seama că putea fi „o bunicică“ afacere şi-i lămuri lucrul : negreşit că, pe cât timp trăia tatăl şi dată fiind starea quasi de divorţ între ea şi el, nu se putea zice că averea iera să fie în mâna ei. Cel mult până la întoarcerea în ţară a lui Miroteanu, ea ar fi putut să se folosiască de ceva, — de sumele ce i-ar fi trimis „soţul“ din Canada. Cu totul altfel ar fi fost dacă soţul nu mai iera în viaţă. Ea îşi lua copila şi cerea intervenţiunea legală pentru ca să intre, în numele copilei minore, în succesiunea lui. Până la majoritate ar fi fost stăpână absolută pe venit şi dacă iera bună înţelegere între mamă şi fiică, negreşit că mama putea să rămână şi mai departe administratoarea, până la măritişul fetei. Mai depindea şi de textul testamentului, dacă iera testament, cestiunea aceasta în favoarea ori în defavoarea ei.

O povăţui să scrie în Canada soţului şi când va avea răspunsul, să mai dea pe la el.

Când se întoarse acasă, nu tocmai încântată de rezultatul ce dobîndise şi mai ales de primire, — ceeace iera o amară convingere că nu mai „făcea impresiune“, ca femee, — care nu-i fu mirarea când dădu cu ochii de bătrâna pe care tată-său o avea în serviciu.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

— Da ce te-aduce pe la mine? o întrebă.

— Apoi, domnu' mă trimite, că nu-i e tocmai bine... Ci-că să poftești pe la dumnealui...

Oricât de lipsită de duioșie fiească, gândul că *el* o chema, par'că îi mlădia inima.

Nu iera nimic însă pe lângă această mlădiere a ei, ceea ce simțise bătrânul când auzise că fiică-sa fusese pe la el: anii de zile de când n'o văzuse și cauza pentru care nu voise s'o mai vadă, se topiseră dintr'odată în dorul de dînsa: venirea ei însemna că și pe dînsa o biruise dorul; o vedea, prin dragostea lui de tată, îmbrăcată în vestmintele căinței, în lumina îndreptării. Trimisese dar după ea.

— Du-te și spune tati că viu...

— Apoi, haide cu mine, dacă-i așa,..

Constanța se gândi o clipă și se hotărî: poate că o va opri tată-său la masă, ceea ce iera mult pentru ea în starea ei de față.

Bătrânul sta culcat: rana îi iera dureroasă și'l făcea să nu poată pune piciorul jos.

— Ce, tată, în adevăr că ești bolnav? îl întrebă, oprită'n prag pentr'o clipă.

— O să fie trecător, rosti el, zîmbind, așteptând o mișcare care să exprime căință, dragoste, bucuria revederii.

Ea se apropiă; el îi întinse mâna, închipuindu-și-o sfioasă în ce-i privia trecutul. Ea înțelese că trebuia să i-o sărute și mai mult prefăcu sărutul, în timp ce el o săruta pe frunte.

— Șezi, Tanți... șeși, tată... îi zise, emoționat...

Îi povesti ce i se întîmplase, apoi mulțumirea ce-i făcuse venirea ei și părerea de rău că nu fusese acasă...

— Nu știu, fata mea, cum trăiești, dar îmi închipui că nu duci nevoi și griji. Dacă însă nu-i așa, uite, casa mea este a ta, — îi zise cu bunătate. Și apoi, avem amândoi o datorie de împlinit, adaose cu seriozitate în noua lui emoțiune: tu ai o copilă, e pe mâini străine și poate că nu știe încă, drăguța de dînsa, că tată-său a murit...

— Cum? a murit? esclamă ea, surprinsă. De unde știi?

— Mi-a spus Zătreanu, fiul vechiului prieten al lui Andrei... A murit și a lăsat avere... Trebue să te duci tu, fata mea, să o găsești, la Mizil; s'o iei, s'o aduci în casa

Muzeul Digital al Romanului Românesc
aceasta părintească şi să căutăm, dacă nu va fi avînd carte şi creştere, să i le dăm noi...

— Carte are, Adina; a terminat şcoala normală dela Azilul Elena Doamna, în chiar vara asta... rosti ea fără nici o emoţiune...

Mintea ei lucra repede; folosul ce-i aducea noua stare de lucruri, i se arăta după spusele avocatului, şi-i dădeau acea bucurie rece pe care o are speculantul deprins cu câştiguri. Bine că nu scrisese încă... „*acolo*". Nu-i venia să rostiască numele lui Andrei.

— Dar cum să scriu, cui, în Canada, dacă el a murit? întrebă ea după o clipă.

— Apoi... tovarăşului cu care avea ferma, cum i-am zice: moşia. Uite, caută colo pe biurou şi-o să găseşti o scrisoare a bietului Andrei...

— Ce spui? ţi-a scris el? făcu ea pe nevinovata, pe neştiutoarea.

— Mi-a scris. Citeşte-o.

Ea o găsi repede; iera tot supt tampon, pe masa de lucru. O citi cu altă curiozitate acum şi mai cu încetenime, ca spre a pricepe mai mult de cât iera scris. Ce păcat că nu arăta cifra averii! Dar, în sfîrşit, el nu mai trăia: aci iera interesul: în acest lucru sta mulţămirea ei.

Puse scrisoarea pe biurou şi zise:

— Trebue să plec la Mizil. Iţi spun drept însă, tată, nu am parale.

— O să am eu peste câteva zile... Dorinţa mea este să vii să te aşezi acasă şi după aceea să te duci la Mizil.

Atunci se auzi o bătae la uşă... şi mai înainte de învoirea pentru intrare, se şi ivi un tînăr uscăţiv, de statură mijlocie, figură inteligentă dar care, deşi ştia să zîmbiască, nu putea ascunde răceala calculului şi a pătrunderii. Iera de pe-acum medicul, însă de un materialism excesiv, lacom de avere, ambiţios, gata să sfîşie dar să înainteze, să ajungă.

Poate că lupta îndîrjită plină de lipsuri şi de umilinţi, îl înnăspriseră prea mult; poate observaţiunea că situaţiunile se cuceresc mai degrabă prin siluirea uşilor şi pe ruina altora, îi tociseră simţul moral.

Destul că iera gata să nu aştepte prea mult răsplata muncii merituoase.

— Ei, domnule Petriceanu... cum te simţi?

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Se opri când dădu cu ochii de Constanţa şi o salută serios.

— Constanţo, domnul Nicolae Finţescu... Fiică-mea, domnule doftor. Ei, pot să'ţi zic doftor?

— Da, poţi, îi răspunse cu mândrie: am terminat astăzi... sunt medic.

— Felicitări, domnule, felicitări, îi zise cu mulţămire bătrânul. Apoi, către fie-sa: îl am chiriaş de vr'o şase ani şi m'am împăcat cu dumnealui de minune.

— Îmi dai voe, doamnă, să esaminez rana tatălui dumitale?

Constanţa se făcu înlături.

După ce medicul se aplecă şi cercetă rana, avu o încruntare din sprîncene, de-o clipă numai, dar pe care Constanţa o prinse... In sfîrşit, după îngrijiri anume, voi să iasă.

— Numai de-un lucru o să'mi pară rău, zise bătrânul, că o să te muţi dela mine, cum e şi firesc să fie..

— Părinţii nu'mi sunt bogaţi, în satul lor, dar trebue să facă tot ce le va fi cu neputinţă chiar, numai să mă ajute la aşezarea ca medic... Imi e necesară o casă desigur nu prea mare, dar de înfăţişare arătoasă, şi mobila apoi... Vreau să rămân în Bucureşti.

— Bine faci. Apoi, Dumnezeu să'ţi ajute...

— Mulţămesc...

Când să iasă făcu din ochi semn Constanţei să vină după el.

In sală îi şopti:

— Mă îngrijeşte rana tatălui dumitale...

— De ce?

— Un început de cangrenă... Diseară trebue să-i fac... alt tratament.. cam dureros. Te rog să fii aci.

*

In sfârşit, eat-o mutată şi aşezată în casa tatălui ei,— a ei de-acuma, devreme ce bătrânul s'a prăpădit.

Acum e în pregătire să plece la Mizil şi are numai emoţiunea trecătoare că se va găsi în faţa unor oameni necunoscuţi, cari vor căuta poate s'o împiedice de a'şi lua fata şi-i vor face mizerii.

In ziua de 1 August iera pe drum, îmbrăcată cu deosebita grijă de-a face efect, într'un orăşel ca Mizilul, şi

Muzeul Digital al Romanului Românesc

asupra unei fete „crescută în Azil", abia ieşită din şcoală, fără experienţă.

Totuşi nu se putea apăra de oarecare stînjinire fiindcă iera să se afle într'un rol cu care nu se obişnuise niciodată, cu rolul de „mamă"; îşi amintia ca prin vis de Adina, copil ceva drăgălaş, gălăgios, supărător, — păpuşa vie care o interesa numai când o vedea gătită, curat ca o păpuşă.

Par'că o emoţionă întrucâtva aducerea aminte a admiraţiunii pentru dînsa, din partea copilei; iera o simţire caldă a nevinovăţiei pe care o impresionează frumuseţea împodobită a unei femei care e şi „mamă"! Şi ce măgulită se simţi, în trecut, de asemenea semn de laudă şi de respect!...

Şi fiindcă iera în interesul ei de-a prinde în mreaja duioşiei pe fata aceasta ce înfăţişa pentru dînsa numai averea, va căuta să redeştepte în memoria ei îndepărtata vreme a acelei admiraţiuni în care vibra desigur şi iubirea.

Ajunsă în oraş trebui să ia birjă spre a se duce până la judecătorie, căci judecătorului o sfătuise avocatul să se prezinte întîi şi să-i arate cazul şi pretenţiunile ei.

Judecătorul iera în şedinţă. In sală însă un bătrân nalt, subţiratec, sbîrcit, cu ochi sfredelitori, se interesă numai decât de asemenea neaşteptată ivire, străină de oraş, — îşi cunoştea el Mizilencele ori Buzoencele, — şi plecându-se, i se prezintă:

— Ghinea Custurică, avocat...

Se ţinea „abanos" neica Ghinea Custurică!

Constanţa, în faţa titlului de „avocat", — ciudat avocat, — nu se sfii să intre în vorbă cu el şi-i spuse ce anume chestie o adusese în Mizil.

Bătrânul vulpoiu ciuli straşnic urechile când auzi că iera vorba de aproape un milion; dar când întrebă cum o chema pe copilă şi auzi de „Adina" Miroteanu, — luşi uscat şi îşi adînci priviri foarte cercetătoare asupra întregei înfăţişări fizice şi sufleteşti a „cocoanei". A! iera vorba de Adina, de drăgălaşa fată ce-i intrase în sufletul uscat şi avar, de copila care-i povestise şi lui întâmplarea morţei tatălui ei şi a averei ce-i rămânea...

Aproape se repeta istoria lui Silviu Lăpuşanu: la averea aceluia năzuise o femee ce nu-i iera mamă bună; la averea Adinei năzuia mama ei care numai o născuse, femee ce i se închipuia a fi fost „una şi jumătate"!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcrr1901-1932

— Cucoană, îi zise Custurică, dumneata nu te prezinţi cu nici o dovadă că eşti mama domnişoarei Adina Miroteanu.

— Cum nu sunt mama ei! Ce vrea să zică vorba asta? rosti ea fulgerând cu privirile.

— Fireşte că nu poţi convinge pe domnul judecător, că nu vei convinge nici pe epitropii copilei, oameni foarte cum se cade. Copila mi-a spus că mama ei a murit...

— N'am murit, fiindcă mă vezi, zise ea cu dispreţ pentru avocat. Fiica mea a fost încredinţată lui Zătreanu, un prieten al bărbatului meu..

— Asta o poate şti şi o poate spune orice femee. Numai actele pot dovedi...

— Ce acte?

— Actul de căsătorie, mărturia vre unei persoane cunoscute din Bucureşti. Altfel... nu'ţi dă nimeni crezământ...

— Şi eu veniam cu bucurie mare să'mi revăd copila, s'o iau cu mine...

Ghinea tuşi uscat.

— Copila are casa la noi în Mizil, cucoană, — casă lăsată ei în testament de Zătreanca bătrâna, aşa de mult ce o iubia. Copila e numită profesoară la noi în Mizil... Işi are cariera ei... Greu lucru s'o iei cu dumneata...

— Dar legea o obligă să vie să stea cu mine... strigă ea mânioasă.

— Legea! legea... de! ştiu şi cu ce cântă legea; dar ştiu şi ce pot cânta oamenii, la o adecă... Hm! în sfârşit vom vedea... Dumneata n'ai încă ce vorbi cu judecătorul; dumneata să mergi cu mine să te duc la epitropi, aşa numai, să le vezi ochii şi ei să'ţi audă vorba.

— Mă rog, am cu mine scrisoarea lui Miroteanu către tata, mort acuma de curînd. Boala şi moartea lui m'au împiedecat să viu mai curînd, fiindcă am aflat unde e fiica mea abia luna trecută: a fost tata la Grigore Zătreanu, tânărul.

— A! a fost la... Grigore.. Hm... eaca, este ceva. Şi scrisoarea este ceva. Hai, cucoană la epitropi şi pe urmă ei te vor duce la Adina.

— Bine, domnule să mergem, îi răspunse zîmbind. Înţelegea că şi „sfrijitul" ăsta de avocat „de Mizil", ţinea la Adina „ei".

Muzeul Digital al Romanului Românesc
cnmds.silviania.ro/md/1901-1932

— Dar luăm trăsură cucoană, că ăla unde te duc stă afară din târg...

— Să luăm.

Avea ceva parale la dînsa. Înainte de-a închide ochii tată-său îi dăduse vr'o cinci bonuri de câte o mie de lei, — toată economia lui: ea le vînduse, purtase cheltuiala înmormîntării, îşi făcuse găteală de doliu nu tocmai mare şi-i mai rămăseseră vr'o mie cinci sute de lei. După socoteala ei suma aceasta trebuia să-i ajungă până ce va intra în averea Adinei.

Când ajunseră la Simion Moţoiu, acesta iera la arie unde începuse treeratul.

— Cocoană, stai dumneata colea la umbră de te odihneşte şi eu mă reped să'ţi aduc pe „boeru"... Iera oarecare ironie în rostirea cuvîntului „boer".

Simion se cruci când îl văzu.

— Da ce streche te-a făcut s'o sbugheşti pân'aci, neică Ghineo?

— Dă-te mai încoa, domnule Moţoiu, îi zise cu seriozitate, fiindcă e ceva nu tocmai la îndemână pentru Adina noastră.

— Ei, aşi!... Cum să nu-i fie la îndemână averea ce-i pică din cer?

— Ţi-aduci aminte, domnule Simion, de cum fu odată cazul cu Silviu? Eaca aşa pacoste vine pe capul Adinei.

— Ei taci! Şi cum, neică Ghineo?

— Apoi, cum! Eaca ieşi din pămînt, din iarbă uscată, mă-sa... o mehenche de muiere căreia nu-i arde de fată ci de averea ei. Ci-că s'o ia cu dînsa la Bucureşti şi alta nu. Pricepi dumneata... E muma. E tutoarea firească. Cere să i se recunoască acest drept; intră în numele fie-si în posesiunea averii şi are cocoana ce cheltui!...

— Şi adecă, neică Ghineo. nu putem face pentru Adina ce-am făcut atunci pentru Silviu? Fata asta mi-i la inimă...

— E mai greu lucru ca pentru Silviu, dar voiu vedea cum voiu întoarce şurubul.

— Apoi să'l întorci, neică, să'l întorci, să nu'şi bată joc cioara, de porumbiţă.

— Pân'atunci hai de-i vezi ochii...

— Hai...

— Dumneata intră cu dînsa în vorbă, ia-o mai domol, mai cu şiretenie şi eu dau fuga să vestesc pe Adina de

Muzeul Digital al Romanului Românesc

fericirea ce-o aşteaptă: mă'nţelegi?... Apoi veniţi amândoi la Adina.

— Fie şi-aşa.

Meşterul Ghinea doamne fereşte nu da banul pe trăsură: azi, prin ce minune oare se întoarse în târg cu trăsura şi plăti el întoarcerea?

Dragostea pentru Adina preţuia francul cât se tocmì cu birjarul să-i dea.

Adina lucra în grădină. La picioare îi sta Toncea cu capul culcat pe labele de dinainte. Ea purta vestmînt uşor de vară, negru, simplu, ca de casă şi pe chip melancolie din durerea ce-i pricinuise moartea tatălui a căruia amintire îi iera scumpă.

Tocmai iera cu gândurile dusă în această necunoscută ţară depărtată, în care el muncise atâţia ani, numai cugetând la ea, plin de iubire şi de dor. Şi ce mult regreta că nu-i fusese dat să'l vadă, să aibă timp să'l iubiască şi ea, să simtă mulţămirea că avea tată! De acest lucru nu se putea mângâia.

De-aceea pe adorabilul ei chip plin de drăgălăşie se răsfrângea acea melancolie care-i da o seriozitate timpurie, totuşi simpatică.

Toncea ridică repede capul când trăsura se opri la poartă.

Adina privi şi nu putu distinge cine-i venia.

Toncea iera deja la poartă lătrând prietenos: Adina îşi închipui că putea fi Grigore şi se ridică să'l întîmpine cu bucurie.

— A! dumneata, nene Custurică? rosti cu mîrare că'l vedea cu trăsura venind.

— Eu, porumbiţa neichi, eu. Viu pe sus fiindcă viu mai de departe şi trebuia să pot aduce mai degrabă o veste nici bună, nici rea, dar cam grea...

Adina se înfioră şi gându-i sbură la Silviu, căruia tot nu se hotărîse încă să-i scrie.

— Am început, nene Custurică, să mă aştept mereu la veşti ori la întîmplări neplăcute.. sau triste, răspunse ea c'un oftat.

— Ei, nu'ţi face inimă-rea din toate, fiindcă viaţa-i scurtă şi-i numai una, îi zise glumeţ.

După ce şezu supt pom, pe bancă, şi răsuflă cu mulţămire că iera la răccoare, începu:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/index.php/1902-1937

— Dragută, ce-ai zice dacă te-ai pomeni că'ți pică'n drum o mamă, fără să'ți fie dor de asemenea belea?

Adina îl privi mirată, neînțelegînd.

— Fiindcă... lucrul e. Am lăsat la Simion Moțoiu pe o cocoană dela București, care ci-că e mama dumitale; care ci-că se pierde de dragul dumitale... pricepi... fiindcă știe că ai averea tati...

Adina înțelese acum, însă inima nu-i bătu. Vasăzică și mamă-sa nu murise după cum i se spusese. Dar atunci? Dece plecarea bietului tăticu? dece durerea lui? Nu fusese durerea după o moartă?...

Plecă ochii și se simți cu obrajii arzîndu-i... Iera o taină tristă pe care o presimția, pentru care în aceste clipe nu putea să aibă lămurire.

Nu, nu, — femeea ce-i venia ca mamă nu-i putea fi simpatică, — nu iera, nu putea fi Viorica!

— Când a venit? întrebă cu liniște.

— Azi, așa cred.

Și-i spuse cum a întîlnit-o la judecătorie și ce voia dînsa.

— Să plec de lângă Viorica? de lângă dumneavoastră toți, cari mă iubiți? rosti ea cu energie. Nu! Mă rog: fiindcă s'a ostenit să vie, poftiască și să stăm de vorbă. Legea mă poate obliga să stau cu o mamă pe care n'o cunosc?

Custurică îi puse înainte toate considerațiunile pe cari ea, ca mamă legală le-ar fi putut invoca și în ce chip aceste considerațiuni s'ar putea combate. Oricum, nu iera cestiune care să se reguleze numai decât. Depindea în mare parte de felul de-a fi al Adinei față cu această mamă...

Adina ascultă și întinse mâna bătrânului, mulțămindu-i.

Atunci se opri la poartă brișca lui Moțoiu și el se coborî, ajutând doamnei ce'l însoția să se coboare și dînsa. Adina se ridică plină de curiozitate în sine, nu însă ca înfățișare — și așteptă.

Moțoiu se îndreptă, urmat de Constanța, spre pomul supt care văzuse, dela poartă, pe Adina.

— Nu mă întîmpină, își zise Constanța. Voiu avea de luptat cu „dumneaei". Și fură cu ochii casa bine ținută, curtea plină de pomi, de verdeață, de flori...

— Dragă copilă, îți zise Moțoiu, îți aduc pe...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcrr1901-1932

— Ştiu, îl întrerupse copila... Bine-ai venit, se adresă cu politeţă Constanţei, plecându-i-se uşor.

— Copila mea, rosti ea, uimită în faţa marei şi candidei frumuseţi plină de distincţiune a Adinei. Se revedea pe sine, la acea etate, mai idealizată, mai dulce...

Cei doi se convingeau şi ei că asemănarea în totul, iera dovadă pentru Constanţa că nu putea fi decât muma.

Căldura mândriei că avea fată atât de frumoasă, îi puse în glas o vibraţinne ce-ar fi imitat simţimîntul matern. Urmă dar:

— Copila mea, cât de mult te-am căutat, fiindcă nu ştiam cui te dăduse bietul Andrei!... Ce dor îmi iera de tine şi ce grijă aveam în privinţa creşterii tale!

Adina nu se mişcă din loc; înfipse o privire adâncă în ochii aceia cari minţiau, — privire pe care Constanţa nu o putu înfrunta, — şi răspunse:

— Mama-mare Zătreanca m'a crescut până la o vreme; fiica unuia din tutorii mei, Viorica Tetoianu, mi-a fost cea mai dulce şi cea mai iubitoare dintre mame; ei îi datoresc educaţiunea sufletească şi prima instrucţiune. Vezi dar că ceeace nu vrea să facă o mamă, pot face unii streini buni la suflet...

Constanţa îşi muşcă buzele: iera întîiul atac... şi foarte de-a dreptul.

— Copila mea, îi răspunse după ce şezu, unele împrejurări iau mamelor putinţa de a'şi face datoria, nu le şterge însă simţimîntul firesc. Copiii nu trebue să-i judece pe părinţi nici chiar după anume împrejurări adaose cu tristeţe în blândeţea ei voită...

— Ca să nu-i judece, nu trebue să le dea prilejul; altfel, fără voia lor sunt siliţi să se întrebe: cum o mamă şi-a putut lăsa copila? Sdrobit de ce durere amară, descumpănitoare, un tată pleacă în lume? şi totuşi, înainte de-a pleca are grija să dea pe copilă, nu mamei, ci unui prieten. Dece?

Constanţa, foarte stînjinită, întoarse ochii în altă parte.

Situaţiunea se făcea critică. Moţoiu luă vorba:

— Drăguţă, noi ne ducem la Tetoianu să ţinem consiliu...

Şi cu privirea îi împlini gândul: nu vei face nimic fără sfatul nostru.

Adina le strînse mâna afectuos.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaarhivaromaneasca.ro/md/1901-1932

— La revedere bunii mei prieteni...

Ii petrecu până la poartă, în timp ce sufletul Constanţei îşi frământa mânia, cum roade un cal zăbala care'l prea strînge.

— Nu vă temeţi, le zise încet, zîmbind, voiu trece şi prin furtuna asta...

— Mâine ne vom mai vedea, îi răspunse Custurică, şi o desmerdă pe cap.

Când se întoarse în grădină Adina, o găsi pe „mamă-sa", în atitudine de obosită, dar cu zîmbetul pe buze, cu duioşia în ochi.

Şezu, aproape de ea, foarte liniştită, — în timp ce inima parcă'i bătea ceva mai tare, — şi-i zise privind-o adânc.

— Pe cât memoria unui copil poate păstra o imagine peste care au trecut... doisprezece ani şi mai bine, — regăsesc în trăsăturile chipului dumitale pe aceea care, *atunci*, iera mama mea. Par'că te văd: frumoasă, totdeauna foarte bine îmbrăcată, uitându-te mult în o oglindă mare... Par'că mă văd, micuţă, privindu-te cu dragoste în care iera admiraţiune, două nevinovate simţiri cari ar fi voit să fie desmierdate, să audă un cuvînt dulce, să întîmpine o inimă de mamă...

Câtă muzicalitate în duioşia acestor cuvinte în care ierau imputări şi regretul că nu cunoscuse *„atunci"*, copilă, ceea ce face pe un copil fericit!..

Oricât iera de tocită sentimentalitatea acestei femei, o înfiorară cuvintele, accentul, înţelesul lor; o impresionă această desăvîrşită frumuseţe fizică în care deosebia frumuseţea morală pe care ea nu o cunoscuse niciodată: asemenea lumină a sufletului curat străbate, fără să se ştie cum, în orbenia vîţiului şi o face să vadă!

Adina urmă, după o pauză: Intâmplarea a voit să găsesc în orăşelul acesta o adevărată bunicuţă dela care să înţeleg cum poate fi iubit un copil. Dar mai ales să întîlnesc în Viorica, — nu mai mare ca mine decât cu cinci ani, — pe mamica mea sufletească. De lângă ea m'am depărtat numai ca să mă duc în Azil; lângă ea veniam, în vacanţe, plină de bucurie şi de iubire. Aci, în lumea aceasta, de oameni fiecari cu nevoile lor, cu patimile lor, dar faţă cu mine numai buni şi îndatoritori, am învăţat să fiu cuminte, să înţeleg binele şi răul, să fac numai bine, dar şi să mă apăr

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de rău ; am putut să fiu fericită... în lumea acestor oameni îmi place să rămân şi fiindcă prin muncă mi-am dobândit o catedră, voiu s'o ţin tot prin muncă şi să mai fiu folositoare copiilor acestei lumi, după cum unii din părinţii lor mi-au fost folositori mie...

Iera şi energia unei voinţi formate şi hotărîte, în încheierea copilei. Constanţa nu avea cum să se înşele.

— Copila mea, îi zise totuşi, averea pe care ţi-a lăsat-o tatăl tău, îţi deschide altă zare, îţi dă altă poziţiune în societate... şi singurul oraş unde trebue să trăieşti e numai Capitala...

— Să'mi dai voe să nu fiu de părerea dumitale. Datoria şi-o poate face omul ori unde ; dar e mai plăcut să şi-o facă în anume cerc de prietenii intime...

— Dar nu mai ai nevoe de profesorat, copila mea, gândeşte-te. Omul sărac aleargă la o carieră ; omul bogat, sau mai bine, tu, fată frumoasă şi cu avere, nu trebue să munceşti. Să ai casă pe are s'o dirigezi. Înţeleg ; să te măriţi, c'un bărbat cu situaţiune mare ; — să însemni mult în societate prin tine şi el, — eată adevărata viaţă... Dar să'ţi pierzi sănătatea şi tinereţea cu copii nătângi, asta nu se poate, nu-ţi încuviinţez.

Glasul i se făcuse autoritar, privirea aspră ; voia să domine fără să fi aşteptat să convingă : firea-ei îi lua înainte.

Adina o privi c'un zîmbet de mirare :

— Cred că nu poate fi vorba de încuviinţarea sau de dezaprobarea dumitale. Are cuvînt acela ce se ştie c'un drept şi încă şi atunci trebue să ţină seamă de drumul de muncă ce şi-a ales copilul.

— Cum ? îmi tăgăduieşti orice drept ?

— Mai ales dreptul de mamă...

— A ! eşti cam îndrăzneaţă, copila mea.

— Nu e un defect, decât când vrea cineva să apese pe viaţa altuia, din cauze ascunse... ce se ghicesc.

Constanţa se făcu stacojie, de mânie, dar se stăpâni.

— Nu înţeleg ce vrei să zici. Viu cu dorul să te găsesc, să te mângâiu, să te fac să vezi în mine o mamă şi când colo.., văd indiferenţă, dau de un judecător...

Şi par'că în glas avu lacrimi.

— Uite ce, îi răspunse cu linişte : nimic nu mă desgustă ca situaţiunile falşe. M'am deprins să aud şi să spun numai

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromania.ro/md/1901-1932

adevărul... Să ne lămurim dar, fără supărare. Ştiu cum ai aflat că moştenesc pe tata. Acest lucru te-a impresionat: averea. Ieram bogată; ieram fiică de căutat şi de găsit. Din sufletul dumitale inima mea nu simte nici o suflare de dragoste; din privirea dumitale am prins adineauri mânia... şi am înţeles dece: Vezi că vorbele dumitale nu mă pot mlădia după voinţă, după planul ce ţi-ai făcut, şi te superi fiindcă dai greş.

— Copilă ce eşti! avu puterea să rostiască cu glas înnăbuşit.

— Nu, nu mai sunt copil, din fericire pentru mine... Sunt minoră încă, e adevărat, dar am totuşi tutori şi aceştia îmi respectă voinţa de a munci. Am avere? Ei şi?... Averea e semn că nu trebue să dai vieţii partea ta de a munci? Trebue să cinstesc prin muncă memoria bietului meu tăticu şi care, dedeparte, mă iubia, îşi amintia de mine şi muncia pentru mine.

Constanţa, într'un mare chin, cu atât mai mare că se silia din toate puterile să nu izbucniască, zîmbi şi scoase din săculeţul ce ţinea în mână o scrisoare.

— Citeşte, îi zise cu blândeţă izbutită.

Mirată, Adina luă scrisoarea, o citi, o îndoi şi i-o dete înapoi, rostind atât.

— Bietul tăticu!

— Nu te izbeşte lucrul că însuşi tată-tău a voit să te găsesc şi să-i scriu ce e cu tine?..

— In disperarea în care iera că nu primia nici o veste despre mine dela amicul lui, dela Zătreanu, negreşit că s'a gândit, ca la cel din urmă mijloc, la tatăl dumitale... Sunt sigură că numai gândul că tatăl dumitale iera bătrân, în neputinţă dar de-a alerga, l'a făcut pe tata să'ţi dea sarcina de-a mă căuta...

— Dece? dece? întrebă cu vioiuciune.

Adina plecă ochii, înroşinându-se: ideea că mumă-sa avea vre-o vină grea, cauză a plecării în lume a tatălui ei — îşi făcuse drum în mintea ei. Conştiinţa acestei vinovăţii o înroşia, fără să-i fi putut lămuri caracterul vinovăţiei.

Constanţa o socoti încurcată şi crezu că începea să câştige tărâm.

Îi veni în minte o minciună.

— Tată-tău, — n'aş fi voit voit să spun, — a făcut spe-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

culaţiuni, să le zic, nenorocite, şi a fugit, lăsându-mă, pe mine într'o parte, la tata; pe tine, în altă parte, la prietenul lui... Ce ieram eu vinovată? Ce ierai tu? Am fost victimele nechibzuinţii lui... Deaceea, cu remuşcări, a căutat să ne unească şi să ne desdăuneze cu averea lăsată.

Adina se făcu palidă şi ceva dureros i se înfipse în inimă. Stătu câteva clipe cu ochii în jos, căutând să aibă înţelesul lămurit al acuzaţiunii ce soţia aducea soţului care nu se mai putea apăra.

Şi aproape să se nască în sufletul ei drept o bănuială mâhnitoare, când, furând cu o privire de-o clipă pe „mama" ei, îi fură şi zîmbetul plin de viclenie, de mulţămirea unei neaşteptate izbânzi: se ridică de odată şi acum cu înfăţişare de adânc jignită, iar glas, privire i se aprinseră ca şi obrajii. Iera şi mai frumoasă în indignarea ei.

— Din scrisoarea trimisă de tata lui Zătreanu, din o scrisoare ce-a trimis asociatul lui din Montréal, reiese limpede ca lumina că tata a fost nenorocit nu însă necinstit... Nuştiu cine l'a nenorocit, — adaose, înfigîndu-i în ochi privire mult-zicătoare, — dar văd cu revoltă că dumneata cauţi să-i necinsteşti viaţa şi memoria şi aceasta n'o pot îngădui.

Constanţa se îngălbeni şi nu se mai putu domina.

— Nu'ţi permit să'mi vorbeşti aşa! îi strigă mânioasă...

— Venit-am eu să'ţi turbur liniştea şi să'ţi cer ceva? îi zise cu asprime. Trăiam în pace, între prieteni, fără să ştiu că mai existi, fără să te doresc. Ce ai cu mine?

— Am urmat dorinţii bărbatului meu, tatălui tău... şi te voiu sili să vii acasă, supt autoritatea părintească. Destul ai fost în voea ta, în o libertate care te face să nu respecţi o mamă...

— Nu mă vei putea sili să plec din casa mea, dela catedra mea... De aceasta să fii foarte sigură, — după cum sigură să fii că nu ai nici un drept asupra averii tatălui meu, azi averea mea...

Iera războinică acum, în faţa Constanţei care iera gata să o strîngă de gât...

— Legea va fi cu mine! îi strigă ea.

— Mă vor apăra tutorii cari mi-au ţinut loc de familie, îi răspunse Adina cu linişte.

Constanţa se ridică:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro (1901-1932)

— Nu credeam să găsesc în fiica mea o vrăjmaşă... îi rosti cu demnitate jignită.

— Nu simţiam nici decum trebuinţa altei mame, care mai ales să mă ameninţe şi să mă exploateze îi răspunse în chip sfidător.

— Va să zică, vrei luptă?

— Eu? nu. Voiu linişte. Dumneata vii nuşitu de unde să'mi cauţi pricină.

— Mă uimeşti; par'că nu te-aş fi născut eu...

— Se poate. A naşte nu-i mare lucru, după cum simt; a creşte, a te strădui să dai copilului tău educaţiune, a'l iubi şi a-i cruţa priceperea şi inima, eată ce înseamnă a da naştere cu adevărat unei fiinţi... Viorica Tetoianu m'a născut sufleteşte şi ea e mama mea.

Constanţa, aproape sugrumată, ameţită în faţa acestei superiorităţi de voinţă şi de caracter, se făcu a căuta ceva în juru-i, spre a'şi da anume înfăţişare potrivită hotărîrii de-a pleca, şi-i zise:

— Plec... ca o străină... Rău faci, copila mea, rău faci şi nu doresc să ajungi a regreta.

— Nu voiu regreta, te asigur, decât momentul venirii dumitale nedorite. Ah! alta trebuia să fie atitudinea unei mame care'şi regăseşte copilul...

— Ce atitudine, copilă?

— Nu trebuia să faci apel la vanitatea pe care credeai că o puteam avea şi să'mi vorbeşti de avere, de situaţiuni mari, de-o viaţă plină de inutilităţi. O adevărată mamă s'ar fi simţit fericită să vină lângă copila ei, în modesta dar curata ei locuinţă, să rămână lângă ea, acolo unde trebuia să înţeleagă că iera datoria copilei ei să fie. Aşa s'ar fi putut face unire sufletească între ele, cari ierau străine, iar averea ar fi fost pe al doilea plan, ca o întîmplare bună dar nu ca un scop al vieţii...

Constanţa se gândi o clipă şi întrevăzu putinţa unei tactice nouă.

— Înainte de a pleca la gară, vrei să-ţi văd şi eu locuinţa?

— Mă rog: poftim...

In tot timpul plimbării prin odăile în cari domina ca un miros plăcut din alte vremuri, Constanţa nu se putu opri de-a nu lăuda rînduiala, curăţia, frumuseţea scoarţelor şi a

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

feluritelor ţesături săteneşti de pe jos, de pe pereţi, de pe lăzi şi de pe mese.

— Şi tu singură ţii toată casa asta? o întrebă, surprinsă.

— Un timp am ţinut-o eu singură, — îi răspunse cu simplitate. Pe urmă a ţinut-o Viorica, în lipsa mea la Azil. Acuma, am găsit o femee...

— Aş vrea să cunosc şi eu pe Viorica, îi zise cu bunătate, ca să-i mulţumesc pentru ceeace a făcut pentru tine...

— Dacă voieşti, am putea merge la dînsa. Stă foarte aproape.

— N'aşi voi să scap trenul... rosti ea cam moale.

Adina par'că se mlădiă puţin: la urma urmei, îi iera mamă! Poate că o dezarmase, poate că va izbuti să o facă înţelegătoare... Poate că nu iera rea de inimă, în realitate.

— Rămâi în noaptea aceasta aci... îi rosti, privind-o cu sinceritate.

Constanţa îi zîmbi.

— Mică răutate drăgălaşă ce eşti! îi zise, ameninţând-o cu degetul.

— Domnişoară, să aduc la masă? se auzi glasul unei femei bătrâne.

— E tocmai timpul, zise Adina... Poftim...

— Tot nu-i venia încă să-i zică „mamă". In inima ei începea însă ca o dorinţă de apropiere.

In timpul mesei Constanţa o făcu pe Adina să-i povestiască întreaga ei viaţă, aci şi copila, cu plăcere că-şi reamintia o epocă însemnată de deşteptare şi de întregire sufletească, nu uită nimic, nu decoloră nici o impresiune. Dintr'un simţimânt de pudoare, nu pomeni nimic numai de Silviu, dar în lăuntrul ei îi lăsă amintirea plină de duioşie.

Din povestirea aceasta, Constanţa desprinse lămurit de tot sufletul şi inteligenţa Adinei. In loc s'o bucure însă lucrul, o posomorî în adâncul ei: avea prea mult numai calităţi şi nici o slăbiciune prin exploatarea căreea să ajungă a o domina.

Totuşi nu se îndepărtă dela voinţa îndărătnică de a-şi îndeplini scopul: trebuia numai un plan de luptă întemeiat pe viclenie dulce şi pe o meşteşugită îmboldire spre viaţa aşa cum o pricepea dînsa.

Tocmai se ridicau dela masă, când Viorica se ivi. După înfăţişare se vedea că iera îngrijorată;

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/md/1901-1932

— Viorica îi strigă Adina şi repede îi înconjură grumajii cu braţele, sărutând-o cu adevărată pasiune, ca în faţa unei primejdii.

Constanţa simţi muşcătura geloziei: cum o iubia Adina pe fata aceasta „lipsită de personalitate".

Bunătatea, blândeţa, acel nuştiuce tainic care par'că ar trăda resemnarea, fără să acriască firea, îi displăcură Constanţei şi le numi: „lipsă de personalitate".

Dar şi Viorichi îi displăcu femeea aceasta în care ghici o vrăjmaşă pentru dînsa şi un pericol pentru scumpa ei „copilă".

Adina trebui să rostiască vorba: „mama", când o prezintă Viorichi, însă par'că ar fi rostit oricare alta: apă, vînt, nor...

Constanţa însă, de vorbă cu amândouă, îşi desfăşură tot talentul de bună de gură, silindu-se să fie când duioasă, când glumeaţă, chip să le prindă bine în mreajă: Viorica însă îi pătrunse sufletul şi i-i găsi ordinar, prefăcut, primejdios.

Însăşi Adina, oricât de plecată să o primiască, în sfîrşit, ca „mamă", nu se putea opri de-a nu recunoaşte că nu o va iubi, că-i displăcea.

— Mamă, îi zise mai apoi, odihneşte-te puţin; eu mă duc cu Viorica la dînsa acasă, după vechiul nostru obiceiu. La revedere.

Închinui un zîmbet. Luă de braţ pe Viorica şi ieşi.

Constanţa se mai plimbă prin casă, încruntată în aerul vesel al încăperilor, căutând o deslegare şi o încheere în sensul vederilor ei.

Seara, Adina fu foarte puţin predispusă la vorbă şi Constanţa se retrase în odaea în care dormise Grigore Zătreanu.

Până noaptea târziu nu putu să închidă ochii, însă fără să găsiască un plan bine hotărît.

Adina adormi repede cu gândul la Silviu.

III

Bucureşti,
25 August 1901

„Draga mamei,

„În singurătatea locuinţii noastre din strada Bateriilor, m'am bătut mult cu gândurile şi ţi-am dat dreptate. Rămâi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

unde ţi-ai dus până acum viaţa, unde'ţi ai cariera şi casa ta... Când vei simţi nevoia unei tovarăşe de viaţa pe timpul cât vei fi nemăritată, scrie'mi şi mă voiu grăbi să viu să şed cu tine. Deja am găsit un tânăr medic căruia să-i dau casa cu chirie. E un băiat eminent, bine văzut de profesori şi care îşi va face o carieră strălucită. Toţi l'au sfătuit să se aşeze în Bucureşti. De'l întîlniam mai din vreme, nu pierdeam pe bunicu-tău.

„Crede-mă, Adino, că nu mă pot răbda acuma singură, de când te-am văzut bună, frumoasă şi plină de judecată. Poate că e şi mândrie din partea mea, însă e de iertat: da, sunt mândră că am o fată cu asemenea calităţi.

„Spune Viorichi sărutări: mi-a făcut o impresiune de neşters.

„Te doresc şi'ţi doresc sănătate şi mulţămire:

„Mama ta iubitoare
„Constanţa"

Adina citi scrisoarea cu luare aminte şi reţinu două lucruri: „mumă-sa" se hotărîse să vină să stea cu dînsa, şi-i scria prea multe amănunte de „tînărul" medic.

In această parte mai ales vedea o intenţiune. Venirea ei aci îi producea nelinişte... De fatalitate nu se poate omul scăpa.

Presimţia că viaţa i se va turbura şi se întreba dacă iera vinovată cu ceva.

Nu-i iera d'ajuns lupta dintre conştiinţă şi inima ei?

Nu iera d'ajuns că ştia pe Silviu nenorocit, în aşteptarea de toate zilele, fără să-i fi putut trimite cuvîntul alinător?

El ispăşia cel puţin o inconsecvenţă din timpul adolescenţei; ea, ce păcat ispăşia?

După un moment de amărăciune când par'că simţi ca o sleire de puteri, se ridică în fierbinţeala energiei. In priviri îi licări voinţa de-a lupta, — fiindcă viaţa i se înfăţişa ca o luptă înlăuntru şi'n afară

Se va potrivi în aşa echilibru de observaţiuni, de acţiune şi de încredere în sine şi'n prietenii ei, că va birui greutăţile şi îşi va ţine neatinse independenţa şi munca.

Deja Tetolanu îi făcuse scrisoarea către Crécy la Mon-

revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

tréal şi prin el alta către Banca agrară din Québec în ce privia moştenirea.

In acelaş timp ceruse Ministerului de Externe să-i legalizeze un extract de naştere şi o dovadă semnată de tutori că iera în adevăr fiica lui Miroteanu.

După ce se mai gândi, privind lucrul din toate părţile lui, luă condeiul şi răspunse mume-si în termeni destul de potriviţi, că o aştepta, dar că se temea pentru dînsa de plictiseală într'un orăşel în care îi lipsiau prieteni şi plimbări cari variază, într'un oraş cum e Capitala, monotonia vieţii zilnice.

Nu trecu o săptămână şi Constanţa sosi, însoţită de un singur cufăr, ceeace miră pe Adina.

Mama îi lămuri că închiriase casa, mobilată, medicului, până ce el va putea să'şi asigure clientela şi să se aşeze „altfel".

Din acea zi, aproape fără abatere, Constanţa aducea vorba despre medicul Nicolae Finţescu, îi povestia şi-i răspovestia cum căutase pe „bunicul", îl încărca, plină de însufleţire, cu laude în privinţa caracterului şi-i prezicea viitorul cel mai strălucit.

In casă, în lipsa fie-si la şcoală, se silia să fie gospodina care nu fusese niciodată şi mai ales să pară blândă fără toane, faţă cu servitoarea, — o femee de ţară de altfel muncitoare, pe care o găsise Moţoiu.

Făcea regulat vizite când lui Tetoianu, căruia să-i intre pe supt piele, — ca văduv; — când lui Moţoiu, unde, nu se ştie cum, plăcu Linichi.

Pe lângă Custurică nu se putu lipi: bătrânul o lua mereu în rîs şi-i proorocia că Mizilul nu-i va fi cu folos, că Bucureştenii „nu pot face purici" în Mizil.

Planul ei de campanie iera să şi-i câştige pe tutori: pe lângă Tetoianu însă veghia în tăcere Viorica şi Moţoiu nu se nemeria acasă, într'adins, când auzia că a venit „Bucureşteanca".

Odată cu sosirea toamnei, când ploile încep dese şi reci, Constanţa se făcu morocănoasă, şi numai cu silinţi mari izbutia să se menţină într'un echilibru mulţămitor.

Două luni, într'un mediu simplu dar unde nu-i lipsia nimic, dar unde nu se mai trudia în chip mizerabil spre a'şi avea bucăţica de pâine pentru a doua zi, — o schim-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

baseră fiziceşte în bine. Traiul bun reîmprospătându-i puterea, îi răscolia dorinţi. Şi dintre atâtea chipuri ce-o impresionaseră cât de puţin în trecut, chipul lui Florea Mândricel îi venia mereu în minte şi o îmboldia spre Bucureşti, măcar pentru câteva zile.

Aceste două luni i se păreau martiriu şi când iera singură îşi promitea c'un fel de furie nervoasă să o facă pe Adina a-i plăti „suferinţa".

In sfârşit, sosi mult dorita scrisoare din Montréal, prin care Banca vestia trimiterea celor 180.000 de dolari Băncei României din Bucureşti...

Pe chipul Constanţei se văzu trecând o licărire de lăcomie sălbatecă...: a! de ce nu putea să-i încapă de-a dreptul pe mână, asemenea avere!

— Ba nu zău, Adino, îi zise rîzînd dulce, ce vrei să faci cu atâta bănet?

— Nu te îngriji, mamă. Când este, faci la vreme ceea ce vrei...

— Ideia mea, dacă vrei s'o asculţi, ar fi să te măriţi, copila mea, să faci fericirea unui bărbat...

Adina răspunse, zîmbind:

— Sunt prea tînără mamă. Am vreme încă...

A doua zi Constanţa expedia la Bucureşti o scrisoare recomandată pe adresa doctorului Finţescu.

După câteva zile sosia Adinei altă scrisoare din Montréal, dela Crécy. Acesta îi mulţumia pentru încredere şi-i trimitea inventariul fermei şi o creanţă pentru şasezeci mii de dolari partea tatălui ei în tovărăşia de exploatare a fermei. Până la expirarea termenului tovărăşiei se obliga a-i trimite pe fiecare an, la încheerea bilanţului în faţa notarului, partea de venit cuvenită.

— Ah! câtă avere, esclamă Constanţa, şi tu mucezeşti în Mizil, copila mea...

— Dar nu mucezesc de fel mamă, îi răspunse rîzînd: nu mă lasă atâţia copii pe cari îi am!

Constanţa avea impresiunea că stătea cu picioarele deasupra unei comori ştiute şi că nu găsia cheia să deschidă hruba fermecată. Aproape să-şi roadă unghiile, de necaz.

In ziua când Banca României comunică Adinei că a primit suma şi că o ţine la dispoziţiunea ei, aşteptând ordin de urmare, Constanţa îi zise:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistafluturi.ro/mdrr1901-1932

— Hai cu mine la Bucureşti, la Bancă, să vedem şi noi minunea şi să... şi să...

Nu-şi mai sfârşi vorba, de emoţiunea care o înneca.

— Se va duce nenea Tetoianu, mamă. Am rînduit deja cu el cum să facă... Nu ţi-am mai spus să n'ai nici o grijă, nici o teamă? îi zise ironic, zîmbind.

— Eu cred că e timpul să mă amestec şi eu, copila mea, în ce priveşte asigurarea viitorului tău...

— A! noi femeile, nu ne prea pricepem decât, poate, să cheltuim o avere. Bine că am noroc de tutori buni.

Constanţa îşi muşcă buzele şi plecă ochii, ca să nu i se vadă ciuda... neputincioasă.

Tetoianu plecă la Bucureşti, în adevăr, cu o încheere autentificată de judecătorie, prin care tutorii hotărau în numele pupilei lor, să se cumpere rentă cinci la sută pentru întreaga sumă.

A doua zi telegrafiă însă Adinei: „Vino Bucureşti, Otel Union. E nevoe Bancă".

Adina dădu fuga la Viorica şi-i arătă telegrama.

— Vrei tu să mergi cu mine la Bucureşti? Mi-ai face cea mai mare plăcere... Mama se va ţine de mine, — mă aştept, — să meargă, însă nu voiesc s'o iau...

— Merg, drăguţa mea, numai să nu te las singură pe drum.

Adina îi sări de gât.

— Tu n'ai mai văzut Bucureştii?

— Nu.

— Haidem la nenea Moţoiu să ne dea parale...

— Haidem. Să trimit după trăsură, fiindcă burniţează.

— Trimite.

Sunt pe drum.

— Dragă Adino, e timp să'ţi mai vorbesc de Silviu. Am primit încă o scrisoare dela el.., E scrisoarea unui nenorocit, deşi nu rosteşte nici un cuvînt despre dragostea lui...

Adina foc de roşie, căfând în jos, îi răspunse:

— Nu pot, Viorico; nu pot...

— Dar dacă 'ţi jur, copilă ce eşti, că ţin la Silviu numai ca la un frate!

— Viorico, te rog, nu mai stărui... Lasă cel puţin să mai treacă timp.... Să mă obişnuiesc, ştiu eu, cu ideea actului meu egoist de nerecunoştinţă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

— Cu câtă greutate se poate hotărî cineva să fie fericit!... zise Viorica.

— Ştii de ce? Fiindcă prea cu multe jertfe se ajunge la ceeace e, poate, mai mult o iluziune...

— Nu vorbi aşa, copilă.. Iluziune e când vrei să cuprinzi o lume într'un infinit de dorinţi...

— De când cunosc pe mama, m'am gândit la atât de multe.... lucruri, Viorico, încât par'că 'mi vine să mă tem de căsătorie...

— Ţi-aş da dreptate, dacă nu ai cunoaşte pe nimeni şi te-ai vedea deodată încunjurată de suspinători pe cari i-ai putea bănui de interesaţi... Dar când ai avut în cale un caracter ca Silviu, dar când te-ai legat de el sufleteşte şi când ştii că eşti iubită, dece să-ţi fie teamă de căsătorie?

— Ştiu eu dacă vei mai iubi mâine ceea ce iubeşti astăzi?... îngână Adina cu melancolie.

Viorica înţelese aluziunea şi se înroşi: Adina se îndoia de temeinicia iubirii lui Silviu, fiindcă o iubise întâi pe dînsa.

— Îl judeci rău pe Silviu, Adino; adevărata lui iubire e pentru tine, îi zise cu convingere... Ştii apoi ce-ar putea el crede, când va afla starea ta de azi? că nu'l iei fiindcă eşti prea bogată, — adaose Viorica, în chip şiret, spre a o provoca să protesteze.

Se şi întîmplă. Adina se făcu foarte roşie şi răspunse cu vioiciune:

— Nu, Viorico; Silviu nu va putea să creadă lucrul acesta.

— Atunci de ce te-ai îndoi de statornicia dragostei lui? Nu simţi că eşti inconsecventă?

— O! Viorico, în ce cerc mă strîngi!

— În cercul pe care tu singură ţi'l făureşti... Pe urmă e încă un lucru, nu te gândeşti? De mama ta, cu care nu te potriveşti de fel, nu te poţi scăpa decât numai căsătorindu-te... I-ai lăsa de pildă, casa ta, ceva bani cu cari să poată trăi şi v'aţi vedea rar de tot...

Adina plecă ochii şi rămase adîncită pe gânduri până ce se opri trăsura în curtea lui Moţoiu.

*

Tînărul medic Finţescu primi în dup'ameaza zilei telegrama:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/md/1901-1932

„Azi Sosesc Bucureşti, otel Union, cu fiica mea, trenul de seară; fii în faţa otelului ca din întîmplare".

„Constanţa"

In adevăr între Finţescu şi dînsa se făcuse o învoială, înainte de-a fi plecat ea să se aşeze la Mizil.

Finţescu, ambiţios şi grăbit să'şi facă repede o situaţiune, de îndată ce află că fiica ei dobândia aproape un milion avere dela tatăl ei, îşi puse numai decât în gând să i se propună ginere.

Constanţa îi înţelese manevrele prin care căută să i se facă plăcut şi se gândi la un târg: ea s'o înduplece pe Adina să'l ia de bărbat, dînsul să-i asigure o sumă, — două sute de mii de lei, de pildă, — cu care ea să trăiască după pofta ei.

Amândoi se înţeleseră foarte prieteneşte, convinşi că'şi vor împlini scopul.

Din Mizil, după ce Constanţa citise scrisoarea lui Crécy în privinţa complectării moştenirii cu jumătate din valoarea fermei,—scrisese medicului şi îşi mărise pretenţiunea la trei sute de mii de lei.

Medicul îi răspunsese numai decât că primeşte, în gând îşi pusese însă să o tragă pe sfoară în chip sigur şi de-atunci medita mereu cum să găsiască mijlocul fără să se conpromită.

Incepuse a se cam necăji, părîndu-i-se prea lung timpul de când Constanţa plecase fără să-i dea nici o ştire bună, când telegrama aceasta îl umplù de bucurie.

In acest fund de mahala îi mergea greu cu clientela. Lovitura ce ar da cu căsătoria i-ar fi scăparea, i-ar fi norocul vieţii întregi.

Se gătì dar şi plecă în oraş să se informeze la ce oră sosia trenul. Cel de Galaţi, la cinci; acesta sosise dar. Cel de Moldova la opt... Intrebă la otel Union dacă au venit două cucoane dela Mizil... I se răspunse că nu. Trebuia dar să aştepte până la opt şi nu iera plăcut lucru să bată pavajul două ceasuri, pe timp de burniţă, în răceala plină de umezeala care străbătea par'că până la oase.

Ii dădu prin gând să se ducă la gară şi luă tramvaiul: iera silit la economie. Destul că va trebui să cheltuiască

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

la restaurantul gării pentru un ceaiu şi să plătiască trăsura când va duce pe cucoana la otel: trebuia să fie „cavaler“!

Constanţa se animase de Adina să meargă şi ea la Bucureşti, — o! nu în chestia averii, doamne fereşte, — dar să mai vadă oraşul şi poate că se vor duce la teatru...

Adina nu avu încotro, însă nu renunţă la Viorica. Astfel, câte-trele coborîră din tren şi Finţescu o recunoscu repede pe Constanţa în mulţime... Aşa cum dînsa mergea între amândouă fetele emoţionate că ierau în Bucureşti, el se opri înaintea lor şi esclamă:

— Doamna Miroteanu! ce surprindere!

Şi salută.

— Domnul doctor Finţescu! esclamă şi ea, — zîmbindu-i prietenos...

— Cum văd, am venit în acelaş tren, zise el. Mă întorc dela Ploeşti, unde am fost chemat la un bolnav.

— Fetelor, domnul doctor Finţescu, e chiriaşul meu... Doctore, copila mea Adina; domnişoara Tetoianu...

Fetele îl priviau cu curiozitate, de când el salutase pe Constanţa şi răspunseră rece când le salută acum pe ele.

— Daţi'mi voe să mă reped să vă găsesc trăsură... rosti el...

— A! îţi mulţumesc, doctore...

El se strecură prin mulţime, ele îl urmară cu destulă repeziciune.

Înghesuite, aproape ghiontite pe peronul dela ieşire, înţesat de lumea ce se grăbia să apuce trăsuri, fetele ierau uluite de sgomot şi de îmbulzeală. În sfîrşit se grămădiră câte patru: ele în fund, el în faţă, cu capul aplecat supt marginea coşului.

În sgomotul asurzitor de pe Calea Griviţei nu puteau vorbi; pe calea Victoriei schimbară câteva cuvinte asupra timpului, asupra drumului până la Bucureşti. Întunericul nu-i învoia doctorului să vadă pe Adina, însă fugător cum o furase cu ochii în gară, nu-i păruse cine ştie ce frumuseţe şi laudele mumei le socotia acum ca exagerare părintească.

La otel plăti el birja, după cum hotărîse. Constanţa îl pofti să „ia masa“ cu ele... ca oaspe al lor... Nu putu să refuze şi-i conveni apoi, spre a se şi prezinta domnişoarei, în chip favorabil lui.

Pe-atunci otelul avea şi restaurant. După ce se urcară în

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/md/1901-1932

camerele reţinute de Tetoianu, unde acesta îşi sărută cu surprindere plăcută pe Viorica, el şi medicul se coborîră să ocupe o masă şi lăsară cucoanele să'şi facă puţină pregătire.

In adevăr, pe tot timpul cinei domnul doctor dovedi că iera şi om de societate, nu lipsit de spirit, de oarecare umor, — ceea ce'l făcea să fie căutat printre studenţi, la petreceri de-ale lor, — să-i dăm dreptate: frumuseţea drăgălaşă şi armonia de forme, ale Adinei, îi trecuseră până la inimă prin materialismul firii: dacă nu i'l topiseră, — ceea ce iera cu neputinţă, i-i găuriseră, — ceea ce însemna că preţuia şi femeea ceva în ochii lui, prin anume calităţi.

Adina şi Viorica gustară puţin din vorbăria meşteşugită a medicului, de care făcea mare haz numai Constanţa. Când mica orchestră a restaurantului cânta, — şi cânta binişor,— fetele mai mult ascultau muzica. Din Azil Adina rămăsese c'un foarte desvoltat simţ muzical: avea glas nu puternic, dar dulce şi cânta cu simţimînt.

Când să se despartă, Constanţa hotărî ca a doua zi seara să meargă cu toţii la teatru. Fetele primiră; Tetoianu, după puţină împotrivire, primi şi el, de hatârul Viorichi...

Dimineaţa, Tetoianu se duse cu fetele la Banca Românieі, unde Adina îşi luă în primire averea şi subscrise la împrumutul de Stat ce iera tocmai deschis Efectele rîndui să rămână la Bancă şi o diferenţă de vr'o trei mii de lei o luă la dînsa.

Apoi făcură o plimbare în oraş, pe un frig sănătos care îngheţase noroiul din burniţa din ajun. In acest timp Constanţa iera la doctor acasă, în îndelungă consfătuire.

Până pe la jumătatea lui Ianuarie „trebuia" să se facă între el şi Adina căsătoria.

Dup'amează Adina rugă pe mamă sa să le însoţiască, pe ea şi pe Viorica, prin Lipscani, unde Adina târgui pentru câte-trele materie pentru rochi, câte-o blană de gât, pălării şi mărunţişuri.

Adina nu mai putea de bucurie că putea face asemenea plăcere Viorichi; Viorica primia cu dragoste asemenea daruri ale bunei prietenii.

Işi făcură apoi proviziune de bomboane pentru Mizil şi nu uitară să ia câte ceva şi pentru Linica Moţoiu.

— Viorico, ce să luăm pentru nenea Tetoianu, pentru

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nenea Simion, pentru moş-Custuricâ? Hai? ce zici tu? o întrebă aproape emoţionată.

— Toţi fumează, fetelor, se rosti Constanţa... Câte-o ţigaretă şi câte o tabacheră ar fi nemerite... Uite, hai să vă duc la un giuvaergiu.

Dar aci Adina îşi puse ochii pe câte un inel, cum încă nu purtaseră, pe câte un ceasornic, pentru ea şi pentru Viorica. Cumpărară dar şi pentru ele, şi pentru bătrâni, pline de mulţămire.

— Dacă le-am luat şi câte-o cravată? Uite ce frumoase sunt la vitrina asta?

— Ia, fetiţo, ia, că ai de unde, rise mama.

Luară şi cravate.

— Ce-am mai luat? întrebă Adina, în ochii căreea rîdea bucuria. Ce plăcut lucru iera să cumperi ce vrei şi să poţi face şi altora daruri!

— Vrei să cumperi tot târgul? zise Viorica, zîmbind.

— Ah! lui Toncea... ce i-am luat?

— O zgardă frumoasă, răspunse mamă-sa...

Intrară la Müller şi pe lângă sgardă pentru Toncea, se încurcară c'un geamandan foarte frumuşel, în care să ducă lucrurile cumpărate şi cu nişte „necesarii", nu tocmai de prisos, în casă, pentru o femee.

Când făcură, la otel, socoteala, se duseseră două mii trei sute de lei...

— Vezi ce făcuşi? rise Viorica, privindu-şi cu drag primul inel ce purta.

Tetoianu, plăcut atins de atenţiunea Adinei care-l rugase să primiască darul, zise:

— Nu-i nimic: banii aceştia sunt de câştig, sunt ca o dobândă... şi le lămuri lucrul...

Seara, terminau cina când medicul veni spre a-i întovărăşi la Teatrul Naţional, unde se juca *Scrisoarea pierdută* a lui Caragiale.

In stal Constanţa făcu aşa ca medicul să stea între dînsa şi Adina.

In într'acte, ori că rămâneau la locurile lor, ori că vizitau „Foaierul" sau „Bufetul" de sus, Finţescu se pricepu să îngrădiască în jurul Adinei curte stăruitoare, să o îmbie la vorbă cu el asupra piesei sau a gusturilor ei, chiar şi asupra căsătoriei...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/md/1901-1932

Viorica asculta, de lângă Adina, fără să rostiască vreun cuvînt, dar înţelegea ce mecanism punea medicul în mişcare şi bănui că iera cu învoirea mumei, după chipul ei binevoitor.

Adina nu mai puţin ghici „manevra" şi zîmbi în sine pentrŭ osteneala „domnului doctor"... Când îl auzi însă întrebând-o ce crede despre căsătorie, îi răspunse nu cu seriozitatea de pân'atunci, ci în chip glumeţ-ironic:

— Ceeace cred toate fetele...

— Imi daţi voe să vă spun că nu ştiu ce cred ele?...

— Şi aţi dori să ştiţi?

— Mai ales din frumoasa dumneavoastră gură...

Faţă cu acest compliment... direct, Adina se înroşi... însă nu de plăcere... Se întoarse mai mult spre Viorica şi zise cu răceală:

— E o taină care nu se spune, oricui şi oricând...

Cortina ridicându-se, convorbirea se opri, dar Finţescu pricepu că se grăbise cu ceea ce-şi închipuise să fi fost o măgulire pentru Adina.

La ieşirea din teatru, când să se despartă, — medicul, cu pălăria în mână, după ce sărută mâna Constanţei, se plecă înaintea Adinei şi rosti:

— Mă simt nu se poate mai fericit, domnişoară Miroteanu că am avut prilejul să vă cunosc...

Ea înclină puţin capul şi nu răspunse, ceea ce făcu pe Constanţa să încrunte pentru o clipă sprincenile.

Medicul nu mai întinse mâna după cum avusese îndemnul şi salută pe Tetoianu şi pe fiica lui rostind, de mântuială:

— Imi pare bine de cunoştinţă...

*

Custurică nu avusese în toată viaţa lui tabacheră de argint, ţigaretă de chihlimbar în legătură de aur şi cravată frumoasă, toate, lucruri scumpe, daruri pe care le primise dela Adina cu adevărată înduioşare.

In vr'o două săptămâni după acest eveniment, nu fără mirare se pomeni cu doamna Miroteanu, la el acasă.

— Dragă domnule Custurică, începu cu glas mieros, nu'ţi poţi închipui câtă prietenie îmi inspiri, fiindcă văd că iubeşti părinteşte pe Adina. Şi dînsa apoi ţine foarte mult la dumneata..

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— E şi suflet bun, răspunse Custurică.

— Uite de ce-am venit la dumneata: cu ocazia ducerii noastre la Bucureşti, a văzut-o un băiat foarte bun; e doctor şi are viitor mare. Eu îl cunosc de mult şi nu văd alt bărbat pentru Adina, mai potrivit şi ca fire, şi ca poziţiune... Băiatul mi-a scris...

— I-ai vorbit Adinei? o întrebă Custurică.

— Am atins chestiunea, dar ea mi-a răspuns că ar fi prea tânără... E aproape să împliniască optsprezece ani. Când se iveşte partidă bună, dece să o laşi? Nu-i aşa?

— Hm... făcu neica Ghinea...

— M'am gândit să-i vorbeşti şi dumneata, s'o sfătueşti, s'o convingi... E pentru averea ei să o facă pe profesoara într'un orăşel ca ăsta? Gândeşte-te şi dumneata... Poate întâlni tineri de seamă, într'un orăşel ca ăsta, ca să aştepte până să aleagă din grămadă? Ba nu zău, spune...

— Mă rog, e adevărat că nu are unde vedea, pe aci, pe la noi, tineri de seamă... Dar şi întâiul, văzut la Bucureşti, aşa, dintr'odată...

— De! dacă n'o pot face să se mute la Bucureşti, unde am casă, unde am cunoştinţi... Ştiu că v'ar părea rău, dumitale şi tutorilor ei să plece dintre dumneavoastră, dar şi eu sunt mama ei şi-i port grijă de viitor, fiindcă nu-i de ajuns numai să ai avere... Nu-i aşa? In Bucureşti ar vedea mai des pe doctorul, ar mai vedea şi pe alţii, la serate, la baluri... Aşa se mărită fetele...

— De! cam ai dreptate, cucoană, nu zic... Dar şi voinţa fetei trage în cumpănă.

— Ce ştie dînsa, de lume, de viaţă, domnule Custurică! Ea crede că e destul să stea lângă o prietenă, să'şi bată capul cu copiii oamenilor, să mocniască în casa ei, să'şi vîre nasul în câte-o carte... Iar timpul trece şi tinereţea nu aşteaptă.. Trece şi ea...

— Nu i le-ai spus astea?

— I le-am cam spus. Are obiceiul să asculte şi să tacă. Inimă deschisă e numai cu Viorica ei, zise cam cu amărăciune...

— De!.. făcu Ghinea.

— Te rog ca pe Dumnezeu, domnule Custurică, spune-i-le şi dumneata... Interesul meu personal ar fi să nu se mărite

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/md/1901-1932

decât cât mai târziu; nu la mine însă mă gândesc.. Ar fi păcat să scape pe tânărul ăsta... pe doctorul!

Cât iera de şiret Custurică, argumentul cu interesul ei personal îl convinse că mama iera... tot mamă.., că rău o judecase la început.

Pe Custurică îl câştigase de partea ei.

Tot cam în felul cum îi vorbise lui Custurică, Constanţa găsi prilej să vorbiască fiecăruia, în parte, atât lui Tetoianu cât şi lui Moţoiu... Păluşcă, cel de al treilea epitrop, iera numai de formă.

Avu satisfacţiunea să-i convingă şi pe dânşii, că lucra ca mamă bună, în interesul copilei ei.

Nici pomeneală de dînsa, în ce chip va trăi şi unde.

Tot în parte, fiecare, veniră pe rând tutorii şi Custurica, acasă la Adina, supt seară şi-i cerură să steă de vorbă numai cu dînsa.

Primul fu Custurică...

Adina îl ascultă, nu fără surprindere, dar cu seriozitate, cu linişte mai ales, arătându'şi şi ea vederile şi încheind c'un zîmbet enigmatic:

— Mă voiu gândi, nene Custurică...

— Gândeşte-te, drăguţă, că e pentru binele dumitale...

Surprinderea îi fu mult mai mare când fiecare tutor îi vorbi tot pentru căsătoria cu medicul.

Va să zică mamă-sa se pusese serios pe lucru: s'o mărite cu tot dinadinsul.

Şi tutorilor ei le răspunsese tot ca lui Ghinea Custurică.

Însă, în faţa acestui întreit sfat al oamenilor pe cari îi iubia, se ridică în inima ei ca o furtună, simţimîntul, îndelung comprimat, pentru Silviu, şi judecata-i puse întrebarea dacă mai putea sta pe gânduri în privinţa hotărîrii sale...

O! dacă ar fi fost sigură că Silviu s'ar fi întors la Viorica, după ce ar fi văzut că ea a luat pe altul,—pe medic, de pildă,—n'ar mai fi stat la chibzuire: de vreme ce nu putea fi a lui Silviu, i-ar fi fost indiferent oricare alt bărbat...

Dar cum să aibă siguranţa aceasta? Şi iarăşi, ca să se jertfească în zadar, simţia că n'o lasă inima: îi părea firesc lucru jertfa, însă nefirească dacă ar fi fost zadarnică.

Constanţa ştia ce însemnase venirea celor trei prieteni, dar nu-i vorbi în zilele următoare nici un cuvânt... Lua

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

seama însă că pe Adina o munciau gândurile, că se închidea numai decât după cină, în odaea ei, că pleca la şcoală şi se întorcea acasă tristă, îngândurată; că-i vorbia foarte puţin, par'că supărată pe dînsa.

Viorica, îngrijată că nu o văzuse de cinci zile, o pândi, seara, când ieşise dela şcoală şi o chemă înlăuntru la ea.

Numai decât espresiunea de oboseală şi de mâhnire a chipului ei descurajat o lovi în inimă şi o făcu să-i zică cu nelinişte:

— Ce ai, Adina mea? Dece n'ai mai venit pe la mine?

Privind-o lung îi răspunse:

— Nu'mi închipuiam să fie viaţa aşa de . supărătoare.. Şi când te gândeşti că creştem numai pentru necazuri .

Viorica o luă în braţe ca în totdeauna când o mângâia şi o sărută pasionat.

— Drăguţa mea, nu'ţi dai seama că adeseori omul singur îşi creiază suferinţi?

— Singur nu, fiindcă ceva fatal îl pune în împrejurări amăgitoare ori triste, răspunse, oftând, privind ţintă într'un punct al încăperii...

— Ştiu adâncul gândului tău şi cauzele... Cea mai din urmă e încercuirea din toate părţile, — afară de mine, — cu sfatul căsătoriei cu medicul.

— Şi încep să înclin spre căsătoria aceasta... rosti ea întunecos.

— Nu se poate Adino: mă opun eu. Dacă mă iubeşti, nu te nenoroci: mai mult decât oricând, îţi strig: ia pe Siliviu; chiamă'l...

Adina îşi plecă în mâini capul greu ca plumbul; suferia adânc: nu putea nici să o supere pe Viorica, neascultând-o; nici să o asculte şi să fie convinsă, că-i răpia, ea, partea de fericire, luând pe Silviu.

Oricât îi mai vorbi apoi Viorica, din toată inima, cu toate argumentele spre a-i dovedi că nu putea fi jignită în nici un chip, Adina dacă'şi redobândi stăpânirea de sine, dacă zîmbi, nu'şi dădu însă cuvîntul: acei ceva de neînduplecat al conştiinţii, îi arăta că exista o greşeală iniţială, că dăinuia o rivalitate pe care numai o bunătate sufletească reciprocă o îndulcia, că o jertfă se făcea

— Ce mult ai întârziat, îi impută cam acriu Constanţa, când o văzu că intră.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/md/1901-1932

— Am stat puţin de vorbă cu Viorica...

— Ştii că e peste putinţă să ne facem rochii cum se cade în ticălosul ăsta de sat? Trebue să ne mai repezim la Bucureşti şi cât mai curînd, căci ne-apucă Crăciunul.

— Eu şi Viorica ni le lucrăm aci.. Dumneata te poţi duce când vrei...

— Nu te-atrage de fel Bucureştii?

— Nu.

— Ciudată fire eşti, Adino...

— Care fiinţă nu poate părea alteea ciudată?

— Atât de ciudată, că nici sfaturilor voitorilor tăi de bine nu le iei în seamă.

— Ştiu la ce faci aluziune şi dă'mi voe să'ţi spun că nu înţeleg graba dumitale de-a mă mărita... Aş înţelege s'o am eu graba... dar dumneata?

— Nu e vorba de vr'o grabă, Adino. Un om potrivit din toate punctele de vedere, se găseşte rar, eată motivul meu. Cel puţin dacă ai voi să mergi şi să te aşezi la Bucureşti, nu m'aş mai teme atât de mult că poţi scăpa o partidă. Acolo ai avea ocaziune să întâlneşti destui tineri..

Adina pusese ochii în pământ. După câteva clipe de tăcere, răspunse cu tristeţă.

— Ce liniştită ieram mai nainte.. Şi n'am greşit cu nimic, aşa cred, ca să fi meritat... ceeace mi se întîmplă... O! tăticule, tăticule, dece mi-ai lăsat averea aceasta?

Şi aproape de-a izbucni în plâns, trecu repede în odaea ei unde se încuiă.

Constanţa îi trimise o privire plină de vrăjmăşie şi mormoi:

— Secătură obraznică!...

IV

28 Decembrie 1901

„In sfîrşit s'a mai liniştit mahalaua. Cu toate-că sgomotul moare la poarta totdeauna închisă a locuinţii mele, zilele acestea, şi mai ales nopţile, aproape m'au neliniştit.

„Mi-a spus Florea că e „Crăciunul". Ciudat fel, al oamenilor, de-a sărbători ceeace'şi închipue că e sfânt, în sgomot sălbatec, în beţii îndobitocitoare, în ospăţuri ce se coboară la orgii!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

„Până şi Florea mi s'a întors ieri dimineaţă ameţit, împleticindu-se, cu limba legată.

„L'am privit surprins la culme. Nu mi se părea că iera el.

„S'a trântit îmbrăcat cum iera, într'un colţ al odăiei lui şi nu s'a mişcat de-acolo decât spre seară.

„L'am întrebat de ce-a făcut ceva nevrednic de om?

— „Frate Grigore, mi-a răspuns, mor de dragoste dup'o fată care nu e de seama mea şi ca să'mi uit dorul.. m'am dat băuturii..

— „Floreo, i-am zis, cine pătimeşte de-asemenea boală, se duce să moară în lume.. Nu murdări farmecul singurătăţii..

— „Şti tu, Grigore, ce e dragostea de-o fată frumoasă ca lumina de răsărit?

— „Oricâtă frumuseţe omenească, nu se poate ridica până la lumină. Eu nu înţeleg ce e femeea; eu sunt corp şi suflet, al florilor.

— „E tot o dragoste, Grigore, însă o dragoste care nu creiază..

— „Nu creez varietăţi de flori ce'mi fac şi mai de admirat lumea lor?

— „E creaţiune stearpă, Grigore... Viaţa vrea să creezi viaţă şi Dumnezeu a lăsat femeea pentru asemenea operă.

— „Du-te după femee, Floreo: eu rămân adevăratul poet: tu cobori înnalta simţire a poeziei... pe care ţi-a dăruit-o Natura.

— „Nu uita că poezia populară cântă pe Ileana Cosânzeana şi pe Făt-Frumos... Doinele sunt jale, dar jale din dragoste... Dragostea e mama lor şi suflete omeneşti le dă din focul care le mistue... Eşti om, ca să iubeşti; altfel *nu eşti om întreg*, Grigore..

„Vorba lui că „cine nu iubeşte, nu e om întreg", m'a pus pe gânduri şi poate un ceas întreg m'am întrebat dacă sunt „*om întreg?*"

„Şi iar m'am întrebat: ce este iubirea? cum se naşte de vreme ce în mine ea nu s'a născut?

„Dece lui Florea nu-i ajunge lumea aceasta de vrajă şi adeseori dă câte-o raită prin lumea sgomotului? Dece mie mi-ajunge şi mă simt în ea fără nici o dorinţă, fără nici o lipsă?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/md/1901-1932

„Nu mi-am putut da deslegare şi fiindcă Florea nu se depărtase, îi ziseiu:

— „Şi dragostea asta, cum îi zici tu, te face să suferi?

— „Mă face să'mi iau lumea'n cap, Grigore, şi o să mi-o iau. Nu mai pot sta închis, între uluci şi între ziduri.. Îmi trebue munţii, codrii, aerul curat Tu mi-ai subţiat firea de ţăran, m'ai făcut să gândesc şi altfel decât ţăranul, m'ai ţinut în robia frăţiei tale dar nu m'ai putut face să uit că ieram vîntură-ţară l... Nu'ţi spuneam nici unul din gândurile şi din dorurile mele fiindcă ţie nu'ţi place vorba. Dar dacă tăceam, străbăteam cu mintea şi în firea ta, şi în firea mea Câtă vreme ne-am potrivit tot într'un umblet, ne-am potrivit şi la frăţie.. Acuma, că a mai dat peste mine şi pustia de dragoste, s'a isprăvit, să mă laşi să plec..

„M'am uitat lung la ei şi mi-a venit în gând să'l întreb:

— „Şi cine e făptura care te năimeşte?

„Il văzuiu că se face roşu până în albul ochilor şi'mi răspunse cu glas învăluit:

— „O cunoşti.. Am fost amândoi în casa ei, la Mizil...

— „Adina? am rostit fără să se fi schimbat ceva în fiinţa mea.

„Plin de nedumerire am căutat în memoria mea cum iera Adina de-a putut Florea să rămână cu gândul la dînsa? N'am găsit nimic, şi i-am zis:

— „Ai văzut-o numai odată, Florea.

— „Vezi odată o femee pentru toată viaţa...

— „Ei, şi?

— „Când e de seama ta, i-o spui. Dacă se prinde bucuroasă. o iei de nevastă şi se chiamă că'ţi face rostul în lume.. Dacă nu, treci pe pământ ca umbra norilor... şi de ţi-ar fi încai oltatul trăsnet. ţi-ai face singur inima cărbune..

— „Du te la Mizil şi-i spune..

— „M'aş duce dacă aş şti că 'mi-e drumul într'acolo şi că sunt oaspe aşteptat...

— „Oricum, du-te. Când întâlnesc o floare şi ochiul îmi arată că nu am mai văzut o, mă plec, o cercetez şi o iau pentru erbariu.

— „Vezi-că floarea omenească nu-i prinsă de tulpina ei ca floarea câmpului Ca să'ţi vie 'n casă şi să ţi se facă tovarăşă, va să te aleagă şi dînsa...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

„Nu am avut ce să-i mai spun, fiindcă priceperea mi se opri aci, şi lucrul acesta este între tainele ce nu mi se vor descoperi nici odată...

1 Ianuarie 1902

„Florea a plecat...

„L-am văzut plângând; i-am simţit lacrimile pe obrazul meu când m'a strîns în braţe şi m'a sărutat...

„Îmi dau seama că ceva s'a mişcat în adîncul fiinţi mele, în acest moment al despărţirii, însă în afară n'a dat braţelor mele imboldul de-a răspunde la îmbrăţişarea, nici buzelor mele de-a întoarce sărutarea.

„La poartă Florea mi a zis:

— „Şi dorul după frate e pasăre care se mai întoarce la cuib.. O să ne mai vedem..

„Şi-a aruncat după umeri desagii cu schimburi şi cu merinde şi m'am uitat după el cum se depărtează, drept, pe strada pe care lumea trecea repede şi sgrebulită, în fulguirea care începuse să se fluture.

„Mi se ducea ceva din mine odată cu el şi par'că'mi venia s'apuc pe urma paşilor lui..

„Înţelegeam însă că se îndrepta spre un punct intim din Natură, către care nimic din fiinţa mea nu mă îndemna.

„Se va mai întoarce oare?

„După vorba lui din urmă s'ar părea că, da. Cred că l'aş primi cu bucurie. Mă deprinsesem să văd în el un al doilea cu care nu'mi turbura singurătatea.

„Când izbutiam cu selecţiunea unei flori şi o vedeam înflorind în coloarea pe care o speram, îmi auziam satisfacţiunea în glasul lui plin de uimire şi de admiraţiune. Observaţiunile ce le făceam în mine, el le citia par'că şi le esprima ca şi cum le-aş fi vorbit eu... Simţiam prin el; completam prin espresiunea ochilor lui această simţire.

„Am intrat în lunga îngrădire acoperită, căreea îi pot zice „seră".

„O căldură plăcută, deşi în aer cam umed, îmi desmierdă obrajii. Amestecul de mirosuri de flori şi de plante mă făcu numai decât să mă simt în lumea în care „ieram întreg". Nici o frunză, nici o petală nu se mişcă. E viaţă însă în fiecare din aceste creaţiuni pline de fineţă, pentru cari coloarea e frumuseţe fizică şi parfumul, spiritul.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/md/1901-1932

„La trandafir parfumul e spiritul pe care'l exală cugetarea filozofică; la garoafă, e muşcător, satiric; la crin e din mândria suficienţei de sine; la micşunică (violeta) e din modestia celui ce'şi ascunde valoarea; la vanilie, e al discreţiunii; la zambilă, al unei firi energice; la tiparoză („tuberoză") al adevărului ce străbate de odată şi ameţeşte..

„E o fantazie a mea de caracterizare, negreşit; nu mai puţin însă e impresiunea personală ce'mi dă fiecare din aceste parfumuri de flori.

„Uneori când aspir mai multe minute parfumul unei flori am impresiunea fizică a băuturii de apă care'mi astâmpără setea.

„Foamea este o trebuinţă a organismului; setea e ceva mai presus,—este şi o plăcere şi nu cunosc alta mai dătătoare de viaţă de cât aceea pe care o dărueşte apa.

„Am observat de aproape un lucru: când torn apă la rădăcina unei plante, este precum i-aş da demâncare: procesul hrănirii nu se vede numai decât; când o stropesc, este precum i-aş da să beà: numai decât satisfacţiunea de-a 'şi fi astâmpărat setea se vede în înfăţişarea ei.

„Stropii ce rămân pe frunze, boabele ce se strâng printre petale sunt, prin licărirea lor, ca tot atâtea zîmbete din mulţămirea lăuntrică a momentului.

In tăcerea aceasta în care numai paşii mei au sunet înnăbuşit pe nisipul umed, mă pierd pentru mişcarea, de dinafară, a marelui oraş.

„Ea tot ajunge până la mine, din când în când, ca puterea unei voinţi îndrăzneţe.

„Nimeni ne-răspunzându-i, pândeşte numai prin prejur. Eu nu mă duc să-i aţâţ îndrăzneala.

„Şi câinele meu pare că'mi înţelege nepăsarea, fiindcă foarte rar cheltuieşte câte-un lătrat: poate când i se năluceşte că un trecător se prea apropie de poarta solid închisă.

„Mă opresc din scris fiindcă nu mai văd şi nu voiu încă să aprind lampa...

„Să văd însă dece câinele latră mereu la poartă, prin abatere dela regula lui de nepăsare.

6 Ianuarie 1902

„Am făcut oare rău? am făcut bine?

„Acum şase zile când m'am dus să văd dece latră câi-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nele, acest paznic al meu se da la poartă, rîcîind locul cu picioarele de dinainte, smâcindu-se înapoi ca iar să se repeadă spre acelaş punct.

„Când m'a simţit, a alergat la mine, gudurându-se, scâncind şi dând fuga spre poartă, unde începu să latre plângător şi să întoarcă spre mine capul par'că m'ar fi chemat.

„M'am apropiat şi am văzut ca o mogâldeaţă lângă acel punct de la care câinele nu se depărta.

„Ninsoarea se îndesise şi acoperia acea mogâldeaţă care avea forma unei fiinţi omeneşti căzută jos.

„Am descuiat poarta şi în întunericul ce se cernea printre fulgii mari şi deşi, am scuturat neaua de pe mogâldeaţă; iera corpul unei femei. Căzuse cu capul cuprins în palmele desfăcute. Părea moartă. Dar când am pipăit-o la piept, simţiiu puţină căldură.

„Ştiu eu cărui îndemn m'am supus?

„Am luat'o în braţe, aşa plină cum mai iera de neauă şi am dus-o în odaea mea de culcare unde am culcat-o pe pat.

„Când am aprins lampa şi m'am uitat la dînsa, am văzut că iera o fetişcană. Galbenă la faţă, cu buzele aproape vinete, cu pleoapele veştejite, cu nu ştiu ce groază întipărită pe chipu-i tânăr, m'a făcut s'o privesc câte-va clipe fără să ştiu ce trebuia să fac...

„Pe urmă m'am gândit că desigur căldura o va face să'şi vie în fire şi atunci o băutură caldă îi va fi de folos.

„Eu, de obiceiu, seara beau lapte cald ori mănânc două ouă şi iau ceaiu.

„Am trecut în bucătărie, şi ceea ce făcea Florea, făcuiu eu: am pus laptele la încălzit.

„Am dat o raită pe la coteţul găinilor şi le-am închis uşa; am dus în casă două braţe de lemne,—treburi pe cari le făcea Florea,—şi mi-a venit să mă gândesc că omul, la casa lui, nu'şi poate face singur toate.

„Cât să-i placă să trăiască în regiuni superioare, trebuinţile îl silesc să se pogoare pe pământul realităţii; deci, cea dintâi învăţătură pentru mine: e nevoe de cineva, de care să depinzi întrucâtva şi care să depindă de tine mai mult ori mai puţin.

„Se impunea dar să găsesc pe cineva,—negreşit un bărbat,—pe care să-l deprind cu viaţa mea, cu munca mea...

revistatransilvania.ro/md/1901-1932

„Florea, cu plecarea lui, îmi redeșteptase dorul de călătorit. De când mi-am făcut cuibul acesta, nu m'am mai dus nicăieri.

„Ca să mă pot duce, trebue să am cui să las grija casei, adecă a florilor mele. Și ce om de credință e de nevoe!

„Este și nu este o greșeală că m'am așezat la o margine de oraș, în loc să fi căutat o așezare la munte.

„În depărtări ferite de picior omenesc, nu aș fi putut înfăptui această lume de plante și de flori.

„Aci nu am spațiul, nu pot să și umblu, dar am plăcerea celei mai de seamă aplicațiuni a intelectului meu.

Am așteptat puțin până să se umfle laptele, am turnat în două cesci și le-am dus în odaia de-alături unde'mi iau gustările.

„Am pus zahărul și pâinea pe masă și m'am dus să văd ce e cu negânditul meu oaspe.

„Fata își venise în fire și sta pe un scaun lângă sobă.

— Cum m'a văzut, s'a ridicat în picioare și sângele i-a înflorit obrajii.

— „Cum sunt eu aci, domnule?

„Îi iera și sfios glasul, și plin de rușine par'că.

— „Te-am găsit căzută jos la poarta mea. Aproape te acoperise zăpada... i-am răspuns.

„Ea și-a acoperit fața cu amândouă mâinile și s'a făcut grămadă pe scaun; mi se pare că și-a lovit capul de sobă.

„M'am apropiat de ea și i-am zis:

— „Haide să bei lapte, fiindcă nu am altceva în seara asta...

„După câteva clipe s'a ridicat: avea lacrimi în ochi; pe chipul ei inteligent iera durere: cel puțin putea să'și esprime ce-avea în suflet.

— „Nu mai pot de foame, îngână ea.

„Trecurăm în odaia de mâncare.

„Ne-am așezat față'n față și începurăm cina: eu sorbiam laptele, ea îl mânca dumicând în el pâine. Se vedea că se silia să nu pară lacomă...

„I-am luat seama: iera îmbrăcată cu o hăinuță cafenie peste o roche în dungi, alb cu negru. Când i-am văzut ochii albaștri, m'am gândit la Adina și o comparațiune s'a făcut în mintea mea: una, floare de seră, aceasta floare de câmp.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— „Vă mulțumesc, domnule, îmi zise ridicându-se și făcîndu'și cruce. Și vă rog ceva: îngăduiți'mi să dorm undeva, aci...

„ În odae iera patul în care dormia Florea când iera în toane bune; altfel, dormia unde apuca.

— „Uite, aici e cald... Culcă-te...

— „Vă mulțămesc, domnule...

„Iera cuviință și simplitate în felul ei de-a vorbi.

„Cine iera, de unde venia, ce i se putuse întîmpla, nu mă interesa. Totuși înțelegeam că'mi iera milă.

„Poate că acestui simțimînt care nu mă părăsește încă la cerere, mă supusesem când am adus-o în casă.

„M'am dus în seră unde am stat mult timp, în tovărășia scumpelor mele plante și flori, fără ca ființa pe care o adăpostiam să'mi întrerupă gândurile ce plutiau în mulțămirea liniștei.

„Când m'am deșteptat a doua-zi de dimineață și m'am uitat pe fereastră, zăpada iera destul de mare, dar m'a mirat o pârtie făcută cu lopata, până la poartă. M'a mirat apoi că în soba din odaia mea ardea focul, cum nu obișnuiam să se facă, pe când iera Florea.

„În sală și în sala de mâncare, măturat, aerisit, curat.

„În bucătărie, focul făcut și pe plită oala cu lapte. Va să zică venise și lăptarul, iar eu dormisem târziu și mai greu.

„Tocmai intră fetica, roșie la față, odihnită, par'că veselă.

— „Buna dimineața, domnule. Am dat demâncare păsărilor. Multe și frumoase păsări aveți... Câinele mi s'a gudurat: i-am dat și lui, că am găsit niște mămăligă rece. Acolo unde sunt mulțime de flori, numai cât am deschis ușa. N'am vrut să intru fără voea dumneavoastră... Poftiți să beți laptele. E fiert și'l țin pe plită să fie fierbinte...

„I-am ascultat lunga vorbă cu încremenirea mea firească, însă mirat de sarcina ce'și luase în gospodăria mea, de spiritul ei de rînduială.

— Bine, i-am răspuns, ca să nu creadă că'mi displăcea ceea ce făcuse. Uite dulapul, colea. Pregătește cafeaua cu lapte pentru mine și pentru dumneata și laptele rămas pune'l bine pentru diseară. Eu mă întorc...

„M'am dus în seră, ca de obicein și numai cât i am dat o ochire, ca un fel de „bună-dimineața" tuturora, apoi, după o raită prin curte, m'am întors la gustare.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcm1901-1932

„Fata, în picioare, lângă masa pe care aşternuse altă faţă, aştepta. Ceaşca pentru dînsa, o pusese pe-o măsuţă de-o parte. Am lăsat-o să'şi bea acolo laptele.

„A terminat mai repede de cât mine şi s'a apropiat înroşindu-se, par'că încurcată, frămîntându'şi c'o mână marginea şorţului.

— Domnule, o aud zicîndu'mi, aţi voi să rămân la dumneavoastră servitoare, să fac tot ce trebue? Văd că nu aveţi pe nimeni... Mi-a spus lăptarul că un om pe care'l aveaţi, s'a dus... O femee ţine mai bine gospodăria decât un bărbat. Leafă să'mi daţi... cât vreţi...

„Am rămas pe gânduri. Hotărîsem deja că'mi trebuia cineva, însă nu o femee... Ceva stînjinitor simţiiu în mine.

— „Ştiu să şi gătesc, domnule... Pot să spăl apoi, ale casei... că aşa făceam... acasă... rosti cu tristeţă par'că, plecându'şi ochii.

„Am urmat să stau în nehotărîre: mă îndemnam să primesc, fiindcă-i văzusem hărnicia şi nuştiu ce alt îndemn mă silia să mă codesc.

— „Primiţi-mă, domnule, măcar de cercare...

„Glasul îi iera rugător şi în ochi mi se păru că-i veniau lacrimi.

„Mi-am zis: e vre-o nenorocire în viaţa acestei fiinţi care nu ştie unde să'şi plece capul. Fie.

„Sunt şase zile şi aproape nu'mi cunosc casa: îmi place curăţia şi rînduiala.

„I-am spus că eu vorbesc puţin de felul meu, i-am spus care este regimul meu de mâncare şi toate merg în deplină regulă.

„Mai nu schimbăm vre un cuvînt, observ însă că Maria are par'că ceva de mărturisit, ceva ce i-ar fi stând pe suflet.

„Nu-i dau pas, fiindcă nu am curiozitatea de-a şti.

20 Ianuarie

„Ieram, la începutul serii, în seră. Imi înflorise un şir de zambile foarte frumoase: albe, roşii, violete şi trandafirii. Din frunza de un verde lucios plin de viaţă ce înconjoară tulpina, floarea apărea plină de frăgezime, bine desvoltată, vioae în colorit şi c'un miros pătrunzător foarte plăcut.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

„Pe când ieram cufundat în felul meu de-a observa, de-a admira, de-a'mi trăi în tăcere emoţiunea, instinctiv am simţit că mai iera cineva lângă mine.. pe-aproape, şi am întors capul...

„Iera, în adevăr, Maria.

„Fiindcă chipul ei putea să esprime ceeace simţia, am prins deosebirea dintre espresiunea trăsurilor feţei şi a privirii, la Florea şi la dînsa: ceva mai puţin vag, par'că, la Maria, mai luminos şi mai gingaş.

— „Domnule, numai pentru flori n'aş mai voi să plec dela dumneavoastră, îi auziiu şoapta înfocată... La şcoală, asta iera îndemânarea mea: florile artificiale... Jurai că atunci înfloriau. Vreţi, domnule, să vă spun ce-a fost cu mine?

„Am rămas drept, în picioare, nemişcat, — tub acustic omenesc, — gata să primiască sunete scoase de alt instrument, căruia i s'a pus în mişcare mecanismul.

„Tată-meu e muncitor la o fabrică de apă gazoasă; mama iera spălătoreasă şi iera femee foarte bună. De mică m'a dat naşilor mei, negustori, oameni cu dare de mână, să mă crească; nu aveau copii şi eu, frumuşică şi deşteaptă, le plăcusem. Mama a murit acum doi ani. Tăta s'a încurcat c'o femee. N'am mai intrat în casa lui, fiindcă nu mă lăsa naşa.

„După clasele primare, naşa m'a dat la şcoala profesională, iar acasă mă învăţa gospodăria; iera femee cam iute de fire, dar îi trecea repede necazul; mă iubia în adevăr ca o mamă.

Plecând ochii şi înroşindu-se, urmă:

„Numai naşul, căruia îi plăcea să se uite des în fundul paharului, începu de-acuma un an să nu mă prea lase în pace... fireşte, în ascuns de naşa...

„Dac'am văzut că se îngroaşă gluma, m'am hotărît să spun naşei... Până una, alta, naşa s'a îmbolnăvit şi după două luni de zăcere, s'a prăpădit... pe la Sân' Nicolae.

„Nu iera chip să mai stau acolo. Unde să mă duc? la Tata.

„Mam dus, cu toate lucruşoarele mele. Naşul a venit să mă ia înnapoi cu de-a sila. N'am vrut nici în ruptul capului şi i-am spus tati dece...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/md/1901-1932

„Tata a tăcut şi am rămas la el. M'am dus mereu la şcoală până ce-a venit vacanţa asta de Crăciun.

„Naşul dădea pe la noi. „Femeea" tati începu să mă cicălească mieros că sunt o proastă, că naşul îmi vrea binele, că o să'mi facă aşa, că o să'mi facă pe dincolo, şi mă îmbia să mă duc să stau la naşul. Eu nici nu voiam să aud...

„In ziua de Sân' Vasile, fiindcă pe naşul îl chema Vasile, şi tata şi „femeea" lui m'au povăţuit să mă duc să'l felicit, că dumnealui avea să'mi facă nu ştiu ce dar. Când trăia naşa, totdeauna îmi dădeau lucruri frumoase. Dacă au văzut că mă tot codesc, tata mi-a spus că merge cu mine. Atunci m'am dus Naşul avea musafiri... şi iera asupra mesei. M'a primit cu glas tare şi m'a recomandat tuturora. — numai bărbaţi... apoi ne-a poftit la masă. M'a aşezat lângă el... Şi'mi tot turna mereu vin să beau. N'am putut să mănânc mai nimic iar de băut oricât am băut de puţin am început să mă simt nu tocmai la îndemână şi par'că să'mi fie frică de nuştiu ce primejdie... Iar când am prins de veste că toţi se ameţiseră, — tata ca toţi ceilalţi, — m'am ridicat. Naşul s'a ridicat şi el şi mi-a zis: vrei să te duci? Vino să'ţi dau ce ţi-am cumpărat de anul nou. M'a luat de mână şi am trecut cu el chiar în odaia în care dormiam când stam la dînşii. Acolo m'a mângâiat pe obraz, mi-a dat un inel şi o stofă de rochie, gulerul de blană al naşei, şi mi-a zis: stai aci şi te odihneşte până să isprăvim masa şi să pleci cu tată-tău. Vorbele astea nu mi-au dat de bănuit, dar când a ieşit, am auzit că încuia uşa pe dinafară. Numaidecât am sărit şi am cercat: iera în adevăr încuiată şi am înţeles că i ieram în mână. Atunci mi-am dat seamă că şi tata iera vinovat, fiindcă dacă nu mergea cu mine, adecă *dacă nu mă ducea el naşului*, nu se întîmpla să-i rămân".

„Se opri pentru câteva clipe, foarte aprinsă la faţă, în timp ce-i lăcrima în ochi mânia şi apoi urmă:

— „Vă închipuiţi ce iera în sufletul meu, când auziam chiotele de beţivi şi hohotele de rîs, şi câte măscări toate printre cari sbucnia şi numele meu! Cu cât se înseră, mă apuca desperarea; mă chinuia gândul că nu puteam să fug. Am deschis singura fereastră... care da în o curte strîmtă, dosnică, unde se ţineau păsările. Incepuse să ningă... In

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

curtea mare se aprinsese felinarul... Mi-a trăsnit prin minte să leg cearşaful patului de un drug al ferestrei şi să mă las în curticică. Zis şi făcut... Capul mi'l simţiam greu şi picioarele nu mă prea ţineau când am isbutit să ies în stradă... Atât mai mi-aduc aminte că am început să fug... să fug... şi presemne că am căzut la poarta dumneavoastră. Apoi, să mai calc eu în casa tatî? Nici moartă! Nu mai am pe nimeni şi nu voiu să am pe nimeni".

„Peptul i se bătea, ochii îi fulgerau, buzele i se învineţiseră şi faţa, pe lângă o roşeaţă vie la mijloc, avea şi o îngălbenire a marginilor: iera espresiunea indignării, a mâniei, a hotărîrii disperate.

„Aşa am caracterizat ceea ce-o agita astfel, în timp ce eu simţiam numai mila.

— „Linişteşte-te, i-am zis, vei sta la mine cât vei voi... îmi ştii obiceiurile; îmi cunoşti ocupaţiunea... Ai cât mai mult grija casei ca eu s'o am cât mai puţin.

— „Vă mulţămesc, domnule Grigore. Când voiu fi a cuiva voiu să fiu din dragoste...

„Şi ea... „*din dragoste*", cugetaiu după ce rămăseiu singur. Dacă Florea ar fi fost aci, cred că s'ar fi potrivit amândoi.

„În seara aceea, cu toată silinţa mea de a fi numai în lumea florilor, mă obseda aci povestirea Mariei, aci înlăţişarea ei de adâncă turburare cu cuvîntul acela: „*dragoste*", care, mai mult decât oricând avea nu ştiu ce răsunet răscolitor în fiinţa mea..

„La fiecare silinţă de a mă depărta de amintirea acestui cuvânt, el par'că se înfigea mai adânc în atenţiunea mea, în timp ce nuştiu ce fierbinţeală mă făcea să nu'mi fie la îndemână.

„Şi de-odată par'că se lăsă ceva în jos, de dinaintea ochilor mei, şi mi se ivi imaginea dela fântâna Buzăului: *flăcăul care strînsese în braţe pe o femee tânără: o sărutase* şi aceasta îi dăduse pumni.

„*Iera tot dragoste*? Un gând tainic îmi lămuri: iera din partea lui, nu şi din a ei, cum fusese şi la naşul Mariei fără să fi fost şi din partea ei; cum iera din partea lui Florea fără ca Adina să fi visat la el.

„Şi mai mult mă înfierbînta gândul că atâţia oameni umblă după această dragoste, care, nu pare a umbla după dînşii.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/md/1901-1932

„Acum când scriu acestea, simt iarăşi înfierbântarea, un nuştiu ce fel de nelinişte, par'că sete...

„Beau un pahar cu apă rece şi... mă culc"...

10 Februarie

„N'am mai luat condeiul.

„Observ o schimbare în mine şi am tot căutat s'o judec, s'o înţeleg...

„In aparenţă toate merg ca mai înainte. Am orele mele libere de orice altă preocupare, când ori numai studiul ori numai frumuseţea lumei mele mă adânceşte în taina celei mai desăvîrşite mulţămiri, în care e deplina uitare de sine...

„După asemenea ore însă urmează ca un fel de lângezeală, când am totuşi impresiunea că aştept ceva fiindcă par'că'mi lipseşte ceva.

„Trebue să ies la aer şi nu întârziez s'o fac.

„Deprins a mă cunoaşte, iau seama unei nervozităţi, şi bolnav nu sunt... Aş voi nuştiu ce schimbare... Poate că 'mi-e dor să plec, ştiu eu, după Florea, în largul firii.

„Dece privirea mea urmăreşte apoi pe Maria în mişcările ei prin curte, prin sală?

„Azi a fost zi frumoasă, ca de primăvară. Mă aflam printre pomi, printre viitoarele brazde ale florilor.

„Maria veselă, rîzătoare, ca ziua cu soare, ca cerul plin de lumină, a stat de vorbă şi de glumă cu găinile, cu cocoşul, cu porumbeii şi rîdea singură...

„Dece, fără să am vre un gând, de altfel, m'am uitat tot timpul la dînsa, e adevărat însă că, aşa, ca printr'un văl?

„Simţiam că'mi place acea veselie, curată, aproape copilărească, acea mulţămire de-a petrece singură cu fiinţi ce n'o puteau pricepe, ce nu-i puteau răspunde.

„In mişcările ei i se încondeiau când sînii, când şoldurile, când în profil obrazul grăsuliu. Bluza o avea subţire, braţele goale până la coate.

„Şi amănunţiam acele mişcări şi acele forme, pentru întîia oară la o femee, în timp ce neliniştea şi fierbinţeala îmi puneau ca un nod în gât.

„De altfel şi din partea Mariei iau seama că sunt observat... iar când se întîmplă să ni se întîlnească privirile, în ale ei văd duioşie, adecă ceea ce vedeam în ochii lui Florea când se gândia la „Dragostea" lui.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

„Când mă serveşte, e nuştiu ce gingăşie în felul cum se apropie, cum îmi spune câte-o vorbă şi cum îmi zîmbeşte uneori în timpul mesei.

„Eu, ca de obiceiu, nu mă îndemn să răspund, însă nici nu mă supăr fiindcă o văd aşa.

„Deprins să'mi cunosc timbrul glasului, prind deosebirea dintre altă dată şi acum, mai ales când îi vorbesc Mariei câte ceva.

„Glasul meu i-a par'că nu ştiu ce mlădiere, pe-aproape de mlădierea din glasul lui Florea când vorbia de Adina.

„După ce şi-a terminat vorba cu păsările s'a îndreptat spre mine:

— „Zău, să nu vă supăraţi, domnule Grigore, dumneavoastră nu sunteţi niciodată vesel? nu vă văd nici măcar zîmbind.

„I-am răspuns în aşa fel că mi se părea blândeţă glasul meu:

— „Fii dumneata veselă, Mario şi rîzi şi pentru mine. Imi place lumina, dar ce să fac dacă nu mă luminează şi pe mine!

— „Dumneavoastră aveţi inimă bună. Zău, sunteţi foarte bun... îmi rosti cu atâta desmierdare în glas încât avuiu impresiunea fizică lămurită că peste întreg corpul meu se trecea cu o bucată de catifea.

„Intră în casă, cântând, iar eu am rămas multe minute locului, cu urechia întinsă să pot prinde mereu acele note armonioase.

„Apoi, cap plecat, gând care plutià într'un fel de ceaţă, am intrat şi eu în seră.

„Ca de-atâtea ori, de îndată ce-i trecuiu pragul şi în faţă mă izbi aerul încărcat cu arome şi cu umezeală, mi se limpezi înnaintea ochilor şi îndelungă răsuflare din adânc mă uşură ca de-o greutate...

„Mi se închipuia că ştiu acum a zîmbi în interiorul meu; îl vedeam par'că, zîmbetul acesta, întocmai unei lumini lăuntrice; nu puteam să văd însă dacă se şi răsfrângea pe înmărmuritul meu chip...

„M'am apropiat de-o tulpină de garoafe, îndestul de groasă, pe care, experimentam nu numai obţinerea unui tip, ca mărime, dar şi ca nouă coloare.

„Dăduseră câţiva boboci şi le aşteptam desfacerea...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaraza.ro/?cnr=1901-1932

„Ce impresiune de uimire, când m'am oprit în preajma ei! Un boboc ieră în deplină înflorire şi altul, în parte. Izbutisem: coloarea bătea în violet închis, petalele să răsfirau graţios par'că ierau dantelate, coroana lor iera enormă pentru o garoafă şi un miros pătrunzător mai mult de migdale amare decât de cuişoare îmi umplu nările pe care le simţiam palpitând.

„I-am aspirat parfumul cu plăcere fără seamăn, impresiunea fiindu'mi că el se împrăştia în toată fiinţa mea şi-i dă înfiorări; am privit-o cine ştie cât timp amănunţindu-i fineţa formelor. neorînduiala aparentă, din care reeşiă armonia proporţiilor; curăţia colorii de un violet catifelat pe care nu'l obţinuse nici un horticultor încă.

„Desigur că iera mândrie în satisfacţiunea mea, nu însă orgoliul care învrăjbeşte pe creatori, după cum citisem că se întîmplă în lumea invenţiunilor.

„De altfel, mândrie modestă, — pot zice aşa, — fiindcă numai cât coordonasem anume observaţiuni şi procedeuri ale altora şi fiindcă ţineam seamă că alte încercări nu îmi izbutiseră.

„Nu-i mai puţin adevărat că dacă'mi plăceă să mă simt mândru, ieră numai în intimitatea sufletului meu în care nu străbăteă nimeni de dinafară: opera mea, ca şi această mândrie dulce, rămâneau în taina cuprinsului în care'mi treceam viaţa.

„Aveă-voiu curajul, — m'am întrebat după un ceas, pe când mă întorceam în odaia mea, — să'l părăsesc şi să'l las în căutarea altor mâini?

„Mă pot oare bizui pe Maria să întreţină sănătatea florilor mele în tot timpul lipsei?

„Poate că ieră nevoe să mă înţeleg şi cu vr'un grădinar... Acesta nu'mi va păngări oare locul şi munca prin comercializare?

„Florile se scuturau în grădină sau în seră, la vremea lor, fără ca vre una să treacă dincolo de pragul porţii, spre a servi de podoabă deşartă, spre a fi aruncată cu dispreţ după ce s'ar fi veştejit în căldura balurilor sau a petrecerilor omeneşti..

„Se scuturau supt ochii mei, ca într'un sfîrşit de viaţă care trebuia respectat; petalele ierau adunate c'un simţimînt de milă şi de pietate şi puse în anume humus, ca

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

într'un mormînt ferit, unde să putrezească şi să serviască apoi ca element de hrană tulpinelor de pe cari se scuturaseră.

„M'ar fi revoltat să fi ştiut că aceşti „copii" dragi ai mei sunt de vînzare. Nu câştigul necinstit al grădinarului m'ar fi supărat, ci înstrăinarea acestor flori cari nu ierau podoabă dar parte din viaţa mea.

„Eată grija care 'mi stăpâniă dorul de călătorie, eată teama ce'mi întunecă zările în desfăşurarea cărora voiam să trăiesc ceasuri de contemplare, în o libertate mai simţită decât aci...

„Voiu vedeă cum voiu face... „De plecat trebue să plec în Aprilie."

V

La Potângeni Silviu Lupăşanu este, în această zi de Ianuarie, în mijlocul sătenilor pe cari i-a chemat la o sfătuire cu dînsul.

În vîrsta de aproape 26 ani, voinic cu obrajii înviorați de roşeaţa sănătăţii, cu privirea dreaptă, cu atitudine de hotărîre poate întrucâtva cam bruscă în timpul din urmă, de făşoară o hărnicie şi o pricepere la plugărit, care l'au impus luării aminte a sătenilor.

Totuşi oarecare neîncredere suflă încă dinspre obştea sătenească până la el: îl socot toţi „boer" deşi îi cunosc obârşia, deşi îi văd viaţa simplă ce duce.

Satul ierâ la marginea de unde începeă moşia lui, dar locuitorii ierau prea numeroşi ca toţi să fi putut munci pe această moşie.

Câţi munciau, ierau numai cu braţele întrebuinţaţi. Silviu nu lucra nici o palmă de pământ în parte. Plătiă în bani şi plătiă cinstit.

Locuitorii făcuseră să-i ajungă însă la ureche că ei voiau şi pământ în parte, iar învoelile să fie mai omenoase decât pe moşiile vecine.

De-aceea Silviu îi chemase la sfătuire în curtea proprietăţii: ziua ierâ frumoasă, cu soare destul de cald. De pe acoperemînturile încărcate cu ninsoare se scurgeau diamante care scînteiau, se topiau în atingerea cu neaua şi săpau într'însa ochiuri de apă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/md/1901-1932

Vrăbiile gureşe nu se mai astîmpărau trecînd de la un pom la altul, pe care se lăsau vlog, piuind, bătînd din aripi, sărind una în jurul alteea, nebune de veselie.

Ciorile pătau plopii înnalţi cu ramuri lungi, drepte şi subţiri, cloncănind şi ascuţindu'şi ciocul de câte-o ramură mai groasă din josul tulpinei.

— V'am chemat, oameni buni, să stăm puţin de vorbă, fiindcă e vremea învoelilor, ca mâine, şi doresc de mai nainte o înţelegere între mine şi dumneavoastră... Mi-e prea mică moşia, cum ştiţi, ca să dau dintr'însa în parte. Un mare proprietar o poate face şi mulţi dintre dumneavoastră sunteţi învoiţi pe cele două mari moşii vecine.

— Da, dar o ducem greu cu învoelile la boerii ăştia d'acolo, rosti unul.

— N'o să mă ţineţi pe mine vinovat de asta, nu-i aşa ? răspunse cu blândeţă.. Nici nu mă pot pune cu vorba între dumnealor şi dumneavoastră.

— Aşa-i, aşa-i... rostiră mai mulţi.

— De acest lucru îmi dau eu seama şi'mi pare rău că nu'l vedeţi şi dumneavoastră: aveţi, fiecare, locurile dumneavoastră, pe acestea le munciţi prost şi bine pe cele în parte dela proprietari. Dece ? Dacă aţi deprins dela marea proprietate să munciţi cu rost, trebuie să vă ţineţi de rostul acesta bun şi pentru pământul pe care'l aveţi. Şi să nu'mi puneţi înnainte că nu aveţi timp ; mai degrabă nu aveţi cumpănire, socoteală dreaptă. Dacă v'aţi împărţi, cei din fiecare familie, în aşa chip încât să munciţi şi colea şi dincolo, cu tot atâta hărnicie şi pricepere, aţi face mai multă roadă şi nu aţi fi la cheremul marii proprietăţi, adecă nu v'aţi îndatora la dînsa luând porumb, grâu, fân, fiindcă nu v'ajunge. Dacă n'aţi lua şi nu v'aţi îndatora, v'ar ieşi de-acolo şi socoteala mai neîncărcată... ; aţi sta mult la tocmă cu curtea şi ea s'ar sili să vă primiască condiţiunile. Dar când omu-i prea dator, înţelegeţi că nu poate ridica nasul ceva mai sus... şi să ceară cu curaj învoială dreaptă. Nu-i aşa ?

— Mai aşa ! Fireşte... Eacă vorbă cu rost !... Păi na !... Şi noi suntem de vină... se loviră atâtea glasuri unele de altele şi atâtea priviri se întîlniră cu înţeles.

— Ei, dacă e vorba că pricepeţi, va să vă şi puneţi pe cercare, la locurile dumneavoastră. Eu ce pot face, e să

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

vă dau uneltele mele la treer, la bătut porumb; să vă dau sămînță bună, să vă viu în ajutor ca prieten și tot dintr'un trup ca dumneavoastră; însă nu'mi cereți locuri în parte fiindcă moșia'mi-e mică. În ce privește prețul muncii, să'l cercetăm, să judecăm și să ne înțelegem: plătesc la vreme și cinstit, dau arvună fără să mă codesc și dacă vreți am încredere în dumneavoastră și nu fac învoială scrisă.

— Domnule „Silvu", rosti un om mai în vârstă, e și moartea pe lângă viață. E bun crezământul în vorba cuiva, dar mai bine este să fie și scris ce iau și ce trebue să muncesc...

— Să facem și învoială scrisă... Joi ce vine intrăm în Faur care ferecă și desferecă. Cei optzeci cari munciți la mine, poftiți la învoială și la cinste: e un butoiaș care, ci-că, vrea să vă cerce gustul...

— Ne lasă gura apă, că e din viișoara dumitale... rîse unul din cei ce munciau la un mare proprietar.

— Ce? nu vă dă de băut, la învoială? rise unul din muncitorii lui Silviu.

— Cum să nu... Vorba e că nu e cinste: tot noi plătim ce bem... răspunse rîzînd cam acriu, tot cel cu pricina.

De vr'o câte-va minute se strecurase printre săteni factorul. Silviu îl deosebi și înaintă spre el, mai aprins la față. De când aștepta să'l vadă! Avea să-i aducă numai dintr'un singur loc scrisoare, și acolo îi iera mereu dusă inima!

— Ai ceva, domnule Pălmașu? îl întrebă cu glas cam înnecat.

— Două scrisori, domnule Lupășanu, și amândouă recomandate...

Iar din geanta de piele peste care bătuseră ploi, vânt și soare, aproape de tot înnegrită și ici, colo, pătată, dovadă că trecuse din factor în factor de-a lungul anilor,—Pălmașu scoase două plicuri, unul alb, altul verde, amândouă curate.

In timp ce el semna recipisele sătenii începură a se scurge pe neaua bătăturită dar pe care cismele unora, ghintuite, lăsau tiparul tălpilor și al cuielor.

După ce'și cinsti pe bine-aducătorul de vești scrise, Silviu dădu fuga în odaia lui caldă, luminoasă, împodobită în felul odăiei mari din casa Adinei, numai cu scoarțe și cu pături sătenești.

In jilțul bunului lui, asemănător cu acela al „mamei-mari"

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

a Adinei, se lăsă înfrigurat şi desfăcu unul din plicuri, pe care bănui scrisul Adinei. Pe cellalt plic cunoscuse numai decât scrisul Viorichi.

Şi citi:

23 Ianuarie 1902
Mizil.

„Amice Silviu, trec anii şi împrejurările peste viaţa noastră fără să-i putem împiedeca pe unii, fără să putem domina pe altele.

„Un pas, pus odată pe un loc încă neumblat dar plin de flori, lasă urmă adâncă, pe care dacă ochii n'o văd, inima rămâne s'o simtă.

„Viorica nu te poate uita şi sufere; i-ai vorbit cel dintîi de iubire şi de întovărăşire pe viaţă:

„Nu'şi spune nimănui deziluziunea, dar eu îi citesc în inimă, dar eu mă uit în ochii şi pe chipul ei: ceea ce nu vede tatăl ei şi prietenii, văd eu şi mă doare.

„Ţine-te de cuvânt, amice Silviu şi dă drept la fericire unei admirabile fiinţi de caracter, dulce, bună şi frumoasă.

„Eu sunt în ajun de-a mă mărita: fiecare e cu destinul său.

„Iţi voiu fi cu adânc recunoscătoare dacă vei lua pe scumpa mea Viorica şi'ţi voiu rămânea cea mai duioasă dintre surori.

„Iţi doresc tot binele...

„Adina Miroteanu"

Ingălbenit la chip ca frunza pe care a atins-o bruma, rămase multe minute cu privirea ţintă la aceste rînduri pe care alunecau licăriri.

I se sfîrşise aşteptarea, căci se sfîrşise visul: Adina nu'l iubise niciodată!

Şi atunci se întoarse înnapoi cu amintirea şi în privazul vieţii lui dela Moţoiu i se ivi chipul luminos şi dulce al Viorichi din sufletul căreea pornise suflare educătoare şi pentru dînsul...

Da, îi făcu bine această evocare, ca un fel de mângâiere în dezastrul de acum, însă inima nu-i mai bătea supt nici o pulsaţie de iubire.

Adina ştersese cu însuşirile ei strălucitoare, însuşiri tot

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

atât de mari dar cărora le lipsea frumuseţea fizică, smalţul acesta care ia ochii şi ridică parcă valoarea aurului.

Şi nici acum nu'şi puse înnainte greşeala lui faţă cu Viorica, deşi Adina i-o imputa.

Lui i se părea ca lucru fatal simţimîntul de mai apoi pentru Adina şi nu-i cuprindea natura egoistă, şi nu se întreba dacă Viorica în adevăr suferia, precum îi afirma Adina.

Când dădu cu ochii de unul din rîndurile dela urmă, în care ea îi spunea că „iera în ajun de-a se mărita", se ridică sugrumat de-o năvălire de sânge care-i însângeră şi ochii. Se simţi în acele clipe în stare de-a făptui o crimă şi se hotărî să plece la Mizil, orice urmare ar fi fost să aibă ducerea lui.

Privirea-i pică pe scrisoarea Viorichi.

— S'o citesc şi apoi voiu pleca, îşi zise şi tăiă cu mână tremurătoare plicul.

20 Ianuarie 1902
Mizil.

„Iubite Silviu,

„Trebue să te pun în curent cu cele ce se petrec pe-aci.

„Tu n'ai mai venit pe la noi; dar noi ne-am gândit mereu la tine".

După ce-i povestia cum Adina moştenise pe tatăl ei, cum această moştenire atrăsese pe mama ei, îi descria caracterul acestei mame şi viaţa tristă a Adinei la un loc cu dînsa, apoi în ce chip îi fusese prezintat doctorul Finţescu.

„Mie nu mi-a făcut bună impresiune omul acesta sclivisit şi de spirit banal. Iţi poţi închipui că Adinei i-a plăcut cu atât mai puţin.

„Totuşi doamna Miroteanu i'l impune. Ea l-a adus de Crăciun şi de anul nou la Mizil, iar lucru ciudat, a făcut bună impresiune tutorilor Adinei, cari o sfătuesc să'l ia.

„Numai eu, iubite prietene, duc cu dînsa lupta pentru tine, lupta, nu fiindcă ea nu te-ar iubi, dar fiindcă mă crede pe mine în drept să te iau.

„Te rog din suflet, Silviu, să nu socoteşti că mă duc cu gândul la acea pornire a ta copilărească, de care azi îmi vine să zîmbesc. Să nu'ţi faci nici o imputare... Ieram nişte copii cari ne jucam „de-a bărbatul cu nevasta", la o etate când nu puteam să vedem în viitor.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromania.ro/md/1901-1932

„Azi sunt liniştită, îmi dau seama de preţul unui simţimînt când e la timpul lui şi'l cred firesc din parte'ţi pentru Adina, scumpa mea copilă, după cum nu putea fi altfel din partea ei pentru tine.

„Lupta e din cauza unui scrupul de conştiinţă al ei şi oricât am încredinţat-o că am uitat trecutul copilăriei, se închide în ceea ce i se pare că ar fi adevăr şi datoria ei.

„Semn mai adeveritor nu poate fi decât în schimbarea ce s'a făcut în fiinţa ei: nu mai recunoşti în ea pe vesela şi dulcea păsărică de altădată... E aceiaş frumuseţe fizică, aceiaş frumuseţe morală, dar le învălue tristeţea şi par'că desgustul de viaţă..

„Trebue să alergi în ajutorul meu, Silviu ca s'o scăpăm, până mai e timp.

„Mumă-sa e pe punctul de-a-i smulge cuvîntul; doctorul se face cât mai stăruitor iar descurajarea îi ia cât mai mult din tăria sufletească: mă tem că se va nenoroci pentru toată viaţa.

„Vino. Treci peste cuvîntul ce i-ai dat, aşa cred, de-a nu te arăta la Mizil decât dacă'ţi va scri ea...

„Trebuia mai de mult să'l înfrângi: une ori, în adevărata iubire, se iartă anume îndrăzneli.

„Vezi, fii cuminte şi nu'ţi face şi tu un scrupul din împrejurarea că e mai bogată decât tine.

„Sunteţi potriviţi şi cu avere, vino.

„Îţi strîng frăţeşte mâna, dorindu-te şi dorindu'ţi fericire deplină.

„Viorica Tetoianu"

Sărută cu patimă scrisoarea şi se învîrti prin odae nespus de mulţămit: se închipuia de pe-acum biruitor al piedecilor nouă ce se iviseră.

Destul că Viorica nu se supărase pe el, destul că Adina îl iubia!. Eată ceea ce vedea dînsul.

Nici decum să bănuiasă adevăratul caracter al luptei,— renunţare de o parte şi de alta, o jertfă care punea în lumină două tării de caracter însă şi două temperamente deosebite: pe Adina o dobora, pe Viorica o făcea eroică.

Repede dădu poruncă să-i înhame caii la sanie şi peste o jumătate de ceas pornea, plin de neastîmpăr, la Buzău.

*

Doctorul Finţescu venea regulat Joia şi Duminecă la

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Mizil cu trenul de prânz şi se întorcea cu trenul de seară...

Pentru tot orăşelul iera pretendentul „domnişoarei“, care, pe scurt, însemna învăţătoarea şcoalei dela margine.

Doamna Miroteanu îl primia cu braţele deschise; Tetoianu şi Moţoiu veniau într'adins să'l întîlniască şi se extaziau în faţa deşteptăciunii doctorului şi a bunei lui voinţi de a se interesa de starea sănătăţii lor.

Moţoiu nu suferia de nimic.

Tetoianu, cu reumatizmul lui, ajuns mai supărător, se lăsa bucuros să fie căutat şi primia cu recunoştinţă reţetele... gratuit date.

Numai Custurică se arăta mai rece: el ghicia că în sufletul Adinei *iera ceva*... ciudat; că *doftorul* par'că o plictisia.

In ziua de 20 Ianuarie, o Joi, medicul, până să se întoarcă Adina dela şcoală, sili pe viitoarea soacră să hotărască logodna pentru Joia viitoare şi nunta pentru 20 Februarie.

Amândoi tutorii fură de aceiaş părere, aşa că Adina cum intră în casă, se găsi în faţa unei voinţi întreite.

— Te rog, domnişoară, rosti medicul aproape emoţionat, primeşte-mă şi nu vei regreta niciodată.

Ea îşi înfipse ochii reci în ochii lui cari păreau plini de iubire desmierdătoare, se uită pe rînd la tutori şi fără să privească nici o clipă la mumă-sa, răspunse, lăsându-se pe un scaun, descurajată:

— Fie... dacă o voiţi..

Acel ton de părăsire în voea soartei impresionă pe tutori, făcu pe medic să se înroşiască şi pe Constanţa să'şi fulgere fiica „uricioasă“ cu o privire de viperă.

Se făcu tăcere de câteva clipe, apoi medicul îşi redobîndi prezenţa de spirit şi mai încălzi atmosfera.

Adina părea că nu iera de faţă: nu zîmbi, nu vorbi; poate că nici nu iera decât cu fiinţa, nemişcată pe scaunul ei.

In acea noapte îşi plânse toate lacrimile şi concepu scrisoarea către Silviu, pe care numai după trei zile o trecu pe hârtie de scrisori şi o expediă: iera sigură că terminase cu trecutul.

Când, Duminecă, veni iar medicul, ea îi ceru câteva minute de vorbă împreună şi, după ce mumă-sa ieşi foarte contrariată, Adina începu.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

— Domnule Finţescu, dumneata mă vei lua fără consimţimîntul meu de bunăvoe. Vei fi mai tărziu răspunzător de aceasta... Voiu să scap de atmosfera de persecuţiune în care mă învăluieşti şi mă plec, punîndu'ţi totuşi o condiţiune hotărîtoare : mama îţi este complice, dar în casa mea şi a dumitale nu voiu s'o văd vre odată : nici o lege nu mi-o poate impune acolo, după cum mi-ar fi impus-o până acum dacă aş fi gonit-o. Depinde numai de dumneata ca în viitor să putem ajunge la înţelegere...

Medicul, foarte surprins de asemenea condiţiuni cu energie spuse, dar şi el bucuros să se scape de „mama soacră" şi mai ales de tocmeala cu dînsa, — se înclină şi răspunse :

— Dorinţile dumitale, domnişoară, nu zic că vor fi porunci pentru mine, dar le voiu împlini dintr'un simţimînt de care sper să te convingi nu peste multă vreme.

Asemenea răspuns, nu fără demnitate dat, îi făcu impresiune bună.

Iera dibaciu Finţescu !

El judecase starea sufletească dintre fiică şi mamă şi numai acestei situaţiuni credea că se datorează răceala Adinei faţă cu dînsul.

Adina, din delicateţea sufletului ei ne făcînd medicului nici o aluziune că o voia numai din cauza averii, — el se hotărîse să aibă faţă cu dînsa atitudine de sentimentalist însă şi de demnitate, spre a nu se coborî în ochii ei.

Adina îi ceru voe să se retragă şi, până la masă plecă la Viorica de-i spuse că s'a hotărît definitiv să ia pe Finţescu, — ceea ce de altfel Viorica aflase dela tată-său cu trei zile mai nainte.

Viorica nu-i zise decât :

— Te plîng, copila mea.

Adina zîmbi :

— Eu cred că nu va trece mult timp şi ne vom vedea amîndouă... fericite...

Se gîndi la rezultatul scrisorii pe care o trimisese lui Silviu.

In acea seară Viorica scrise şi ea scrisoarea ce avea să-i sosiască lui Silviu odată cu acea din partea Adinei.

*

Miercuri dimineaţă, cu o zi înainte de ziua fixată pentru logodna Adinei, Silviu sosi la Mizil.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

Iera prea de dimineaţă ca să se fi dus în oraş. Işi roase nerăbdarea şi neliniştea plimbându-se pe peronul gării la lumina stelelor de pe cer şi de pe la macazurile liniei ferate.

Să se ducă întâi la Adina? Nu făcea, deşi într'acolo îl îmboldia pustia de inimă.

Cu judecată iera să se ducă la Viorica chiar şi mai de dimineaţă, ca răspuns la chemare.

Cum se lumină, apucă pe jos, cu mers nervos, pe şoseaua cu neauă bătăturită, pe ici pe colo cu gropi din topire.

Când intră în târg se trăgea clopoţelul la o şcoală. Băeţi şi fete, cu ghiozdanul în mână ori petrecut pe la spate, treceau sgrebuliţi, cu pas grăbit.

Băcanul-cârciumar din dreptul casei Adinei iera în prag: îl recunoscu şi'l salută prietenos:

— De mult n'ai venit pe la noi...

— De mult, domnule Petre...

— Te-ai făcut voinic băiat... Ei, da ştii că „domnişoara' ia un doftor?

— Nu ştiam...

— Ca prieten, ai venit la vreme: mâine se logodeşte...

Silviu se înnăduşi de odată, salută şi o luă repede la picior... Pe dinaintea casei Adinei, Toncea îl lătră; el aruncă numai o privire în cuprinsul alb al curţii şi trecu... Inima-i svîcnia însă.

Vestea că logodna iera a doua zi, îl turburase cumplit.

Aproape de casa Tetoianului mai că se lovi de un sătean nalt voinic, rumen, în ochii negrii cu priviri pierdute, îmbrăcat c'un cojoc scurt înflorat, cu iţari de aba albă, cam pătaţi, şi în picioare cu opinci la cari nojiţele ierau nouă şi bine strînse, puse par'că din dimineaţa aceea.

Iera Florea Mândricel.

Plecat din Bucureşti în ziua de 1 Ianuarie, pusese o lună aproape până la Mizil, în drumul lui pe jos, cu opriri prin sate. Avea parale la el, dar cu trenul nu şi-ar fi ostenit dragostea şi nu şi-ar fi ros necazul.

Înainte de-a se înfunda în munţii încă iernateci, voia să mai dea ochi cu Ileana Cosânzeana cântecelor lui.

— Iartă, domnule, rosti Florea, că dragostea prosteşte pe om... Nu prea văd pe unde calc...

— Nu-i nimic, flăcăule, îi răspunse cu blândeţă Silviu: cam acelaş vînt ne bate...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

— Nu-i aşa că trece ca focul peste un sat întreg?
— De câte ori soarta ţi-e împotrivă să'i poţi stinge!
— Apoi... noroc, domnule.
— Umblă sănătos şi... izbîndă...

Florea ridică din umeri şi îşi urmă drumul spre poarta Adinei.

Silviu se opri la poarta Viorichi unde trase de mânerul clopoţelului.

Viorica se îmbrăcase şi pregătia cafeaua cu lapte, când clopoţelul sună. Un fior îi trecu prin inimă şi numele lui Silviu îi veni pe buze, în timp ce obrajii i se înroşiră.

Ea alergă de deschise şi cu drag îşi aruncă braţele după gâtul lui Silviu, în timp ce inima i se bătea să se rupă.

— Silviu, bine-ai venit; bine-ai făcut că te-ai grăbit...

El îi sărută mâna, cu toate că primise o sărutare pe obraz.

— Ştiu că mâine e logodna, rosti el, întunecat. Bine te-am găsit Viorico. Ce face nenea Vasile?

— Potrivit de bine. Hai fuga să te vadă. Ce frumos şi voinic te-ai făcut, Silviu, îi zise rîzîndu-i.

Iera fericită că'l vedea. Emoţiunea şi-o atribuia numai mulţămirii revederii. Dacă iera şi vre-o tainică răbufnire a dragostei ce nu moare, iera adevărat că nimic n'ar fi clintit-o din hotărîrea ei pentru jertfă. Însăşi această jertfă i se făcea dulce acum când ştia în ce primejdie se afla Adina, sufletul ei.

Când intrară la Tetoianu, acesta îşi înfăşura picioarele, până la genuchi, cu fîşii de flanelă groasă, ca să le pue apoi în cismele pe care le purta pe supt pantaloni.

El îşi opri interesanta operaţie de chezăşie împotriva frigului şi strigă, plin de mulţămire:

— Tu, Silviu, pe vreme de iarnă?

— Semn că primăvara e pe-aproape, nene Vasile, îi răspunse Silviu şi se plecă să-i sărute mâna.

Vasile nu'l lăsă, îl strînse în braţe şi'l sărută pe obraz...

— Imi părea rău că nu mai dădeai pe-aci.. Dar îmi ziceam: tot va veni el după ce'şi va rîndui bine trebile... la şezi şi vorbeşte. că uite numai decât sfîrşesc oblojeala reumatică, cum îi zic eu...

— Drept e, nene Vasile, că trebile mi le-am rînduit, toate, afară de una...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1999

— Aşa?.. apoi bine e şi când numai una rămâne în doi peri, fiindcă nu toate ale omului se pot împlini... Viorico, vrei tu fetico să ne dai cafeluţa? Băiatul a venit de pe drum... şi i-a fi de pus ceva cald drept inimă.

Viorica nu puţin mirată de veselia asta nu prea obişnuită a tatălui ei, zîmbi şi se făcu nevăzută.

— In adevăr, nene Vasile, că ceva cald de pus la inimă m'a adus la Mizil: plăcerea de-a vă vedea şi credinţa că'mi voiu vedea visul cu ochii. La ce să mai ascumd ce ţin de-atâta vreme în umbră? Mi-e dragă Adina şi vin s'o cer...

Foarte uimit Tetoianu ridică ochii la Silviu şi chipu-i luă înfăţişare serioasă... Nu doar că-i displăcea lucrul, însă Adina se hotărîse şi logodna iera să se facă.

— Dar dece ai tăcut atâta vreme, băete? Adina se logodeşte mâine...

— Nene Vasile, să'mi dai voe să'ţi fac o destăinuire şi dacă vei găsi în mine un vinovat, să'mi rosteşti pedeapsa...

Nervos, înfocat dar limpede şi pe scurt îi povesti întreaga chestiune a inimii lui, în care Viorica avusese prima tresărire şi Adina pe cea din urmă.

Povestind, putu înţelege mărinimia Viorichi şi cu lacrimi în ochi ceru iertare tatălui ei...

Mişcat mai mult decât voia să arate, Tetoianu se vedea pentru întîia oară în faţa unei drame intime ce se petrecuse în preajma lui şi pe care se dojenia acum, în cugetul lui, că nu'şi dăduse osteneala să o pătrundă.

Când ai copii, nu e prudent să te ţii scufundat numai în anume ocupaţiuni ce devin pasiune şi să nu observi că aceşti copii cresc spre a'şi întocmi lumea lor de sentimente ce-i pot răpăci.

Atunci intră Viorica.

Dintr'o repede privire înţelese ce se petrecuse şi se făcu roşie foc...

— Poftiţi la cafea, domnilor, rosti pe ton glumeţ.

Adânca lui emoţiune de părinte şi-o trădă Tetoianu când luă pe fiică-sa de mână şi o sărută fierbinte pe frunte...

Apoi, tăcut o luă înainte urmat de Viorica şi de Silviu cari nu îndrăzniau să se mai privească.

Cafeaua o băură mai repede decât ar fi trebuit şi în tăcere stînjinitoare.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaraft.ro/mdrr1901-1932

— Siviu, începu cu blândeţă Tetoianu, pentru acele întâmplate sunt numai eu vinovatul fiindcă trebuia *să prevăd.* Dintr'un joc de-a dragostea între copii se pot ivi mai târziu supărări mari...

— Tată, te rog să crezi, înterveni Viorica, plină de demnitate, că în faţa unor anume încercări ale lui Silviu, — firești de altfel, — de-a mă face să-i cunosc simpatia pentru mine şi un plan de viitor, — i-am răspuns totdeauna că suntem copii încă şi că legămintele ar fi timpurii.

— E adevărat, se grăbi să zică Silviu.

Viorica zîmbi şi urmă: de mine dar nu poate fi vorba, tată. Eu l'am chemat pe Silviu ca să ne sfătuim ce e de făcut numai să scăpăm pe Adina...

Ii spuse lui Tetoianu care scrupul de conştiinţă o făcea pe Adina să ia un om pe care nu'l putea suferi şi cum numai doamnei Miroteanu se datora, — nu se putea ghici dece, — graba aceasta de-a o mărita pe Adina.

Posomorît, Tetoianu răspunse :

— Ce voiţi, copii, să pot face eu? Ca tutor, mi-am dat cuvîntul: Adina şi l'a dat de-asemenea. De unde ştiam eu cauza neexplicatei pentru mine împotriviri, de la început, a Adinei?

— Cu toate astea, trebue, tată, să împiedecăm crima, rosti cu energie Viorica. Nu voiesc să fie nenorocită copila inimii mele...

Lui Tetoianu i se urcară lacrimi în ochi: numai acum îşi cunoştea cu adevărat fata, la lumina celor mai înnalte însuşiri: abnegaţiune, devotament, curăţie sufletească, energie morală.

Poate că iera şi opera lui, însă nu avea curajul să şi-o spună faţă cu lipsa de prevedere pe care şi-o imputase.

Lung fior de duioşie o străbătu pe Viorica atunci când întîlni cea mai elocventă privire părintească de dragoste şi de admirare, şi acum ei îi veniră lacrimi în ochi, pe cari le ascunse repede însă.

— Copii, mă duc numai decât la Moţoiu: el e mai priceput ca mine.

*

Am lăsat pe Florea Mândricel îndreptându-se spre poarta Adinei.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

La vr'o zece paşi numai când iera, auzi glas vorbindu-i:

— Hei, da ce te-aduce pe-aci, voinicule?

Florea holbă ochii la sfrijitul care-i turbura clipele apropierii de lumină.

— Da ce? ori mă cunoşti? îi răspunse cam lovit peste căciulă.

— Hm... făcu bătrânul închipuind un zîmbet; tinereţea uită mai lesne în vremile noastre...

— In toate vremile, domnule, fi'n-că vede mai multe şi se uită mai departe... Bătrâneţea trăeşte din ce'şi aduce-aminte...

— Eaca nu-i prost răspunsul. Te-am văzut cu Grigore la Adina..

Văl de purpură i se puse pe obraji când auzi numele Adinei şi Florea rosti cam în neştire:

— Pentru domnişoara Adina am venit...

— Ce spui? Poate că ştiaţi, că mâine se logodeşte şi-i aduci vr'un dar dela Grigore?

— Ba nici gând de-aşa trăsnae, rosti el trecînd dela roş la galben.

Bătrânul umblase în timpul acesta şi Florea, după el, aşa că se depărtaseră de poarta Adinei şi nu o văzură plecând la şcoală.

Curios, de îndată ce iera vorba de Adina, Custurică, în trecerea lui cu noaptea'n cap, pe la judecătorie, îşi puse în gând să'l ia cu dînsul pe ţărănaşul şi să'l descoase.

— Ia fii bun de poftеşte colea, cu mine şi să stăm de vorbă.

— Da adecă dece? stătu la îndoială Florea.

— Fiindcă, dacă vrei să vezi pe Adina, tocmai de prânz o poţi vedea. Atunci se întoarce dela şcoală.

In sala cam întunecoasă ardea o lampă a căreea sticlă se înfumegase. In soba de tuciu iera foc, însă aerul nu fusese premenit, nici podeala nu fusese măturată.

Custurică se aşează pe una din cele două bănci de lemn, a cărora văpsea se rosese şi pofti şi pe Florea.

— Şi, zi, se logodeşte? rosti Florea, cătând ţintă la cele două puncte roşii ale sobei, cari păreau doi ochi aprinşi în jurul unei frunţi enorme. Hei! când îndrăgeşte omul!... oftă el...

Custurică îl privi surprins, cu ochii lui şireţi... Şi, aşa, ca de cercare, rosti:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

— Nu-i din dragoste, băete... O sileşte mă-sa...

— Ei! aşi! făcu Florea, uluit... Da ce? are mamă?

— Dumneata n'ai avut?

— Am avut eu, da ştiam că domnişoara nu avea... Aşa 'mi spusese o cucoană de pe la Bucureşti..

— Tot dela Bucureşti a venit mama asta şi, uite, i s'a făcut un fel de stăpână, zise Custurică prins de necaz Dumneata însă cu care rost te-ai abătut pe-aci?

— Măre, dacă ţi-oiu spune, n'oiu întoarce din cale Soarele să'mi cate şi mie în inimă; dacă nu ţi-oiu spune, par'că mi-aş înfunda singur pumnul în beregată .. ca să nu răsuflu... Eaca mi-e dragă domnişoara... şi'n toate zilele mor câte-o ţîră până m'oiu prăpădi de-al binelea. Am fugit dela Bucureşti să'mi pierd urma prin văgăunile munţilor, dar m'a tras aţa pe-aci ca s'o mai văd odată... Ştiu că nu iera să mă ia pe mine vr'odată. Da par'că tot nu'mi răvăşia inima aşa de rău dacă din dragoste s'ar fi măritat: fiindcă, vezi dumneata, domnule, dragostea-i ca iarba, răsare fără s'o sameni şi ţine şi iarna... E al omului să iubiască, cum e-al păsării să cânte...

Iar după o clipă de frământare:

— Şi adecă nu-i chip, domnule, să nu intre domnişoara'n măritiş ca într'o temniţă? Numai vântului nu-i poţi opri suflarea şi apelor drumul la vale... Uite eu m'aş face luntre şi punte... Vreau numai s'o văd; să mor dacă nu i-oiu vorbi verde'n ochi. fiindcă vreau acuma să mă puiu de-a curmezişul. Când i-o fi drag careva, s'o mărită...

In vorba lui Florea iera înflăcărare, ciudată părându-i lui Custurică. aproape nu tocmai de om în toată mintea. Dar energia aceasta îi plăcea, fiindcă putea face bine Adinci, deşi nu înţelegea în ce chip s'ar fi putut schimba starea lucrurilor.

Florea vorbia dintr'o pornire sufletească de generozitate care iera fondul firii lui de poet.

In simplitatea lui şi din cauza neatingerii aspre cu viaţa, credea în dreptul lui de intervenţiune şi în putinţa de-a convinge cum şi de-a birui împrejurările.

Custurică îşi dădu seama repede însă că, oricât de deştept ţărănaşul, îl putea trimite la plimbare mai ales „mama".

— Ascultă, flăcăule, îi zise cu bunătate. văd eu că eşti altfel de îndrăgostit decât mulţi alţii pe lumea asta băl-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ţată... Numai mie mi-e teamă că cocoana Constanţa Miroteanu, mama Adinei, n'o să te lase să deschizi gura...

— Cum ai zis? strigă Florea aproape înlemnit. Mai spune odată numele pe care l'ai spus...

— Constanţa Miroteanu, repetă Custurică mirat.

— Adecă Miroteanca... îngână Florea, făcîndu-se verziu... O muiere naltă, voinică, ochească şi mehenche?

Custurică se ridică săltat în sus, par'că, de cine ştie ce ghiont dat pe dedesupt.

— O cunoşti dumneata pe cucoana?

Florea îşi trecu palma dreaptă peste ochi, pe frunte, şi înghiţi nodul ce i se pusese în gât.

In acest moment aprodul veni de stinse lampa: fitilul rămase ca o luminiţă de jar; o limbă de fum sbucni de pe coşul sticlei şi miros de gaz se împrăştiă în aerul destul de nesuferit al sălii.

— De dimineaţă ai venit, dom' Ghinea; bună dimineaţa, îi zise familiar aprodul.

— Mulţumesc dumitale, neică Spirache... Te rog să'mi spui când o veni dom' Firescu, că am a-i cere un dosar.

— Ţi-oiu spune...

Şi aprodul ieşi.

Lumină turbure rămase în sala acum mai caldă.

In timpul acesta Florea, ca de peatră cu trupul, se gândise adânc...

— O cunoşti, zici? repetă cu interes întrebarea, neica Ghinea...

— Măre, dacă-i asta, pe care o cunosc şi cum o cunosc, apoi nu poate să fie mama domnişoarei, răspunse întunecat, muncit de nelinişte, de dorul de-a limpezi lucrul. Domnule, nu ştiu cum te chiamă.

— Ghinea Custurică, *advocat*; Adina mi-e dragă par'că ar fi copila mea, rosti cu duioşie de nebănuit la omul acesta, după înfăţişare

— Domnule, rosti cu hotărîre Florea, de par'că iera alt om acuma, unde să te găsesc? Eu mă duc s'o văd pe „mama" asta şi de-o fi iarba rea pe care-o ştie o mahala întreagă, la Bucureşti, alerg să'ţi spun şi dumneata să chibzuieşti...

— Du-te, flăcăule.. adecă hai cu mine; dumneata intri şi eu te aştept... Sunt sigur că n'o să întârzii mult...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/md/1901-1932

— Atunci, haidem, că'mi arde locul supt tălpi...

VI

In sfîrşit Constanţa iera aproape de-a'şi împlini cele bine meşteşugite.

Bucuria ei mai ales iera că Adina suferia: suferinţa aceasta îi aducea un fel de desdăunare pentru dispreţul ce i'l arăta copila.

Dispreţul, singura manifestare demnă din partea aceieea ce nu putea să se scape fără de proces de-o stupidă tutelă legală!

O ricîia în suflet liniştea, care iera o deplină stăpânire de sine, a Adinei; o jignia superioritatea ei de caracter, dar acestea dădeau licăriri sălbatece bucuriei sale răzbunătoare.

Se apropia pentru dînsa vremea când să poată pune mâna pe trei sute de mii de lei, — o avere întreagă! —

Se privia în oglindă să se convingă că i se întorsese o parte din tinereţe, că putea încă să placă: Dece adecă n'ar căuta şi ea pe cineva, întrucâtva mai în vârstă, dar cu situaţiune socială mare?

Ah! cum ar fi sdrobit-o atunci pe fiică-sa cu ştiinţa ei de-a trăi, cu luxul ei, cu înfăţişarea ei!

Reapărea într'însa cocheta, femeea uşuratecă, îmbătată de succesele de odinioară, uitând prin câte nemernicii trecuse. O reîntînerire de dorinţi arzătoare îi biciuia sângele, silit să fie prea aşezat în o localitate „ordinară" şi în o locuinţă „caraghioază"...

Toate-i ierau urîte de nesuferit, aci, acuma când izbutise să se refacă fiziceşte şi să „îmbrobodiască" pe nişte „provinciali" proşti.

Intrucât privia pe Adina, îi iera destul de o camdată că o mărita după cum voia dînsa, cu folosul pe care îl dorise. Vrăjmăşia ei o irita poate, însă, n'o durea.

In acest chip repetându'şi şi în dimineaţa aceasta rolul acesta iluzionist, se pregătia să treacă în bucătărie, îmbrăcată c'un capot nou foarte pretenţios şi cu faţa foarte artistic „dreasă",—par'că ar fi aşteptat vre o vizită ori ar fi fost gata să se ducă la vr'o vizită,— când clopoţelul sună puternic.

—Ia vezi cine-i, rosti ea femeei de casă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

Tîrînd picioarele a lene femeea se duse la poartă.

— Ce vrei? întrebă răstit pe ţăranul care aştepta să i se deschidă.

— Domnişoara Adina e acasă?

— Nu i.

— Cocoana „Miroteanca“ este?

— De-abia s'a „împopoţonat“, rosti femeea, în batjocură: n'o avea de fel la inimă pe „vâruita“, căci de când venise, nu mai iera linişte în casa bietei domnişoare!

— Deschide'mi că am de vorbă cu dumneaei. Sunt dela Bucureşti...

— Aşa? vii dela Bucureşti? Intră.

Şi trase clanţa.

Când Constanţa dădu cu ochii de el, se făcu mai roşie de cât fardul de pe umerii obrajilor şi de pe buze, iar Florea o privi cu încremenire, ne-venindu-i să'şi creadă ochilor

Ea, de faţă cu servitoarea care se uita ciudat la dînsa, îşi stăpâni repede uimirea şi'l întrebă pe Florea:

— Vii dela stăpânul dumitale cu ceva pentru logodna Adinei?

Şi-i făcu loc să intre în casă apoi închise uşa cu grijă.

— Dragul meu Florea, ce e? şi-i întinse braţele, cuprinsă de fiorii unei aprinse dorinţi.

— Dumneata, mama domnişoarei, dumneata? îngână el cu glas înnăbuşit de ruşine şi de revoltă. Asta nu se poate!.. Să mă bată Dumnezeu dacă se poate!

— Ascultă, Floreo, căci dumneata eşti băiat deştept... începu Constanţa presimţind o primejdie pentru ea în vorbele flăcăului.

— Nu ascult nimica... Locul dumitale nu-i aicea, o întrerupse Florea... Ruşine!

Şi întorcîndu-i spatele, ieşi repede, trântind uşa după el...

Când Constanţa îşi veni în fire din uluirea în care o lăsaseră vorba şi plecarea flăcăului, şi ieşi furtună ca să'l cheme înapoi, — el iera în stradă, căutând par'că pe cineva, cu ochii.

Nu trecură deplin câteva clipe şi ea văzu pe Custurică întîmpinându'l, luându'l de braţ şi plecând cu dînsul.

Îşi încruntă sprincenile, îşi muşcă buzele şi intră în casă, înfrigurată, plină de nelinişte, căutând să pătrundă ce în-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/md/(1901-1932)

semna cunoştinţa dintre Custurică şi Florea şi rostul veniril lui Florea în casa Adinei.

In acest timp Custurică îl întreba pe Florea:

— Ei, cum e flăcăule?

— Cum să fie? Ruşinea a mai de negândit, domnule: muierea Miroteanca din mahalaua Filantropiei din Bucureşti, care primia într'o odae ca vai de ea pe oricine căta femee, la care mă duceam şi eu... să fie adecă mama domnişoarei? rosti el plin de desnădejdea celei mai crude vădiri?

Şi se opri locului lipsit par'că de puteri, îndurerat, cu privirea ţintă înaintea lui.

Custurică fu viu impresionat nu atât de starea sufletească a lui Florea, cât de suferinţa nouă a Adinei când va trebui să i se spună adevărul.

Dar tot deodată mintea lui deprinsă să prindă repede situaţiunile şi să întoarcă şurubăria în interesul unei cauze pe care o apăra, văzu alături cu durerea copilei, putinţa pentru ea de-a se scăpa de-o tutelă nefastă prin îndepărtarea nevrednicei „mame".

— Eşti sigur că nu te înşeli, flăcăule? îl întrebă mai mult din obiceiul de-a 'şi da timp de chibzuire mai adîncă.

— Cum să mă... N'a vrut par'că să mă ia în braţe.. ca la Bucureşti?

Şi ochii îi scînteiară de scîrbă.

— Uite ce, haide cu mine la cine ştiu eu... ca să facem treabă cu rost...

— Şi la dracu, haidem, numai să nu se mărite domnişoara cu cine nu vrea!... strigă Florea vrăjmăşeşte.

Custurică îi furişă o privire mai să se zică de recunoştinţă.

Se întoarseră şi se îndreptară spre locuinţa lui Tetoianu.

Nu apucară să tragă clopoţelul că Tetoianu se ivi, însoţit de Silviu...

— La dumneata veniam, domnule Tetoianu, cu flăcăul ăsta... pentru o chestie de mare interes al nostru.

Silviu şi Florea se recunoscură şi se salutară c'un zîmbet.

— Eu mă duc la Moţoiu, nene Custurică.. Nu'l cunoşti pe Silviu?

— Domnul Silviu? Imi ziceam eu că par'că 'mi-era chip cunoscut.. Ţi-ai adus aminte de Mizil?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901 1932

— Da, domnule Custurică..

— Dacă vă duceţi la Moţoiu, cu atât mai bine. Mergem şi noi, fiindcă şi Moţoiu e tutor al Adinei, zise Ghinea.

— De Adina e vorba? întrebă cu surprindere Tetoianu, în timp ce Silviu se uita şi el surprins, la Florea însă.

Işi amintia că flăcăul îi vorbise de-o dragoste... şi-l vedea lângă Custurică iar acesta pomenia de Adina.., Putea fi însă vr'o legătură între acea „dragoste" a lui şi Adina? Il cunoscuse Adina oare pe ţărănaşul acesta fercheş?

Luară trăsură, cam mică, în care se îngrămădiră cum putură şi plecară.

Pe tot drumul schimbară vorbe fără însemnătate. Fiecare iera cu gândul prins în o grijă şi avea nerăbdarea de-a ajunge mai degrabă. Florea, în deosebi, îşi piecase capul pe o mână, căci îl ajungea şi oboseala.

*

Simion Moţoiu tocmai rînduise cu tot ce trebuia o maşină de bătut porumb.

De cu seara până târziu avusese clacă pentru desghiocat şi uşa magaziei, acum deschisă, lăsa să se vadă grămada portocalie de boabe pătate cu alb, de-o parte, şi de alta grămada lucitoare de coceni. Intre ele locul încă nemăturat lăsa să se vadă o pătură subţire alburie de fulgi rămaşi din desghiocare.

Dar fiindcă nu avea cătimea care-i trebuia, punea şi maşina să bată, vr'un ceas ori două.

Când intră în curte trăsura, ochii lui pe Silviu îl descoperiră şi de bucurie i se aprinseră obrajii.

— Silviu! dumneata eşti Silviu?

El şi sărise din trăsură şi cu pornire firească îl cuprinse în braţe reîmprospătându'şi tot trecutul legat de familia Moţoiu.

— Frusino! Linico! copii! Silviu!... a venit Silviu!... strigă el sugrumat de emoţiune.. Dar te-ai făcut minune de flăcău! Şi să nu vii să ne mai vezi?

Linica auzi ea, cea dintîi, însă nu se mişcă. Inima îi bătu dureros şi ceva o ţintui locului.

Frusina şi copiii alergară.

Când se îndreptară cu toţii spre casă, atunci se arătă Linica. Silviu îi întinse mâna cu căldură, ea cu mâna moale,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/md/1901-1932

în a lui, nu răspunse la strânsoare. Ea, cu inima şi mai furnicată de fiori, îşi dădu seama ce frumos se făcuse Silviu; el, cu mirare tainică, vedea cum se trecuse biata Linica...

În sfîrşit după cuvenita dulceaţă cu cafea neagră, eată-i singuri, în primele clipe de tăcere în care lămurirea se pregăteşte.

Custurică începu prin espunerea stării sufleteşti a Adinei din cauza venirii în casa ei a mamei puţin dorite şi din cauza de mai apoi a siluirii voinţii ei de către această mamă, în ce privia o căsătorie nepotrivită.

Amândoi tutorii ascultau cu luare aminte, — Moţoiu, surprins; cellalt, mulţămit că i se uşura sarcina.

Iar când, prezintând pe Florea ca pe acela ce cunoştea prea de aproape pe „Miroteanca", şi arătă cine fusese femeea aceasta şi pentru care scop căutase pe fiica de care nu se interesase atâţia ani, — încremenirea tutorilor şi a lui Silviu fu nespus de adîncă.

Se priviră cuprinşi de ruşine şi plecară capul apoi, ca apăsaţi de-o greutate dureroasă.

— E adevărat? rosti Silviu, îngălbenit, cutremurat până în fundul fiinţii lui morale, nimicit la gândul că scumpa lui Adina putea fi cea mai nenorocită dacă ar fi aflat asemenea ruşine.

— Adevărat, domnule, răspunse Florea şi povestindu'şi pe scurt viaţa şi legătura cu Grigore, dovedi nemernicia „*Mirotencei*" în chipul cel mai de neîndoit pentru nimeni.

Alte ciipe de încremenire pentru aceste suflete, care de care mai curat şi mai netransigent în ce privia cinstea şi moralitatea.

— Domnilor, rosti Custurică, mai stăpân pe sine, femeea aceasta nu mai poate sta lângă copila ei... lângă „fata" noastră...

— Nici un minut mai mult! strigă Silviu, ridicându-se de odată.

Custurică se uită cam mirat la dînsul şi urmă:

— Îmi iau asupra mea sarcina să mă duc la dînsa şi s'o fac să înţeleagă care-i e datoria. Copila nu trebue să ştie trecutul acestei femei, ca să nu moară de ruşine; femeea aceasta trebue să plece de unde a venit... Poate că nu are cu ce trăi... Trebue să facem o jertfă bănească...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1938

— O fac eu, strigă Silviu. Cât credeţi să-i dau?

Simion şi Custurică îl priviră cu aceiaş mirare: dece se amesteca băiatul, în asemenea împrejurare?

— Dumneata Silviu? întrebă Simion.

— Neică Simioane, uite cum e lucrul, începu Tetoianu,— pentru care şi veniam la dumneata, când am întâlnit pe domnul Custurică cu flăcăul...

El vorbi numai de dragostea lui Silviu pentru Adina şi arătă că şi Adina îl iubia, — după credinţa ce o avea Silviu pe când iera la Bucureşti, în armată; ceea ce făcu pe Simion să zică:

— Dar atunci, dacă i-a plăcut Silviu, cum de-a primit să ia pe doctorul adus de mumă-sa?

— Adevărat; dece? zise şi Custurică.

Silviu avu inspiraţiunea să rostiască:

— Eu ştiu motivul... şi tot eu, când voiu avea cu Adina un schimb de cuvinte, motivul va dispărea. De-aceea, dau bucuros cât trebue, mame-si, numai să se ştergă urma acestei femei, de ruşinea căreea Adina nu e nici de cum răspunzătoare, dar care o poate amări...

— Dacă e-aşa, tinere, venirea dumitale e la vreme: Adina se poate înţelege cu dumneata. În ce priveşte cât să se ofere femeei, Adina dispune de avere şi ea e în drept să-i dea o sumă oarecare, zise Custurică. În dup'amiaza aceasta trebue totul hotărît şi făcut.

— Negreşit, zise Simion. Mă, câte ticăloşii în lumea asta!

Florea ascultase, ţinîndu-şi capul plecat: înţelesese acum care iera *dragostea* domnului întîlnit în dimineaţa aceea, şi cu toate că tot îl mai durea ceva într'un adânc, primia cu inimă împăcată întorsătura lucrurilor: domnul îi iera simpatic, domnul se potrivia cu domnişoara... De-acuma putea să plece şi să se afunde în pustietăţi, în cari să'şi piardă dorul şi pe unde să doiniască *ceea ce rămânea neîmplinit.*

Silviu se apropia de el, când îl văzu că se ridică:

— Cum să'ţi mulţămesc? îi rosti cu înfocare întinzîndu-i mâna.

— Să mulţămeşti cui te are drag, domnule... Norul care trece, ca umbra trece... şi umbră nu lasă. S'auzim de bine. Vă las sănătoşi.

— Nu, prietene, nu pleca, rosti Custurică... Mai e nevoe de dumneata, de-a fi să facă vr'o împotrivire cocoana...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/md/(1901-1932)

— Aşa? bine. Mai stau. Da unde?
— La mine, zise Tetoianu...

*

Când „*Miroteanca*“ văzu pe Custurică intrând, i se făcu negru înaintea ochilor: şi'l ştia vrăjmaş, de câtva timp — acoperit, — dar nu mai puţin, ghicit.

Adina nu se întorsese încă de la şcoală, însă nu mai iera mult până să se întoarcă.

— Ce veste poveste? încercă ea să înceapă vorba în chip glumeţ.

— Veste, este, dar poveste nu-i, răspunse apăsând pe vorbe, Ghinea.

Cocoană, dumneata ai fost toată viaţa dumitale o... o... o desfrînată... şi ai avut curajul să vii în casa copile noastre, pe care nu mai aveai de mult dreptul s'o socoteşti a dumitale...

— Cum? ce spui? strigă ea, supărată.

— N'o mai face pe indignata, cocoană, că avem martori ai desfrînărilor dumitale „tarifate“... Mă înţelegi? îi strigă şi el, ieşindu'şi din fire.

Să ştii, că azi chiar depun la judecătorie arătare, cu martori, a ceea ce eşti şi cer să ţi se ridice orice drept de a cârmui pe Adina... O imorală ca dumneata nu poate pretinde să hotărască de soarta unei fete c'un suflet cum e al copilei noastre... a câtorva Mizileni, de ispravă, cari au crescut-o. Mă înţelegi?

Palidă şi încremenită, supt fardul care o urîţia acum, se uita la bătrânul plin de energia ne-iertării şi'l asculta ca într'un vis rău...

— Dumneata, dacă vrei să scapi de ruşinea de-a mai fi chemată la judecată, trebue să pleci din casa asta şi să uiţi că ai avut cândva copil... Să'mi laşi mie, ca *advocat*, adresa dumitale la Bucureşti şi'ţi voiu aduce eu chiar, douăzeci de mii de lei din partea Adinei; e tot ce ţi se cuvine să ai de pe urma nesăbuinţii cu care ai vrut să pângăreşti o viaţă ca a Adinei...

Şi'ţi făgăduiesc să te ţin supt observaţie poliţienească, şi să crezi, că voiu face-o! Eu nu iert. Pe Adina o voiu mărita noi, la vreme, cu cine îi va plăcea... iar doftorul dumitale, care te ştie de sigur cine eşti, să'ţi rămână ceea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ce'ţi va fi fost... Repede, cocoană, fă-ţi pachetul, — să nu te mai găsiască aci fata...

Cum nimeni nu şi-ar fi închipuit, Constanţa în chip automatic trecu în odaea ei, unde ca halucinată îşi făcu geamantanul şi un cufăr mic... în timp ce Custuricâ ieşia în stradă şi opria o trăsură.

Cu repezeciune el şi femeea duseră lucrurile la trăsură, apoi el o urcă, fiindcă o simţia că şovăie şi se urcă alături: iera tocmai ora trenului...

Când o aşeză într'un vagon de clasa II-a, îi strecură în mână o hârtie de o sută de lei şi o lăsă ca tîmpită, palidă, aproape tremurând, — bolnavă.

Tocmai între Ploeşti şi Bucureşti avea să'şi vină în fire şi să'şi poată judeca situaţiunea, de astă dată de ne mai îndreptat.

Infometat, dar voios ca un războinic ce se întoarce sănătos şi victorios, — Custuricâ intră la Tetoianu, unde masa iera pusă şi unde fu poftit.

Mai să nu'l creadă, cei de faţă, când le spuse că „*cocoana*“ spălase putina... mai ales că şi dînsul se arăta mirat de grabnica izbândă.

Viorica de când aflase îngrozitoarea descoperire, nu mai putea de teama ca Adina ei să nu afle ruşinea şi suferia pentru Adina de netrebnicia acelei femei care adusese atâtea încurcături.

Acum se întrebau cum să explice Adinei plecarea mume-si. In ce privia îndepărtarea pentru a doua zi a doctorului şi apropierea ei de Silviu, Viorica îşi lua asupra-i sarcina: la ieşirea dela şcoală, supt seară, o va pândi, o va aduce aci şi o va hotărî.

Partea cea mai grea fusese alungarea, fără scandal, a „neobrazatei“, — vorba lui Custuricâ; iar Tetoianu păstra în cugetu-i o idee mai bună despre Silviu, întrucât, oricum, o „mamă“ ca „Miroteanca“ nu-i schimbase deloc iubirea pentru Adina.

Ierau încă la masă când intră Adina... Pe Silviu îl văzu întîi, şi acesta se ridică, palid şi aproape tremurând. Şi dînsa se îngălbeni, oprindu-se nemişcată... Nu-i venia să creadă; nu se putuse aştepta să'l vadă, deşi iera firesc, în urma scrisorii ei, ca Silviu să vină la Viorica.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaraftvaniaro/mdr1901-1932

Aceasta se ridică şi o cuprinse în braţe sărutând-o şi ducînd-o repede în odaia ei.

Aci, după ce şezură una lângă alta, Adina se stăpâni şi vorbi:

— Ştii ceva de neaşteptat, Viorico? Mama a plecat la Bucureşti. Şi-a luat toate lucrurile... Ce să însemne lucrul acesta?

— Nu te bucură, Adino?

— Mă surprinde... De-acuma, îmi e tot una... răspunse cu descurajiare.

— Copilă mică ce eşti! îi zise luându-i mâinile în ale ei. Nu înţelegi ce s'a întâmplat?

— Nu înţeleg, răspunse, înroşindu-se înaintea unui gând încă confuz dar neliniştitor.

— Să'ţi spun eu... rosti Viorica... Venirea lui Silviu şi dragostea lui pentru tine pe care a descoperit-o tati şi lui nenea Moţoiu, a adunat la sfat în timp ce tu ierai la şcoală, în dimineaţa asta, pe tutori şi pe nenea Custurică. Câte-trei s'au dus la mamă-ta, au sfătuit-o să te lase să iei pe Silviu, să trăieşti fără dînsa în casa bărbatului tău şi în schimb să-i faci ei un dar de douăzeci de mii de lei din averea ta... Nenea Custurică îi va duce banii la Bucureşti... Ea a primit şi a şi plecat, fiindcă, înţelegi, drăguţa mea, că nimic sufletesc n'o lega de tine... ca să fi aşteptat să te mai vadă...

Adina se ridică, palidă ca moartă, închizând în chip dureros ochii, par'că ar fi voit să alunge o vedenie...

— Nu pot lua pe Silviu, şopti înnăbuşit.

— Ba îl vei lua, fiindcă voiesc eu, singura ta mamă, aceea care te-a crescut şi te-a educat... Eu l'am chemat pe Silviu şi Silviu a venit... El mi-a plâns de dragul tău şi l'am sărutat pe frunte ca pe al doilea copil.. l-am dat toată nădejdea şi nu cred să mă faci să'mi calc cuvîntul.. Vezi? aşa ai tu parte ca mamele tale să te siliască... pentru ce nu vrei tu... Adina mea... ascultă-mă...

— Viorico! strigă ea, biruită, şi izbucni în plâns la sînul adevăratei mame sufleteşti.

In acel moment intră Silviu, la vreme, — trimis de cei de dincolo „spre a termina".

In faţa acelor lacrimi din ochii amânduror fetelor, el se opri stînjinit.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Dar un zîmbet al Viorichi, ca o rază de soare printr'o picătură de ploaie, îi dădu curajul şi îngenunchiă lângă Adina, luându i o mână pe care puse sărutul cel mai fierbinte.

— Haide, îmbrăţişaţi-vă, copii, le zise cu sublimă bunătate Viorica, strîngîndu-i unul de altul... Aţi suferit destul...

Se ridicară spre a se găsi unul în braţele celuilalt, înfiorați de cea mai dulce mulţămire neaşteptată...

— Adina mea !...

— Silviu !

Şi în această rostire de nume scumpe, sufletul unuia trecu pe deplin în sufletul celuilalt, — în timp ce un necunoscut poet al poporului plecă să'şi treacă şi el sufletul în marele suflet al naturii.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

PARTEA IV-a

I.

Al treilea an al „războiului lumei întregi" însângera lumea... *1916* se arăta mai grozav încă între zări ce se cutremurau şi se înnăbuşiau supt apăsarea bubuiturilor, a izbucnirilor sguduitoare şi înnecate în fum.

Limbi de foc şi răsfrângeri sângerii în aerul înfierat arătau depărtărilor isprăvi nouă ale bombardărilor: sate deja ruinate îşi prăpădiau în flacări cele din urmă clădiri; încă o uzină ridica spre cerul îndurerat braţe de flăcări în ruga din clipele pieirei; încă o clădire de castel istoric se dărîma şi în ultimă suflare de foc, după ce în chip „nobil" fusese prădat de „marii agenţi ai Culturii", — rămânea ruină a unei „Civilizaţiuni" distrugătoare.

O întreagă regiune, de mii de chilometri, a Franţei generoase, gemea supt pumnul de fier şi de oţel al năvălitorului pregătit de-o jumătate de veac, spre a sdrobi.

Industria plângea pe ruine; ogoarele se oţărau de-atâta sânge băut în silă, scrîşniau de-atâtea sfîşieri ce-i făceau nenumăratele ghiulele de tot felul prin izbucnirea lor împrăştiată; tărâmuri menite atâtor hărnicii şi rodiri, suferiau scobiturile cele mai de neînchipuit ce deveniau subterane betonate pentru sobolii înarmaţi ai unui Potentat nebun.

Ţări întregi îşi suspendaseră aproape ori ce activitate industrială şi comercială, spre a nu da uzinelor decât o singură muncă: pentru armatele cari, grămădite în Franţa şi rînduite pe alte fronturi depărtate, se străduiau să spargă vasta reţea de distrugere întinsă de meşteşugita diavolie germană.

Organizarea cea mai şiret chibzuită în toate părţile lumii, prin o revărsare cu răbdare a prea plinului din cuprinsul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

german, a dat un mare aparat de spionagiu care a adunat la centru toate trădările numite acte patriotice: astfel vastul laboratoriu din Berlin avea hărţi, planuri de armament şi de strategie, cunoştinţi exacte ale stării economice, financiare şi a dispoziţiunii de spirit ale fiecărei naţiuni,— mai ales ale acelora ce aveau să-i fie amice sau vrăjmaşe în imediată apropiere.

Ştiinţa germană fusese pusă subt steagul german cu deviza: distrugerea cu orice preţ în dauna oricărui simţ umanitar. Şi această ştiinţă pozitivă a născocit „gazele asfixiante", cel mai nemernic sistem de pregătire a unui atac: artilerie hoţească, în contra căreia respiraţiunea nu se poate apăra.

Filozofia chiar, — ştiinţă care se adresează părţii celei mai superiorizate a fiinţei omeneşti, în vederea creării unei lumi morale. — germanii au coborît-o la cel mai crud pozitivism care, subt masca ştiinţei, să susţină visul hegemoniei lor asupra omenirii.

Conştiinţa omenească, în avîntul ei spre idealul înfrăţirii obşteşti, redusă la cea de pe urmă expresiune a brutalităţii, devenită simbolul unui neam —, cu toate acestea harnic!

Corupţiunea, prin toate mijloacele cele mai triste, cari fac apel la instincte, la bestialitatea omenească pe care civilizaţiunea se sileşte să le birue, să le stingă!

Nici o încredere cuvîntului dat, nici o chezăşie în vr'un legămînt scris, cari aşează între popoare rînduiala, siguranţa, stima, — morala în acţiune!

Şi cine nu e cu poporul acesta poruncitor şi viclean, e socotit ca vrăjmaş şi cuprins în cercul în care-i mocneşte războinarea.

In asemenea cerc intrasem şi noi devreme ce ne declarasem neutri. Neutralitatea aceasta iera statua lui Janus: o faţă sta întoarsă spre mirosul de tămâe al corupţiei germane, ai căreia agenţi mişunau în ţară şi cea de a doua faţă, care purta mască, sta întoarsă spre Răsăritul apropiat în care străbătea voinţa Apusului.

Spiritul corupţiunii se întinsese departe, până şi în anume centre de apărare ale Ţării, unde mijloacele ierau mai mult cu numele sau de proastă calitate: buzunare adînci stăteau la pîndă şi nu pregetau să se umple chiar

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/md/1901-1932

dacă primejduiau Ţara. Pozitivismul german găsise tărâm în păturі anume din România. Acolo pozitivismul iera un egoism de rassă, sălbatec dar folositor numai speculanţilor politici şi comerciali, ideea de Ţară trecînd ca o negaţiune supt raţionalismul lăcomiei aproape generală.

Îngrozitoare amoralitate într'o vreme când se cerea întreagă energia morală, la o răspântie a Istoriei naţionale, plină de primejdii, dar care întredeschidea splendide zări de vis!..

Şi în adevăr, pe de-asupra păturii de negustori de toată mâna, trecea de la un capăt la celalt al Ţării suflarea dătătoare de viaţă a intrării în luptă pentru idealul Naţional! Iera suflarea din pepturile celor mulţi, mici şi curaţi la suflet, din pepturile intelectualilor sănătoşi la minte şi văzînd departe, din pepturile câtorva mari patrioţi a căror politică nu iera specula şi cu orice preţ Puterea!

Fiori de nerăbdare, cari precizau însă gândul hotărît şi bine-cumpănit al mulţimii, caracterizau fiecare zi ce trecea spre miezul verii.

La Potângeni, moşia lui Silviu Lupăşanu, mărită în anii din urmă, e cea mai bună stare de lucruri.

A spus-o nuştiu care scriitor că fericirea nu'şi are romanul şi mulţi alţii au repetat cuvîntul acesta ca articol al unui Cod.

Eu cred că e numai greu de scris romanul unei vieţi fericite, oricât de rară ar fi ea şi atâta tot.

Ar trebui prea multă măestrie ca autorul să nu întrebuinţeze o psihologie greoae ori să nu cadă în monotonie.

Se poate varia orizontul unei fericiri, când ea e bine înţeleasă, fără să i se scadă din intensitate ori să i se schimbe fondul.

Dela 1902 de când Adina se luase cu Silviu cerul avusese de nenumărate ori nori de furtună; căsnicia lor, nici unul.

In anul întîiu, cu inteligenţa ce fiecare avea, au căutat să se cunoască, în intimitate, fără prefăcătorie, dar pe tărâm smăltat cu toate atenţiunile delicate.

S'au înţeles curînd: el, fire mai iute; ea, mai răbdătoare; amândoi cu voinţă energică dar şi cu judecată. Şi-au ghicit hotarul de unde să'şi însemne concesiuni reciproce care să nu vatăme şi armonia le-a fost apa pe care n'o turbură vîntul nici curiozităţi străine.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

Doi băieți, unul acum de treisprezece ani aproape și altul de zece ani, unul semănând Adinei, altul lui Silviu, le ierau adevărata bogăție.

Neuitând felul de-a educa, al Viorichi, Adina l'a aplicat copiilor ei, cu răbdare, cu dragoste, cu inteligență.

Fiindcă iera în sat un foarte bun învățător și-a trimis copiii la școală, ca să-i deprindă a fi sociabili, dar adevărata școală o făcea ea, în casă, intelectual și educativ; în curte, ca gimnastică rațională.

Cea mai bună petrecere iera pentru copii, cu muma lor, pentru Adina, cu copiii ei. Știa să se facă și ea copil, în jocuri; știa să impună, cu drăgălășie, când trebuia, voința ei, motivând-o logiceşte ca să nu-i jigniască ci să-i facă să înțeleagă necesitatea actului.

O lună, pe fiecare an, îi trimitea Viorichi, la Mizil, ceea ce iera nespusă bucurie pentru ei și pentru „mama-mare".

Da, Viorica iera mama-mare a acestor copii voinici, frumoși, destul de cuminți în nebuniile etății lor.

Viorica de mult timp singură, acum cu fire de argint numeroase în cosița neagră, deși numai patruzeci de ani îi încoronează viața, — își mărginește zarea zilelor numai la cuprinsul casei și al curții.

Trandafirii de odinioară s'au mai rărit fiindcă unii au pierit și ea nu i-a înlocuit. Cei rămași sunt tot frumoși, la epoca lor, dar nici o privire nu-i mai admiră.

Viorica se uită la ei melancolic: îi evoacă vremi ce nu se mai întorc și o figură pe care nu o va mai vedea în preajmă.

Mirosul lor are par'că dorul de a-i deștepta amintiri ce-o fac să ofteze.

Nici o durere n'o turbură, dar nimic de-a lungul anului, până la venirea copiilor Adinei, n'o scoate din indiferența liniștită ce i s'a așezat pe suflet ca o ceață pe care n'o bate vîntul...

Adina vine de-i aduce copiii și stă două zile cu dînsa, când inima ei de „mamă" își deschide toate comorile.

Ea duce pe copii la Potângeni unde stă două zile, în cari își dă seama discret de „mersul căsniciei" dragilor ei de copii. Plecă asigurată fiindcă nici ochii, dar nici inima n'o înșeală și ceața se întoarce peste sufletul ei îmbătrânit.

Citește fără multă însuflețire; se interesează de fetele

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaransilvania.ro/md/1901-1932

celor două şcoale, cărora le dă cărţi şcolare, însă fără să'şi dea şi din timp mişcării culturale.

Eroismul de odinioară, pe care nu l'a regretat o singură clipă, — i-a slăbit un resort al fiinţii şi a despărţit-o de mediu, izolând-o cu desăvîrşire.

Oraşul discuta adese ori izolarea aceasta, însă nu-i pricepea cauza şi se deprinsese acum cu enigma nedeslegată.

Pe la Moţoiu, nu se ducea. Lasă că acesta îmbătrânise de tot şi iera în casa lui ca o povară de care s'ar fi lepădat copiii, dar n'ar fi avut cu cine sta de vorbă: Frusina se făcuse satrapul casei; Linica se măritase curând după nunta Adinei: luase pe doctorul Finţescu.

Acesta când venise în Duminecа cu pricina, pentru logodnă, găsise poarta încuiată, la Adina şi la Tetoianu. Mirat, — fiindcă Constanţa nu-i spusese nimic, — se dusese la Moţoiu.

Foarte necăjit şi ruşinat când aflase situaţiunea, voise să plece. Linica aducându-i dulceaţa şi cafeaua, gătită binişor, mai voioasă întru câtva, îi bătu la ochi medicului...

Moţoiu observă, Linica prinse privirea şi nu se sfii să-i zîmbiască.

— E de măritat, rostise glumeţ Moţoiu mai mult într'o adecă.

— Domnule Moţoiu, răspunsese medicul, repede hotărît, pentru domnişoara Miroteanu nu aveam nici o aplecare deosebită. (Uitase că se dăduse ca înnamorat). Mamă-sa mi-o propusese. Eu caut femee de casă, negreşit cu ceva avere, ca să mă ajut în cariera mea ce de-abia a început.

Linica, mai trimiţîndu-i o privire zîmbitoare, ieşise cu tava dar rămăsese la uşă să asculte: presimţia că bătea şi ceasul ei.

Moţoiu, în adevăr, intrase cu medicul în vorbă şi suta de mii de lei, bani ghiaţă, plus mobila şi trusoul bogat, desmierdase „cordul" discipolului lui Esculap.

„Femeea" îl interesa puţin, după Adina care îl interesase prea mult pentru firea lui: zestrea îi convenise şi se legase.

Astfel îşi văzuse şi Linica „alba în căpistere"... şi încă la Bucureşti!

Casa Zătrencelor o cumpărase dela Adina, Moţoiu, pentru Frusina, când copiii îşi vor fi împărţit moşia.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1933

In casa lui Custurică, trecut şi el în lumea nefiinţii, iera acum o şcoală cu grădină pentru copii : el o dăruise Primăriei iar averea în bani o lăsase copiilor Adinei.

Ea şi Viorica îi închiseseră ochii, singur precum rămăsese în 1904, şi nenea Ghinea zisese rămas bun vieţii, cu zîmbetul pe buze, în liniştita sleire a puterii din urmă.

Ştiuse să iubiască, părinteşte ; se umanizase prin iubirea aceasta : putuse gusta bucuria de-a fi fost şi el iubit, de-a fi văzut în ochii Adinei lumina dulce a recunoştinţii, — putea să moară cu conştiinţa împăcată : o întreagă viaţă în uscăciune de suflet, şi-o răscumpărase.

*

Adina iera în aşteptarea copiilor, în această zi de 2 August, mirată că trecuseră două zile peste termenul obişnuit, când însuşi primarul comunei se ivi în privazul porţii cu larg acoperemînt bine lucrat şi văpsit cenuşiu.

Ea se afla în partea de grădină din coasta de miază-zi a casei, supt un teiu şi, cu zîmbete de mulţămire pe buze, îmbrăţişa cu privirea când priveliştea satului pe colină, când bogăţia de flori din juru-i.

Broda, nu însă în şir, cu voinţa hotărîtă de lucru, ci în o dulce ienevie care duce gânduri liniştite în zări ce nu au nume.

— Sărutăm mâna, cuconiţă, se plecă primarul, om între două vîrste, nu tocmai prieten curţii fiindcă Silviu îl ţinea din scurt.

— Bună ziua, domnule primar, îi răspunse Adina, zîmbindu-i.

Ce vânt te-aduce pe la noi ?

— Vînt de de-parte, de pe la Bucureşti, cuconiţă... şi aduse astă frunză..:

Din sîn scoase o hârtie. Cerneala albastră a peceţii străbătuse adînc în ţesătura hârtiei.

Silviu nu primia scrisori mai de nicăiurea. Toate afacerile şi le făcea în persoană aci ori pe unde iera nevoe să se ducă. Nici mijlocitor, nici corespondenţă. Transport de cereale, de vite crescute pe moşie se împlinia cu exactitate de maşină bine întreţinută. Nu avusese până acum nici reclamaţiuni de neexecutare la timp, nici procese, nici vre o greutate în a'şi încasa preţul articolelor vîndute.

revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

Când cumpărătorii discutau între ei și venia vorba de Silviu, cu care unul din ei avea de-a face, esclamațiunea iera invariabil aceeaș :

— A ! cu Lupășanu ești în tratative ? Să n'ai nici o grijă : marfă bună și la vreme ! Dar să-i și plătești la vreme !

— Da, cuconiță, pentru dom'Silviu....

E ordin de mobilizare, ordin secret...

O s'avem războiu, pare-mi-se...

Un fior trecu prin inima Adinei, însă zîmbetul nu și-l rătăci în undele neliniștei.

— Iera de așteptat să intrăm și noi... rosti ea, întinzînd mâna.

— Nu-i dom'Silviu acilea, să iscăliască ? Și e urgent, cuconiță.

În doș'patru de ceasuri să fie la reghiment, la București.

O ușoară îngălbenire trecu pe chipul Adinei ca o aburire de-o clipă pe fața unei oglinzi.

— Să'l chem... sau vino cu mine în cancelarie...

Inima-i bătea mai cu putere, umbletul îi iera mai grăbit : grija ce'și avea izvorul în teamă, pentru întîia oară în acești aproape patrusprezece ani îi turbura liniștita suprafață a apei casnice, în fundul căreea străbătea lumina soarelui, pe loc fără de potmol.

Silviu avea dinainte pe biurou un vraf de acte și de note, trecute în registru și rînduite după număr : terminase lucrul și citia „Epoca".

— Dragă Adino, îi zise de cum o văzu, vom avea războiu. Se va sfîrși cu o neutralitate rușinoasă...

Ea se apropiă și-l sărută pe obraz...

— Domnul primar îți și aduce nuștiu ce ordin... dela București.

— De mobilizare, desigur... rosti el cu glas sonor, ridicându-se.

Primarul intrase și i'l înmână. El semnă.

— Bună veste, domnule primar, îi zise cu seriozitate, aproape solemn...

— Să dea Dumnezeu să fie bine... răspunse primarul nu tocmai curagios.

Apoi, vă las cu bine... și drum bun, dom' Silviu...

După ce primarul ieși, Silviu citi, îmbujorându-se la chip, ordinul de mobilizare ca ofițer de rezervă : iera sublocote-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nent de artilerie; dobândise gradul acesta după manevrele din 1912, iar în 1913 fusese în Bulgaria.

Par'că cuprins de slăbiciune se lăsă în fotoliul dela biurou şi îşi plecă fruntea pe mână...

Adinei îi pieri zîmbetul: îi înţelegea starea.

Intr'un moment atât de grav vin deodată în mintea celui ce trebue să plece, atâtea şi atâtea: soţie, copii, moşie,— simţimînt şi interese care fac complexul unei vieţi.

El nu iera erou de firea lui, ci un om obişnuit, cinstit, muncitor, cu dragoste de ai lui, legat adînc de viaţa, pe care, aşa cum şi-o crease, — îi plăcea, îi iera necesară, n'o putea jertfi.

Firește că între datorii, pe cari le respecta, iera şi aceea către Ţară şi iera unul din cei ce doriseră războiul ca înălţare Neamului, — nu mai puţin adevărat, îi iera nu tocmai la îndemână să se despartă de munca şi de casa lui. Războiul nu iera manevre... Bun artilerist, — excelent militar, — înţelegea că trebuia să se devoteze serviciului şi în faţa împrejurărilor războiului să fie numai militarul... Dar mai înţelegea că fără primejduirea vieţii nu se face pe deplin datoria de luptător: şi de-aci atitudinea aceasta a primelor momente, de slăbiciune, de grijă, de aproape descurajare.

Când simţi însă după grumazi colanul braţelor iubite calde şi desmierdătoare, ridică repede capul şi răspunse pasionat la acea strînsoare, iar buzele lor, care'şi cunoşteau potrivirea, se împreunară în sărutarea cea mai contopitoare de inimi.

— Nu'ţi fie grijă de noi, Silviu, îi rosti, zîmbindu-i printre lacrimi ce nu le voise şi care-i mărgăritară genele negre.

El îi sărută ochii şi-i sorbi acele lacrimi, răspunzîndu-i cu tărie de suflet, limpede şi desmierdător:

— E datoria tuturora, Adino... Diseară trebue să plec... Vrei tu să pregătim amândoi „efectele"?

— Dar firește că da..

Şi petrecîndu-şi braţele pe după mijloc intrară în casă.

In dup'ameaza zilei Viorica sosi cu copiii, cari, deşi aveau acasă, aduceau dela „mama-mare" fructe şi flori, mai gustoase, mai frumoase par'că, fiindcă ierau de „*acolo*".

— Bine-ai venit, Viorico, o întîmpină Silviu: iera să trec

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pe la Mizil să'mi sărut băeţii. Plec la regiment; vom avea războiu... Te rog, stai cu Adina; îi va fi mai puţin împovărătoare lipsa mea...

Copiii cum se dăduseră jos din trăsură alergaseră să'şi vadă fiecare „căluţul"...

Viorica strînse călduros mâna lui Silviu, şi foarte mişcată îi zise:

— Să nu ai nici o grijă, Silviu...

Revederea amânduror prietenelor fu mai emoţionătoare şi stropită de lacrimi, în tăcuta lor îmbrăţişare în care iera şi înţelegerea gravităţii stării de lucruri a prezentului.

— Viorico, ce mă fac fără ei? şopti ea, lipindu'şi ca altă dată capul de sînul ei.

— Ai uitat pe 1913? îi săspunse cu duioşie.

— Atunci, ştiu eu dece, nu mă îngrijam prea mult!

— Situaţiunile sunt la fel; primejdiile şi norocul scăpării se întreţes în aşa chip, că nici toţi nu pot să se întoarcă, nici toţi nu pot muri... Mai numeroşi sunt însă cei ce se întorc... rosti cu convingere Viorica.

— Viorico, Viorico... ce puţin e uneori *dela leagăn până la mormînt!*...

— Alungă'ţi îngrijorarea, Adino... te rog... Artileria e mai puţin expusă...

— Ah! Viorico, când conştiinţa datoriei e aceea pe care Silviu o are, eşti totdeauna expus primejdiilor... Mi-e teamă, o! ce teamă 'mi-e!...

Copiii năvăliră rîzători şi se agăţară de gâtul mamei, care, ca niciodată încă îi strînse cu pasiune la sîn sărutându-i.

Masa fu ea, veselă, dar băiatul mai mare, Mihaiu, prinse de veste oarecăror priviri triste dintre Viorica şi mama lui, apoi că chipul tăticului nu iera tocmai cel obişnuit şi se îndemnă să zică:

— Imi daţi voe, tată şi mamă, să vă întreb: S'a întîmplat ceva? Nu'mi pare că sunteţi cu adevărat veseli ca altă dată.

Ochii Adinei se umplură la moment de lacrimi şi îşi sprijini capul de-o mână.. Silviu se turbură, însă se stăpâni repede şi răspunse băiatului, desmierdându'l pe obraz:

— Dragul tati, plec astă-seară la războiu... Dacă nu destul de mare, eşti destul de cuminte pentru etatea ta...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Fii în ajutor mame-ti şi fratelui tău şi aşteptaţi-mi cu curaj şi cu răbdare întoarcerea de pe câmpul luptelor.

Oricât îşi făcu de ferm glasul, pătrundea în o uşoară tremurare emoţiunea momentului.

Băiatul se ridică serios, înconjură într'un avînt puternic cu braţele, grumazii tatălui, îl strînse şi-i rosti duios:

— Să n'ai grijă tăticule. Du-te şi te întoarce sănătos...

Dar când să treacă în braţele mume-si, îşi lipi capul la sînul ei şi isbucni în plâns, îngânând:

— Să n'ai grijă, mămico...

O criză de lacrimi generală grăbi sfîrşitul mesei. Viorica, cea dintîi le uşură jalea cu bărbăteştile ei cuvinte; apoi Adina se luă în stăpânire de sine ca să liniştiască pe copii.

Într'un măreţ apus de soare care par'că dădea foc zărilor, în timp ce adierea de seară înfioră frunzişul pe rămurelele în uşoară clătinare, — Silviu, îmbrăcat milităreşte iera pe drumul Buzăului în trăsura dusă de doi cai negri plini de vioiuciune.

Viorica se duse la Mizil pentru câteva zile şi după ce orîndui cu bătrînul Moţoiu paza curţii şi îngrijirea florilor, se întoarse la Potângeni, lângă „copila" şi „nepoţii" ei.

In seara de 14 August, — memorabilă seară plină de cea mai eroică însufleţire pe tot cuprinsul Ţării, — ordinul de mobilizare generală se citia în toate comunele rurale, în târguri şi în oraşe, în sunetul clopotelor dela biserici şi a muzicilor militare, pe unde ierau.

Deja pe linia Carpaţilor ierau trupe poposite prin diferite locuri, spre a fi cât mai aproape de „trecători"; deja la Bucureşti şi în alte oraşe se grămădiseră de asemenea trupe, chemate pe tăcute prin ordine parţiale.

In această seară, când se trimitea Vienei declaraţiunea de Războiu, numeroase trenuri, unele după altele, plecau în urale spre graniţele Carpaţilor şi ale Dobrogei.

Să ne ocupăm aci numai de starea sufletească a celor două femei, după mobilizarea generală...

In Potângeni, ca în puţine alte sate pe unde primar, notar şi consilieri, — dar mai ales cei doi dintîi, — ierau capete groase, însufleţirea n'a fost mare: războiul, pentru ei, iera numai nenorocire; desrobirea fraţilor nu însemna nici mămăligă, la vreme, nici cai de furat, în coşar.

Mai cu seamă că singurul cap, Silviu, plecase, primarul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

şi notarul, după citirea ordinului de mobilizare, pe când însuflețirea celor ce trebuia să plece la oaste, izbucnia, — căutară să o potoliască cu vorbe descurăjătoare cari cobiau numai a rău.

Aşa că, după câteva minute dela baterea tobei şi a citirii, peste tot satul se întinse tăcere şi mai adîncă decât cea obişnuită în seri de vară.

Numai prin casele de pe unde bărbaţii aveau să se ducă, ierau pregătiri şi lacrimi înfundate, jale şi oftări:

Tăcerea aceea care par'că întrerupea deodată ceva din viaţă, făcu impresiune Adinei: doi din oamenii curţii trebuia să plece; ea le dădu bani şi găsi în sufletu-i turburat puterea de-a-i îmbărbăta şi de-a le da pildă inimoşia bărbatului ei.

— Mergeţi sănătoşi, dragii mei şi să vă întoarceţi sănătoşi, le zise.

Amândoi îi sărutară mâna.

Unul din ei rosti:

— Ştie omul când pleacă, nu ştie când s'o întoarce şi cum s'o întoarce... Rămâneţi sănătoşi, cuconiţă...

— Măre, rosti şi celialt, ce'mi e că oiu muri acasă, moarte bună, ori de mână vrăjmaşă, la războiu!. Vorba e că nu ne-om lăsa noi... la adecă!

Şi privirile îi fulgerară.

— Dece nu pot să merg şi eu cu voi!.. zise cu înfrigurare Mihaiu, băiatul mai mare al Adinei, din urmă, de unde asculta, serios, însă cu nervii vibrându-i.

Mumă-sa, ca săgetată în inimă se întoarse către el şi se îngălbeni: i se păru în acea clipă că în adevăr îl vedea şi pe dînsul plecând.

Il chemă cu privirea şi când îl avu lângă ea şi'l alipi şi-l ţinu strîns, strîns..!

*

In zilele următoare cele cinci-şase ziare pe cari le primiau de obiceiu Lupăşenii, cu câte o zi întârziere, Adina şi Viorica le luau în mână cu cea mai mare grabă şi le mâncau cu ochii dela întîia până la cea din urmă coloană. Tot ce se scria, le interesa, dar cu adevărată sete citiau ceea ce privia războiul...

Işi treceau fiecare ziar, şi aceleaşi veşti, în obişnuitul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

comunicat, li se părea ceva nou, şi aproape aceleaşi aprecieri cu privire la partea politică a războiului le înfierbîntau sau le puneau pe gânduri.

Cum ar fi voit să poată întîlni numele regimentului de Artilerie în care iera Silviu şi locul unde se afla.!. Dar asupra poziţiunii diferitelor trupe, nici un cuvînt, aşa că nu puteau să'şi înfigă gândul asupra unui punct în zare care le-ar fi înfăţişat locul şi le-ar fi nălucit imaginea lui Silviu *ca fiind acolo.*

Cât timp Viorica se ocupa cu lecţiunile copiilor, dimineaţa, iar Adina cu trebile casei şi cu ale moşiei, nu putea fi timp pentru emoţiunile acum de nelipsit.

Şi Viorica tot mai avea vorbă despre războiu, fiindcă băeţii îi cereau fel de fel de lămuriri, în setea lor de-a cunoaşte şi de-a fi tot mai siguri de izbândă şi că Tăticul se va întoarce.

Pe cât putea le împlinia curiozitatea, dar luând mai mult pilde de bărbăţie din trecutul istoric, de care se servià spre-a le întări credinţa în izbînzile vremei.

Când însă Turtucaia căzu în ziua de 25 August şi amândouă citiră cu trei zile mai apoi ce scriau ziarele, lacrimile le năpădiră şi groaznica vedenie a unui dezastru le cutremură întreaga fiinţă morală.

Din această zi adîncă tristeţe li se puse pe chip şi în privirile cu cari îşi vorbiau lungi momente, în tăcere.

Iera înţelegerea mută între sufletele lor că *Nenorocirea* sta la pândă pentru toată Ţara şi că de-acum înainte vor avea de plâns... Nu se mai simţiau curagioase şi mai ales Adina se izola dintr'un imbold tainic, spre a nu fi silită să vorbiască.

Şi nici un bărbat, în preajma lor, al căruia cuvînt cumpănitor, să le fi putut aşeza şi lor o cumpănire între resemnare şi speranţă !

Prea mult sensibile şi fiindcă cea mai mare parte din suflet şi-o aveau legată numai de fiinţa lui Silviu, li se strîngea toată gândirea numai în jurul lui, acolo unde se afla, şi pentru aci în jurul presimţimîntului din zi în zi mai cu putere de adevăr, că nu'l vor mai vedea.

In dragostea Viorichi pentru Silviu iera şi parte din vechiul simţimînt ce nu'l putea uita, iera însă, fără nici o îndoială, răsfrângerea nemărginitei sale iubiri pentru Adina:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1001-1932

tot ce-o atingea pe Adina, o durea ; iera în adevăr sensaţiunea fizică a unei dureri, produsă de cea sufletească.

In dragostea Adinei, Silviu însemna însăşi esenţa vieţii ei, într'atât de mult şi de adînc se topise fiinţa ei în a lui ; gândul că războiul i'l putea pierde, îi da acele accese de nebunie concentrată, fără izbucniri în afară, care mergeau până la tragic şi secându-i izvorul lacrimilor îi sleia puterile şi o lipsia momente întregi de conştiinţa de sine.

Suferia şi se schimba fiziceşte.

Negreşit că simţimîntul matern nu renunţă defel la sfintele lui drepturi. Grija de copii nu-i slăbia, dragostea de ei îi înviora inima, fără să-i fi putut înlătura pentru vre o parte din zi presimţimîntul ce'şi făcuse cuib de nelinişte în toată fiinţa ei.

Intr'o după amează, — cum ? ce fel ? se împrăştiă în sat svonul că la Tabla Buţei se dau lupte înfricoşate..

— La Tabla-Buţei ! — Dar dece acolo ? Vezi-că presemne, n'au mai putut ţine piept ai noştri, colo, în Ardeal...

Din comunicatul laconic de prin ziare se înţelegea că începuse retragerea din Ardeal... Prin urmare vrăjmaşii, în număr prea mare, biruiau, — iera deducţiunea mâhnitoare.

Cu cât satele ierau mai aproape de graniţa Buzăului, cu atât fiorii năvălirii străine cuprindeau pe locuitori...

Potângenii ierau în câmpie, dar întîiul fior de groază începea.

— Viorico ! ce ne facem de ne vor invada vrăjmaşii ! şopti, ca bolnavă, biata Adina... Dacă ne vor lua copiii, cum se spune că fac !.. Şi ochii i se umplură de lacrimi...

— Nu te îngrijoreze invaziunea, copilă dragă... In munţi se poate rezista, îi răspunse cu curaj Viorica.

Dar în zilele următoare, par'că pe valea Buzăului ar fi suflat un vînt anume aducător de svonuri, treceau dela un sat la altul felurite ştiri neliniştitoare, pe care câte o gură fără măselile de minte, le încărca spre a le face mai de povară.

Când după 1 Octobre se auzi de luptele de pe Valea Casocei, la dealul Monteoru, la gura-Şiriului, Broasca, — îndemnul băjeniei suflă cu vîntul toamnei în timp ce în privirile multora plutia acel ceva, vag, în care e resemnarea.

Muzeul Digital al Românilor de Peste Hotare
revistatransilvania.ro/mdrh1901-1932

Primarul veni la curte foarte îngrijorat să întrebe, pe cucoane, ce au de gând?.. Rămân la moşie ori pleacă în oraş?

Lui îi zîmbia plecarea proprietarei ca el să „reguleze" apoi „ce iera de regulat" cu bunurile proprietăţii... Venirea vrăjmaşilor îl neodihnia pentru alţii, nu pentru el. Oblăduitorul comunei îşi şi făcuse planul cum să se ia bine cu vrăjmaşii, oricari ar fi ei.

— Crezi dar, domnule Primar, că nu mai e scăpare? rosti Adina, atinsă la inimă.

— Păi dacă's pe la Gura-Teghei, pe la Tehereu, pe la Bărci... Ca mâine o să-i vedem pe-ai noştri fugînd şi trecînd încolo spre Moldova.. rosti el clătinând din cap.

— Unde să ne ducem? zise Viorica..

— Ştiu eu, cucoană? vorba e că de-a fi şi pe la noi bătălie... teamă'mi-e să nu ni se prăpădiască satu...

Care mai de care să'ndeamnă să plece unde-or vedea cu ochii.. Mă'ntrebară unii, că încotro să se îndrepte? Dacă dumneavoastră, de! cucoane! ştiţi lucruri d'astea, spuneţi-mi ca să le spun şi eu... Că, de scăpat, nu scăpăm... vai de noi... sfîrşi el mai mult cu glas fătarnic.

— Ai spus dumneata singur: în Moldova.

— Dacă şi 'n Moldova n'or străbate vrăjmaşii, că's mulţi, bată-i Dumnezeu! Da, omu, de! să fugă, să se ducă tot înainte... eaca până ce l'o ajunge din urmă păcatu, — şi atunci...

Primarul plecă încredinţat că le-a înfricoşat pe cucoane în deajuns, în cât să le facă s'o ia la sănătoasa...

Ele citiseră ceea ce arătau ziarele, pe cât se puteă arătă, în privinţa situaţiunii întregului front şi descurajarea le ierà deja de câteva zile pâinea amară: acum după plecarea primarului, amândouă rămaseră, una în faţa alteea, îngălbenite, zdrobite de aproape siguranţa că vrăjmaşii le vor prădă, le vor distruge gospodăria, le vor luà poate şi viaţa.

— Adino, dacă am plecà la mama ta la Bucureşti?

— De când s'a remăritat îmi e şi mai puţin mamă; afară de aceasta, dece numai decât la Bucureşti? dacă vrăjmaşul ne năvăleşte aci, nu va fi luat Bucureştii mai întâi?

— Atunci să plecăm în Moldova cu copiii?

— Nu mă pot despărţi de căsuţa mea, de moşioara lui Silviu în care a rămas cevà din fiinţa lui...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

— Atunci... să rămânem... cu orice risc...
— Ce facem cu copiii, Viorico ?
— Sunt încă mici ; nu cred să li se întâmple ceva.
— N'ai citit cum au luat Germanii copii din Belgia şi din Franţa ?
— Mari poate... In sfârşit, în voea lui Dumnezeu... dacă nu te hotărăşti să pleci... Du-te tu, cu copiii şi rămân eu aci de pază.
Ea o privi lung, lung, şi ochii i se umplură de lacrimi
— Tot tu să te jertfeşti... murmură ea.
— Nu mai vorbi aşă... Şi o îmbrăţişă.

*

Luna Octobre se sfîrşeşte în lupte disperate, de împotrivire eroică.
Noembrie, aspru şi posomorît, — acela în care soarta armelor româneşti ierà să se hotărască, — intră în arena timpului, cu menire distrugătoare.
Din toate părţile muntoase, dela Mehedinţi la Rîmnicul-Sărat, vrăjmaşii se coboară de pe plaiuri în guri de văi şi pe câmpie.
In ziua de 23, — zi de doliu naţional, — Bucureştii sunt în mâna vrăjmaşilor...
La Potângeni vestea vine prin cei ce fugiseră din capitală, în ajun, şi au ajuns la Buzău a doua zi. Iar vestea că vrăjmaşii sunt pe lângă Cislău şi Pătârlage, hotărăşte pe câţiva oameni în etate să plece cu muierile şi cu copiii, spre Râmnicul-Sărat.
Adina, cu moartea în inimă, nu mai are astâmpăr ; pe lângă dorul răpuitor după Silviu, pe lângă dureroasa la culme grijă de viaţa lui, e în aşteptarea din zi în zi a cine ştie cărui calvar încă, — a prăbuşirii întregii vieţi de soţie şi mamă.
Totuşi, ca niciodată încă până acum, se simte uneori în puterea de a'şi da câte-o asigurare că valul va trece, va lua câte ceva în trecere, — dar că nu i se va pierde tot rostul : şi cu cât primejdia se apropie, cugetul luminat de speranţă licăreşte în dreptul inimii ca în dreptul icoanelor, toată noaptea, candela plină cu untdelemn curat.
In ziua de 28 Noembrie Regimentul Putna No. 10 ocupă poziţiunile de pe clina nordică Milcoveană până în Buzău, aşa că şi Potângenii văd parte din el...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Chipul soldaților e posomorît dar dârz; în ochii lor e ca un foc care mocnește și din care scapără scîntei... Gândul că cedează numărului vrăjmaș, că se retrag pas cu pas ținînd piept însă fără speranța biruinții, îi roade și le face mânia, concentrată. Disciplina îi cam irită, se dedau la acte puțin vrednice de vitejia și cumințenia lor, pe acolo pe unde trec, par'că locuitorii satelor n'ar fi români.

Dar trec soldații români și în ziua de 1 Decembrie valul german se revarsă până în orașul Buzău...

Cum au intrat patrulele în Potângeni, primarul a alergat înaintea lor și ofițerului, care avea lângă el un soldat ce știa românește binișor, — îi prezintă un fel de raport: locuitorii sunt supuși, primesc bucuroși pe biruitor și se roagă de îndurare. Numai la Curtea boerească e vrăjmășie împotriva biruitorului, fiindcă boerul e ofițer de artilerie și e la războiu.

La vr'o jumătate de oră intrând un detașament german, se pomeniră ai Curții că sunt invadați și că încep să pună stăpânire pe casă și pe dependințe, în timp ce din magazia, a cărcea ușă o sparseră, se scotea cerealele și din ceair se ridică fînul și paiele.

Un maior gras și grosolan se instală în salon și porunci să-i vină înainte toți ai casei...

Eată cel mai de groază moment al primejdiei!

Viorica intră cea dintîi, și cu blândețea chipului ei, în o limbă germană nu tocmai înaltă dar destul de înțeleasă, lămuri Maiorului, răspunzîndu-i la anume întrebări, că iera mătușa doamnei de gazdă, că dînsa iera bolnavă și se ruga a-i fi îngăduit să nu se înfățișeze în acea zi, — că în adevăr soțul nepoatei sale iera la războiu ca ofițer, — însă aceasta nu putea fi motiv de represalii, întrucât proprietarul, tînăr încă, își făcea datoria de militar așa cum 'și-o făcea și domnul maior.

Maiorul gustă cu oarecare bunăvoință aspră, răspunsurile și mai ales chestiunea datoriei de militar.

— Aveți copii mari? întrebă el apoi.

— Unul de 12 pe 13 ani, altul de 10 pe unsprezece...

— Ingrijiți să fiu bine servit...

In cancelaria moșiei câțiva gradați cari spărseseră ușa beciului fără să aștepte a li se descuia, începuseră cheful; bucătăria o umpluseră alții și scociorau preste tot locul...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Până târziu noaptea cheful se prelungi, în timp ce Maiorul se odihnia..

Viorica şi Adina veghiau, în o singură odae, la un loc cu copiii cari adormiseră: până aci ierau numai pierderi materiale... uşor de uitat.

A douazi Maior şi soldaţi plecară mai departe, dar se orîndui un post permanent militar, care se aşează în localul şcoalei.

Primarul asmuţă asupra Curţii şi pe şeful postului, un subofiţer scund, rotund şi care par'că tot rîdea, însă în inima căruia colcăia ura faţă cu românii ce li se împotriviseră cu prea multă „obrăznicie“, care le pricinuiseră pierderi mari.

Herr Wolff, cismar de meserie, trimise de chemă la post pe doamna proprietară, ne catadicsind să se ducă dumnealui la curte.

Iera în ziua de 12 Decembrie. Ningea şi sufla vînt rece care spulbera neaua.

— De ce mă va fi chemând la post? rosti cu îngrijorare Adina către Viorica. Ce să caut eu acolo?

— Mă duc eu în locul tău,.. Desigur că au chemat pe cineva de la Curte, pentru vr'o trebuinţă de ceva ce au.

— Bine, dragă Viorico, du-te, ia însă cu tine şi un argat.

Viorica se duse singură şi când intră la Herr Şef, i se păru că vede pe primar furişându-se în altă încăpere.

Wolff intră, cu luleaua între dinţi şi-i strigă furios că nu e dînsa proprietara. Ii bătu din picior şi o goni...

Viorica se întoarse foarte neliniştită, dar se stăpâni şi o încurajă pe Adina, să se ducă dînsa...

— Dar pentru ce, Viorico?

— Nu mi-au spus. Cu tine vor să vorbiască.

Adina fu cuprinsă de tremur şi se îngălbeni supt apăsarea unui presimţimînt dureros.

Nu zise nimic; se îmbrăcă şi numai când să iasă, aruncă Viorichi o privire tristă şi-i şopti:

— Să ai grijă de copii...

Viorica, înfiorându-se, se apropiă de fereastră şi o urmări cu ochii până coti spre primărie şi şcoală, apoi foarte neliniştită, intră în odaia copiilor.

Adina, — aceiaş în totdeauna cu cât presimţia că se apropie de o primejdie, — îşi dobîndi stăpânirea de sine şi intră în localul şcoalei cu înfăţişare simplă dar demnă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

In tinda şcoalei ierau câţiva soldaţi...

— Domnul Şef? întrebă ea în limba germană...

Un soldat îi arătă cu degetul uşa. Ea intră: iera o sală de clasă, în care se pusese pat, masă, două scaune, un dulap şi lada militară a Şefului.

Focul ardea în sobă.

— Bună ziua, domnule, îl salută Adina... M'aţi chemat; vă rog să'mi spuneţi ce doriţi.

Vorbia limba mai cu greutate decât Viorica.

Herr Wolff nu-i răspunse deloc la salut, îşi scoase luleaua dintre dinţi şi se apropiă de dînsa cu acel rîs care iera strîmbătură de maimuţă.

— Eşti frumoasă, mai frumoasă de cât mi s'a raportat, îi zise şi întinse mâna să o desmierde pe obraz...

Ea se dădu înnapoi şi-i răspunse:

— Ceea ce faci dumneata nu este demn de un militar... Mă voiu plânge împotriva dumitale...

— Cui? Impăratului? îi zise rîzând obraznic. Impăratul e departe... dar aprobă tot ce fac credincioşii lui războinici...

— In sfîrşit, pentru ce sunt chemată?

— Să stăm de vorbă, să bem vin, să ne iubim... îi spuse cu brutalitate şi rînji... Hai, n'o mai face pe supărata... să nu mă supăr eu, căci atunci...

Şi încruntă sălbatec din sprîncene.

Adina se înroşi, se îngălbeni apoi şi se întoarse spre uşă, dar când o deschise, un soldat îi puse baioneta în pept. Ea făcu un pas înapoi; atunci o şi cuprinse în braţe Herr Wolff.

Cu o putere ce nu i s'ar fi bănuit, să răsucî şi plină de disperare îi înfipse unghiile în gâtlej... şi strânse...

Herr Wolff se sbătu să scape, văzînd stele verzi...

Uşa rămăsese deschisă, soldatul de pază privia aproape indiferent lupta.

Dar când şeful putu să strige ajutor c'un horcăit semnificativ, soldatul se repezi şi'l smulse din „ghiarele" leoaicei.

Şeful îşi puse mâinile la gât, în timp ce Adina, încă ameţită, se pregătia să fugă.

Deodată furie oarbă cuprinse pe cizmarul caizerian şi uitând alt gând, apucă puşca din mâna soldatului, se repezi şi-i înfipse cu putere Adinei baioneta în spate, doborînd-o supt lovitură.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/md/1901-1932

Ea căzu pe brânci; un val de sânge îi țîșni pe gură și rămase acolo în bătaie cu moartea, în timp ce herr Wolff, cu brațele încrucișate, încruntat, privia cum se sbate.

Soldatul își luă pușca mânjită de sânge și trecu în tindă nepăsător.

Într'un ultim spazm Adina își dădu sufletul căzând cu totul cu fața în lacul de sânge...

II

In luna Aprilie, cu patrusprezece ani în urmă, Grigore Zătreanu se dăduse jos din o trăsurică în Curtea d'Argeș, de unde apucase spre munți, pe jos, după obiceiul lui...

Dela Brădetu, unde în frumosul cadru de brazi rătăci câteva zile, trecu în Muscel și urcă plaiul Nucșoarei. De acî priveliștea cu zări întinse îl făcu să se uite pe sine în o contemplare de câteva ore...

Poziținea satului, la poalele muntelui, cu lacul în care se oglindește cerul, căruia îi fură din azurul său, poiana de pe coastă, muntele care adumbrește acest colț minunat, îl hotărîră să'și aleagă locul acesta spre a se așeză pentru toată viața.

Își alese, în sus de sat, partea cea mai bine adăpostită, se coborî din visul care se înfiripa, la realitatea ce trebuia să'l statorniciască pe deplin și după ce luă toate lămuririle, plecă să cunoască deocamdată pe deasupra împrejurimile și mai departe regiunile muntoase ale județului Muscel.

Spre uimirea liniștiților locuitori ai satului Nucșoara pe la capătul verii cară cu cărămizi, cu material lemnos lucrat și nelucrat, urcară în sus de sat...

Meșteri zidari puseră o temelie lungă și pe aceasta, ridicară, cu fața spre răsărit, ceva ce nu înțelegeau nici meșterii nici locuitorii ce putea să fie; clădirea iera din scânduri de lemn bine prinse, cu șipci pe la încheietura lor, iar acoperemîntul, jos și aplecat, iera de sticlă.

Când lucrarea se sfârși, tot cellalt material fu închis acolo spre păstrare și unui om în vârstă, din sat, i se dete paza pentru vremea de iarnă.

In primăvară, alt material fu adus și până pe la mijlocul lui August fu durată o casă cu patru odăi, cu prispă foarte

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

largă a căreea vedere iera asupra priveliştei dela sud. Apoi cară de pe-alocuri, plecate la Bucureşti. aduseră de acolo feldefel de copaci şi de flori. Toţi şi toate fură aşezate în clădirea lungă cu acoperemant de sticlă, care, se îmbuca în dosul prispei cu una din odăi.

Gardul care înconjura locul, iera în faţă până la înălţimea prispei, ca să nu stăviliască priveala; tot locul iera orînduit cu mare rost pentru grădină şi unii pomi, aduşi cu pămînt în jurul rădăcinii lor, fură puşi în grădină la începutul toamnei.

*

Vom spicui din Jurnalul lui Grigore, găsit în urmă, părţile cele mai de seamă, fără să mai notăm anii.

„După ce m'am aşezat în Nucşoara, am avut de luptat cu nedumerirea sătenilor din sat. Voiau să ştie cine sunt, de ce-am venit la ei, într'un fund de munţi, de ce-am făcut „magherniţa" aceea lungă, în care se svonise că ţin flori sumedenie.

„In adevăr, cu destulă greutate am putut înlătura stăruinţa lor încăpăţinată.

„Un grădinar bătrân pe care l'am adus cu mine, îmi ajută la lucrările de rînd. E tot atât de retras ca mine, iar când lipsesc, face paza cu aceiaş străşnicie, aşa ca nimeni să nu străbată în „sihăstria" noastră.

„De Maria m'am despărţit, la plecarea mea din Bucureşti; i-am dăruit casa în care am stat acolo.

„Dece vor fi plângînd femeile când văd bine că nu e chip să rămână pe lângă un bărbat?

„De ce-aş fi luat-o cu mine, în noua locuinţă depărtată de lume, dacă simţiam acea neliniste ciudată, în apropierea ei?

„Acum că nu'mi mai este în preajmă, în pacea adîncă a plaiului acesta, mă simt fără nici o turburare.

„Nici odată până acum nu m'am simţit mai în întregime al florilor mele scumpe, al singurătăţii şi al liniştei. Departe de sgomotul marelui oraş, care, oricum, îmi întrerupea meditaţiunile sau extazul, mi se pare că sunt alt om, — cel adevărat, în mediul priincios firii lui.

„Nu mă interesează că există o lume şi că, vrînd-nevrînd, fac parte din ea. Am distanţat-o şi o ignorez. Nimic din ea nu mă poate atrage şi prin nimic nu mi-o apropiu.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/md/1901-1932

Își va fi având rațiunea de-a exista; nu i-o tăgăduiesc; dar nici nu voiesc s'o văd venind să'mi demonstreze că numai felul ei de viață e cel firesc și având un scop.

„Tot așa nu voesc să mă duc a-i demonstra că felul meu de viață e ideal ori inferior celui al ei.

„Fericirea e în mine mai întîi și apoi în afară de mine, adecă în legăturile cu societatea.

„Odată ce mă mulțămesc cu ceea ce e în mine, iar ceea ce e în afară de mine se mărginește numai la cuprinsul locuinții mele sau la diversitatea privelișteloi naturii, sunt om fericit și din realitatea că trăiesc pe pămînt iau esența, ca albina sucul din o floare."

*

„Viu din o escursiune.

„M'am coborît din cuibul meu, am trecut Rîul-Doamnei și m'am îndreptat spre alte înnălțimi, de-a lungul apei ca iacrima.

„Șoseaua bună de-a lungul rîului, pe care umblam încet, mă făcea să nu port grija pașilor. Mintea mea își avea toată libertatea, ochii mei toată puterea de-a îmbrățișa privelișteа în amănuntele ei.

„Muntele Șetul, în mijlocul celor doi tovarăși în dreapta Napârsteanul și în stînga Păpăul, mai mult de cât ceilalți doi, închideau zarea albastră cu trupurile lor îmbrăcate cu codri. Dece înaintam spre dînșii, dece voiam par'că să se facă mai mici. Poate spre a'mi da îndemnul să nu mă sfiesc și să încerc să mă urc pe culmile lor.

O boare răcoroasă care'ți face și mai ușor umbletul să resfirà din adîncul munților pe cari soarele nu-i încălzia încă îndeajuns, la timpul acesta.

„De jur împrejur numai înnălțimi și numai verdeață sumbră, — ici colo pătată de câte un verde mai deschis, — ar părea monotonie, dacă nu ar fi mulțămirea de-a fi singur, conștiința de-a fi liber, de-a nu'ți precupeți orele, de-a nu te ști așteptat nicăiurea.

„In această uniformitate, mai mult aparentă, nu se poate să nu fie ceva deosebit care în anume moment să nu impresioneze ochiul și să nu'ți dea sensațiunea a ceva nou; destul să prinzi descoperirile ochiului și să simți rostul notei nouă în țesătura întregului. Trebue să te intereseze,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

să guşti amănuntul, după cum îţi dai seama că fiecare bătae a pulsului îţi arată că trăieşti fiecare clipă.

„Am deprinderea de-a găsi amănuntele şi însuşirea de-a nu trece peste ele ; ele îmi împlinesc încetul cu încetul, rînd pe rînd, cătimea de emotivitate care'mi închee o zi.

„Mă opresc într'o minunată poiană căreea Rîul-Doamnei îi spune nu ştiu ce poveste, în o limpezime de graiu pe care numai apele de munte o au.

„E Bahna-Rusului... cu chioşcu-i princiar, pe ferestrele căruia se uită înlăuntru numai câte-o rază de soare sau de lună...

Şeful s'a făcut şi mai aşezat ; coasta lui te chiamă să'ţi împărtăşiască tainele adîncului din codrii Bahnei, Zimbrului şi al lui.

„Roua s'a ridicat, dar iarba poienii îi mai păstrează o uşoară umezeală care o face mai mătăsoasă.

„Odihna pe asemenea covor e plăcută : murmurul apei te desmiardă, razele soarelui te încălzesc fără să te ardă, aerul proaspăt, ca atunci ieşit din recipientul locului, îţi umple plămânii şi din răsuflarea lui îţi face o plăcere.

„Satul Slatina, — de peste apă, cu atâtea case ce sunt tot atâtea guri cari zîmbesc şi cu atâtea ferestre cari sunt tot atâţia ochi ce privesc, — face faţă Bahnei şi pare a se pătrunde de o frumuseţe, de care nu-i gelos, deşi îşi are frumuseţea împrejurimilor, în cari răsare Drăghina, Plăişorul, Preotesele, Lespezile, Dobroneagu, munţi ce se apropie de două mii de metri ficare.

„In tăcerea care mă înconjoară şi care tinde par'că să-mi confunde sufletul cu esenţa ei, nici un freamăt nu se aude, nici un ciripit nu vibrează.

„Şi doar e după începutul zilei, când se reînfiripează mişcarea pe care noaptea o adoarme.

„Mi se închipue o viaţă încremenită, în afară, a căreea forţă generătoare e o taină a unor adîncuri în cari nu se pătrunde, cum nu se pătrunde într'un creer omenesc în care lucrează voinţa, simţirea, cugetarea, judecata".

*

„Trec anii...

„Nuştiu cum se face, îmi amintesc că azi împlinesc treizeci de ani.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaconstiinta.ro/md/1901-1932

„Ca în vis aud vorbele tati, dintr'o zi viforoasă de De-„cembrie: „uite, aşa iera când te-ai născut tu, Grigore... „Se cutremura casa de vînt amarnic“...

„Şi în aceste pustiuri care mă farmecă, tocmai se clatină casa din temelii, atât de viforos ce e vîntul...

Şi e noaptea de 9 Decembrie, noapte când m'am născut...

„Zăpada bate în geamurile pe cari le face translucide în partea de sus, pe când în partea de jos şi de mijloc sunt acoperite de-o pătură albă deasă.

„Imi place lumină multă.

„Două lămpi ard: una în tavan, alta pe un picior de lemn, într'un colţ. Uşa sobei e deschisă şi lemnele ce s'au făcut jar, aştern pe velinţa de jos lumină roşatecă şi măresc căldura încăperii.

„Acum treizeci de ani ieram în leagănul prunciei, mic animal a căruia călăuză inconştientă ierau instinctele; acum, în leagănul Naturii, mă călăuzeşte conştiinţa Frumosului etern, până unde se poate ridica spre dînsul o întrupare omenească.

„Nuştiu dacă fericirea poate fi susceptibilă de cântărire şi dacă balanţa poate fi aceea a comparaţiunii.

„Ştiu atât că nu mi-aş schimba pentru nimic în lume, cu altul, starea mea, indiferent de cestiunea că mica mea dare-de-mână mi-a asigurat putinţa acestui fel de viaţă...

„Nu cred să'mi mai fi făcut întrebarea ce'mi vine acum să mi-o fac: *dar dacă n'aş fi avut averea aceasta?* Fără doar şi poate aş fi făcut ca Florea Mândricel...

„Uite, după opt ani, — da, sunt opt ani.. îmi amintesc de Florea... Ce se va fi făcut? Nu mi-a mai ieşit în cale, şi doar nu m'am mărginit numai la cuibul meu şi la împrejurimi

„Florea!... Simt că mi se face dor de el... Intre mine şi el iera oarecare potrivire prin care mai puteam zice că ţin şi eu de specia omenească ordinară...

„Dar acea „dragoste“ a lui?

„Dar bine, azi e ziua amintirilor! Adina, Viorica, Silviu... figuri abia zărite, — acum mi se încondeiază în zarea vremii, cu mai mult relief...

„Ce departe sunt de toţi aceştia cari înţeleg, desigur, viaţa, aşa cum o înţelege generalitatea...

„Prea multul materialism înlătură cultul frumosului şi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

omoară în însuşi esenţa lui Frumosul nemeşteşugit de mâna omului.

„Ce este asta? Par'că dă cineva lovituri straşnice în poartă... Câinele s'aruncă într'acolo... la să văd ce e... Cine mă turbură, când eu nu turbur pe nimeni“?

In adevăr, printre răbufniturile viforului se auziau lovituri, c'un lemn par'că, în scândurile groase ale porţii, iar câinele lătra furios.

Grădinarul, nedespărţit de luleaua „chiulotată“ care-i ruginise colţurile gurii, ieşise şi se lupta cu vântul şi cu pătura groasă de neauă, potrivindu-şi din umeri ipăngeaua pe care i-o umfla vîntul.

Grigore abia putù deschide uşa în care se grămădise zăpada şi văzù pe unchiaş spre poartă.

— Care-i acolo pe-aşa vreme? îl auzi că întreabă...

— Eu, Florea... Spune stăpână-tău că e Florea Mândricel...

— Florea!... strigă Grigore aşa de tare că domină în acea clipă vijelia.

— Eu, Grigore

— Dă-i drumul, moşule...

*

„Eu nuştiu cum sunt, nici nu mă interesează: oglindă nu am în nici o încăpere a casei; aceasta nu înseamnă că nu'mi păstrez hygiena corpului.

„Dar când l'am văzut pe Florea, am socotit în clipele dintîi că e cine ştie ce străin care vrea să mă înşele, dându-se drept el.

„Presemne că puteam să esprim asemenea îndoială ori poate mirarea, fiindcă el mi-a zis:

„Ce? ori nu mă mai cunoşti, Grigore? E drept că vin de prin vizuini unde m'am înfrăţit cu urşii, că nu mai ştiu cum sunt satele şi oamenii...

„Şi-a lepădat un suman făcut din piei legate, nu pot zice cusute cu sfoară, făcută din maţe, şi m'am îngrozit: iera aproape gol pe dedesupt, iera trup aproape negru de ars ce iera de vînt şi de soare, iera numai pielea pe oasele care îşi arătau toată întocmirea scheletică“.

— Dar bine, Florea, tu nu mai eşti om!

— Bine zici, Grigore: drept e că numai glas de om mai am. M'am hrănit cu rădăcini de ierburi şi m'am adăpat cu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

apa izvoarelor. Din când în când sorbiam ouăle crude de prin cuiburi de pasări... Ce iera să caut la oameni, dacă mi-e lehamite de dînşii? Aud? Să le slugăresc şi să le văd ticăloşiile? Dar, măi Grigore, nici ca hiarele n'am trăit; m'am mulţămit să păstrez din întocmirea mea omenească numai mintea: am priceput multe taine ale firii şi i-am cântat mândreţile, şi ieram fericit... şi nu mi-aş fi dat atunci pe nimic din lume înnălţarea aceea de pe pământ în ceasuri mai dulci ca mierea florilor...

„Aşa bărbos cum iera, cu plete mari încâlcite care-i făceau pădure în jurul capului numai piele şi oase, şi el,— par'că fu altul, cu lumina ochilor ridicată în sus, cu un zîmbet de ne mai spusă mulţămire pe buze: raze par'că se plimbau pe acele oase legate între ele supt o piele argăsită, spre a închipui capul şi obrajii.

— „Bine ai venit, frate Floreo, i-am zis strîngîndu-i mâna sau mai drept grupul de cinci oscioare care par'că sunau ca nucile unele lângă altele...

— „Bine te-am găsit, Grigore, tot bun, dovadă că şi tu eşti foarte puţin om...

„Şi se lăsă jos, pe velinţă, în faţa jarului care tot mai împrăştia dogoare, unde rămase într'o rînă, cu ochii ţintă la roşateca licărire.

„Ştiu eu cât a stat el să se uite la jar şi cât eu, să mă uit la el?

„Ştiu numai impresiunile ce am avut: nici o stînjinire că ieram cu altul, bucurie că'l revedeam, mirare că'l revedeam în halul acesta de sălbătăcie exterioară, dorinţa de-a nu'l lăsa să se mai ducă de lângă mine...

„Mă încurcam în propriile mele teorii, întrucât doriam tovărăşia cuiva; deci credeam în sociabilitate şi o recunoşteam ca lege firească; mă încredeam în prietenie şi-i simţiam bunătatea, deci exista asemenea stare sufletească în forma ei concretă.

„Când am luat seama, Florea îşi pusese capul pe braţele aduse pe supt el şi dormia adînc, fără să se simtă că iera alt om în încăperea aceasta.

„L'am acoperit încet, încet de tot cu o velinţă groasă şi am trecut în odaia mea de culcare, unde sunt acum şi unde scriu."

*

„Sera mea e cu mult mai bine orînduită de cum iera

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

la Bucureşti: atunci era începutul; la mutarea mea aci aveam experienţa şi loc mai mult; am făcut dar din ea mai mult o grădină.

„De cum începe căldura primăverii, trag pereţele din faţă şi-i strîng bucăţile. aşa că o îmbuc cu curtea deja orînduită şi care e mai mult pajiste, pe de margini încercuită de pomi roditori. Cînd începe căldura sigură a verii, ridic şi acoperemîntul de sticlă, ca roua să dea plantelor şi florilor mele dragi umezeala înnălţimilor, — ceea ce este pentru ele mai mult plăcere decât obişnuita sete.

„Pentru ele, tot sufletul meu. toată grija mea de toate zilele, toată luarea aminte a specialistului, toată dragostea de părinte.

„In adevăr că sunt copilele mele; prin ele simt cum n'am fost eu iubit. simţind ce e paternitatea şi înţelegînd ce e iubirea absolută.

„Mă cunosc şi nu iau în deşert numele Puterii Supreme cînd zic: dacă mi s'ar cere viaţa ca în schimb să mi se chezăşuiască aceiaş îngrijire pentru copilele mele frumoase, mereu tinere şi parfumate, — mi aş da-o fără regretul că mor, de oarece tot va fi să mor odată, însă încrezător că ele vor avea alt tată bun.

Şi fiindcă veni vorba de moarte, eată şi întrebarea ce încă nu [illegible] o pusesem: ce va fi, cînd va fi să mor fără această asigurare?

„Simt, în adevăr, ceea ce de asemenea nu am simţit încă: o sfîşiere a fiinţii mele, ceva care mă doare de pe acum...

„Ei da, omul nu'şi cunoaşte sfîrşitul, dar nu trebue să fie neprevăzător...

„Va să mă gândesc la cum va trebui să prevăd.

„Şi am discutat lucrul cu Florea...

„Florea a rămas la mine...

„Câte nopţi de iarnă, de neuitat, în scurgerea ceasurilor, în cari am putut simţi frumuseţea povestirilor, a poeziilor, a cântecelor lui pline de simplitate, de duioşie, de jale, de descrieri numai în imagini şi în comparaţiuni ce'mi desfătau mintea!

„Şi nu voeşte să le lase pe hârtie.... oricât l'am sfătuit s'o facă.

— Eu cânt pentru mine; eu trec, să treacă şi ce închi-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

puiu eu, mi-a răspuns. Ce-i pasă lumii de ce simt eu! Ce'mi pasă mie de ce-ar simți ea din ceea ce-am simțit eu? Ba nu zău?

„Florea nu mai poate după copilele mele. S'a apropiat de fiecare, după venirea lui, și l'am lăsat să vorbiască cu fiecare în limba lui pe care eu n'o pot avea... Numai cât i-am gustat farmecul, ascultându'l în tăcerea cea mai deplină.

„Cu toate că primăvara de-abia se simte, setos de-a vedea împrejurimile, mai nu'l prind în timpul zilei. De îmbrăcat, chip l'am îmbrăcat; încolo, nuștiu când mănâncă și ce, fiindcă a fost una din condițiunile rămânerii lui, să nu mă ocup de lucrul acesta...

La sfatul pe care i l'am cerut în privința grelei cestiuni cine să'mi îngrijiască florăria după moartea mea, Florea mi-a răspuns după un timp de gândire:

— Nu numai din sămînță, ci și din răsad crește un copac... Păsări străine clocesc ouăle cucului și de-aea cucii nu pier...

„Nu i-am cerut tâlcul vorbelor lui, ci am căutat să-l aflu eu... și l'am aflat: să găsesc un băiat de undeva, pe care să mi'l fac ucenic, căruia să-i trec toată dragostea mea de natură și de grădina mea, — toate cunoștințile mele.

„Când i-am spus lui Florea, mă pomenesc că'mi răspunde:

— „Vezi? ăsta e tâlcu' vorbelor mele. — Dar mutu' nu învață pe alții să vorbiască, nici orbu' pe alții să umble..

— „Adecă cum vine și asta Floreo?

— „Dumneata dai vorba cu cât n'o cumperi și-o să stai cu răbdare să te faci potop de carte pentru altu'?

— Ai dreptate; e foarte greu. Dar dacă mi-ai sta în ajutor?

— De, Grigore și dumneata și eu ne-am născut așa cum suntem: om găsi oare pământ la fel, ca să nu răsădim degeaba? E vorba de noroc. Dar, hai și-om cerca.. Pe unde ne-om purta, să ne mai aruncăm și prin alte sate: poate-om da de vr'o mână de pământ rodnic...

„Și așa am rămas cu ideea de a'mi căuta moștenitor...

„Ciudată e viața! Cum te aduce, pe nesimțite, la cunoștința unor trebuinți pe care le-ai ocolit odinioară!

„Și totuși, nu mă voiu supune, nu mă voiu depărta de ceeace însăși Natura pare să fi voit cu mine.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1968

„Voiu face ca păsările care primesc ouăle cucului: voiu aduce în cuib un puiu de om şi mă voiu sili să nu-l fac să fie omul obişnuit".

*

„Azi am luat-o de dimineaţă pe poteca veselă a Căprioarelor şi m-am înfundat în munte dincolo de satul Slatina: Florea mergea posomorît, ceea ce mă mira; eu gata să mă pun în legătură ca Natura în acea splendidă dimineaţă de Maiu.

„De-odată îl văd că se opreşte în loc şi mă aţinteşte cu focoasă căutătură:

— „Am visat pe Adina... iera moartă, plină de sânge... şi m'am deşteptat plângând... rosti el cu glas înnăbuşit.

— „Tot te mai gândeşti la ea?

— Eu, nu; sufletul meu, fiindcă sufletu' visează... Nu ţi-am spus: am trecut pe la Mizil... Nu mai iera acolo şi nimeni n'a ştiut să'mi spună unde-i.. Veniam din munţii Vrancei... Ştiu eu ce m'a îndreptat spre Mizil? Ştiu eu ce m'a îndreptat spre munţii Argeşului şi dela Brădetu să urc la Nucşoara? Viforu' prea iera în toiu. M'am oprit la cârciumă pentru adăpost până măcar spre ziuă... M'am ghemuit într'un colţ,.. Dar eacă un popă şi un ţăran, că din vorbă pomenesc numele dumitale: Zătreanu... Ascultam numai ca în vis... M'am scuturat şi m'am trezit: Zătreanu... flori .. singur cuc .. Negreşit că dumneata ierai..

Şi mă apropiu, şi întreb... şi nu mă mai îndoesc... Dela cârciumă până la dumneata am făcut numai câţiva paşi, că mă ducea vîntu' şi gându', da dumneata nu mă mai asculţi...

— „Nu vezi ce luminiş minunat şi ce poiană!...

„Mai iera chip de vorbit?

„Dejur împrejur, desiş de brazi pe cari par'că anume îi măsurase cadrul să fie tot una de nalţi, de drepţi şi numai în vîrfuri cu frunziş pe nişte ramuri ca nişte braţe întinse şi puţin aplecate. Desişul îl făcea brădiş mărunt, ieşit par'că din rădăcinile ascunse ale uriaşilor.

„Mărgăritele, ca stele căzute din adâncurile de sus şi decolorate în căderea lor, îşi armonizau albul cu verdele pajiştei şi chemau la liniştita sărbătorire a luminii, alte

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/md/1901-1932

flori, care par'că se sfiau a'şi scoate din iarbă, la iveală, colorile prea vii şi deosebite.

„Poiana iera pe loc drept dar printre brădet se vedea urcuşul coastei aproape undulat şi pierzîndu-se în desimea tulpinilor.

„Câteva viespi rătăcite sbîrnîiau în jurul câtorva flori, închipuindu-şi că sugînd din sucul lor, vor putea imita pe albine.

„E povestea celor nechemaţi cari se îmbulzesc să facă cu orice preţ o muncă ce nu li-i dat s'o facă şi spre care numai ambiţiunea şi vanitatea îi mână.

„Florea, sprijinit pe bâta lui, cu amândouă braţele încrucişate, cu capul puţin ridicat aşa ca privirea să i se poată îndrepta spre bolta care părea anume rotunjită şi micşorată, pe măsura locului în care ne aflam, călătoria deja cu sufletul dincolo de înălţimea brazilor... Zîmbetul îi lumina chipul pe care se mai prinsese puţină carne şi care se mai înviorase. Anume mişcări uşoare ale capului, ale umerilor, ale bustului, în potrivire cu anume undiri ale privirii, mă făceau să fiu sigur că se inspira, că iera poetul în care gândirea creă şi sufletul cânta.

„La mine, după observaţiunea care înregistrează şi păstrează, vine adâncirea în lumea care 'mi ia fiinţii toată cunoştinţa de sine şi de mediu. Şi atunci, de sigur, în anume colţ de creer veghiază paznicul care e în acelaş timp şi receptorul, subconştientul prin care simţi în taină şi prin care îţi aminteşti pe urmă plăcerea de-a fi simţit.

„Lumina însorită trecuse de de-asupra poenii; bolta iera de un azur mai puţin luminos, brădetul încunjurător se posomorîse, când m'am întors, eu cel dintîiu la realitate. Dintr'o singură privire am prins înfăţişarea cea nouă a locului şi luarea aminte mi s'a îndreptat spre un fluierat vioiu cu răsunet în partea de sus a coastei.

„Îl auzi şi Florea, căci îl văzuiu că oftează şi că'şi schimbă poziţiunea, apoi că'şi aruncă pe umeri bâta. Îmi zîmbi, îmi arătă din ochi locul de unde venia fluieratul şi începu şi el să fluiere ceva mai gros.

„Celalt fluier nu se opri, urmând să se apropie...

„Nu trecu mult şi ni se ivi un băetan cam de vr'o doisprezece ani, subţiratic şi prea nalt, sprinten, isteţ.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

„Cum dădu cu ochii de noi își opri flueratul și stătu pe potecuță între doi brăzișori.

„Florea fluieră înainte încă vr'o câteva minute.

— Uite! rise băetanul. Dumneata fluerai de-acilea... Și eu socotiam că răsună fluieratu' meu...

— „Vezi-că știu și eu să fluer? îi răspunse Florea...

— „Păi știi, firește...

„Și vru să ne înconjoare, ca să'și vadă de drum înnainte.

— „Fă-te niței încua, băete, îi zise Florea, că nu ți-a fi prea lung drumu'...

— „După cum te uiți ori nu ia soare...

— „De unde ești?

— „Din Sboghețăști, dacă mă iei după casă; Dumnezeu știe de unde, dacă mă iei după teapă..

— „Și ce faci unde ți-e casa?

— „Stau la o găină bătrână care n'are nimic în gușă și când mă trimite după bureți, mă uit pe unde-i câte-un picior de raiu. Mă'ntorc la mămăliga goală și la ghiare pe spinare... De trei zile-am plecat... Și m'am înfundat pe-un pîrîu în sus tocmai de unde-i gâlgâe izvorul, de supt o stană de piatră linsă și bulbucată. Doamne! ce mândrețe de loc! Să nu mănânci șapte zile și numai să stai și să te uiți... E hei!..

„Și acest „e-hei!" caracteristic, iera ecoul unei vii însuflețiri lăuntrice, pe care o înțelegeam și eu și Florea: băiatul acesta ni se asemăna, iera ca Florea pe când îl întâlnisem la stână și norocul mi'l scotea în cale tocmai când îmi căutam un „moștenitor".

— „Ascultă, băețaș, îi zise Florea, când îl văzu că tace și că privește încă par'că la mândrețea locului care 'l vrăjise. N'ai vrea tu să vii la domnu 'n slujbă?

— „Să 'npușc cioriile cu flueru? Să caut cuiburi de pupăză? rîse el cu haz, fără obrăznicie.

— „Domnu' stă în Nucșoara. Are grădină mândră...

— „Aoileo! Dumnealui e? Își scoase căciula și urmă: Ti, domnule, ce mai lulea are moșu' ăla al dumitale... Cu ea a vrut să mă cârpiască într'o zi când mă trăgea inima să văd și eu minunea de grădină pusă 'n sticlă...

— „Ei, mergi cu noi s'o vezi? Și dacă ți-a plăcea, îi rămânea să înveți și tu cum se grădinărește.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/md/1901-1932

„Băiatul își suci și își răsuci căciula în mâini, cătă în jos câteva clipe, apoi mă privi sfios...

— Domnu, vorba e, vrea?

— „Vreau, băeţaș... Și ne vom opri în sat, la bătrâna, să mă învoesc cu dînsa ca să rămâi la mine...

„Toată înfățișarea băiatului se făcu lumină, par'că l'ar fi bătut atunci în față soarele.

„Pe tot drumul ne spuse cu haz mulțime de znoave. Rîdea singur de ce spunea și ne fura cu coada ochiului să vadă: rîdem și noi? Florea i se mai potrivia; eu cu felul meu de-a fi, numai că simțiam veselia lui firească și darul de-a fi glumeț cu haz.

„Bătrâna din Sbogheţăști îl găsise, micușor, plângînd pe malul Rîului Doamnei, în jos când se întorcea dela Piteşti cu căruța. Il luase, îl adusese în sat, dăduse de veste la primărie, dar nimeni nu venise să i'l ceară. Și'l crescu ea, văduvă cum iera și trăind cum da Dumnezeu.

„Dar ce folos, — se văetă bătrâna, — că n'am nici un ajutor dela el... și s'a făcut doar mare...

„I-am întrerupt văităturile, l'am tocmit pe băiat, i-am dat babei patruzeci de lei pentru cari mi s'a plecat până la pământ cu toate binecuvîntările, — și eată cum m'am întors acasă cu... „moștenitor".

„Numai de voiu fi în stare să'l învăț, și el, în stare de-a pricepe și de-a munci!"

*

„Voinea, îmi e, în adevăr, „moștenitorul".

„De trei ani de când îl am, m'a uimit din ce în ce, pe măsură ce lunile treceau.

„Deșteptăciune, luare aminte, pricepere fără bătae de cap, îndemânare și ambiţiune de-a face bine un lucru; sunt însușiri înnăscute și care, în împrejurări priincioase, se desvoltă ca florile și se desăvîrșesc prin cultură.

„Cultura pentru Voinea al meu e aplicarea practică la grădinărie, la selecţiune. Cunoștinţile teoretice le ascultă. poate că le înmagazinează, însă pe seama lor nu trece zi să nu găsiască glume hazlii cari fac pe Florea să moară de rîs. Glumele lui sunt foarte de spirit, pline de umor, pline de imagini populare cari plac lui Florea și adeseaori îl inspiră.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

„Voinea simte poezia Naturii, se adînceşte în vrăjile ei, dar nu creiază, ca Florea.

„El e criticul satiric, în formaţiune negreşit, care prinde numaidecât lipsurile, ceea ce e de prisos, ceea ce e viţiu, şi pentru care găseşte repede ironia în cea mai sugestivă şi mai originală formă populară.

„Scînteeri de-o clipă, ele trec cum vin, ele se uită, dacă nu sunt scrise, — şi cine să le scrie? — dar plac, înveselesc pe alţii şi de sigur şi pe Voinea care le aruncă în chip firesc.

„Poate că dacă s'ar duce la horile din sat, multe din aceste săgetături ar rămânea în mintea unora şi ar trece din gură în gură.

„Dar Voinea nu se duce 'n sat. Numai cu Florea, prin toate coclaurile, — şi acasă e numai pe lângă flori şi plante, pe cari le iubeşte cum numai eu le iubesc.

„L'am surprins făcînd şi pe seama lor ironii, dar nu înţepătoare, — mai mult glume în care ierau desmierdări.

„Pentru Florea are dragoste de frate, iar când Florea e în clipele lui de însufleţire şi rosteşte versurile lui, bucăţi rupte din suflet, Voinea ascultă fermecat, cu ochii în ochii lui, culegîndu-i de pe buze ca pe nişte mărgăritare, duioasele cuvinte în armonioasa lor înşirare ritmică.

„Faţă cu mine e respectuos, dar nu mă cruţă în anume momente cu privire la chipul meu de piatră şi la puţinul meu îndemn spre vorbă.

„E surprinzător cum găseşte însă espresiunea populară delicată, spre a nu mă jigni.

„Eu nu pot zîmbi, dar atunci îl bat pe umăr: în adîncul meu îmi place şi fac haz, iar el simte şi mulţămirea îi licăreşte în ochi...

„Mi-e drag? Nuştiu cum să-mi lămuresc bine definit lucrul.

„Mă mulţămeşte, începe a'mi da siguranţa că'mi va moşteni şi sufletul; aş rămânea mâhnit de nu l'aş mai avea...

„Dacă acestea înseamnă a-ţi fi cineva drag, apoi mi-e drag.

„E de luat în seamă că fiecare din noi nu ne stînjinim de fel unul pe altul; pentru aceasta trebue negreşit inteligenţă pricepere şi, cum s'a nemerit, o avem.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

„Mai iau seama că suntem trei acum... Eată cum se înjghebează comunităţile.

„Ar mai încăpea oare al patrulea? Nu. O spun neted. Al patrulea ar fi elementul turburător, căci ar fi prisosul.

„Bătrânul cu luleaua a închis ochii de veci şi numai din cauza rîsului lui Voinea, — aşa a putut rosti el în ultima clipă...

„Eu cred că n'a mai avut uleiu şi iera firesc să se stingă ca un opaiţ".

*

„Florea s'a întors astă-seară dela Piteşti, de unde l'am trimis să'mi aducă nişte bani veniţi dela Banca Naţională din Bucureşti.

„Cât să pluteşti de mult în sfera de înnalt idealism, trebue să-ţi aminteşti că ai un idol pe care nu se poate să nu'l ţii în casa ta, deşi nu i te închini: banul.

Florea mi-a adus vestea că Germania s'a aruncat asupra Franţei şi că e ceva mai mult decât războiu între două ţări.

„A trebuit să-i lămurim lui Voinea ce e războiul şi să-i fac, mai cu seamă eu, puţină geografie.

— „Care va să zică trebue să fie vr'un os la bătae şi câinii se 'ncaeră pentru el... zise Voinea.

— „Oare-om şti care-a fi mai tare de colţ? zise şi Florea.

— „Noi să se vedem de viaţa noastră, băeţi... le-am zis eu...

Nici eu, negreşit, în felul cum am trăit până astăzi, nu'mi dau cu dinadinsul seama de cauzele şi de urmările acestui războiu, dar nu mă pot opri dela reflecţiunea că mai mult instinctele conduc societăţile omeneşti şi că inteligenţa cultivată nu izbuteşte să domine nici o pornire rămasă din depărtata sălbătăcie a rasei.

„Dacă le-ar putea domina, ar judeca şi ar împăca în linişte feluritatea intereselor.

„Nu, rasa omenească nu e superioară animalelor şi împreună întocmesc o boală a Naturii!

*

„Primarul l'a oprit în drum pe Florea şi i-a spus că a intrat şi ţara noastră în războiu, că pleacă la oaste mai toţi bărbaţii din sat...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

— „Dumneata nu te duci? Unde-ai făcut armata? l'a întrebat.

— „N'am fost soldat... nici nuştiu ce e aea... Eu sunt ca pasărea, sbor şi cânt: face pasărea armată?

— „Nu ştiu dacă eşti pasăre, da te văd om în tot toiu' şi voinic; ia să faci bine să te duci la războiu... că de unde nu, dau de ştire la prefectură...

— „Măi taci? Şi poate prefectura dumitale să prindă din zbor rîndunica? Aud?... Nu'ţi mai strica vorba degeaba şi vezi'ţi de lumina ochilor şi de ce dai gurii.

„Cu toate acestea Florea după ce mi-a povestit lucrul, a rămas pe gânduri şi mai pe urmă m'a întrebat:

— Adecă trebuia să fac armata?

— Ca în orice ţară fiecare cetăţean, fiecare locuitor dela sat şi dela oraş.

— Dumneata ai făcut-o?

— Negreşit. Dar de-atunci nu m'au mai chemat; desigur că mi s'a pierdut urma... Conştiinţa îmi spune că pot să mai port arma, că trebue să mă prezint la regiment, că ţara are nevoe de toate braţele... Pot să mă apăr de datoria aceasta cu argumentul că nu mai sunt om ca toţi oamenii prin felul meu de viaţă? Nu...

Când mă uitaiu în ochii lui Florea, văzuiu în ei scânteeri şi fruntea i se ridicase cu cerbicie.

— Să mergem amândoi, Grigore... Oiu şti să sbor şi printre vrăjmaşi...

Cu linişte ne-am hotărît să plecăm la Câmpulung şi să ne facem datoria".

*

In retrasa şi paşnica locuinţă a florilor a rămas numai Voinea, — şi pentru întâia oară în viaţa lui de fluture vesel, se simte trist şi se ia pe sine în rîs, fără să rîdă însă.

In sufletul lui e o nelinişte de toate zilele, pe care dragostea de flori şi grija de ele nu i-o pot şterge.

Dacă simte lipsa înţeleptului Grigore, simte mai adînc lipsa lui Florea, cu care se potrivia ca o picătură de apă de izvor limpede cu altă picătură, amândouă străbătute de câte-o rază de soare.

Şi-a dat cuvîntul din inimă izvorît că va păzi florile şi casa; din cuvîntul acesta nu va ieşi; dar în suflet i s'a

revistatransilvania.ro/md/1901-1932

deşteptat nuştiu ce pornire tainică şi ea îi îndreaptă cugetul spre câmpul de lupte, de care nu ştie cum este, dar care'l atrage, fiindcă pe el se îndeplineşte o datorie.

Oare nu la împlinirea acestei datorii s'au dus Grigore şi Florea?

El are optsprezece ani... N'a ţinut în mână decât praştia şi fluerul, dar, — socotia el, — se învaţă şi milităria cum se învaţă florăria...

Adecă nu s'ar putea duce la oaste flăcăul şi înainte de-a trage la sorţi, mai ales în vreme de războiu?

Gânduri de felul acesta îl luau la zor în fiecare zi, populându-i singurătatea..

Dacă nu se mai ducea să hoinăriască prin adîncuri de codri, de teamă să nu se întîmple ceva în lipsa lui, — de pe larga prispă a casei, unde sta ceasuri, i se desfăşura aceiaş priveliştе spre Ciăbucelul şi spre Virful Strungei, asupra cărora îşi pironia priviri şi gânduri

Numai nori, ploaie, soare schimbau priveliştea şi-i variau impresiunile momentelor, în suflet rămânîndu-i neschimbate dorul de ducă, neliniştea, dorul după cei plecaţi.

III

Mai nici o trecătoare, cât de neînsemnată, numai pentru picior, nu era necunoscută Germanilor năvălitori. Harta munţilor noştri dela fruntarie o purtau comandanţii toţi în buzunare, de aceea năvălirea le-a fost cu atât mai uşoară. Se pomeniau trupele noastre în spate cu vrăjmaşul, pe unde nici prin gând nu le dădeau, iar după retragerea lor în faţa numărului şi a armamentului covîrşitor, el începu să se scurgă în vâlcele, ca apa prin toate crăpăturile.

In Noembrie pe când spre Curtea de Argeş înnaintau Germanii trecuţi peste Negoiu, o companie de austro-ungari cobora muntele Cumpăna şi pe la Brădetu începu să vie spre Nucşoara. Părea mai mult o ceată rătăcită, hămesită, gata să se arunce însă asupra oricărui loc i s'ar fi arătat bun de pradă.

Cum dădură cu ochii de sat, casa lui Zătreanu li se ivi ca înfăţişând bielşugul şi se năpăstuiră toţi ai cetei ca nişte ieşiţi din minte.

Muzeul Digital al Romaniei Românesc
http://www.stafransilvania.ro/mdr/1901-1932

In câteva minute poarta fu sfărîmată, câinele care se repezi şi muşcă pe un soldat, fu ucis, şi parte năvăli să sfărîme sęra, iar parte umplu marea prispă...

In acea clipă Voinea deschise uşa, să vadă ce este...

Nu avu timp să înţeleagă, căci fu împins în sală şi trântit jos: pe când doi soldaţi îl loviau cu patul puscilor, ceilalţi se împrăştiau prin odăi şi spărgeau tot ce li se părea că iera de spart spre jaf.

Voinea, cu capul plin de sânge, cu corpul sdrobit, rămase în nesimţire.

Cămara fu prădată: găsiră destule lucruri de mâncare, însă vin şi alte alcooluri, defel, ceea ce-i înfurie şi mai mult.

Cât mai multe păsări fură numai decât tăiate şi un foc mare, aprins lângă seră...

Frumuseţea acelui raiu de plante şi flori nu impresionă nici măcar pe ofiţerul care'şi făcea nespusa mulţămire de a tăia cu sabia plantele şi a'şi face apoi din sabie coasă, pentru florile înfiorite.

Cu blănile ce întocmiau păretele din faţă se hrănia focul în jurul căruia se încălziau năvălitorii...

Când se vesti ofiţerului că masa iera gata, acesta porunci să se ducă la vr'o cârciumă câţiva şi să aducă vin..

Zece inşi, cu armele încărcate, plecară.

Dar în acest timp se întîmplase că mai multe femei văzură compania şi alergară pline de spaimă la primărie să spue că „au venit Nemţii."

Alta, nemeri la cârciumă şi aproape căzu lângă prag, strigând: Nemţii! Nemţii!

Un serjent care comanda aşa de bine o patrulă în cât furase „luleaua neamţului", cum auzi că a venit vrăjmaşul, singur cum iera în acele clipe, se ridică înfierbîntat şi ieşi în prag, ridicând braţele în sus şi strigând:

— Pă ei, mă! Pă ei mă!.. *)

Tocmai atunci se iviau cei zece.

Când văzură pe sergent, şi mai ales când îi auziră strigătele, — unul din ei presemne că ştia ceva românească,— se întoarseră şi o rupseră de fugă spre curte; acolo dădură alarma că vor fi atacaţi de români, foarte mulţi la

*) autentic.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/md/1901-1932

număr, — şi în câteva minute curtea se goli, după ce păsările fură luate.

Toată compania se scurse spre Sbogheţăşti, de unde trecu apa şi apucă pe şoseaua Piteştilor, pe care avea să se întîlniască cu patrule germane dinspre Piteştiul, ocupat.

Patrula noastră, după ce văzu încotro apucă vrăjmaşul, se coborî spre Brădet, ca de-acolo să scape, de va putea, să nu cadă prisonieră.

Când bietul Voinea îşi veni în fire şi se uită în jur, nu înţelese întîi de ce iera lungit, de ce'l durea tot corpul şi dece uşa iera deschisă.

Ridicând un braţ, simţi o vie durere la umăr ; pipăindu-se, instinctiv, la cap, gemu : dădu de-o umflătură şi când îşi privi mâna, o văzu plină de sânge.

Işi aminti apoi, şi cu greu se saltă într'o rînă, iar spaima i se zugrăvi în ochii cercetători. Ascultă : nici o vorbă, nici o mişcare...

Cu multă greutate, sprijinindu-se de părete, se ridică : acum locul par'că se învîrti cu el. Picioarele nu puteau să'l ţină.

Se lăsă atunci jos, cu spatele de părete şi şezu câteva minute ! ce dureri ! ce sete ! ce slăbiciune !.

Unde să fi fost duşmanii cari'l lăsaseră mai mort ?

Simţi, în sfîrşit, frigul, căruia altă dată nici nu-i lua seama şi se sili să se ridice.

Acum izbuti să se misce, dar tot ameţit, clătinându-se, ieşi pe prispă. Se rezemă de uşă însă, unde rămase trăsnit.

Florăria ! Florăria luase foc şi arsese ! Ardea încă în partea de dinapoi şi fumul se înălţa în fire subţiratece...

Iar flori, plante... Doamne, ce jale ! care tăiate, care pârlite şi ofilite !

Se putea oare asemenea prăpăd !

Voinea avu un horcăit sălbatec de disperare şi pe când îşi acoperia ochii cu braţele încrucişate, se făcu jos grămadă.

In acele clipe se iviră primarul, câteva femei şi câţiva copilandri, atraşi de fumul şi de flacările ce li se spusese că se vedea la „casa boerului".

Două zile după aceea Voinea, căutat de-o femee ce rămăsese în casă, îşi veni bine în fire.

Tot mai simţia dureri, însă putu să se desmeticiască şi să se apropie de scumpul loc pustiit.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Incrucişându'şi braţele, nemişcat cu trupul dar cu ochii trecînd dela o plantă la alta, de la o floare la alta, al cărora nume, formă şi culoare o cunoştea în tot amănuntul, — îşi dădea seama de groaznica realitate şi simţia că'l înnăbuşă mânia, sfîşierea de suflet şi ne mai pomenit dor de răzbunare.

A! de nu l'ar fi surprins nepregătit, cu riscul vieţii, tot ar fi ucis pe câţiva din ceata sălbatecă!

— Ce-o să zică? Ce-o să facă domnu' Grigore, când s'a întoarce! îşi zise, frângîndu'şi mâinile...

Nu se gândia la el că avea dureri în piept, că'l dureau coastele din dreapta cari par'că ierau rupte, că umerii îi ierau umflaţi...

Astea ierau să treacă... Se mai puteau însă pune la loc mândreţele de flori şi plante, de zeci de ani adunate şi îngrijite?

Vaca uitată, nemulsă şi nehrănită, mugi atunci lung şi'l deşteptă din dureroasa amorţire în care sufletul îi gemea.

Se îndreptă greoiu spre vită, şi ea nenorocită, — în timp ce începu să ningă încet. Fulgi mari şi deşi fluturau în linişte; greoi şi apoşi se lipiau unde cădeau.

Intr'o jumătate de oră plante şi flori, aşa cum rămăseseră din pustiire, se acoperiră cu alb, ca şi scândurile arse ale florăriei.

In dup'amiaza zilei se ridică vînt puternic care goni norii şi cei din urmă fluturi de zăpadă...

In timpul acesta o căruţă la care ierau înhămaţi doi cai murgi, mai mult pielea şi oasele, urca încet de tot drumul spre Nucşoara.

Iera acolo ceva, acoperit c'o velinţă groasă, peste fînul mult.

Un rumân îmbrăcat c'o zeghe mare, până pe ochi cu o căciulă mocănească, mergea în pas cu caii, ţinînd hăţurile.

Din când în când capul i se îndrepta spre ceea ce iera în căruţă şi apoi în urmă, par'că cu nuştiu ce teamă, după mişcarea capului.

In dreptul cârciumei, primarul, care ieşia d'acolo, întrebă:

— Da ce ai în căruţă şi unde te duci într'acolo?

Omul opri căruţa şi se apropiă de primar, îi şopti ceva, de'l puse în mirare şi în milă, apoi clătină din cap şi purcese repede în sat.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

Căruţa merse înainte şi se opri la poarta casei Zătreanului.

Când omul văzu poarta sfărămată, — îşi dete căciula pe ceafă şi rămase încremenit.

Apoi, de odată strigă:

— Voineo! Voineo!...

Lătrat de câine nu se auzi... Aceasta îl miră şi mai mult.

Voinea veni încet, încet, umblând ca deşălat, galben la faţă, slab, prăpădit.

— Dumneata, Floreo?

— Eu... Da ce-i cu tine? ce-i cu poarta? îl întrebă la ureche?

Voinea avu un oftat puternic din adîncuri în care se aduna toată suferinţa acestor zile grele.

Dădu în lături bucăţile cari mai închipuiau poarta şi căruţa intră. Florea o trase până la portiţa prispei; apoi, rămase împrostit, cu ochii ţintă la ruina florăriei. Vorbe i se urcau şi-i muriau în gâtlej; sângele îi năvălia la cap şi-i însângera ochii, şi-i aprindea obrajii gălbejiţi.

O mişcare uşoară de supt velinţă şi un glas abia ajungînd la auz, îl făcură pe Florea să se scuture ca de-o vedenie grozavă şi să se apropie de partea de dinapoi a căruţei...

— Ia vin Voineo... Ai cald în vr'o odae?

— Am.

— Hai să luăm pe Grigore... Da încet... încet, m'auzi?

— Incet, Floreo...

Trase velinţa groasă, apoi alta mai subţire dar mai lânoasă şi corpul lui Grigore se ivi.

Nici nu se poate închipui faţă mai pieritâ, ochi mai duşi în fundul capului şi mai fără viaţă!

Florea-i strecură un braţ vînjos pe după cap, pe cellalt pe-aproape de mijloc şi'l săltă cu cea mai mare grijă; Voinea se urcase în căruţă şi se silia, oricât îl dureau părţile lovite, să'l ridice de coapse şi de picioare..

Grigore gemu cât putu de tare, în starea lui de slăbiciune.

Greul iera acum la darea jos din căruţă, până să se coboare Voinea. Florea întinse un picior şi'l sprijini voiniceşte între două spiţe ale unei roţi, Voinea lăsă partea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de corp pe care o ţinea, pe genunchiul lui Florea şi sări, gemînd şi el, dar încordându-se.

In sfîrşit Grigore fu aşezat în patul lui Voinea.

— Degrabă, Voineo, apă caldă. Vezi de ia din căruţă o legătură şi ad-o'ncua. Apoi du caii în grajd şi căruţa pune-o unde te tae capul.

Cum rămase singur cu Grigore, începu să'l desbrace cu multă îndemînare... şi atunci se iviră bandagii pline de sînge la pept, la un braţ şi la amîndouă picioarele.

— Apă... sete... murmură Grigore..

Florea îşi aruncă ochii împrejur. Pe masă iera un pahar şi cana... o cunoştea..

Rănitul bău aproape toată apa din pahar şi cînd i se lăsă capul pe pernă avu un oftat de uşurare.

Voinea intră cu legătura.

— Aşa. Pune-o colea. Ai ceva lapte pentru Grigore?

— Am făcut focu'. Mă duc să mulg. Am pus apă.

— Hai, fuga....

Vedenia pustiirii încă-i mai trecea pe dinaintea ochilor, ca o umbră de nor, dar iera mulţămit că se vedea acasă, că'l vedea pe Grigore în pat, la adăpost în casa lui, departe de cîmpul de luptă, de primejdia de a fi făcut prizonier...

Grăbită fusese fuga din apropierea Cîmpulungului, unde Grigore căzuse lovit de schijele unui obuz, dar Florea nu'şi pierduse capul.

Dintre căruţele lăsate în clipele retragerii, el apucase una, dela alta smulsese velinţe, dela o trăsură sanitară un pachet (în care găsise vată, bandagii şi cîteva feluri de unsori) şi după ce pusese pe Grigore, o luase la sănătoasa, în o direcţie oarecare, de care nu se întrebase încotro îl ducea. Destul că nu iera spre partea din care venia vrăjmaşul.

Noaptea poposi într'un sat, la preot şi acolo putu să îngrijească de rănile lui Grigore, aşa cum instinctul îi spuse.

Orientat acum, în urma spuselor preotului, ştiu încotro s'apuce, disdedimineaţă, însă cu frica'n sîn să nu care cumva să întîlniască vrăjmaşi.

A doua noapte poposi iar într'un sat, pe unde nu se

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

arătase încă vrăjmaşul, dar unde iera aşteptat cu teamă veste fiind că nu iera prea departe.

Ii trebuia un ocol printr'o pădure, ca loc întrucâtva mai sigur şi, ce e drept, avu norocul să ajungă...

Primarul veni, în sfîrşit, cu o femee scurtă şi groasă, ca un butoiaş înfundat, dar nu lipsită de sprintenie.

Moaşă la Corbu, avea oarecari cunoştinţi de antisepsie şi de bandageare, dar nu de-a trata nişte răni atât de adînci, cum iera cea dela pept.

Totuşi spălă ea rănile şi le legă mai bine decât Florea. In acea seară rănitul băù lapte călduţ şi adormi adînc. Femeea rămase să'l vegheze.

Numai când Florea se văzu singur cu Voinea, avu lămurirea celor întîmplate şi prilej să'şi arate necazul şi mânia, de altfel zădarnice.

— Hei, când ai şti tu, Voineo, ce răstriştă e pe ţară, nu te-ar mai mâhni atâta, pustiirea florăriei... Cu greu, dar ce-a fost se mai poate face, numa'să scape Grigore, săracu'de el! Mă Voineo, amândoi am fost dincolo de munţii Căinenilor, la un loc am făcut şi noi ce făceau ceilalţi soldaţi mai deprinşi ca noi, — dar, îţi spun drept, Grigore punea pe toţi în uimire. Posac cum e de felul lui, trăgea, trăgea şi într'o zi, când ne-am repezit pept la pept cu vrăjmaşii, — făceam eu ce puteam, el însă iera groaznic.. Par'că nu mai iera el... Şi'lângă Câmpulung afurisitul de obuz crăpă aproape şi omorî mulţişori de-ai noştri. Eu am scăpat teafăr, el căzu... Am socotit că iera mort...

Se opri din povestit şi nemişcat, privia în sine, acolo unde i se desfăşura desigur lupta, priveliştea isbucnirii obuzului şi spaima lui că Grigore putea fi mort.

*

In Corbu se stabili o patrulă germană pentru o rază în care se cuprindeau mai multe sate, însă până la Nucşoara nu se mai urcă picior vrăjmaş.

Pe la Crăciun Grigore se putu mişca mai fără dureri în pat şi începu a vorbi, adecă făcu întîia întrebare:

— Florăria?

— Fă-te sănătos şi vei vedea-o... îi zise Florea, zîmbindu-i...

Muzeul Digital al Romaniei Românești
revistatransilvania.ro/mdri1901-1932

— Dar... poarta? și întinse degetul spre fereastra prin care vedea într'acolo...

— Ia... un obuz a ajuns până în dreptul ei, — minți Florea c'un ton care nu da însemnătate întîmplării.

Grigore tăcu, dar după privirea lui țintă, spre poarta în bucăți, se vedea că mintea lui lucra spre a pătrunde ceea ce nu-i părea firesc, ceea ce bănuia că i se ascunde...

Trei zile nu mai deschise gura și puse pe gânduri pe Florea cu posomorîrea lui mai aspră decât oricând.

— Voineo! strigă el după aceste trei zile.

Voinea se ivi; i se mai înrăutățise starea. În lăuntru îl ardea ceva; nu avea poftă de mâncare; dormia puțin și se cam sbătea în călduri cu sudori.

Grigore se uită lung și luător aminte, la băiat:

— Ce ai tu? îl întrebă.

— Nimic...

Il privi mai adînc.

— Fă un mănunchiu din toate florile și adă-mi-l, îi zise nervos.

Voinea se făcu mai galben și se uită la Florea, care, după ce schimbă cu dînsul o căutătură, își plecă ochii în jos.

Grigore le deosebi încurcătura, își întoarse ochii spre poarta care'l preocupa mereu și i se făcu în minte o lămurire care'l înfioră:

— Florăria... ca și poarta!

Mai precizându-i-se putința dezastrului, se ridică într'o rînă...

— Spuneți, ce e cu florăria?

— Grigore, se rugă Florea, nu'ți fie gândul la ce nu-i sănătatea ta.

Grigore se sili-și se ridică mai mult, trecînd peste durerea ce i se pricinuia în plept.

— Ajutați-mă să ies să văd ce e...

Și iera porunca atât de hotărîtoare, că nu iera nicidecum chip de împotrivire.

— O să vadă și-o să-i treacă... se gândi Florea.

Il îmbiă din ochi pe Voinea și amândoi îl ajutară să se dea jos; îl puseră pe umeri velința lânoasă și'l învăluiră în ea bine, pe cap căciula și încet, încet îl duseră în pragul ușii din față, unde îl sprijiniră între ei.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaarhivaro/md/1901-1932

Grigore făcu ochii mari şi-i aţinti asupra locului ce fusese florăria.

Zăpada se luase, plante şi flori, câte mai rămăseseră ca să zicem aşa, — în picioare, — se muiaseră şi se aplecau ofilite.

Se vedea bine că unele fuseseră tăiate, şi anume cele mai nalte.

Scândurile arse îşi arătau negreaţa tăciunoasă; peste unele flori stăteau prăbuşite părţi din acoperemîntul de sticlă.

Ce se petrecu oare în cele câteva clipe de aţintire a pustiirii? Desigur amintirea frumuseţii lăsate, la plecare,— amintirea întocmirii în atâţia ani de muncă şi de studii a comorii care pentru el iera din fiinţi scumpe şi în faţa lui acum năruirea neaşteptată nu numai a acestei comori, dar a fiinţii lui chiar...

Şi în starea de slăbiciune în care se afla, cu rănile încă neînchise bine, — par'că i se rupse ceva în chiar rănile acestea, mai ales în acea din piept, spre care îşi duse repede mâna.

Pentru întîia oară în viaţa lui, masca încremenită a chipului i se destinse, par'că ceea ce se rupsese înlăuntru rupea acum firele ce legaseră masca, — şi espresiunea celei mai adînci dureri i se zugrăvi pe aceste trăsuri ce înviau înainte de-a încremeni din nou, pe vecie.

— Florile mele... îngână el, ducînd cu greu braţul rănit, la gâtul în care se urcă un horcăit grozav...

Capul i se plecă pe piept, par'că cineva i l'ar fi apăsat dela ceafă şi picioarele i se muiară. Corpul i se făcu jos grămadă, între cei doi prieteni, înainte de-a fi prins de veste şi de-a'l fi putut ei opri.

Când îl ridicară iera moale şi greu; pe buze avea o spumă sângerie; ochii i se făcuseră sticloşi şi rămăseseră deschişi mari...

Pe când îl duceau să'l pună pe patul, acum de moarte, afară începea o furtună, care, în câteva minute părea că ridică din temelie casa...

Iera tot în Decembrie... ca în anul în care se născuse, ca în luna când fusese aşezat în leagăn...

Şi dela leagăn până la mormînt ce mai iera acum?

Şi dela leagăn până la mormînt ce-i fusese viaţa?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Mult timp, un lucru neînţeles; tot cam pe-atâta, prilej de-a dispreţui lumea alternând cu visări ce'l depărtau de lumea dispreţuită; şi eată moartea, eată mormîntul, după împlinirea unei datorii supreme!

Dela leagăn până la mormînt, e pasul ce se face între două puncte, pe şoseaua cotită şi fără scop, a unei existenţe.

*

— Ascultă Voineo, luă cuvînt Florea, pe când sta în faţa sobei cu uşa deschisă, din odaia lui Grigore, cu braţul îndoit pe genunchiu, cu capul sprijinit pe mână şi cu privirea prinsă par'că de jarul licăritor ce dogoria. Grigore-al nostru s'a dus... El n'a fost ca toţi oamenii, ca noi, ca alţii; el adecă a fost *adevărat om*... Ştii ce mi-a dat prin gând? Hai şi l'om duce să-i facem groapă în poiana în care te-am întîlnit pe tine, în poiana care-i plăcea lui mai mult: pămîntu-i înghetat, iarbă nu mai este ca în toiu' verii, dar sunt brazii tot verzi şi, cine ştie când i-a ajunge vre odată toporul!...

Voinea, plin de descurajare:

— E departe... şi n'o să pot...

— Tu să duci cazmaua şi lopata.. Îl pun în sac şi'l duc în spate. Nimeni să nu ştie c'a murit, nimeni să nu-i ştie cuibu' de moarte. Aşa să facem, Voineo... aşa să facem...

După câteva clipe de tăcere urmă, mai mult vorbindu'şi lui:

— Ne întoarcem până în ziuă.. Luăm câte parale om găsi, că el ni le-ar fi dat dacă muria cu limbă de moarte şi... şi... uite... ne ducem încotro ne-or purta paşii...

— Eu n'o să pot, Floreo... E iarnă, e prea frig... Şi acuma, uite mi-e frig... Se cutremură şi se apropiă mai mult de sobă.

Florea se uită la el cu milă: în adevăr nu arăta bine, băiatul.

Voinea prinse căutătura lui Florea, şi avu o scânteiere a ochilor lui osteniţi.

— Dar până la poiană merg...

— Haidem atunci...

Când intrară, pregătiţi, în odaia în care ardea o lumînare de ceară, — găsită la cârciumă, — la capul lui Grigore, — rămaseră încremeniţi: faţa lui galbenă iera de-o linişte ne mai

Muzeul Digital al Romanului Românesc
romanulromanesc.ro/ndri1901-1932

pomenită, de-o seninătate care-i îndulcia încremenirea de altă dată a trăsurilor... Şi, — închipuire a lor să fi fost? — Pe buze par'că-i sta lipit, un zîmbet uşor, ca pe o petală veştedă de trandafir o urmă de rază.

*

Peste câteva minute casa rămânea singură, în întuneric, iar pe poteca zisă a Căprioarelor, două umbre, amândouă greu mergînd, urcau coasta...

Vîntul nu se potolise, însă nu iera tot atât de vijelios ca la începutul serii... Codrul în freamăt repetat se plângea adîncurilor, în întunericul care'l făcea să pară groaznic

Cele două umbre care se puteau confunda cu întunericul, — nu ierau din făpturile pe care le înspăimîntă pustiul codrilor în frămîntare.

Paşii lor călcau apăsat, uneori pe câte-un loc gol şi încremenit de ger, dar freamătul le acoperia scurtul răsunet...

In sfîrşit ajunseră...

Florea sprijini sacul de o tulpină de brad şi par'că n'ar fi făcut drum destul de lung cu o sarcină pe umeri, se puse pe săpat voiniceşte în timp ce Voinea se lăsă lângă sac, istovit, tuşind înnăbuşit, par'că înnecându-se. Pe la tîmple avea sudori şi de frig se sgrebulia şi se înfiora.

Aproape după vr'un ceas Florea, după popasuri scurte, se opri şi îşi şterse sudoarea de pe faţă: groapa o socoti destul de adîncă.

Scoase apoi pe Grigore şi'l întinse pe iarba ofilită şi încremenită supt o uşoară pătură de neauă, în această parte adăpostită a codrului, — aşternu pe fundul gropii sacul şi d'asupra aşezară, el şi Voinea, pe prietenul care le lăsă gol adînc în suflet.

Florea-i sărută obrajii, cuprins de-un hohot de plâns ce se pierdu în freamăt, îi acoperi faţa cu mahrama lui din jurul gâtului şi se săltă de ieşi din groapă.

Voinea se uita, în nemişcare, abia ţinîndu se pe picioare, plângînd în el, fără puterea de-a lăsa lacrimilor izvorîre, simţînd că i se ducea ceva din adîncul fiinţii...

Şi când Florea aruncă întîia lopată de pămînt peste corpul mortului, Voinea voi să se apropie. Abia făcu un pas, că

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

şovăi, căută sprijin şi se prăbuşi ca un puiu de brad în bătaia celei mai neînfrînate furtuni...

Florea lăsă lopata şi se repezi de'l cuprinse în braţele lui puternice, înfierbîntate de muncă.

Nu putu să vadă sângele ce ţîşnise din gura bietului băiat, dar când îl ridică, capul i se plecă într'o parte şi braţele i se lăsară moi... Iera cald, însă inima nu-i mai bătea.

— Voineo! strigă, şi glasul răsună dureros în adîncul codrului.

Aprinse un chibrit şi într'o clipă de lumină îşi dădu seama că pierduse şi pe Voinea.

. . . . . .

Peste o jumătate de ceas se întorcea singur pe poteca tot atât de întunecoasă a Căprioarelor, cu paşi mari, grăbit, în timp ce în fiinţa lui plină de obidă se rostogoliau gânduri nimicitoare.

Când intră în casa, acum pustie de vieaţă, bătea douăsprezece ceasornicul de părete. Focul se stinsese. Prin spuza brumărie abia mai licăria câte-un cărbune.

Se lăsă pe pat într'o rînă şi tocmai acum simţi că'l ajungea o cumplită oboseală fizică şi sufletească.

Pe când începuse-a aţipi, un gând îi scăpără prin minte: ziua nu trebuia să'l apuce aci. Putea veni primarul cum obişnuia de când adusese bietului Grigore pe femeea din Corbi să'l îngrijiască, — şi ce iera să-i spună? Că Grigore murise şi că el îl îngropase?

Sări de pe pat, se uită în jur şi par'că i se făcu frică în această casă cum niciodată în viaţă nu-i fusese în munţi şi în codri...

Cui va rămânea casa aceasta, după ce va pleca şi el? îi fu alt gând după câteva clipe de nemişcare...

— Mâre, — îşi zise, dacă raiul florilor nu mai este, dacă s'a prăpădit acela pentru care florile ierau viaţă, la ce-ar mai rămânea păreţii cari îi adăpostiau bunătatea şi dragostea de mândreţile Firii?

Cu hotărîre, în timp ce privirile i se întunecau, ca dintr'o grămădire repede de nori cerul, se puse pe lucru. La întîele trosnituri şi la întîiul miros de fum, îşi aruncă pe umeri o veche păreche de desagi, păstrată, în cari pusese merinde, banii găsiţi şi două trei rufe de schimb, — şi apucă la vale spre Brădet în Argeş.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/md/1901-1932

În urma lui focul izbucni cu putere, hrănit de vînt...

Se mistuia şi ultimul semn de trecere, pe plaiul acesta, a unui om ce fusese ca şi necunoscut.

Cu încetul, locuitorii văzînd că nimeni nu mai vine să întrebe ce e cu locul fără stăpân, vor lua gardul, vor lua cărămizile şi grinzile rămase mai neatinse de foc...

*

În primăvara anului 1920, Viorica Tetoianu, drăguţă bătrînă înainte de vreme, plină de aceiaş dulce bunătate dar şi de-o tristeţe ce nimic nu i-o poate împrăştia, se află în Buzău.

Ea este mama copiilor Adinei, după cum a fost şi mama frumoasei fetiţe de odinioară.

Abia acum, după atâta timp a putut afla cu siguranţă că sublocotenentul artilerist Silviu Lupăşanu, rănit pe Valea Jiului şi făcut prizonier, a murit în lagărul dela Kreffeld.

De-aceea plânge încă şi nenorocirea aceasta, iar Mihăiţă şi Nicu venind dela liceu o găsesc în lacrimi...

Mihăiţă e cap tăiat Adina, Nicu întreg tată-său, — amândoi plini de respect şi de dragoste pentru „mama-mare" Viorica, — prea serioşi pentru etatea lor; nenorocirea războiului, felul în care şi-a găsit moartea mamica lor cea dragă, le-au amărît copilăria şi i-au făcut să fie de timpuriu în faţa vieţii cu judecata mai formată.

Eată-i orfani şi de tată...

Iar când îşi dau seama şi mai deplin acum ce este Viorica pentru ei, îi înconjoară gâtul, plângînd şi sărutând-o: tot au mai avut noroc că soarta le-a păstrat asemenea inimă de mamă!

— Cât prăpăd de omenire! câte morminte! câte morminte!... murmură Viorica după ce rămâne singură, adevărată icoană a durerii în faţa Firii care'şi urmează, veselă, reîntinerirea.

Martie, 1921.

SFÂRŞIT

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ERATĂ

La pag. 12, rândul I şi II de jos, în loc de: „E cel mai lăsat în voia lui. Copil din lume“, să se citească: *E cel mai lăsat în voia lui copil din lume.*

„ „ 28, la mijloc, în loc de: „orica“ să se citească: *Viorica.*

„ „ 89 „ „ „ „ „ adap, să se citească: *adăpi.*

„ „ 42 „ „ „ „ „ astfel Silviu rămase, să se citească: *astfel Silviu venise.*

„ „ 83, rândul al 9-lea de jos în sus, în loc de: fac stocul, să se citească: *fac stogul.*

„ „ 137 „ „ 12-lea de jos în sus, în loc de: pământ u lui, să se citească: *pământului.*

„ „ 138 „ „ 18-lea de jos în sus, în loc de: vânturile, să se citească: *valurile.*

„ „ 157 „ „ 6-lea, de jos în sus, în loc de: un ceva mai sincer, să se citească: *un ceva nu mai sincer.*

„ „ 190 „ „ 8-lea de jos în sus, în loc de: înroşinându-se, să se citească: *înroşindu-se.*

„ „ 192 „ „ 7-lea de sus în jos, în loc de: dumneata vii nuştiu de unde, să se citească: *dumneata vii nuştiu de unde.*

„ „ 201 „ „ 3-lea de sus, în loc de: Constanţa se animase de Adina, să se citească: *se aninase de Adina.*

„ „ 280 „ „ 15-lea de jos în sus, în loc de: Noi să se vedem, să se citească: *Noi să ne vedem.*

„ „ 282 „ „ 3-lea de sus în jos, în loc de: re'i, să se citească: *care-l.*

„ „ 283 „ „ 10-lea de jos în sus, în loc de: „luleau neamţului“, să se citească: *„luleaua neamţului“.*

Aceste din urmă trei erori sunt numai la unele exemplare.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Foarte frumoase şi instructive

sunt următoarele *Povestiri de călătorii extraordinare* datorite marelui scriitor

JULES VERNE:

Logodnica Indianului	Lei 12
Răzbunarea Marinarului . .	„ 14
Vaporul Misterios	„ 14
Jurnalul unui naufragiat . .	„ 20
Noul Cain	„ 14
Aventurile familiei Guzgănescu .	„ 14

Volumele sunt frumos tipărite, având ilustraţiuni în text cât şi copertele ilustrate.

Se găsesc la librării, sau la Editura Negreanu, str. Traian 85 Bucureşti.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932